Anul VI, Numărul 2 (19), aprilie–iunie 2023

LEVIATHAN

Revistă culturală

PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

LEVIATHAN

Anul VI, Numărul 2 (19)
aprilie–iunie 2023

PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

Director fondator
Rudy Roth

Redactor-șef
Costin Tuchilă

Redactor-șef adjunct
Pușa Roth

Colaboratori: **Georgeta Adam, Ioan Adam, Lică Barbu, Cornelia Bartels, Mircea Bodnariu, Dan Caragea, Radu Comșa, George Corbu, Andrei Cristian Cornea, Cornelia Costin, Ionuț Cristache, Camelia Cristescu, Rodica Dascălu, Iuliana Dinu, Ana Dobre, Sonia Elvireanu, Gabriela Gîrmacea, Ovidiu Gligu, Vasilica Grigoraș, George Grigore, Daniel Ioniță, Irina Iosip, Madeleine Karacașian, Dori Lederer, Valeria Manta Tăicuțu, Sabina Măduța, Nicolae Grigore Mărășanu, Pompilius Micu, Victoria Milescu, Klaudia Muntean, Milena Munteanu, Valentin Emil Mușat, Claudiu Neacșu, Răzvan Nicula, Daniel Onaca, Erica Oprea, Veronica Pavel Lerner, Eric Alexander Roth, Alexandru Sfârlea, Urfet Șachir, Ara Alexandru Șișmanian, Nicolai Tăicuțu, Letizia Timofte, Petra Alessia și Antonia Teodora Tiniche, Caliopia Tocală, Constantin Radu Vasile, Carmen Vințan, Letiția Vladislav, Gina Zaharia, Iulia Zorzoliu**

Concept grafic:
Rudy Roth

Fotografie copertă:
Franz Xaver Winterhalter,
Portretul unei tinere femei
1856

ISSN 2602-0270
ISSN-L 2602-0262

CUPRINS

Editorial:
Generozitatea, de la definiția de dicționar la realitate 3

Studiu:
Mitul lui Narcis (3) de Costin Tuchilă 5

Vorbe cu tâlc:
Cabotin și *Carioca* de Dan Caragea 7

Universalia:
Despre al-Mi'rāğ sau urcarea la ceruri a profetului Muḥammad
Prezentare și traducere din limba arabă de George Grigore 11
Simonide, poetul peregrin sau Despre viață, moarte și nemurire
de Daniel Onaca 13

Studiu:
N. V. Gogol – sufletul ucrainean în mantaua limbii ruse (2) de Ana Dobre 16

Universalia – Cronica traducerilor:
Erich Maria Remarque, „Noapte la Lisabona"
de Dan Caragea 21

Universalia:
În labirintul oglinzilor – „Tamar" de Angelo Manitta
de Klaudia Muntean 25
Un roman hamletian de Andrei Cristian Cornea 27

Universalia – Lumea copilăriei:
Tinc por (Mi-e teamă), poem în limba catalană de Eric Alexander Roth 29

Poem din poemele Europei:
Poezii de Paul Éluard și Marin Sorescu 30

Echo: Poezii de Victoria Milescu, Rudy Roth, traduse în limbi străine 34

Poesis: Versuri de Gina Zaharia, Ara Alexandru Șișmanian, Camelia Cristescu, Nicolai Tăicuțu, Cornelia Costin 36

Poem dramatic:
Vocile cenușilor de Nicolae Grigore Mărășanu 42

Carnet de scriitor:
Despre lingușire ca mod de viață
de Ionuț Cristache 46
Drag de haiku și sakura
de Vasilica Grigoraș 48

Jurnal:
Secvențe. 2012 de Sabina Măduța 51

Jurnal de călătorie:
Machu Picchu de Camelia Cristescu 53
Palma lui Dumnezeu de Rodica Dascălu 55

Traditiones:
Viața de zi cu zi în haremul imperial (1)
de Urfet Șachir 58

350 de ani de la moartea lui Molière:
Molière și Lully (5)
de Costin Tuchilă, Pușa Roth 61

Aforisme:
Maxime... minime (8) de George Corbu 63

Document – Inedit:
Duiliu Zamfirescu: Un duel princiar
Prezentare, traducere și note de Ioan Adam 65
Mihai Beniuc: „Poezia este o stare a conștiinței"
Interviu realizat de Cornelia Barbu (Bartels) 69

Eseu:
Celebrarea gratificării instantanee
de Claudiu Neacșu 72

Dialog la Antipozi:
Janet Frame sau Un înger la masa mea
de Daniel Ioniță 75

Eseu:
Imaginea lumilor de Valentin Emil Mușat 78

Arte vizuale:
Navigând pe mările lumii și ale sufletului
Interviu cu pictorița Dorina Mocan de Daniel Onaca 81
Grafică de Erica Oprea 86

Anul Rahmaninov:
Simfonia corală „Clopotele" de Costin Tuchilă 88

Documentar:
Incursiune în istoria operei „Carmen". Cine a fost cea care l-a inspirat pe Bizet?
de Madeleine Karacașian 90

Historia:
Oameni și vremuri de Gabriela Gîrmacea 93

Cronică literară: articole de Valeria Manta Tăicuțu, Alexandru Sfârlea, Răzvan Nicula 95

Note de lectură de Veronica Pavel Lerner 101

Antologie de umor online:
Iarmaroc cu povestiri facebook (3)
de George Grigore 104

Roman: fragmente de Dori Lederer, Letiția Vladislav, Ionuț Cristache, Caliopia Tocală, Ovidiu Gligu și Letizia Timofte 106

Teatru:
Salonul roșu de August Strindberg, dramatizare radiofonică de Pușa Roth, teatru serial, episodul 5 124

Proză scurtă de Mircea Bodnariu, Lică Barbu, Radu Comșa, Constantin Radu Vasile 133

Film: *Crash Landing on You (Aterizare forțată în brațele tale)* de Milena Munteanu 145

Istorii mai puțin știute:
Taxa pe pălării de Pușa Roth 147

Lumea copilăriei:
Fata din fântână de Carmen Vințan 148
Mânzul cu stea în frunte de Georgeta Adam 152
Înțelepciune și putere, în căutarea bucuriei
de Petra Alessia și Antonia Teodora Tiniche 154
Semnele de punctuație de Iuliana Dinu 156
Povestiri în dublu cod: scrise și desenate de același autor de Sonia Elvireanu 157

A(furisi)sme:
Gânduri pentru... banca timpului (6) de Pompilius Micu 159

Ab initio: *Noțiuni generale privind dreptul succesoral* de Iulia Zorzoliu 161

Silogismele culturii:
Despre efectele politicii culturale (4)
de Cornelia Costin 163

Quo vadis:
Cultura cancel de Irina Iosip 166

Volume apărute la Editura Leviathan 169

Editorial LEVIATHAN

GENEROZITATEA
de la definiția de dicționar la realitate

Primăvara aceasta a fost un amestec de anotimpuri, de la zăpada peste florile de cais, la zile însorite, apoi furtuni, zile noroase, vânt ivit din senin, motive suficiente ca și sentimentele omenești să fie la fel de schimbătoare. Ne gândeam ce loc ocupă în viața noastră *generozitatea*, cuvânt care are o semnificație aparte, dar și sonorități tulburătoare pentru că el țintește partea sensibilă a ființei noastre. Ne gândeam la evenimentele care vor rămâne în calendarul amintirilor multora, dar și în paginile de istorie, și ne vom referi doar la ziua încoronării, 6 mai, eveniment unic pentru mulți oameni ai planetei, fast, istorie, putere, bogăție, peste nouă sute de ani de regalitate, imagini generoase pentru a stârni curiozitatea și, de ce nu, emoția. La numai trei zile, 9 mai, de cealaltă parte a lumii, în contrast izbitor, un om care se crede puternicul lumii a scos tehnica de luptă pentru a-și demonstra, spun și eu ca mulți alții, superioritatea, ambiția, dar singur, fără poporul său. Două evenimente care au eclipsat pentru puțin timp, e adevărat, războiul din inima Europei. Dacă primul eveniment a avut momente de sensibilitate și chiar de generozitate, cel de-al doilea a fost doar o paradă cu soldați care, poate, au fost trimiși pe front, apărați doar de steaua lor norocoasă. Cât de generoși, cât de sensibili au fost oamenii, adică restul planetei e greu de cuantificat. Dacă ar fi să facem un calcul după reacțiile de pe rețelele de socializare (între timp au devenit arene), nici măcar primul eveniment nu s-a bucurat de simpatie excesivă, ci doar de o curiozitate fără precedent, pentru că însuși cuvântul încoronare are o sonoritate neobișnuită pentru omul acestui mileniu, obișnuit cu grija zilei de mâine, cu alergătura, nesiguranța, lupta cu inflația, respectiv cu prețurile, mai bine zis birurile și altele, și altele.

Adevărul este că poporul nu mai vrea să înțeleagă diferențele uriașe, poporul s-a săturat de promisiuni, de nepăsarea celor sus-puși, de minciună, aroganță, nepăsare, iar *generozitatea* s-a „topit" ca florile de cais atinse de iarna din primăvară. Câtă sonoritate, câtă armonie are acest cuvânt, *generozitate*, care aproape că a trecut pe lista cuvintelor uitate de vorbirea modernă... Păstrând proporțiile, oamenii s-au dezvățat să mai fie generoși, mulți consideră că li se cuvine totul, iar sensibilitatea, sora generozității, stă ascunsă între filele vreunui dicționar uitat pe raftul bibliotecii lumii. În

Jean-Marc Nattier, pictor francez, *Primăvara (Izvorul)*, 1738

definiția de dicționar, *generozitate* mai înseamnă mărinimie, dărnicie, dezinteresare dar și noblețe sufletească, poate cea mai frumoasă trăsătură a spiritului. Poetul, filozoful, prozatorul și eseistul libanez Khalil Gibran a dat o definiție tulburătoare acestui cuvânt atât de rar materializat în faptele noastre: „Generozitatea nu înseamnă să îmi dai ceva de care tu ai mai puțină nevoie decât mine, ci să îmi dai ceva de care tu ai mai multă nevoie decât mine." Ei, doamnelor și domnilor, credem că această definiție ne deslușește pe deplin natura firii umane, căci *generozitatea* este floare rară în panoplia sentimentelor și acțiunilor noastre! În romanul neterminat, *Jean Santeuil*, Marcel Proust afirma: „Lașitatea nu știe să profite de lecțiile pe care i le dă generozitatea", iar Goethe susținea ca „Omul să fie generos, milostiv și bun! Căci numai aceasta îl deosebește de toate ființele pe care le cunoaștem". Generozitatea este floarea rară (din păcate!) a caracterului, pentru că nu poate fi generos cineva care nu se gândește la ceilalți decât prin prisma avantajului personal. Este adevărat că acest mileniu

ne-a luat prin surprindere și mă refer la generațiile care au descoperit lumea liberă aproape sau la maturitate, dar și la ceilalți care au avut exemplu pe cei dintâi. Istoria se repetă, cum bine remarcați! Ei, cum să fii generos cu alții când nu știi să fii generos cu tine însuți/însăți? (Să ne înțelegem: nu aruncăm piatra, ci doar constatăm ceea ce se întâmplă din ce în ce mai des, din păcate!). Aceasta s-ar putea rezolva, dar mai există o problemă greu de rezolvat: aceea a puterii. Când ajungi să conduci, să modelezi destine (indiferent la ce nivel!), e mai ușor să îți etalezi puterea decât să o folosești construind, ajutându-i dezinteresat pe alții, evident, talentați (ne referim la lumea fabuloasă a creației artistice! E doar un exemplu!) ca să poți să fii un adevărat lider. Or susținerea unora sau altora pe alte principii decât cele valorice nu mai poate fi numită generozitate și ne ferim de cuvântul care ar defini această ipostază. Cum să fii ales, altruist, bun, caritabil, darnic, dezinteresat, galanton, inimos, mărinimos, nobil (la figurat), bogat (sufletește), fertil, mănos, roditor, când această sinonimie a cuvântului „generos" rămâne doar o definiție de dicționar!? Honoré de Balzac, autorul monumentalei lucrări *Comedia umană* (ciclu în a cărui componență intră 95 de lucrări terminate – nuvele, romane și eseuri – și 48 de lucrări neterminate. Ideea continuității dintr-o lucrare în alta, a unității, a apărut pentru prima dată în 1830, odată cu gruparea romanelor *Sarrasine*, *Gobseck* sub titlul *Scènes de la vie privée)*, făcea următoarea afirmație: „Simțămintele generoase fac din om o făptură sublimă." Sigur, dar omul se naște cu toată paleta de sentimente, de la sublim la mizerabil și nimeni nu va fi sigur niciodată ce scânteie poate atinge și activa una dintre cele două laturi extreme ale condiției umane. Poate că cea mai potrivită concluzie despre *generozitate* este aforismul semnat de Nicolae Iorga: „Lemn bun, lemn rău – aceeași cenușă, dar nu aceeași flacără."

„Câtă sonoritate, câtă armonie are acest cuvânt, generozitate, care aproape că a trecut pe lista cuvintelor uitate de vorbirea modernă... Păstrând proporțiile, oamenii s-au dezvățat să mai fie generoși, mulți consideră că li se cuvine totul, iar sensibilitatea, sora generozității, stă ascunsă între filele vreunui dicționar uitat pe raftul bibliotecii lumii."

Editura Leviathan, parte a grupului publicistic Leviathan. Amănunte în pp. 169–170

LEVIATHAN
VERITAS LIBERABIT VOS
LEVIATHAN

Citiți portalul Leviathan.ro
adresa web: https://leviathan.ro
Cotidian exclusiv cultural, înființat în anul 2015
Știri la zi, comentarii, cronici, eseuri, rubrici de autor

Cultură
Informație
Atitudine

Un proiect media complet independent, dedicat românilor de pretutindeni.

Misiunea **Leviathan** este de a oferi conținut online care să informeze, să inspire și să educe, respectând însă inteligența cititorilor săi. Într-o epocă în care conținutul media este în cea mai mare măsură limitat la relatări partizane și lipsite de substanță, **Leviathan** își propune să ofere vizitatorilor platformei o experiență informațională autentică și inovativă.

Editor: Asociația Culturală Leviathan, București.

Adresa: leviathan.romania@yahoo.com

Pagini de facebook: Revista Culturală Leviathan (https://www.facebook.com/leviathan.romania/)

Diaspora culturală românească (https://www.facebook.com/groups/diaspora.culturala.romaneasca/)

Zâmbetul unește (https://www.facebook.com/Z%C3%A2mbetul-une%C8%99te-352487118804478/?modal=admin_todo_tour)

Lumea noastră (https://www.facebook.com/groups/511105329335657/)

Descoperă scriitorul din tine (https://www.facebook.com/Descoper%C4%83-scriitorul-din-tine-884744138559599/?modal=admin_todo_tour)

Studiu

MITUL LUI NARCIS (3)

Costin Tuchilă

Critic literar și muzical, ziarist
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Urmare din numărul 1/2023

Partea cea mai amplă a episodului dedicat de Ovidiu metamorfozei lui Narcis, 106 versuri (407–512) din cele 142, este istoria „ciudatei lui nebunii", în care reflectarea în oglinda apei, parcurgerea treptată a iluzionării şi deziluzionării, psihismul specific acestora rămân componente fundamentale ale mitului, anunţate sau numai sugerate în primele versuri. Meritul lui Ovidiu nu este numai literar; poetul care trecea până la *Metamorphoseon libri* drept un autor înclinat spre o poezie a jocului erotic, galantă, seducătoare şi, în fond, destul de facilă, dovedeşte profunzime în observarea reacţiilor sufletului omenesc. Această profunzime este adăugată schemei mitologice în mod natural, încât, la secole distanţă, ai impresia că mitul însuşi o conţinea în forma originară, ceea ce este departe de adevăr.

După episodul cu nimfa Echo, refuzată de orgoliosul Narcis și versurile în care tinerii disprețuiți de Narcis îi cer zeiței Ramnusia să-i răzbune („[...] «Tot așa să iubească și el, făr' să poată/ Mâna pe draga-i să pună.» Ramnusia ruga ia-n seamă") [1], înaintăm, prin narațiunea din *Metamofozele* de Ovidiu, în ceea ce, din epoca Renașterii încoace, a constituit esența mitului, preluată și dezvoltată în opere literare și în pictură, fiind atât de ofertantă pentru imaginație dar și pretându-se speculațiilor de tot felul. Echo și strania ei metamorfoză, reducerea ei prin pedeapsă divină la o *oglindă sonoră* (ecoul) s-au dovedit mult mai puțin tentante decât Narcis, chiar dacă Echo nu are deloc un rol secundar în narațiunea poetică a lui Ovidiu. Ea va reveni și va însoți deznodământul bizarei povești a lui Narcis, iar oglinda sonoră este prefigurarea autenticei *oglinzi (oglinda apei*, metaforă a iluzionării), cea care îl va pierde pe Narcis. Se cuvine reamintit că în inventarul figurilor simbolice ale mitului, *apa* apare de la început: undele învolburate ale lui Cephisus, zeul care o seduce pe nimfa Liriope, mama lui Narcis.

Izvorul aflat „nu prea departe" de Narcis nu este însă unul obișnuit în peisajul silvestru, ci e descris ca o oglindă „lucitoare ca argintul" și mai ales netulburată până atunci de vreo imagine care s-ar fi reflectat în ea, așteptând parcă să găzduiască chipul eroului mitologic, atâta timp cât el nu o va atinge:

„fons erat inlimis, nitidis argenteus undis,
quem neque pastores neque pastae monte capellae
contigerant aliudve pecus, quem nulla volucris
nec fera turbarat nec lapsus ab arbore ramus;
gramen erat circa, quod proximus umor alebat,
silvaque sole locum passura tepescere nullo.
hic puer et studio venandi lassus et aestu
procubuit faciemque loci fontemque secutus,
dumque sitim sedare cupit, sitis altera crevit,
dumque bibit, visae correptus imagine formae
spem sine corpore amat, corpus putat esse, quod umbra est." [2]

[1] Analizate în textul nostru din numărul 1/2023 al revistei.

[2] „Nu prea departe era un izvor lucitor ca argintul,/ Apa lui neatinsă era de păstori sau de capre/ Sus în munte păscute, de ei; și nici păsări, nici fiare/ N-o tulburaseră încă, nici creangă căzută din arbori./ Jur-împrejur numai iarbă, pe care-umezeala vecină/ O-nviora; iar pădurea oprea raza soarelui locul/ Să-l încălzească. Aici, obosit de vânat și căldură,/ Tânăru-n iarbă se culcă, -mbiat de izvor și de locul/ Încântător. Dar dorind să-și astâmpere setea, o nouă/ Sete-l cuprinde: uimit de chipul văzut în oglinda/ Apei, iubește-o nălucă, crezând că e trup, nu doar undă." – versurile 407–417, traducere de **Ion Florescu**, în **Ovidiu**, *Metamorfoze*, revizuirea traducerii, prefață, note, anexe de **Petru Creția**, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1959, p. 70.

Narcis, gravură de Frederick John după Marco Antonio Franceschini, 1830

Condiția virginității paradisiace a oglinzii trimite la o semnificație mai generală. Încălcarea acestei condiții echivalează de fapt cu încălcarea echilibrului universului, or soarta tragică a lui Narcis, prezisă de Tiresias, derivă tocmai din această, inconștientă la el, tentație de a se abate de la ordinea prestabilită. Narcis refuză comunicarea (episodul cu nimfa Echo) pentru ca în final, în mod simbolic, comunicarea să îi fie refuzată. Absența voluntară a comunicării din secvențele de la început va avea un echivalent: singurătatea lui Narcis.

La început este uimirea: „năluca" din apă are chipul perfecțiunii, acea perfecțiune ideală în imaginația antică – trup de statuie din marmură de Paros, cu păr buclat ca al lui Bachus sau Apollo, față albă cu obraji rumeni – ceea ce alții îndrăgiseră văzându-l. Chipul din apă este un fals dublu: el însuși subiect și obiect al unei pasiuni funeste. Narcis „cel rece", insensibil până acum la fiorul erotic, arde ca o văpaie în dorința de a atinge chipul iubit, nimeni altul decât chipul lui reflectat în oglinda apei:

„ […] cunctaque miratur, quibus est mirabilis ipse:
se cupit inprudens et, qui probat, ipse probatur,
dumque petit, petitur, pariterque accendit et ardet.
inrita fallaci quotiens dedit oscula fonti,
in mediis quotiens visum captantia collum
bracchia mersit aquis nec se deprendit in illis!
quid videat, nescit; sed quod videt, uritur illo,
atque oculos idem, qui decipit, incitat error.
credule, quid frustra simulacra fugacia captas?
quod petis, est nusquam; quod amas, avertere, perdes!
ista repercussae, quam cernis, imaginis umbra est:
nil habet ista sui; tecum venitque manetque;
tecum discedet, si tu discedere possis!
Non illum Cereris, non illum cura quietis
abstrahere inde potest, sed opaca fusus in herba
spectat inexpleto mendacem lumine formam
perque oculos perit ipse suos; paulumque levatus
ad circumstantes tendens sua bracchia silvas
'ecquis, io silvae, crudelius' inquit 'amavit?
scitis enim et multis latebra opportuna fuistis.
ecquem, cum vestrae tot agantur saecula vitae,
qui sic tabuerit, longo meministis in aevo?
et placet et video; sed quod videoque placetque,
non tamen invenio' – tantus tenet error amantem –
'quoque magis doleam, nec nos mare separat ingens
nec via nec montes nec clausis moenia portis;
exigua prohibemur aqua! cupit ipse teneri:
nam quotiens liquidis porreximus oscula lymphis,
hic totiens ad me resupino nititur ore.
posse putes tangi: minimum est, quod amantibus obstat." [3]

Continuare în numărul 3/2023

Fragment din studiul *Oglinzile lui Narcis*

[3] „[…] El, cel iubit, acum simte-a iubirii văpaie și este/ Și îndrăgostitul și cel ce-i iubit; și de focul ce-aprinde,/ Arde acum. Mincinosul izvor îl sărută zadarnic/ De-atâtea ori! Și-apoi de câte ori, ca s-apuce din apă/ Gâtul ce-n ea se vedea, n-a întins el, în van, ale sale/ Brațe! Nu știe ce vede; dar e mistuit de ce vede./ Chipul ce-i minte privirea, din nou îi aprinde dorința./ Prea-ncrezător, de ce vrei să apuci o fugară icoană?/ Nu-i nicăieri ce zărești; depărtează-te și are să piară/ Chipul iubit, căci năluca ce vezi este umbra răsfrântei/ Tale ființe; prin sine nu stă, el rămâne și vine/ Numai cu tine; de poți să te duci, ia cu tine se duce./ Foamea nici somnul nu sunt în stare să-l smulgă de-acolo; /Ci, -n deasa iarbă culcat, tot privește cu ochi nesătui la/ Înșelătoarea icoană; ochii i-aduc lui pieirea/ Și, ridicându-se numai puțin, spre copacii din juru-i/ Brațele-ntinde și strigă: «Păduri, îndurat-a vreunul/ Soartă-așa crudă? Voi știți, căci ați fost adăpost mult prielnic/ Multora. Voi, ce de-atâtea veacuri trăiți, țineți minte/ Dacă în lungul răstimp mai pierit-a vreunul ca mine?/ Văd și îmi place și totuși ce-mi place și văd nu pot prinde; /Iată ce grea rătăcire îmi ține iubirea legată./ Și, ca prisos de durere, este cu atâta mai aprig/ Chinul în care mă pierd, cu cât nu ne desparte vreo-ntinsă/ Mare, nici drumuri, nici șiruri de munți sau cetăți zăvorâte; /Doar o pânză de apă: și el mă dorește pe mine:/ De câte ori sărutări îndreptat-am spre limpedea undă,/ De-atâtea ori se sili să-și ridice spre mine-a sa gură. / Pare că pot să-l ating, dar o piedică slabă stă-n calea/ Dragostei noastre.»" – versurile 424–453, traducere de **Ion Florescu**, idem.

„Partea cea mai amplă a episodului dedicat de Ovidiu metamorfozei lui Narcis este istoria «ciudatei lui nebunii», în care reflectarea în oglinda apei, parcurgerea treptată a iluzionării şi deziluzionării, psihismul specific acestora rămân componente fundamentale ale mitului."

Vorbe cu tâlc

CABOTIN

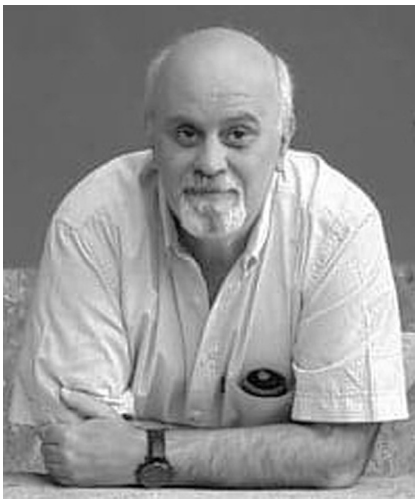

Dan Caragea

Lingvist, eseist, critic de artă, traducător
Portugalia

Nu-mi amintesc în ce împrejurări am deprins acest cuvânt, dar perioada în care l-am auzit destul de des a fost pe la mijlocul anilor ’80, când am cunoscut îndeaproape teatrul, lumea actorilor și conversațiile din culise. Pe atunci, era numit **cabotin** (nu am auzit pe cineva zicând despre vreo actriță că e **cabotină**) un actor fără prea multă înzestrare și care se folosea de mijloace exagerate de exprimare scenică. Altfel spus, dădea interpretării sale o tușă mai groasă, forțată, din dorința de a impresiona publicul. Era lipsit, să spunem așa, de acea naturalețe a trăirilor, acea pricepere pe care o au marii actori de a încarna convingător diverse personaje. Deopotrivă, erau socotiți **cabotini** și actorii ale căror trăiri erau simțite mai întotdeauna ca nefirești, excesive, maladive chiar, ca Emil Botta!...

Să urmărim definirea sensului principal (sensul 1) al acestui cuvânt în lexicografia noastră academică:

> Actor (sau actriță) fără talent, care, din vanitate și cu mijloace ieftine, urmărește succese ușoare. || *DLRLC,* 1955–1957.

> Actor (sau actriță) fără talent, *p. ext.* persoană care prin mijloace ieftine urmărește succese ușoare. || *DLRM,* 1958.

> Actor (sau actriță) mediocru(ă) care urmărește obținerea de efecte teatrale cu mijloace facile, de prost gust; *p. ext.* persoană care urmărește să obțină succese ușoare prin mijloace ieftine. || *DEX,* 1998.

> Actor mediocru care urmărește succese ușoare prin mijloace facile; *p. ext.* persoană care încearcă să se remarce printr-o comportare teatrală. || *DEX,* 2009.

Așadar, după *Dicționarul limbii române moderne (DLRM)* numim **cabotin, -ă** un actor sau o actriță fără talent. Orice alte considerații privind motivele („vanitate”) sau mijloacele („ieftine”), invocate de *DLRLC,* în definiția anterioară, sunt lăsate de-o parte. Prin extensie, pot fi numite așa persoanele care urmăresc succese ușoare cu mijloace ieftine. Trebuie să spunem că acest sens suplimentar pare vag. Să fie *cabotină* o studentă care a obținut o notă de trecere pentru că i-a făcut ochi dulci profesorului? Să fie *cabotin* un angajat care obține o promovare pentru că-și invită șeful la chefuri de pomină? În ambele cazuri mijloacele și scopul sunt ieftine, ușoare, moralicește vorbind. Iată că *DEX*-ul (1998) ne spune că, de fapt, **cabotin** este un actor mediocru (în loc de „lipsit de talent”), care caută să obțină efecte teatrale prin mijloace de prost gust (de exemplu: „plâns exagerat”, „smulgerea părului”). Din păcate, în ediția din 2009, se înlocuiește „care urmărește obținerea de efecte teatrale” cu mult mai vagul „urmărește succese ușoare”, ceea ce pare a depăși jocul scenic (în *DRLM* se referea, mai pe larg, la persoană!). Aș mai adăuga că un actor mediocru nu poate obține „succese ușoare” tocmai pentru că reprezentarea sa e neconvingătoare. Cabotinismul actoricesc se referă la încercarea de a suplini lipsa de talent cu mijloace tehnice de rețetar sau la exagerarea trăirilor.

Și în viață putem vorbi despre un comportament histrionic, fals, prefăcut, afectat. Astfel, considerăm că abia în ediția din 2009 *DEX*-ul ajunge la o bună definire a sensului secundar: „*p. ext.* persoană care încearcă să se remarce printr-o comportare teatrală”.

Am făcut aceste precizări înainte de a cerceta atestările noastre textuale.

Primul citat, unde **cabotin** are înțelesul de *actor ambulant* (sensul 2, în *DEX*), reprezintă și prima atestare la noi din câte am putut identifica (*Dicționarul etimologic al limbii române,* 2015, un dicționar de neluat în seamă în privința datărilor, dă anul 1939, ceea ce este, desigur, tardiv):

> „Molière era fructul școalei spaniole, pe care a imitat-o, și dacă are și originalitate, fiind singurul clasic francez de valoare, aceasta o

datorește meseriei lui de **cabotin,** care îl îndepărta din când în când de curtea marelui rege." || George Panu, *Amintiri de la Junimea,* Iași – București, Editura Polirom, 2013, *ebook;* ediția întâi, vol. I-II, 1908–1910.

În limba contemporană, sensul principal este acela de *actor mediocru*. Iată și o excepțională confirmare*:*

„Nu știu dacă sînteți edificați asupra senzului cuvîntului **cabotin.** Pentru actorii cu acest nume rolul nu e un caracter specific de redat, nu e un specimen particular de evocat, ci e o ocazie de aplicat, a priori, anumite clișee, veșnic aceleași, cu scopul de a evidenția nu individualul unei existențe sau al unei situații, ci admirabila persoană a celui care joacă. Fie că este vorba de un simplu burghez, de un rege, de un aventurier, **cabotinul** îl va exprima cu un stoc fix de gesturi sau de nuanțe în voce: pentru scenele de desperare există o anumită rețetă, pentru cele de dragoste alta și așa mai departe. Tendința spre *formulă* e preocuparea principală. Astfel orice rol se adaptează la persoana actorului, nu persoana actorului la concretul rolului." || Mihai Ralea, „Scrisori din Paris" în *Viața romînească,* vol. XLII, anul XII, nr. 1, martie 1920, p. 322.

„Știți după ce se recunoaște un **cabotin,** domnilor? El nu e în stare să fie la înălțimea tragediei pe care o trăiește și de aceea simte nevoia s-o ia în derâdere în fața spectatorilor." || Octavian Paler, *Viața pe un peron,* Iași – București, Editura Polirom, 2016, *ebook*.; ediția întâi, 1981.

Ar merita reținut și înțelesul pe care îl precizează Topîrceanu, privitor la *plăcerea expunerii propriei persoane sau a vieții personale:*

„**Cabotinajul** se întinde tot mai mult în publicistica noastră. Ceea ce caracterizează pe **cabotin** este mai ales dorința lui de a-și expune mutra, obiceiurile, preferințele, amicii și viața intimă văzului tuturor — și credința că publicul dorește să i le cunoască. Iar publicul — acest mare **cabotin,** cum i-a zis Lemaître, sau acest mare protector al **cabotinilor,** cum i-am zice noi, — aplaudă întotdeauna. Căci pe el îl interesează parcă mai mult *dessous*-urile vieții unui om mare, decât însăși opera acestui om." || George Topîrceanu, „Eminescu și epigonii lui" în *Scrieri, II,* București, Editura Minerva, 1983, p. 316.

Într-un alt context, extins, sensul este de *teatral*:

„Pe-atunci, literatura morții și a deznădejdii îi apărea **cabotin** fățarnică." || Ionel Teodoreanu, *La Medeleni,* vol. II, București, Editura Minerva, 1978, p. 92; ediția întâi, vol. I-III, 1925–1927.

„A luat cuvântul și Evtușenko, cu mari gesturi de superstar TV. Este declamatoriu, intens **cabotin,** dar trebuie să mărturisesc că impresionează." || Alexandru Balaci, *Itinerare paralele,* București, Editura Sport-Turism, 1981, p. 192.

La fel, este considerat **cabotin** o *persoană care ține să impresioneze, să epateze:*

„Cât poate fi de **cabotin** omul ăsta [Nae Ionescu]! Erau în compartiment doi colonei. A intrat în vorbă cu ei și le-a tras o șuetă «de i-a tâmpit». Îi vedeam biruința pe buze, triumful că-i epatează." || Mihai Sebastian, *Jurnal 1935–1944,* București, Editura Humanitas, 2016, *ebook.*

Iar în altul, de *persoană inautentică, falsă, disimulată, prefăcută:*

„Trebuie să disociem însă pozeurul de **cabotin.** Pozeurul își supradimensionează o calitate reală, în vreme ce **cabotinul** o simulează." || Pavel Țugui, „Prefață" la A.E. Baconsky, *Scrieri I, Poezii,* București, Editura Cartea Românească, 1990, p. III.

„Să fim siguri că succesul Elvirei Popescu la Paris a fost pentru noi o mai bună propagandă decât voiajul cutărui **cabotin** politic, care a cheltuit sute de mii de franci spre a ne face ridicoli." || Ș. Șerbescu, „Propaganda în străinătate", în *Arhiva pentru știința și reforma socială,* București, anul V, nr. 3-4, 1924, pp. 470–471.

Cabotină este numită mai întotdeauna o *femeie falsă, prefăcută:*

„O mască tragică, lipsită de carminul întineritor și de pudra dătătoare de aparențe, care era Madame Lașcu, apăru într-un gang, desenă o siluetă neagră și dispăru. Fața-i era plânsă de adevărate lacrimi, și nu de lacrimi de **cabotină,** iar el, în sicriul de lemn, pentru cea din urmă oară mă făcu să zâmbesc printre lacrimi, căci din ființa lui, la lumina aceea, se vedea aproape numai pântecul enorm boltit peste sicriu și vârful picioarelor micuțe, fața fiindu-i acoperită." || Dimitrie Anghel, „De vorbă cu un afiș", în *Minerva,* anul II, nr. 577, 26 iulie 1910, p. 1.

Se pare că prima lucrare lexicografică în care apare cuvântul **cabotin** este *Dicționarul român-german,* al lui T. Alexi (ed. a II-a, Brașov, 1906). În privința dicționarelor monolingve,

Scriban este totuși cel dintâi care îl include în dicționarul său (1939). *Dicționarul etimologic al limbii române,* vol. II, litera C, partea 1, *Ca-Cizmă* (București, Editura Academiei Române, 2015), coordonat de Marius Sala și Andrei Avram, dă următoarea etimologie:

> Fr. *cabotin* (probabil < n.pr. *Cabotin,* actor din vremea lui Ludovic al XIII-lea).

Coordonatorii spun în prefață că au consultat, pentru limba franceză, cunoscutul *Dictionnaire historique de la langue française,* coordonat de Alain Rey. Nu pare să fi fost și cu folos, întrucât în ediția digitală a *DHLF* (2011) se spune clar că etimologia este nesigură:

> CABOTIN, INE n., attesté peu après cabotiner (1807), est d'origine incertaine. Une lexicalisation du nom de Cabotin, qui aurait été un célèbre comédien ambulant à la fois directeur de théâtre et charlatan sous le règne de Louis XIII, est douteuse ; l'existence de ce comédien est hypothétique, son nom n'apparaissant que tardivement (1858) et semblant évoqué (et inventé) ad hoc. On a pensé à une extension du sens du picard cabotin « homme de très petite taille » (à rattacher à se caboter « rester petit »), terme attesté à la fin du XVIIIe s. au sens de « petit sot », appartenant à l'étymon latin caput « tête » (→ chef). L'hypothèse d'une dérivation du radical du terme de navigation caboter*, les acteurs ambulants (premier sens du mot) voyageant par petites étapes, est insuffisamment étayée. P. Guiraud rapproche le mot du provençal far cabot « faire la révérence, saluer » qui est un doublet de capoter* « faire signe avec la tête », lui aussi de caput.
>
> Le sens de « comédien ambulant » a été supplanté par le sens péjoratif et familier de « mauvais acteur » (1834). Par extension, le mot s'applique à une personne qui manque de naturel, dont les attitudes et les manières sont trop théâtrales (1899).

În privința altor termeni înrudiți, iată lista din *DELR:*

> Fam.: **cabot*in*ă** s.f. 1939; **cabotin*aj*** s.n. „comportament de cabotin" 1939 < *cabotinage;* **cabotin*esc*** adj. „de cabotin" 1988; **cabotin*ism*** s.n. „comportament de cabotin" 1955.

Pe **cabotină** l-am atestat, după cum se poate vedea mai sus, la 1910, ceea ce înseamnă cam trei decenii mai devreme. Și **cabotinaj** poate fi atestat mai timpuriu, în 1911, în *Noua revistă română* („să reconcilieze noțiunea de artă cu cea de **cabotinaj**", p. 357), dar vom prefera aici un exemplu extras dintr-o cronică teatrală din 1915:

Henri de Toulouse-Lautrec, Actrița Marthe Brandès și actorul Louis-Pierre Leloir în piesa *Cabotins!* (comedie în patru acte, în proză) de Edouard Pailleron, Comedia Franceză, Paris, 1894

> „Elementele melodramatice și spectaculoase care impresionează doar pe cetitorii romanelor de senzație a cinci bani fascicula, comic vulgar gustat cel mult în suburbii, o lipsă totală de fond sufletesc și de viață adevărată și acea quintesență de artificiu, de banalitate și de **cabotinaj** care sînt specialitatea firmei literare Victor Eftimiu." || *Viața Românească,* Iași, vol. XXXIX, anul X, 1915, p. 254.

Cabotinesc este folosit de Rebreanu înainte de 1944 (*DELR* îl atestă foarte târziu, în 1988!), într-o cronică dramatică:

> „Între realismul de salon francez și verismul **cabotinesc** italian s-a înnămolit actorul român, fără perspective de emancipare, cel puțin deocamdată." || Liviu Rebreanu, *Opere,* vol. 14, București, Editura Minerva, 1989, p. 19.

> „În schimb, Ioanide constata la ea puerilități de ordin **cabotinesc,** care îl agasau peste măsură și pe care Cucly le manifesta mai ales cînd era văzută." || George Călinescu, *Opere,* vol. 8, *Scrinul negru* II, București, Editura pentru Literatură, 1968; ed. I, 1965.

Pe **cabotinism,** l-am atestat, de asemenea, mult mai devreme, în 1927, la Ionel Teodoreanu. *DELR* indica anul 1955, fără să spună, bineînțeles, și unde.

„Tristă lege a **cabotinismului!** Oameni care-au trăit veridic, la o parte de lume, măcar în fața fotografului, aduc lumii tributul lor de **cabotinism**." || Ionel Teodoreanu, *La Medeleni,* vol. III: *Între vânturi,* în *Opere alese,* București, Editura pentru Literatură, 1968, p. 203; ed. I, 1927.

La familia prezentată se mai pot adăuga: **cabotiniza**, „a deveni cabotin" (inclus în *Dicționarul de cuvinte recente,* de Florica Dimitrescu, și atestat în 1985). Interesant este faptul că acesta nu este un cuvânt *recent* întrucât apare în 1911, în revista lui N.D. Cocea, *Facla,* Editura Societății Anonime pe Acțiuni „Adevărul":

„D. Liciu, încărcat de glorie și de laurii trecutului, a intrat în epoca manierizmului și simte par'că nevoea **să se cabotinizeze**." || *Facla,* Iași, anul II, nr. 4, 22 ianuarie 1911, p. 60.

Și adjectivul **cabotinizat, -ă** trebuie inventariat:

„[...] Marius Chicoș-Rostogan, Coriolan Secundus, Costăchel Gudurău, Madam Piscupesco au structuri sufletești plate, **cabotinizate** și îndobitocite, sînt incapabile de vreun gest cutremurător." || *Studii și cercetări de istorie literară și folclor,* București, Editura Academiei Republicii Populare Române, nr. 3-4, 1962, p. 220.

Cu excepția românei, **cabotin** și derivatele sale au mai pătruns doar în limba portugheză (atestat lexicografic în 1899).

"Cabotinismul actoricesc se referă la încercarea de a suplini lipsa de talent cu mijloace tehnice de rețetar sau la exagerarea trăirilor. Dar și în viață putem vorbi despre un comportament histrionic, fals, prefăcut, afectat."

CARIOCA

Colegii mei de generație își aduc bine aminte de fascinația pe care am trăit-o, școlari fiind, atunci când au apărut pixurile cu pastă și minunatele **carioci.** Știu că lumea de azi le spune **markere,** după engleză, fiind deja replicate în softuri de scriere, cum este Word, de exemplu.

Aceste instrumente de scris cu filtre din pâslă, în culori variate, vândute individual, câte șase, o duzină, în etuiuri de douăzeci și patru, s-au numit inițial **carioci.** Așa le-am spus noi, românii, după denumirea comercială. *DELR* ne spune că termenul a fost atestat pentru prima oară în 1975.

Italianul Alessandro Frola a fondat în 1956, în localitatea Settimo Torinese, foarte aproape de Torino, societatea Continental, ulterior numită, în 1964, Universal, anul în care apare la Barcelona și filiala sa spaniolă. În 1965, Universal a produs faimoasele instrumente de colorat, numite comercial **carioca:**

"The enlightened entrepreneur Alessandro Frola founded the Universal company in the Turin province in the mid-1950s, from which CARIOCA® and CORVINA® were born, laying the foundations for the start-up of the most important writing district in Italy and the world. Universal s.p.a. thanks to the CARIOCA® brand it soon became a global point of reference in the production of markers while CORVINA® became one of the most sold ballpoint pens in the world." || https://carioca.com/gb/about-us

Deși nu am găsit explicația pentru care Alessandro Frola ar fi ales acest nume, mi se pare că numele ar putea avea legătură cu **carioca,** etnonimul prin care ne referim la orașul Rio de Janeiro. Probabil s-a avut în vedere cromatica vie, carnavalescă, a fostei capitale braziliene.

Lisabona, Portugalia

Universalia

DESPRE AL-MI'RĀĞ SAU URCAREA LA CERURI A PROFETULUI MUḤAMMAD
Prezentare și traducere din limba arabă de George Grigore

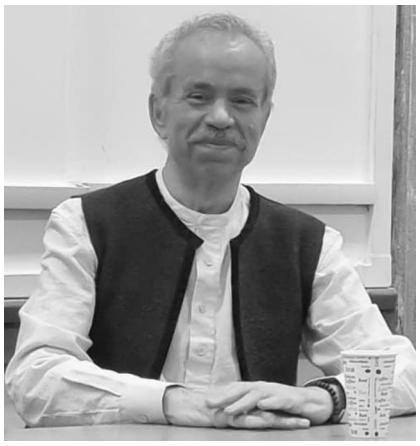

George Grigore

Profesor universitar doctor,
Universitatea din Bucureşti,
Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine,
Catedra de Limbi şi Literaturi Orientale,
Secţia Arabă
Scriitor și traducător
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România
Ambasador al Alianţei Civilizaţiilor
(organism ONU) pentru România (din 2008)

Dintre evenimentele petrecute în perioada meccană, un loc aparte îl ocupă călătoria miraculoasă a profetului Muḥammad, în 621, de la al-Masğidu l-Ḥarām din Mecca la al-Masğidu l-'Aqṣā din Ierusalim – numită *al-'Isrā'* –, călătorie făcută prin văzduh, călare pe Burāq, în tovărășia îngerului Gabriel (Ğibrīl), apoi, în continuare, de la Ierusalim, urcarea la ceruri – *al-Mi'rāğ*. Cele două călătorii – *al-'Isrā'* și *al-Mi'rāğ* – sunt celebrate în a 27-a zi a lunii Rağab.

Acest eveniment, care vine ca o confirmare a misiunii sale profetice, este relatat, sub diverse forme, în cărțile de *ḥadīṯ*-uri și nu numai. Primele relatări aparțin lui 'Abū Hurayra, unul dintre cei mai prolifici transmițători de *ḥadīṯ*-uri, relatări ce au fost incluse în cartea *Dalā'ilu n-nubuwwa* (Dovezile profeției) a lui al-Bayhaqī și în *Ğāmi'u l-bayāni 'ani ta'wīl āyi l-Qur'ān* (Colecția afirmațiilor cu privire la interpretarea versetelor Coranului) sau, mai simplu, at-*Tafsīr* (Comentariul) lui aṭ-Ṭabarī. De asemenea, pe lângă marele jurist 'Anas bin Mālik care dedică o parte din culegerea sa de *ḥadīṯ*-uri acestei teme, trebuie amintiți și Ibn Sa'd cu *Kitābu ṭ-Ṭabaqāti l-Kabīru* (Marea carte a categoriilor) și Ibn Hišām cu as-*Sīratu* (Biografia [Profetului]).

O descriere succintă a călătoriei nocturne apare și în Coran, în sura intitulată chiar *al-'Isrā'u* (Călătoria în noapte):

„Mărire Celui ce l-a purtat în noapte pe robul Său de la Moscheea cea Sfântă la Moscheea cea Îndepărtată cu împrejmuirea pe care am binecuvântat-o ca să-I arătăm din semnele noastre. El este Auzitorul, Văzătorul." (Coran 17: 1).

Mulțimea de relatări, de comentarii, de analize au fost sintetizate de Emil Dermenghem, sinteză inclusă de Muḥammad Ḥusayn Haykal în cartea sa (*Ḥayātu Muḥammad*, 194–195) și pe care o preluăm și noi aici în traducere proprie.

În toiul unei nopți în care liniștea atinsese măreția, în care chiar și păsările de noapte amuțiseră, iar fiarele se domoliseră, murmurul păraielor încetase, precum și adierea vântului, Muḥammad s-a trezit la un glas ce striga la el: „Tu, cel care dormi, scoală-te!". Și s-a sculat. Și iată că dinaintea lui stătea îngerul Gabriel, cu fruntea împrăștiind lumină, cu chipul alb precum albul zăpezii, cu păru-i blond fluturând, cu veșmintele-i împodobite cu mărgaritare și aur. Aripi de toate culorile fremătau în jurul său, iar el ținea un dobitoc ciudat – Burāq – ce avea aripi ca de vultur și care s-a înclinat în fața Trimisului. După ce s-a aburcat pe el, acesta porni ca o săgeată peste munții Meccăi și nisipurile pustiului către miază-noapte.

Îngerul l-a însoțit în această călătorie, apoi s-a oprit cu el pe muntele Sinai, unde Dumnezeu i-a vorbit lui Moise, după care s-a oprit din nou cu el la Betlehem unde s-a născut Cristos. După care s-a avântat iarăși în văzduh, în vreme ce voci tainice încercau să-l oprească pe Profet, care era însă atât de încredințat de misiunea sa încât considera că doar Dumnezeu poate opri dobitocul acolo unde va voi. Când au ajuns la Ierusalim, Muḥammad l-a priponit pe Burāq și s-a rugat pe ruinele templului lui Solomon, dimpreună cu

Abraham (’Ibrāhīm), Moise (Mūsā) și Iisus (’Īsā). Apoi i s-a dat o scară ce se sprijinea pe stânca lui Iacob, pe care Muḥammad a urcat degrabă la ceruri.

Primul cer era de argint curat, iar stelele erau aninate de bolta lui cu lanțuri de aur: în fiecare dintre ele sta un înger ce veghea ca diavolii să nu se cațăre la înălțimea cea sfântă și ca ginii să nu tragă cu urechea la tainele cerului. În acest cer, Muḥammad i-a dat binețe lui Adam. Acolo se aflau chipurile întregii făpturi care înălța laude Domnului ei. În celelalte șase ceruri, Profetul i-a întâlnit pe Noe (Nūḥ), Aaron (Hārūn), Moise (Mūsā), Avraam (’Ibrāhīm), David (Dāwūd), Solomon (Sulaymān), Idris (’Idrīs – Enoch), Yahia (Yaḥiyā – Ioan Botezătorul) și Iisus (’Īsā). El l-a văzut pe îngerul morții – ’Azrā’il, care era atât de uriaș încât între ochii lui era o cale de 70.000 de zile de mers. În puterea lui era comanda a 100.000 de batalioane și-și petrecea timpul scriind într-o carte uriașă numele celor care se nășteau și ale celor care mureau.

El i-a văzut acolo pe Îngerul Lacrimilor, care plângea pentru păcatele lumii, pe Îngerul Răzbunării, cu chip de aramă, care strunea stihia focului, stând pe un tron de flăcări, și pe un alt înger uriaș ce era pe jumătate din foc, pe jumătate din gheață, înconjurat de îngeri ce, în cor, nu conteneau să pomenească numele lui Dumnezeu: „O, Dumnezeule, Tu ai pus laolaltă gheața și focul, după cum i-ai adus laolaltă pe toți robii Tăi care dau ascultare Legilor Tale.”. În al șaptelea cer, acolo unde stăteau cei drepți, se afla un înger mai mare decât întregul pământ, cu 70.000 de capete, fiecare cap cu 70.000 de guri, fiecare gură cu 70.000 de limbi, fiecare limbă vorbind 70.000 de idiomuri, și din fiecare idiom, 70.000 graiuri, toate înălțând laude lui Dumnezeu și preamărindu-L.

În timp ce privea cu luare-aminte această făptură neobișnuită, Muḥammad a fost dus în vârful Lotusului de la capăt, ce se înălța la dreapta Tronului, dând umbră a milioane și milioane de duhuri îngerești. Apoi, după ce a fost trecut peste mări întinse, în mai puțin de o clipită, peste zone de lumină orbitoare și de beznă neagră, peste milioane de văluri de întunecimi, de foc, de apă, de văzduh, de gol, având între ele, și după ele, cale de 500 de ani de mers, a mai trecut prin văluri de frumusețe, de desăvârșire, de taină, de măreție, de unitate, în spatele cărora se aflau șaptezeci de mii de coruri de îngeri prosternați și nemișcați, într-o liniște desăvârșită. Atunci s-a simțit înălțat către Stăpân – a Lui fie măreția! – și a fost cuprins până peste poate de uimire! De acolo, văzu cerul și pământul contopite de-a dreptul, de parcă le-ar fi înghițit neantul și n-ar mai fi rămas din ele vederii decât mărimea unui bob de susan, în mijlocul unui ogor imens. Cam tot așa, trebuie să fie și omul în prezența Regelui lumii.

Apoi, s-a aflat în preajma Tronului, „la o depărtare de două aruncături de suliță” contemplându-l pe Dumnezeu cu privirea sa lăuntrică și văzând lucruri pe care limba este neputincioasă în a le rosti, căci sunt deasupra oricărei înțelegeri omenești. Prea-Înaltul a pus o mână pe pieptul lui Muḥammad iar pe cealaltă pe umărul său. Profetul a simțit atunci, până în măduva oaselor un fior de gheață urmat de o liniște împăcată, de o topire plăcută întru Dumnezeu.

Conform unui ḥadīṯ, pe care cărțile de tradiție de prim rang nu-l categorisesc ca fiind divin (qudsī), Dumnezeu i-a dat poruncă robului Său ca tot musulmanul să facă cincizeci de rugăciuni în fiece zi. La coborârea din ceruri, Muḥammad l-a întâlnit pe Moise. Fiul lui ‘Imrān i-a spus atunci:

„Cum speri tu să-i faci pe cei ce te urmează să facă cincizeci de rugăciuni în fiecare zi? Eu i-am pus pe oameni la încercare înaintea ta. Am încercat tot ce a fost cu putință de încercat cu fiii lui Israel. Dă-mi crezare! Întoarce-te la Domnul tău și cere-i să dea mai puține.

Muḥammad s-a întors și numărul rugăciunilor a fost micșorat la patruzeci. Moise a găsit că și așa este peste putință și l-a făcut pe urmașul său întru profeție să se întoarcă de multe ori la Dumnezeu până când numărul rugăciunilor a fost stabilit la cinci.

Gabriel l-a dus apoi pe Profet în Rai care a fost pregătit celor pioși după Înviere. După aceea, Muḥammad s-a întors pe pământ cu ajutorul scării, l-a dezlegat pe Burāq, s-a aburcat în șa și s-a întors de la Ierusalim la Mecca.”.

În urma acestei călătorii, Ierusalimul devine oraș sfânt pentru musulmani și, de asemenea, este fixat numărul de rugăciuni zilnice pe care un musulman trebuie să le săvârșească.

„În toiul unei nopți în care liniștea atinsese măreția, în care chiar și păsările de noapte amuțiseră, iar fiarele se domoliseră, murmurul păraielor încetase, precum și adierea vântului, Muḥammad s-a trezit la un glas ce striga la el: «Tu, cel care dormi, scoală-te!». Și s-a sculat. Și iată că dinaintea lui stătea îngerul Gabriel.”

Universalia

SIMONIDE, POETUL PEREGRIN SAU DESPRE VIAȚĂ, MOARTE ȘI NEMURIRE

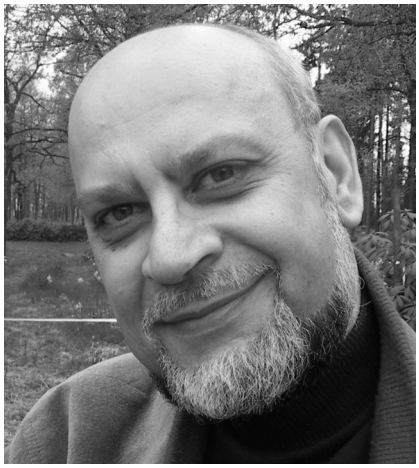

Daniel Onaca

Poet, dramaturg, traducător, critic literar
Suedia
Membru al Asociației scriitorilor suedezi „Författarcentrum Syd”

1. Pietrele funerare și poetul

În apropiere de locuința mea din Malmö se află un cimitir bine îngrijit (eu obișnuiesc să-i spun „parc”) cu alei vegheate de copaci înalți, drepte, asfaltate ori cu pietriș greblat, măturate întotdeauna, cu morminte plivite de buruieni, nu puține dintre ele împodobite cu flori. Uneori mă opresc în preajma câte unuia ca să citesc inscripțiile dăltuite în pietrele de la căpătâiul lor. Multe au nume românești…„Ocupație” ciudată vor gândi unii. Se poate! Și mai ciudată însă mi s-a părut piatra tombală descoperită în cursul uneia dintre plimbările mele prin parc. Nu avea formă de cruce și nici nu era șlefuită în așa fel încât să semene cât de cât cu o piatră de mormânt. Din textul gravat pe ea am înțeles că piatra respectivă era tocmai cea căzută peste nefericitul care acum o avea la cap. E și asta o variantă de a păstra vie memoria celui dus în altă lume.

*

La Termopile, au fost ridicate cândva nu una, ci trei pietre tombale în memoria bărbaților căzuți în luptă, odată cu viteazul Leonida. Pe una dintre ele, poetul Simonide din Keos (556–468 î.Hr.) a gravat următoarea inscripție:

Acesta e mormântul gloriosului Megistias, care odată
ucis-a războinicii perși la trecerea râului Spercheios.
Odată și el a întrezărit chipul Morții apropiindu-se,
dar pe conducătorul Spartei a refuzat să-l părăsească.

Megistias a fost un clarvăzător care a însoțit armata spartană și care, în noaptea dinaintea bătăliei de la Termopile, și-a prezis propria moarte pe câmpul de luptă. În ciuda faptului că șeful unității sale l-a sfătuit să plece, el a rămas și, a doua zi, a fost ucis în luptă. Piatra funerară a lui Megistias a fost plătită chiar de Simonide, în virtutea prieteniei care îi legase pe cei doi. Cuvintele gravate pe ea au transformat-o dintr-un obiect oarecare în purtătoare de mesaj, proiectându-i utilitatea din prezent spre viitor. Ea a devenit astfel garantul unui viitor schimb între uitare și memorie, dobândind o frântură de viață de fiecare dată când inscripția a fost/este citită de cineva.

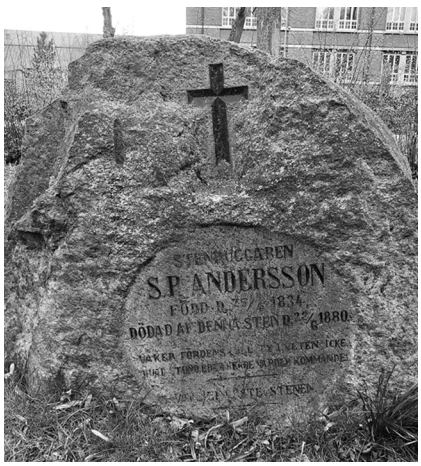

Piatra tombală din cimitirul din Malmö. Fotografie de Daniel Onaca

Pietrele funerare sunt „pietre care vorbesc” dacă ne gândim că, în antichitate, lectura tăcută nu era nici un mod obișnuit, nici unul practic de a tălmăci un text. Cuvintele cioplite pe ele erau fără spații goale, ceea ce obliga cititorul lor să le pronunțe cu voce tare pentru ca să le poată înțelege. Ceea ce se vădea la o astfel de lectură nu mai era, atunci, doar o curgere amorfă și indescifrabilă, ci devenea o succesiune de secvențe sonore al căror conținut

dobândea sens prin pronunțare. Cuvintele, la început ininteligibile pentru ochi, se conturau în ureche și activau codul memoriei.

Simonide a fost unul dintre cei mai importanți poeți ai Greciei antice, dar el nu s-a afirmat doar ca autor de replici cu miez sarcastic. Se spune că tot Simonide a adăugat a opta coardă la instrumentul numit „liră", a introdus patru litere noi în alfabetul grecesc, iar unii susțin că deviza sa, „Cuvântul este o imagine a lucrurilor", constituie începutul teoriei literare occidentale.

Gravură de Charles-Nicolas Cochin după un desen de Jean-Baptiste Oudry, ilustrație la fabula lui La Fontaine, *Simonide préservé par les dieux*

2. Poetul, banii și darurile

Se presupune că Simonide a fost primul poet din istorie care a luat bani pentru poeziile scrise la comandă. S-a spus că, pentru versurile lui, pretindea sume uriașe, nu se sfia să laude plăcerile profitului, călătorea prin lume oploșindu-se pe la casele patronilor bogați, batjocorindu-i pe cei care nu plăteau destul și altele asemenea. Din aceste motive a rămas în istorie ca un tip zgârcit și lacom. Aceste acuzații sunt nedrepte pentru că, de fapt, el nu făcuse altceva decât să confere demnitate poeziei prin profesionalizarea talentului de a scrie versuri. În aceeași logică se înscrie și răspunsul dat celor care l-au întrebat, odată, de ce a făcut o inscripție pentru picturile lui Polygnot din Delphi: „Ca să se vadă bine că cel care le-a pictat se numește Polygnot", i-a lămurit el.

Simonide a trăit într-o perioadă istorică de tranziție, în care folosirea monezilor a schimbat din temelii lumea greacă. Până la el, poeții antici au trăit în societăți în care funcționa o rețea de relații interumane care, în lipsă de alt termen, poate fi numită „economie a darului". Existența poeților era asigurată de ospitalitatea aristocraților care le apreciau poezia. Homer, de exemplu, îl prezintă pe Demodokos, poetul aflat la curtea lui Alkinous, ca fiind rapsodul permanent al curții, care beneficia de generozitatea protectorului său. (Generozitate tradusă nu prin plata în bani, ci prin oferirea de mâncare și daruri!) La fel a fost și situația bardului Femios, ba chiar și a lui Ulise care, ajuns pe insula feacilor, și-a depănat istoria versificată contra hrană și adăpost.

Înainte de introducerea banilor, viața economică a societății era reglementată prin cadouri și schimburi de cadouri. Economia aristocratică a cadourilor (evidentă atât în epopeile homerice cât și în poemele barzilor vikingi) și-a pus amprenta asupra societăților grecești atât în perioada arhaică, cât și în cea clasică (din anii 700 până în anii 300 î.Hr.). Schimbul de cadouri făcea astfel parte dintr-un sistem în care viața economică încorpora instituții non-economice (cum ar fi căsătoria, ospitalitatea, protecția artiștilor și a rapsozilor, prietenia rituală etc.)

Cadourile și banii reprezintă deci două moduri diferite de a considera valoarea, atitudini întruchipate în două tipuri diferite de relații sociale. Dacă ar fi să facem puțină metafizică, am spune că darul nu este o simplă bucată ruptă/extrasă din averea donatorului, ci o extindere în timp și spațiu a vieții lui interioare, care, prin actul donării, este integrată în viața primitorului. Banilor, în schimb, le lipsește o asemenea calitate. Ei nu constituie niciun fel de extindere sufletească. Plata în bani întrerupe continuitatea și oprește obiectele la propriile lor limite. Ele devin bunuri care nu mai sunt purtătoare de viață, piese cu valoare vandabilă, abstrase din relația cu timpul și cu spațiul. Iar procesul evolutiv nu s-a încheiat odată cu trecerea de la oferirea de daruri la plata în bani. Monedele virtuale din zilele noastre sunt și ele semne ale unei tranziții pe care nu o bănuiam cu câteva decenii în urmă.

3. Darul și memoria poetului

Se mai spune că Simonide a prânzit odată la Hieron, tiranul Siracuzei. În timpul ospățului, tuturor oaspeților li s-a servit friptură de iepure, dar lui, nu! Când a primit și el o porție, mai târziu, Simonide a făcut remarca: „Întinsă a fost, dar nu destul încât să ajungă până aici." Formularea lui era o calchiere după versul lui Homer despre sosirea corăbiilor elene acostate la țărmul Troiei: „Larg fusese țărmul mării, dar nu destul ca să le primească pe toate." Același Simonide, aflându-se, într-o după-amiază toridă, în casa unei gazde, cel însărcinat cu turnatul vinului la masă a omis să pună gheață și în pocalul lui. Poetul a improvizat atunci câteva versuri sarcastice: „Să pună cineva și-n vinul meu ceva. Căci zău nu se cuvine/ să-închin o cupă caldă pentru o gazdă bună." Apelul lui era unul viclean prin faptul că, aparent, nu pentru sine cerea gheață, ci pentru a face gazdei un toast, așa cum se cuvenea.

Și rudimentele mnemotehnicii au fost invenția lui Simonide. Afându-se în Tesalia, acesta a luat odată cina în casa unui nobil bogat, pe nume Skopas. Conform obiceiului, poetul a scris în cinstea lui un poem în care a inserat câteva versuri referitoare la Castor și Pollux. Amfitrionul i-a spus că îi plătește doar jumătate din onorariul convenit pentru că jumătate din poem nu-l privea pe el. Se înțelege că Simonide nu s-a bucurat când a primit vestea. Tot în acea zi însă oaspetele a mai primit una: doi tineri îl așteptau afară, la ușă, ca să-i transmită ceva important. Simonide s-a ridicat de la masa invitaților și a ieșit să vadă despre ce era vorba. Nu a găsit însă pe nimeni. Între timp, acoperișul sălii de ospețe s-a prăbușit peste meseni. Au murit cu toții, inclusiv nobilul Skopas.

Când rudele celor morți au venit să le ridice trupurile ca să le îngroape, rămășițele lor nu au putut fi identificate. Salvarea, ca să spunem așa, a venit din partea lui Simonide care, mulțumită deosebitului său „simț al ordinii" (cum el însuși îl numea) și-a amintit locul exact în care a stat la masă fiecare dintre participanți. Concluzia este că, dacă el nu ar fi numit atunci fiecare cadavru, numele și amintirea prietenilor lui Skopas ar fi fost, pentru totdeauna, acoperite de uitare. Așa însă, amintirea acelor oaspeți va dăinui în memoria urmașilor la fel de mult ca și cuvintele bardului care a stat cu ei la masă. De remarcat că, în timp ce Skopas a tratat înțelegerea dintre el și poet ca pe un act de natură mercantilă (strofe contra monede), arta lui Simonide le-a asigurat mesenilor viața postmortem.

4. „C-o moarte toți suntem datori"

Renumele lui Simonide printre contemporanii săi s-a datorat talentului de a scrie epitafuri. El a fost cel care a stabilit convențiile genului, fiind cel mai prolific și mai faimos autor de epitafuri al lumii antice. Poetul roman Catullus folosește expresia „lacrimis Simonides" ca sinonim pentru acest gen de creații. Câteva dintre ele s-au păstrat până în zilele noastre și merită a fi readuse în memoria iubitorilor de poezie.

Unul dintre celebrele sale epitafuri privește o întâmplare de două ori macabră. Înainte de a întreprinde o călătorie peste mare, Simonide a făcut o plimbare, de unul singur, pe țărm. Deodată s-a oprit din mers pentru că a dat cu ochii de trupul neînsuflețit al unui om necunoscut. Poetul a îngropat acel trup și apoi a compus un epitaf ale cărui cuvinte le-a atribuit mortului: „Fie ca acela care m-a așezat în pământ să se bucure de darurile vieții." În timpul nopții care a urmat, necunoscutul i-a apărut lui Simonide în vis și l-a sfătuit ca, a doua zi, să nu se îmbarce pentru călătorie. Poetul a transmis avertismentul presupușilor săi tovarăși de pe corabie, dar aceștia l-au ignorat. Urmarea a fost că, pornit în larg, vasul respectiv a naufragiat, iar, la aflarea veștii, poetul, rămas pe uscat, a atașat epitafului un codicil care grăia: „Eu sunt salvatorul lui Simonide, cel ce, deși mort, îndatoritor, grația și-a arătat-o omului viu." Istorioara ilustrează un fel de „contract epitafic": poetul salvează mortul de moartea prin uitare și, în viață fiind, este, la rândul său, salvat de la moartea fizică de către cel îngropat. Prin incizia realizată în memoria urmașilor, epitafurile oferă, așadar, o modalitate de schimb între prezent, trecut și viitor.

Un alt epitaf al lui Simonide, care exprimă relația omului cu moartea, se reduce la o singură propoziție: „Cu toții suntem datori Morții." Formularea aceasta este importantă pentru că, în tradiția epigrafică, de la ea pornește ideea că viața omului nu este un dar (așa cum proclamă o altă tradiție), ci un împrumut sau o datorie care trebuie rambursată. Ideea s-a transmis, devenind ulterior un bun comun (în cadrul culturii europene). La greci și la romani ea a generat un clișeu întâlnit adesea sub formă de inscripție pe pietrele funerare. În literatura română, a fost valorificată în binecunoscutul vers „C-o moarte toți suntem datori".

Originea acestui dicton tocmai în gândirea poetului s-ar putea să aibă o explicație materială. Keos, insula unde s-a născut Simonide, era un loc cu sol sterp. Condițiile dure de existență de pe ea au forțat locuitorii să adopte un mod radical de reglare socială. Obiceiul era ca, la împlinirea vârstei de 60 de ani, localnicii să bea o cupă cu otravă – sacrificiu necesar pentru asigurarea supraviețuirii urmașilor. Lege aspră, dar dreaptă!, s-a considerat. Simonide însă a ales să emigreze de tânăr, hoinărind pe la casele aristocraților de pe cuprinsul întregii lumi grecești. A trăit astfel până la nouăzeci de ani. Ne-am putea întreba cum a evoluat concepția sa despre viață și artă, în timp ce Moartea aștepta răbdătoare să-și primească datoria.

Malmö, Suedia

„Renumele lui Simonide printre contemporanii săi s-a datorat talentului de a scrie epitafuri. El a fost cel care a stabilit convențiile genului fiind cel mai prolific și mai faimos autor de epitafuri al lumii antice."

Studiu

N. V. GOGOL – SUFLETUL UCRAINEAN ÎN MANTAUA LIMBII RUSE (2)

Ana Dobre

Critic și istoric literar, eseistă
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Urmare din numărul 1/2023

Opera lui Gogol este un *mélange* de realism obiectiv, de absurd, grotesc și tragic, subsumate unui *straniu* al personalității scriitorului însuși – observat de Vladimir Nabokov și asociat genialității: „Gogol era o ființă stranie, însă geniul este întotdeauna straniu" – și unui *secret* al operei. Insistând asupra stranietății personalității lui Gogol, Nabokov coroborează ideea punând infernul sufletesc în relație cu creativitatea: „Atunci când s-a abandonat zăbovind pe marginea prăpastiei interioare, [Gogol] a devenit cel mai mare artist pe care l-a dat Rusia până acum."

Nasul poate fi o ilustrare a acestei afirmații. Realul nu interferează cu fantasticul, ci se lasă purtat de o *gândire onirică*, perfect logică și coerentă, inepuizabilă în semnificații. Ingredientele prozei gogoliene sunt la ele acasă: *comicul*, ce presupune un râs discret, comparabil cu cel al lui Cehov, pe care G. Călinescu îl așeza în familia lui Cervantes și Molière, genii care au „tristețea veselă", *grotesc*, *caricatură*, *fantastic realist*, *viziune carnavalescă*, plăcerea de a desena personaje în tușe groase, individualizatoare. „Senzația de irealitate crește din excesul însuși al realității", observa Lucian Raicu, iar „absurdul vine să prelungească firea lucrurilor".

Preocupat de zonele *ascunse* ale omului, de *secretul* sufletului, Gogol investighează psihicul fiecărui personaj. Fiecare personaj are un secret al său, ascuns sub vălul respectabilității, al „suprafeței cuviincioase", temă dominantă, ce presupune discrepanța dintre aparență și esență, lăsând sugestia unui ceva inavuabil să supraviețuiască printre rânduri, ca în cazul lui Ivan Iakovlevici, cel care găsește nasul în pâinea de la micul dejun, a unei *vinovății nevinovate*, dar asumate în „spiritul ei", legat de trivialitatea, înțeleasă ca banalitate, a personajului: „În trivialitatea lor prea umană, personajele lui Gogol, cu cât reacționează mai «omenesc», cu atât se golesc mai repede de sens", dezvăluind, în viziunea lui, „lipsa de forță a realității". „Invenția gogoliană în interiorul banalității nu cunoaște limite", spune Lucian Raicu, și, în această dimensiune, „sentimentul lui Kovaliov de a exista, adică de a avea un nas", apare ca „expresia respectului său pentru norme".

Experimentul *culpabilității*, mai spune Lucian Raicu, îl conduce pe Gogol la parodierea literaturii abisurilor sufletești, căci intuiește un adevăr cutremurător: că omul nu este la înălțimea dramei sale, pentru că „e incapabil să trăiască drama". De aici, laitmotivul *fricii*, explicabil prin „conștiința propriei culpabilități". Etapele fricii au o geometrie a lor: „Sus de tot, e frica lui Gogol însuși, frica de sine, de ceea ce a scris, de diavol, de Dumnezeu". La treapta cea mai de jos, frica lui Cicikov de a fi descoperit ca escroc; iar, intermediar, „toată gama posibilă", frica celorlalte personaje – Kovaliov, Ivan Iakovlevici.

În „drama" personajului care-și pierde nasul, în „banalitatea demersului logic", se decelează o dublă ironie, în sensul că „valoarea la care se raportează existența lui Kovaliov, *respectabilitatea*, care-l face să sufere de pierderea nasului, este și aceea care-l împiedică să ceară cu energie reinstalarea sa în drepturi".

Între *banalitatea fantasticului* și *fantasticul banalității*, Kovaliov trăiește un coșmar, senzație care vine din „privirea insistentă care fixează platitudinea", „din forța care animă din interior platitudinea", faptele menținându-se la suprafața aparentului, „ca și cum ar fi viață ceea ce trăiește personajul", ca și cum absurdul ar fi firesc și firescul absurd. Trecerea neverosimilului în verosimil, a firescului în nefiresc, sentimentul *nimicului*, al golului sunt copleșitoare.

Structura reflectă, în succesiune alegorică, o dedublare a personajului Kovaliov pe ideea discrepanței dintre așteptări

și aspirații, pe de o parte, și posibilități reale de înfăptuire, pe de alta. Având așteptări prea mari, mai mari decât și-ar putea permite și decât îi permit posibilitățile personale, ca și cele de relaționare socială, așteptări legate de ascensiunea în ierarhia socială, Kovaliov *își ia nasul la purtare* și proiectează, într-un scenariu fantasmagoric, ascensiunea visată, pe care, oniric, o face posibilă în rezonanța ironic-ludică a expresiei *a-și lua nasul la purtare*. Conotațiile expresiei se divid, zicerea putând fi conotată intranzitiv, la diateza activă pronominală, ca referire la cineva care se decide pentru *altceva* în viața lui, asociindu-se cu propria mândrie (*a-și lua nasul la purtare*) sau, tranzitiv, la diateza activă, *a lua nasul la purtare*, conotând, prin metonimie, transformarea în obiect a părții corpului răspunzătoare, la propriu, de miros, și, la figurat, de „mirosul", căutarea ocaziilor pentru împlinirea vrerilor parvenitiste. „Autonomia de sine a nasului reprezintă nu numai coșmarul, dar și utopia maiorului Kovaliov. Metamorfoza nasului în Consilier de stat este realizarea în ficțiune a celor mai durabile aspirații ale maiorului", accentua Lucian Raicu.

Ziua în care începe aventura grotescă, 25 martie, Sărbătoarea Buneivestiri, aventură încheiată pe 7 aprilie, reprezintă simbolic, în țesătura epică, în compania altor simboluri: Petersburg, orașul marilor aspirații, Kovaliov însuși, reprezentare a omului mic, *nasul* – simbolul orgoliului disproporționat, zi în care semnificantul dă semnificatului posibilitatea dublei interpretări – în real, ca sărbătoare creștină, în parabolă, *bunăvestirea* iluzorie legată de posibilitatea, la fel de iluzorie, reprezintă, așadar, o încercare de depășire a condiției meschine și de împlinire a visului de mărire, în conformitate cu paradigma „măreței Rusii".

Burlescul situațiilor este întrecut doar de grotesc: frizerul Ivan Iakovlevici găsește în pâinea de la micul dejun un *nas* de care, oripilat, vrea să scape ca un criminal de dovezile care-l incriminează, *nas* despre care află, ulterior, că aparține funcționarului Kovaliov.

Naratorul își concentrează atenția pe comportamentul și atitudinea diferite ale celui care pierde și ale celui care găsește. Kovaliov este disperat, trezindu-se mutilat. Iakovlevici respinge *darul*, încât din țesătura simbolurilor răsare ghiduș întrebarea: Ce faci când/dacă găsești orgoliul, *nasul*, altuia? Căci, așa cum subliniază Emil Iordache, la Gogol, edificator mai ales în *Mantaua*, *obiectele sunt personificate, iar persoanele depersonificate*. Respingând *darul* neașteptat și nedorit, Iakovlevici respinge, în fapt, ceea ce, prin intuiție, găsește ca defect personal – propriul orgoliu. Nasul lui Kovaliov este un fel de oglindă, în care frizerul se vede distorsionat, de aceea vrea să scape de el. Kovaliov traversează o *criză de personalitate*, iar semnul pierderii nasului se conotează în sensul conștientizării disfuncționalității.

Ce este nasul pentru Kovaliov? Personajul este condus să se convingă că *nasul* este esența lui, că nu e doar o parte a lui, ci *este el însuși*, pentru că „nasul se vede" și, prin urmare, „el însuși este ceea ce se vede", despre o parte nevăzută neputând a fi vorba, fapt subliniat de Lucian Raicu: „Ființa sa perfect *vizibilă*, în care misterioasă e numai mișcarea rapidă în sensuri de nebănuit ale suprafeței, aparține *în întregime* factorilor de ordine sau de utilitate publică. Cu o problemă, s-ar zice, atât de intimă, ca pierderea esențială ce o suferise, Kovaliov înțelege că se poate adresa în chipul cel mai firesc unei gazete și *imediat* după aceea poliției. Părăsind supărat biroul de anunțuri, el se îndreaptă fulgerător «spre casa comisarului de poliție, mare amator de zahăr». [s.a.]".

Om mic cu aspirații care-i depășesc posibilitățile, pentru el *imaginea*, aparența, este mai importantă decât esența, adevărul ființei sale. El este dispus să trăiască mai mult pentru alții decât pentru el însuși. Revenirea, în final, la normalitatea omului mic, prin revenirea nasului la locul său, este un mod simbolic de a sugera imposibilitatea personajului de a ieși din propriile limite, de a sări peste umbra lui, bucuria acceptării condiției care-i lasă singura speranță posibilă pentru el, aceea de a vieți în supraviețuire. Numele personajului răsfrânge simbolismul adaptării, al modelării din afară, Kovaliov fiind derivat de la *kovat*, care înseamnă „a forja, a bate fierul".

Vorbind într-o scrisoare despre modul în care credea că l-a înțeles Pușkin, Gogol releva, din perspectivă auctorială, o caracteristică definitorie a operei sale, aceea de a scoate în evidență „banalitatea vieții", de a descrie *cu forță* „obsesiile și trivialitatea omului" într-un mod sugestiv care „să impună ochiului vederea unor fleacuri care de obicei îi scapă". *Exactitatea detaliilor*, acuitatea observației, care trece de aparență pentru a accede la esență, transformă întâmplările, acțiunile umane în modele și experiență de viață exemplare.

În ceea ce privește confruntarea cronotopilor – spațiul provinciei și spațiul petersburghez ca fundal al epicului, critica literară a identificat, în ansamblul prozei lui Gogol, mai multe etape de creație. Cea dintâi aparține Ucrainei, provincia de la marginea Imperiului Rus, cealaltă valorifică, odată cu plecarea lui Gogol la Petersburg, spațiul centrului. Oraș cosmopolit, înstrăinat de propria identitate, care imită în formă, neglijând fondul, sancționat ca *nerusesc*, prin personalitate urbană, „provincie a eternității", în raport cu Roma sau Paris, Petersburgul e un *centru* văzut cu ochii provincialului, al marginalului, însă, critic, greu de impresionat: „Petersburgul nu mi s-a părut deloc așa cum credeam eu, mi-l imaginam mult mai frumos, splendid, iar vorbele împrăștiate de alții despre el sunt și ele mincinoase."

În opera lui Gogol, Petersburgul devine personaj; mai mult, s-a spus că el a pus temelia „textului Petersburg",

Ilustrație de Costin Tuchilă la *Mantaua*, dramatizare de Pușa Roth după nuvela lui N. V. Gogol, Teatrul Național Radiofonic, 2004

transformându-l în cronotop, în accepția lui M. Bahtin, un loc asociat unui timp istoric și unui timp biografic, personal, al lui Gogol însuși, ce coincide cu clipa de viață, cu durata, ca segment de viață înscris într-un destin. Petersburgul apare, spune Emil Iordache, și ca un antipod „complet izolat de provincie", care-l obligă pe provincial, într-un fel asemănător sămănătorismului sau poporanismului românesc, „să se deznaționalizeze, să se ticăloșească". Cronotopii nu comunică, provincia este statică, „o lume cu orânduiala și legile ei", „suficientă sieși", pentru „a i se descifra semnificațiile atribuite", *fără nevoia de proiectare pe fundalul lumii capitalei*. Acesta este modul de tratare din *Moșieri de altădată*, emblematică pentru acea nostalgie provincială: „Se părea că toată viața le-ai putea-o citi din ele, acea limpede și tihnită viață, pe care o duceau vechile familii naționale, inimoase și bogate totodată, dintotdeauna deosebite de maloruși josnici, ce se smulg cu greu din starea lor de dohotari ori de negustorași, umplând ca lăcustele dregătoriile și instituțiile de tot soiul, își jupoaie până și de ultima copeică propriii compatrioți, împânzesc Petersburgul în calitate de delatori, până-și chivernisesc în sfârșit capitalul râvnit și-și adaugă cu pompă un «v» la coada numelui lor ce se termină în «o»".

Cu pătrunderea temei Petersburgului, Ucraina rămâne cronotopul dorului și al nostalgiei, tărâmul poveștilor, asociat unui realism magic. Sentimentul autorului este melancolia amintirii care transformă cronotopul copilăriei, cu magia poveștilor sale, în mit, acel „oraș sufletesc care se află în fiecare dintre noi", pe care Gogol însuși îl numea în finalul *Revizorului*, în timp ce cronotopul centrului se anonimizează, orașele sunt numite prin inițială: orașul B., orașul (*Revizorul*), orașul N.N., capitala de gubernie (*Suflete moarte*).

Conotațiile se înmulțesc până la a sugera imaginea unui Petersburg cu artera lui principală, Nevski Prospekt, un infern, o „urbe târfă", locuită de conțopiști și „militari fustangii", în care domină minciuna, determinând viziunea satirică a scriitorului. Pe acest fundal al minciunii, drama lui Akaki Akakkievici este doar o pată de culoare, care capătă relief prin puterea epică a scriitorului de a resemantiza banalul și banalitatea.

Văzut de departe, cu puterea de iluzionare a surorilor lui Cehov, care visau Moscova, Petersburgul pare strălucitor, e tentant; văzut de aproape, prin meschinăria oamenilor, prin falsitatea vieții lor, orașul își pierde aura, cade în banalitatea cea mai profană.

Mantaua, recunoscută ca emblematică prin acel „Noi toți am ieșit din *Mantaua* lui Gogol" al lui Dostoievski, materializează aceste caracteristici, atinge „adâncimea abisală a umilinței", făcând din Gogol, înainte de Dostoievski, cum spune Lucian Raicu, „poetul suprem al umilinței"; în reprezentarea ei epică, descoperindu-i „adâncimea abisală", după ce descoperise mai întâi *stilul umil* și apoi umilința, el realizează „o stare de extaz integral".

Fundalul este rusesc, plasat într-un Petersburg atemporal, dar omenescul este universal. Bașmacikin, nume simbolic derivat de la rusescul *bașmak*, „gheată, pantof", așadar un fel de Ciobotea, într-o variantă românească, nu este doar umilul rus,„omul-muscă", anonimul funcționar banal, ci, în perspectiva caracterelor clasice, Umilul de oricând și de oriunde.

Viziunea statică are în obiectiv caracteristica lumii, dihotomia între *subțirei* și *grași*, văzută prin obsesia pentru putere, mărire, uniformă: „Bărbații erau și acolo, ca pretutindeni, de două categorii. Cei *subțirei* roiau tot timpul în jurul doamnelor; unii aveau o astfel de țintă, încât cu greu puteai să-i deosebești de cei din Petersburg; ca și ei aveau barbetele pieptănate cu îngrijire, cu chibzuială și cu gust sau, pur și simplu, aveau fața proaspăt rasă, plăcută la înfățișare; se așezau pe lângă doamne, cu aceeași lipsă de sfială, vorbeau franțuzește cu ele ca și cei din Petersburg și le făceau să râdă întocmai ca și ei. Categoria cealaltă de bărbați era a celor *grași* sau, ca Cicikov, nici prea grași, nici prea zvelți. [...] Dar, vezi, pe lumea asta, *cei grași* se pricep mai bine să se rostuiască decât *cei subțirei*. Aceștia din urmă sunt de cele mai multe ori funcționari cu însărcinări temporare, sau care nu poartă decât titlul unei funcții și se învârt de colo până colo; plutesc veșnic în nesiguranță, duc o viață de azi pe mâine, lipsită de orice temei. *Cei grași* nu ocupă niciodată posturile auxiliare, ci numai funcții sigure: când se înfig undeva, se înfig zdravăn și cu nădejde, încât mai curând va trosni și se va clătina slujba sub greutatea lor decât să zboare ei.", completată cu: „[Celor grași] nu le place strălucirea exterioară, fracul lor nu este croit cu aceeași măiestrie cu al celor subțirei, dar, în schimb, caseta lor e doldora de bani. Celui subțirel, după trei ani nu-i mai rămâ-

ne nimic neamanetat; dar unui gras te pomenești deodată că undeva, la marginea orașului, îi răsare o casă cumpărată pe numele soției, apoi, într-altă parte, altă casă, apoi un sătuc în apropierea orașului, apoi un sat cu toate bunurile lui. Până la urmă după ce și-a făcut datoria față de Dumnezeu și de țar și după ce și-a câștigat stima tuturora, cel gras se retrage din slujbă, se mută din oraș și ajunge moșier – un boier rus de treabă și primitor care-și trăiește viața, și și-o trăiește din plin.". Generalizările tind spre tipologia realistă și spre fixarea, în sensul unității clasice, a caracterelor vremii.

„...Întreaga nuvelă este istoria unei regenerări", „a unei mântuiri", de unde, punctează Lucian Raicu, „ciudatul aer triumfal atât de neverosimil, atât de fantastic", un drum care „nu e ușor de străbătut", un drum care trece prin confruntarea personajului cu realitatea lui proprie: recunoașterea deteriorării mantalei, acceptarea uzurii, asumarea adevărului care coincide cu o purificare urmată de ideea unei noi mantale, revelația consecințelor noii mantale asupra reprezentativității sale în relație cu ceilalți. Descrierea mantalei uzate nu este un simbol, ci *realitatea* concretă a condiției umane.

Schimbând mantaua, Akaki Akakievici crede că-și va schimba imaginea și, odată cu ea, nu doar aparența, ci esența, prin „presimțirea unei noi existențe". Metamorfoza nu este posibilă, ridicarea personajului se dovedește o iluzie. De aici, sensul nuvelei accede la universalitatea viziunii asupra condiției umane, Gogol nefiind doar scriitorul care „a dus foarte departe procesul naturii umane până la îndoiala cumplită asupra rostului vieții", nu doar „cel ce și-a îngăduit să conteste și să batjocorească uneori înseși temeiurile omului și ale existenței", dar și „autorul uneia dintre cele mai înălțătoare pagini, de bucurie și speranță, din câte s-au compus vreodată".

„*Mantaua* realizează expresia memorabilă a precarității: niciodată o ființă omenească n-a dat impresia că este atât de fragilă, de *descoperită* în fața destinului", subliniază Lucian Raicu. Din Akaki, „insul redus la condiția neglijabilă de copist", Gogol face, aparent, un *om fericit*, *realizat*, mulțumit de el, „realizat, însă, pe nimic, din nimic", întruchipând „un mare vis, intim", „utopia și beatitudinea iresponsabilului". În convertirea pe care, schimbându-și mantaua, o visează Akaki, trecând, astfel, de la omul-muscă la omul vizibil, Gogol, subliniază Lucian Raicu, a topit marea lui criză, boala, criza lui existențială de la sfârșitul vieții. Astfel, în coincidența trecerii lui Akaki Akakievici pe sub ferestre tocmai „în momentul când se aruncau «tot felul de gunoaie»", s-ar releva oscilația lui Gogol între două posibilități extreme: „între «ideea» de diavol și aceea de Dumnezeu", cu evidențierea interogativă a unui adevăr fulgurant: „Lumea e guvernată de un diavol care-și râde nestânjenit de tot ce e omenesc, de acest omenesc fragil întrupat în figura lui Akaki, *sau* de un Dumnezeu care-și selectează aleșii dintre ființele precare, *batjocura* fiind semnul însuși al *electiunii* lor? Cine putea răspunde la această întrebare? Dar Gogol, vrând-nevrând, și-a pus-o cu acuitate, nu încape îndoială." Mai mult, Akaki Akakievici este văzut ca un dublu al lui Gogol, asemănarea constând în pasiunea lui Akaki pentru cópii, a lui Gogol pentru invenție; în privința pasiunii pentru scris, despre Gogol se poate spune ceea ce se spune despre Akaki Akakievici: „Părea că în afară de treaba asta pentru el nu mai exista nimic."

Prezentarea auctorială este semnificativă în acest sens, universalul fiind un imperativ urmărit de Gogol: „Așadar, pentru a evita orice neplăceri, e mai bine să numim departamentul cu pricina *departamentul cutare*. Deci, la *departamentul cutare* își făcea slujba *funcționarul cutare*." Portretul lui Akaki Akakievici Bașmacikin urmărește aceste linii ale universalului, transformarea personajului în arhetip, în ciuda realismului detaliilor: „Nu s-ar zice că omul era remarcabil, dimpotrivă, era scund, cam ciupit de vărsat, cam roșcovan, părând și puțin cam scurt de vedere, cu un început de chelie pe frunte, cu zbârcituri pe ambii obraji și cu acea culoare a feței care se numește hemoroidală... Ce să-i faci! Vinovată e clima Petersburgului. În ce privește gradul (căci la noi trebuie să spui înainte de toate care-i gradul), era ceea ce se numește etern consilier titular, de care, așa cum se știe, și-au bătut joc și au râs pe săturate feluriți scriitori ce au lăudabila deprindere de a tăbărî asupra tuturor celor ce nu pot să muște. Numele de familie al funcționarului era Bașmacikin. Numele de familie își trăgea originea, venea de la botină. Dar când, în ce epocă și în ce fel a descins numele de la botină, asta nu se știe deloc. Și tatăl, și bunicul, chiar și cumnatul și absolut toate rudele lui Bașmacikin umblau în cizme, schimbând doar de trei ori pe an pingelele. Se mai numea Akaki Akakievici. Poate că numele acesta i se va părea cititorului întrucâtva ciudat și căutat cu tot dinadinsul, dar îi pot încredința că nu l-a căutat nimeni și că s-a impus de la sine în urma unor împrejurări care au creat imposibilitatea de a i se da altul...". Detaliul încălțărilor îl așază pe Akaki Akakievici în insectarul tipologic, ca un fel de însemn al (non)personalității sale. Acestuia i se adaugă, în jocul aparenței cu esența, *mantaua*, supremul semn al umilinței.

Există, spune Lucian Raicu, la Gogol, o „fascinație", o predestinare pentru esențial și, exact în aceeași măsură, încercarea continuă de a fugi cât mai departe de el, de a scăpa, de a uita de el", semn sub care se află incipitul nuvelei *Mantaua*. De aici, câteva dominante stilistice: *vorbirea inofensivă*, *stilul umil*, *fantasticul absurd*, *banalitatea fantasticului*, *fantasticul banalității*. Prin Akaki Akakievici Bașamcikin, *omul-muscă*, problematică obsedantă pentru Dostoievski și pentru toată literatura ieșită din „mantaua" lui Gogol, se materializează „obsesia gogoliană a nulității", *oroarea de a fi considerat nimeni*, sugestii

schițate în portretul lui: „La departament nu se bucura de nicio considerație. Când trecea pe dinaintea ușierilor, aceștia nu numai că nu se sculau în fața lui, dar nici nu-l băgau în seamă, ca și cum prin sala de așteptare ar fi zburat o muscă".

Tema „omului hărțuit, a omului care nu e lăsat în pace" apare în opoziție cu cea omului însemnat, fapt punctat de Lucian Raicu: „Puterea, autoritatea discreționară prezintă la Gogol, în ciuda caracterului ei foarte real, un aspect misterios, nu se știe exact de la cine emană și cum se exercită. Fantasticul pătrunde și în sfera raporturilor imediat sesizabile, de o materialitate constrângătoare. Puterea pare a fi asociată unor oameni despre care «se șoptește ceva», niciodată un lucru răspicat, inteligibil pe deplin", aspect de care se leagă tema „eminamente gogoliană", „eminamente *secretă*", a *persoanei însemnate*. În sfera secretelor, cu particularitatea derizoriului, ar intra, așadar, și *tema persoanei însemnate*.

În legătură cu tema omului-muscă, „nu compătimirea față de soarta nenorocită definește sentimentul lui Gogol în această împrejurare", ci, mai curând, uimirea față de „disproporția dintre «destin» și victimă"; ceea ce ar echivala cu ideea că, „omul este prea neînsemnat în raport cu năprasnica nenorocire ce se abate asupra lui", că „dimensiunile eșecului depășesc mult statura celui implicat și zdrobit în acest eșec".

Epicul este o reprezentare în simbol și parabolă a umilinței, nu și a smereniei, totuși, întrucât, personajul nu vizează o ascensiune spirituală, nici mântuirea, ci conformarea la sistemul de referință al societății, în fața căreia nu se bucura nici de atenție, nici de respect: „Oricât de mulți directori și feluriți șefi se schimbau, Akaki Akakievici era văzut în același loc, în aceeași poziție, în aceeași funcție de copist, așa că ulterior toți ajunseseră să creadă că așa s-a născut pe lume, gata de slujbă, cu uniforma pe el și cu chelia pe cap. La departament nu se bucura de respectul nimănui." Intenția este de a sugera un fel de caricatură a zeiței Atena născută din țeasta lui Zeus.

Naratorul mimează o empatie cu personajul: „...îi presărau pe cap bucățele de hârtie, zicând că-s fulgi de nea. La toate acestea Akaki Akakievici nu răspundea, de parcă în fața lui nu s-ar fi aflat nimeni. Munca sa nu avea câtuși de puțin de suferit din pricina șicanelor: sâcâit de toată lumea, nu făcea nicio greșeală de scriere. Numai dacă gluma era mult prea insuportabilă, numai când cineva îi dădea peste mână, împiedicându-l să-și vadă de treabă, rostea: «Lăsați-mă în pace, de ce mă necăjiți?». Și ceva ciudat răzbătea atunci în cuvintele lui și în tonul cu care le rostea. Se simțea ceva ce îți făcea atâta milă, încât un tânăr nou în serviciu care, urmând exemplul celorlalți, își permise să-și râdă de el, se opri deodată ca săgetat și de-atunci parcă totul i se arăta în altă lumină și sub altă înfățișare. O putere supranaturală îl înstrăină de colegii săi...". Akaki Akakievici are străfulgerări de demnitate, atunci când, în comparație cu ceilalți, se crede mai bun, superior prin capacitatea de a îndura umilințele. Ca o insectă, el trăiește într-o lume mică, pe care o acceptă și în care are sentimentul minimei siguranțe, plătind pentru aceasta prin abnegație: „Copiind hârtiile, el se vedea într-o lume variată și plăcută", instrumentul necesar societății și celorlalți pentru a se putea privi narcisist cu mulțumirea autosuficienței.

Schimbându-și *mantaua*, el schimbă o aparență (a umilinței) pentru alta – a celui care, în același context social, speră să fie valorizat de ceilalți. Limita suportabilității nu e atinsă de personaj; este încercarea cititorului care ia cunoștință de o situație de viață insuportabilă într-un mod natural de reprezentare a demnității umane. Başmacikin este pentru ceilalți un fel de cal de bătaie, complexele lor de inferioritate se defulează prin afișarea aparentă a unei superiorități, căci există trepte ale inferiorității, așa cum există trepte ale superiorității, pe care personajele le experimentează în ceea ce s-a considerat a fi descoperirea, inovația lui Gogol: „demonul deriziunii", „obsesia nulității". Într-un fel sau altul, toți au această obsesie a umilinței și-și oferă iluzia superiorității, agresând indivizi ca Başmacikin, care par, în ierarhia socială, mai jos decât alții. În *Mantaua*, sublinia Lucian Raicu, Gogol „realizează o intensitate a umanului pe care nu va reuși să o «confirme» în viitor".

Destinul lui Akaki Akakievici seamănă cu cel al lui Lefter Popescu din *Două loturi*, nuvela cehoviană a lui I. L. Caragiale, în care comicul este aparent, nu individualizează opera, întrucât este învins de melancolie și de tristețe, în conotație tragică.

Continuare în numărul 3/2023

„Opera lui Gogol este un mélange de realism obiectiv, de absurd, grotesc și tragic, subsumate unui straniu al personalității scriitorului însuși – observat de Vladimir Nabokov și asociat genialității – și unui secret al operei."

Universalia Cronica traducerilor

ERICH MARIA REMARQUE „NOAPTE LA LISABONA”

Dan Caragea

În primii ani ai celui de-Al Doilea Război Mondial, Reichul și aliații săi stăpâneau aproape în întregime o Europă răvășită de bombardamente, distrugeri, penurie și teroare. Mii de oameni părăsiseră Germania și țările ocupate ori aservite: regi fără tron, aristocrați, bancheri, opozanți, socialiști sau comuniști, scriitori, artiști, persoane obișnuite – majoritatea, evrei. Căderea Parisului a provocat un nou val migrator spre Franța liberă și Iberia, supraaglomerând localitățile din sud. Drama colectivă a atins paroxismul odată cu închiderea porturilor pentru călătoriile transoceanice, cu o singură excepție: Lisabona, orașul de unde se putea îmbarca spre Statele Unite, America Centrală și de Sud sau Africa. Timp de câțiva ani, Portugalia a fost țara speranței, singura poartă spre Lumea liberă [1]. Au trecut pe aici anonimi, dar și personaje ilustre precum Man Ray, Salvador Dalí, René Clair, Antoine de Saint-Exupéry, Jean Renoir, Peggy Guggenheim, Max Ernst, Marc Chagall, Golo și Heinrich Mann, Arthur Koestler, Alfred Döblin, Hannah Ardent și mulți alții. Un detaliu: doar în perioada iunie 1940–decembrie 1941 s-a înregistrat trecerea a nu mai puțin de șaptezeci și trei de scriitori de limbă germană prin Lisabona [2].

Guvernul portughez a avut, sub Salazar, meritul indiscutabil de a menține țara neutră, făcând un abil joc diplomatic între statele Axei și Aliați. În timp ce Orașul Luminilor îndura ocupația, Lisabona își celebra libertatea: în 1940, fusese inaugurată Expoziția Lumii Portugheze, prin care se omagiau 800 de ani de existență a statului și mai bine de 500 a Imperiului. La Bordeaux, inimosul consul al Portugaliei, Aristides de Sousa Mendes, a acordat, printr-o dedicație exemplară, aproape 30.000 de vize de intrare refugiaților, ignorând ordinele directe venite de la Salazar.

Lisabona, o capitală relativ mică, deborda, așa că mulți transfugi au fost îndrumați spre stațiuni termale și orașe mai mici. Portughezii se obișnuiseră cumva cu exodul prigoniților încă din 1936, de când Spania fusese mistuită de războiul civil. Se apreciază că în Al Doilea Război Mondial, Portugalia ar fi salvat de teroarea nazistă, prin acordarea de vize, între 60.000 și 80.000 de vieți [3].

Romanul lui **Erich Maria Remarque** – istorisirea unei istorisiri – se petrece în mai puțin de douăzeci și patru de ore, în 1942, anul maximei extinderi a celui de-Al Treilea Reich.

Suntem la Lisabona, pe chei, la căderea nopții. Un bărbat privește fix un vapor luminat puternic, ancorat în Tejo. Docherii trudeau la încărcarea navei: carne, pește, conserve, pâine, legume. Aidoma tuturor ambarcațiunilor care traversau Atlanticul spre America, vaporul urma să salveze zeci de transfugi care reușiseră să scape de amenințarea nazistă.

Bărbatul era el însuși refugiat, dar pierduse orice speranță de a se îmbarca pe vas pentru a ajunge în America. Nu avea bilete, nici bani de călătorie. Un om cuprins de deznădejde. În mod miraculos însă, norocul i-a surâs. De el se apropie un alt bărbat, care îi spune în germană că îi poate oferi două bilete și pașapoarte în mod gratuit, cu condiția ca acesta să-l însoțească toată noaptea și să-i asculte povestea. O mărturisire cutremurătoare care îl va marca pe beneficiarul biletelor și pașapoartelor pentru totdeauna. Acesta este naratorul-confident a cărui voce o ascultăm de cum începe romanul.

Multe decenii, Erich Maria Remarque a rămas în conștiința publicului de la noi doar prin bestsellerul său de tinerețe: *Pe frontul de vest nimic nou* (1929), tradus în limba română, în 1965, de Emanoil Cerbu. În anii din urmă constatăm un efort de „redescoperire” a operelor sale care, așa cum s-a spus, sunt toate, în oarecare măsură, și autobiografice.

Noapte la Lisabona este ultimul roman publicat de E. M. Remarque în timpul vieții [4]. A apărut mai întâi în traducere

[1] A se vedea o apariție recentă: **Patrick Straumann**, *Lisbonne, ville ouverte*, Paris, Éditions Chandeigne, 2018.

[2] „De Junho de 1940 a Dezembro de 1941 verifiquei a passagem de setenta e três escritores de língua alemã por Lisboa.” Cf. **Christina Heine Teixeira**, „Lisboa, Símbolo de Esperança e de Liberdade. Escritores alemães e austríacos em trânsito – 1940–41 (algumas observações)”, în *Arquipélago, História*, seria a II-a, V, 2001, pp. 669–679.

[3] „Diplomatas portugueses salvaram entre 60.000 a 80.000 vidas durante a II Guerra” în *Público*, 20.01.2020.

[4] **Erich Maria Remarque**, *Die Nacht von Lissabon*, Köln, Kiepenheuer & Witsch, 2017 (ed. I, 1962).

engleză [1], în 1961, un an înaintea primei ediții germane (1962), dovedindu-se, încă de la apariție, un succes (timp de cinci luni s-a aflat în topul preferințelor din „New York Times"). A fost tradus apoi în franceză [2] și portugheză [3]. În limba română, apare însă cincizeci de ani mai târziu, în 2016 [4]. În 1971 s-a turnat și un film de televiziune, *Die Nacht von Lissabon*, în regia lui Zbyněk Brynych [5].

S-a afirmat uneori că Erich Maria Remarque nu ar fi fost un mare stilist. Întâlnim adesea în proza sa fraze scurte, enunțuri laconice, simulând relatarea jurnalistică. În cazul său însă, simplitatea și cursivitatea discursivă sunt amăgitoare. În numărul din aprilie 1963 din „Le Figaro Littéraire", scriitorul făcea o prețioasă destăinuire: „Je n'écris qu'en allemand, dit Remarque, mais parfois *il m'arrive de construire mes phrases en anglais* [s.n.]. Je travaille beaucoup et je ne suis jamais satisfait…". Este nevoie, așadar, să-i cercetăm mai atent scriitura, să observăm că autorul își alege cu abilitate metaforele, comparațiile, efectele de contrast. Adesea, după conturarea rapidă și tensionată a unui cadru, el lasă ca fraza concisă, sentențioasă, amar ironică, să-i închidă memorabil pasajul. Niciun detaliu nu e superfluu, motiv pentru care traducătorul va trebui să evite soluțiile instantanee, puțin meditate. Mai didactic spus, romanele lui Erich Maria Remarque nu pot fi tratate aidoma subtitrărilor cinematografice ignorând subtilitatea scriiturii, motiv pentru care, așa cum se va observa, traducătorii lui s-au străduit să-i transpună stilul, păstrându-i amprenta, dar și un anume nivel de distincție.

A doua remarcă pe care aș dori să o aduc în discuție este importanța pe care autorul o acorda primei pagini a unui roman. Într-un interviu cu Friedrich Luft, din 1962 [6], Erich Maria Remarque ne spune că, în opinia sa, prima pagină conține *in nuce* întreg romanul, altfel spus, aceasta conține mecanismul generator al întregii opere.

Pentru o justă apreciere vom cerceta comparativ cu alte traduceri, prima pagină a *Nopții la Lisabona*. Urmăriți exercițiul:

[1] **Erich Maria Remarque**, *The Night in Lisbon*, traducere de Ralph Manheim, New York, Hutchinson, 1961.

[2] **Erich Maria Remarque**, *La nuit de Lisbonne*, traducere de Dominique Auclères, Paris, Plon, 1963. Cf. „Actuellement, Remarque corrige *La Nuit de Lisbonne*. Il retouche les épreuves avec sa traductrice, notre amie Dominique Auclères…" (Jacqueline Vandel, „Erich-Maria Remarque : « Au Ritz je me sens à la campagne »", în *Le Figaro Littéraire*, aprilie, 1963).

[3] **Erich Maria Remarque**, *Uma noite em Lisboa*, traducere Maria da Luz Mota Veiga, Lisabona, Publicações Europa-América, 1964 (în exemple am folosit traducerea recentă a lui Luís Coimbra, revizuită de João Ferreira, Parede, Saída de Emergência, 2010).

[4] **Erich Maria Remarque**, *Noapte la Lisabona*, traducere din limba germană de Luminița Beimers, Iași, Editura Polirom, 2016.

[5] Pentru cine dorește să urmărească: **https://www.youtube.com/ watch?v=R50rPYCJMuc**

[6] Vezi **https://www.youtube.com/ watch?v=aOzROBGLkpE**

1

DE Ich starrte auf das Schiff.

EN I stared at the ship.

FR Je regardais fixement le bateau.

PT Demorei-me a olhar fixamente para o navio.

RO Priveam fix vaporul.

2

DE Es lag ein Stück vom Quai entfernt, grell beleuchtet, im Tejo.

EN Glaringly lighted, it lay at anchor in the Tagus.

FR Mouillé en rade du Tage, il se balançait sous un éclairage brutal.

PT Profusamente iluminado, o barco aguardava fundeado no Tejo.

RO Strălucitor, cu luminile aprinse, era ancorat pe malul fluviului Tejo.

3

DE Obschon ich seit einer Woche in Lissabon war, hatte ich mich noch immer nicht an das sorglose Licht dieser Stadt gewöhnt.

EN Though I had been in Lisbon for a week, I hadn't yet got used to its carefree illumination.

FR Je n'étais à Lisbonne que depuis une semaine, et peu fait encore à l'insouciance de cette lumière.

PT Embora estivesse em Lisboa há já uma semana, ainda não me habituara à sua iluminação exuberante.

RO Cu toate că eram deja de o săptămână în Lisabona, încă nu mă obișnuisem cu risipa ei de lumini.

4

DE In den Ländern, aus denen ich kam, lagen die Städte nachts schwarz da wie Kohlengruben, und eine Laterne in der Dunkelheit war gefährlicher als die Pest im Mittelalter.

EN In the countries I had come from, thecities at night were black as coal mines, and a lantern in the dar kness was more to be feared than the plague in the Middle Ages.

FR Dans les pays que j'avais quittés, les villes noires s'élevaient pareilles à des mines de charbon, et le moindre lumignon dans l'obscurité pouvait être plus dangereux que la peste au Moyen Âge.

PT Nos países por onde anteriormente passara, à noite as cidades jaziam escuras como minas de carvão, e uma lanterna nas trevas era mais temível do que a peste na Idade Média.

RO În țările din care veneam, orașele erau noaptea întunecate ca smoala, iar o lanternă în timpul nopții era mai de temut decât ciuma în Evul Mediu.

5

DE Ich kam aus dem Europa des zwanzigsten Jahrhunderts.

EN I had come from twentieth-century Europe.

FR Je venais de l'Europe du XXe siècle.

PT Eu vinha da Europa do século vinte.

RO Venisem din Europa secolului douăzeci.

6

DE Das Schiff war ein Passagierdampfer, der beladen wurde.

EN The ship was a passenger vessel; it was being loaded.

FR Le bateau était un paquebot que l'on chargeait.

PT A embarcação era um navio de passageiros; estava a receber carga.

RO Vaporul era o navă pentru pasageri. Se afla în curs de încărcare.

7

DE Ich wußte, daß es am nächsten Abend abgehen sollte.

EN I knew it was going to sail the next afternoon.

FR Je savais qu'il devait prendre la mer le lendemain soir.

PT Eu sabia que o barco tinha partida marcada para a tarde do dia seguinte.

RO Știam că va porni în larg a doua zi.

8

DE Im harten Schein der nackten elektrischen Birnen wurden Ladungen von Fleisch, Fisch, Konserven, Brot und Gemüse verstaut; Arbeiter schleppten Gepäck an Bord, und ein Kran schwang Kisten und Ballen so lautlos herauf, als wären sie ohne Gewicht.

EN In the harsh glow of the naked light bulbs, crates of meat, fish, canned goods, bread, and vegetables were being lowered into the hold; stevedores were carrying baggage on board, lifting up crates and bales as silently as if they had been weightless.

FR À la lueur dure des ampoules nues, un palan y engloutissait des cargaisons de viande, de poisson, de conserves, de pain et de légumes ; des dockers s'affairaient autour des bagages, et une grue soulevait avec tant d'aisance des caisses et des ballots qu'on les eût dits sans poids.

PT À luz crua das lâmpadas despidas, caixotes de carne, peixe, conservas, pão e legumes iam sendo acamados no porão; os estivadores levavam bagagens para bordo, levantando grades e fardos tão silenciosamente como se nada pesassem.

RO Sub lumina stridentă a becurilor fără abajur, lăzi cu carne, pește, alimente conservate, pâine și legume erau coborâte în cală. Hamalii transportau bagajele la bord, ridicând lăzile și baloturile cu atâta ușurință, de parcă n-ar fi cântărit nimic.

9

DE Das Schiff rüstete sich zur Fahrt, als wäre es eine Arche zur Zeit der Sintflut.

EN The ship was being made ready for a voyage – like the ark in the days of the flood.

FR Le bateau s'apprêtait au départ, comme fit l'Arche au temps du déluge.

PT O navio estava a ser preparado para uma travessia – como a arca no tempo do dilúvio.

RO Vaporul era pregătit pentru o călătorie ca arca lui Noe pe vremea potopului.

10

DE Es war eine Arche.

EN It was an ark.

FR Et c'était une Arche, en effet.

PT Era uma arca.

RO O arcă.

11

DE Jedes Schiff, das in diesen Monaten des Jahres 1942 Europa verließ, war eine Arche.

EN Every ship that left Europe in those months of the year 1942 was an ark.

FR Tout bâtiment quittant l'Europe était alors une Arche.

PT Cada navio que deixava a Europa naqueles meses de 1942 era uma arca.

RO Orice vapor ce părăsea Europa în acele luni ale anului 1942 era o arcă.

12

DE Der Berg Ararat war Amerika, und die Flut stieg täglich.

EN Mount Ararat was America, and the flood waters were rising higher by the day.

FR L'Amérique était un autre mont Ararat, et les flots montaient tous les jours.

PT A América era o Monte Ararat e o nível das águas enchentes aumentava de dia para dia.

RO Muntele Ararat era America, iar apele potopului creșteau de la o zi la alta.

13

DE Sie hatte Deutschland und Österreich seit langem überschwemmt und stand tief in Polen und Prag; Amsterdam, Brüssel, Kopenhagen, Oslo und Paris waren bereits in ihr untergegangen, die Städte Italiens stanken nach ihr, und auch Spanien war nicht mehr sicher.

EN Long ago they had engulfed Germany and Austria, now they stood deep in Poland and Prague; Amsterdam, Brussels, Copenhagen, Oslo, and Paris had gone under, the cities of Italy stank of seepage, and Spain, too, was no longer safe.

FR Ils avaient submergé l'Allemagne et l'Autriche, englouti la Pologne, après avoir atteint Prague ; Amsterdam, Bruxelles et Copenhague, Oslo et Paris étaient noyés, les villes italiennes inondées par le raz de marée ; l'Espagne même était menacée.

PT Há muito que tinham submergido a Alemanha e a Áustria, alagavam agora a Polónia e a Praga; Amesterdão, Bruxelas, Copenhaga, Oslo e Paris haviam já sido inundadas, as cidades de Itália tresandavam de infiltração e nem a Espanha estava a salvo.

RO Cu mult timp în urmă cuprinseseră Germania și Austria, iar acum se ridicau amenințătoare în Polonia și Praga; Amsterdam, Bruxelles, Copenhaga, Oslo și Paris fuseseră deja inundate, orașele Italiei trăsneau de mirosul igrasiei, iar Spania începea să nu mai fie un loc sigur.

14

DE Die Küste Portugals war die letzte Zuflucht geworden für die Flüchtlinge, denen Gerechtigkeit, Freiheit und Toleranz mehr bedeuteten als Heimat und Existenz.

EN The coast of Portugal had become the last hope of the fugitives to whom justice, freedom, and tolerance meant more than home and livelihood.

FR La côte du Portugal demeurait le dernier refuge des émigrants pour qui la justice, la liberté et la tolérance étaient plus précieuses que le sol natal et que la certitude du pain quotidien.

PT A costa portuguesa tornara-se na última esperança dos fugitivos para quem a justiça, a liberdade e a tolerância eram mais importantes do que a pátria e os meios de subsistência.

RO Coasta Portugaliei devenise ultima speranță a refugiaților pentru care dreptatea, libertatea și toleranța însemnau mai mult decât un acoperiș deasupra capului.

Iată și comentariile.

În fraza 2, mă tem că nu e firesc să spunem că *un vapor a ancorat **pe** mal,* ci ***la** mal*. Ca o curiozitate, aș adăuga că cele mai multe curse transoceanice au fost făcute de pachebotul *Serpa Pinto* (1940–1955, în serviciu) cu trei destinații principale: New York, Havana și Rio de Janeiro.

În fraza 4, cred că textul românesc ar fi fost mai clar dacă traducătoarea ar fi optat pentru *țările pe unde trecusem,* în loc *de unde veneam*. Aceasta este însă o remarcă minoră. Ceea ce nu se justifică este substituirea imaginii orașelor *întunecate ca **minele de cărbune,*** cu comparația *întunecate ca **smoala.*** Aici se aduce atingere autorului, mai ales că într-o *mină* apariția neașteptată a luminii unei *lanterne* (sau *felinar*) poate avea acel efect de temut.

În fraza 6, traducătoarea optează pentru segmentarea enunțului. Am deschis discuția pentru că Luminița Beimers creează noi paragrafe. Cele două paragrafe inițiale din original devin patru în traducerea română. Mă îndoiesc că este o practică justă, paragrafele fiind respectate în toate traducerile cercetate.

În fraza următoare (fraza 7), traducătoarea omite faptul că pachebotul pleca în **seara** zilei următoare (*Știam că va porni în larg a doua zi*.). Amănuntul e important, întrucât confesiunea bărbatului zis Joseph Schwarz durează până în dimineața zilei următoare.

Nu cred că este inspirat să vorbim de *becuri **fără abajur*** pe un vapor (exemplul 8), când e vorba, mai simplu, de *becuri goale*. La fel de bine, în enumerare, nu văd de ce s-ar substitui substantivul *conserve* prin sintagma ***alimente conservate.***

În fine, fraza 14, comparația *Heimat und Existenz* a fost tradusă diferit: *home and livelihood,* în engleză, *le sol natal et que la certitude du pain quotidien,* în franceză, *a pátria e os meios de subsistência,* în portugheză, *un acoperiș deasupra capului,* în română. Traducătoarea noastră alege o soluție lejeră, pierzând însă sensul din original.

Luminița Beimers pare a se afla la prima sa confruntare cu un mare autor. Nu aș vrea să se creadă că nu aș fi apreciat strădania și izbânzile care nu sunt puține și nici întâmplătoare. Pentru a străluci însă, pentru a atinge măiestria, mai este nevoie și de un lector de carte experimentat și de un coordonator dispus să facă școală, care să-l stimuleze pe traducător, să-l ajute să deprindă o arta care nu se predă nicăieri și despre care mai nimeni nu scrie.

„«Noapte la Lisabona» este ultimul roman publicat de E. M. Remarque în timpul vieții. A apărut mai întâi în traducere engleză, în 1961, un an înaintea primei ediții germane (1962), dovedindu-se, încă de la apariție, un succes. A fost tradus apoi în franceză și portugheză. În limba română, apare însă cincizeci de ani mai târziu, în 2016."

Universalia

ÎN LABIRINTUL OGLINZILOR
„Tamar” de Angelo Manitta

Klaudia Muntean

Scriitoare

Poet, prozator, critic literar, editor, traducător, fondatorul revistei internaționale „Il Convivio” și al Academiei cu același nume, **Angelo Manitta** a contribuit, de-a lungul timpului, în mod notabil, la lărgirea orizonturilor culturale italo-române, manifestând implicit o mare deschidere față de promovarea dialogului intercultural. A publicat numeroase volume de eseuri, proză și istorie a Siciliei, însă cea mai renumită lucrarea a sa este ***Big Bang. Canto del Villagio Globale***, un poem compus din nu mai puțin de 108 cânturi ce se întind pe câteva sute de pagini, „unic în vremurile noastre prin complexitate și inventivitate”, după cum îl descria Giorgio Bàrberi Squarotti.

Dacă în cântul *Berenice și cosița ei de stele* [1] poetul ne așeza în față oglinda iubirii și a sacrificiului făcut în numele ei, prin ***Tamar*** (București, Editura Eikon, 2022, ediție bilingvă italiană-română), cânt care aparține, de asemenea, volumului *Big Bang. Canto del Villagio Globale*, suntem invitați să coborâm din nou în labirintul oglinzilor, de această dată însă pentru a reflecta asupra consecințelor înstrăinării profunde a ființei umane de propriul spațiu al inimii.

Tradus în limba română de prof. Otilia Doroteea Borcia, cu o prefață semnată de Corrado Calabrò și o postfață de Dumitru Găleșanu, poemul *Tamar* se înscrie în rândul creațiilor literare care abordează, așa cum ne-a obișnuit deja profesorul Angelo Manitta, teme majore, atemporale, inspirate din mitologie, religie etc., căci ce altceva reprezintă tot acest fond esențialmente simbolic pe care autorul îl explorează, dacă nu o lume cu structură arhetipală, trăită și retrăită la nesfârșit (sub diferite forme) pe parcursul întregii istorii a culturii universale.

Așadar, iată-ne întorși în timpul lui David, cel de-al doilea rege al Israelului, renumit nu doar pentru calitățile sale de excepțional războinic sau conducător, ci și pentru cele de muzician și poet. „Muntele de lumină” care deschide poemul, lumină care o înconjoară, de altfel, și pe Tamar, una dintre fiicele fecioare ale regelui și personajul principal al acestei

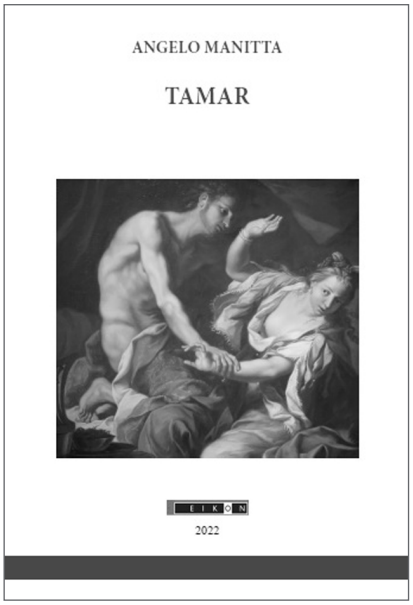

istorisiri, ne îndreaptă gândul spre un cer încărcat de strălucire și beatitudine ce se oglindește calm și răbdător în lumea pământenilor. Și totuși, treptat-treptat își face simțită prezența un evident contrast între această lumină care acoperă întregul regat și întunericul din interiorul lui Amnon, cel dintâi fiu al regelui, care, căzut pradă pasiunilor ascunse din sufletul său „slab”, se declară îndrăgostit („Porniri desfrânate îmi tulbură gândurile/ De o mie de ori/ mi-am spus că o iubesc”) de însăși sora lui vitregă, Tamar, înfățișată de poet drept o tânără pură cu „chip de lună”și „ochi de zeiță”.

Intensitatea poemului crește tot mai mult pe măsură ce gândurile incestuoase ale lui Amnon (dublate de trăirea rănii de respingere) se adâncesc, atingând punctul culminant odată cu săvârșirea actului sumbru, premeditat, prin care tânărul își violează propria soră, în ciuda rugăminților sfâșietoare ale acesteia: „Te

[1] **Angelo Manitta**, *Berenice e la sua chioma di stele/Berenice și cosița ei de stele*, traducere în limba română română de Iulia Zenovia Rolle; prefațî de Klaudia Muntean, Castiglione di Sicilia (Catania), Il Convivio Editore, 2021.

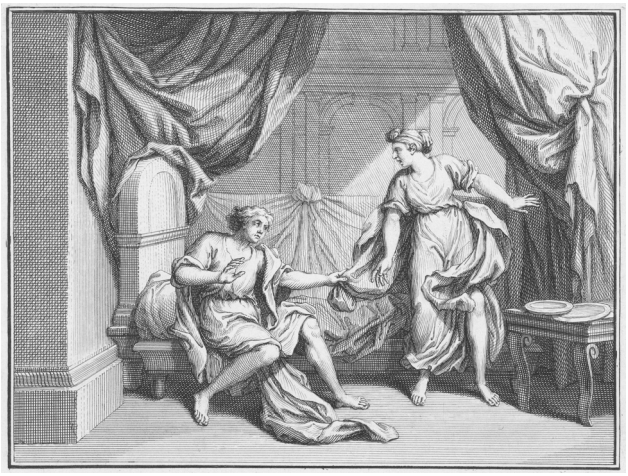

Amnon și Tamar, gravură, Amsterdam, 1791

rog, frate […] nu-mi ucide sufletul/ Nu răni/ legăturile de sânge care ating/ temeri ascunse de moarte". În conturarea portretului lui Amnon, poetul accentuează, cu o acuratețe dezarmantă, natura gândirii rigide, limitative și vătămătoare a celui dintâi fiu al regelui – abilitatea de a planifica răul, trecerea cu ușurință de la un limbaj măgulitor („Tamar, Tamar, Tamar,/ ce cuvânt dulce e numele tău,/ ce frumusețe interioară ascunde/ chipul tău dăruitor de plăceri,/ ce emoție de frenezie angelică/ trezesc privirile tale duioase") la unul aspru, disprețuitor („Mi-ai satisfăcut simțurile/ și nu mai am nevoie de tine"), de la atracție obsesivă la umilință și ură etc. sunt elemente definitorii ale unui personaj egocentric ce dovedește o lipsă extremă de măsură, de compasiune, de umanitate elementară, în ultimă instanță. Mai mult, rupt de conștiința sa luminoasă și, implicit, străin de orice formă de noblețe sufletească, el reflectă cu fidelitate imaginea arhetipală a călăului, a abuzatorului în interiorul căruia sufletul și rațiunea sunt scindate într-o manieră realmente tulburătoare.

Însă tot istoria umanității ne reamintește că aceste roluri pe care ni le asumăm mai mult sau mai puțin conștient într-o etapă anume a existenței, nu se află nicidecum sub semnul imuabilității, al permanenței, că existența însăși nu este altceva decât „o eternă curgere a lucrurilor" (Heraclit). Ultima parte a poemului surprinde, în termeni de o expresivitate aparte, tocmai această schimbare de rol. Regele este, fără îndoială, mânios pe Amnon, dar nu îl sancționează („primul-născut nu se pedepsește"), ceea ce nu înseamnă că actul său față de Tamar, exilată complet în propria suferință, nu va produce efecte. Dimpotrivă. Observând că „ochii de lumină" ai surorii lui s-au stins, Absalom, un alt fiu al regelui, înțelege exact ce s-a întâmplat și, plin de furie și ură, o va răzbuna pe Tamar pregătind, în cadrul unei petreceri, „în întunericul ce cântă cântecul morții", uciderea fratelui-călău. S-ar putea spune, așadar, că Amnon devine în cele din urmă victima propriei violențe, dar mai ales a propriei incapacități de a-și fi călăuză în această provocare de a ieși din cercul strâmt al falsei conștiințe de sine.

Tamar (devenită o umbră de muritor) este privită cu infinită empatie și solidaritate de către poet; destinul ei ne vorbește, în esență, despre condiția femeii în societățile patriarhale, despre prejudecățile care conduc la discriminări radicale, despre incertitudine și abuzuri ca semne de neșters, despre privarea de dreptul de a decide asupra propriei existențe etc., toate aceste neajunsuri fiind cauzate, în mare parte, de transmiterea unor modele de gândire distorsionate (și insuficient contestate) care traversează timpurile și culturile fără excepție: „Câte Tamar *sunt* în lume!/ Nimeni nu le cunoaște" este constatarea apăsătoare a poetului. Un pion… mai mult decât o ființă – astfel este văzută cu adevărat fiica regelui într-o lume în care, paradoxal, tocmai cei care ar trebui să o protejeze, să o prețuiască, își folosesc puterea asupra ei într-un mod arbitrar, nociv.

Privind dincolo de sensul literal al poemului, putem distinge cu ușurință în Tamar și în Amnon două manifestări ale eternelor contrarii (rațiune/sentiment, moral/imoral, divizat/nedivizat, armonie/conflict etc.) care coexistă în lume. Desigur, nedreptatea, violența, suferința sunt inerente existenței umane, ocupând uneori spații largi din lumea interioară a ființei, lucru pe care îl putem afirma în egală măsură și despre frumusețe, bunătate, puritate, înțelepciune etc.; purtăm toate aceste contrarii în noi și de-a lungul timpului, s-a dovedit că integrarea, armonizarea lor nu este o misiune tocmai simplă. Pentru ca această trezire a conștiinței superioare din noi să devină totuși posibilă, este nevoie să ne cercetăm adânc, cu toată luciditatea de care suntem capabili, „să urmărim cu atenție mișcările propriului suflet", cum ne îndemna și împăratul-filosof Marcus Aurelius. Să ne cunoaștem. În acest sens, cântul propus de poetul Angelo Manitta, cânt care își păstrează și în prezent pe deplin relevanța, poate fi perceput și ca o oglindă care amplifică necesitatea de a ne asuma acest angajament în direcția introspecției. Ca modus vivendi. Ca o cale de întâlnire cu propriul spațiu (adesea uitat) al inimii.

„Fondul esențialmente simbolic pe care Angelo Manitta îl explorează, este o lume cu structură arhetipală, trăită și retrăită la nesfârșit pe parcursul întregii istorii a culturii universale."

Universalia

UN ROMAN HAMLETIAN

Andrei Cristian Cornea

Poet, eseist

Scriitorul britanic **Ian McEwan** (n. 1948) realizează cu succes o reinterpretare în cheie modernă a tragediei lui William Shakespeare, *Hamlet* și o transformă într-un roman cu titlul *Nutshell* (*Coajă de nucă*), publicat în 2016 [1]. Reconstruit sub forma unei piese de teatru în proză, romanul ilustrează tematici complexe precum comportamentul disfuncțional, iresponsabilitatea maternă, crimă și suicid. Acestea sunt prezentate prin glasul inocent al fătului care nu se poate bucura de mitica geografie a copilăriei pentru că este un martor tacit și involuntar la săvârșirea actelor imorale. Mama copilului, Trudy, este puternic desacralizată întrucât reprezintă o figură imorală și iresponsabilă. Reunind activitățile banale, cotidiene cu cele particulare de factură adolescentină, romanul surprinde un liant al disfuncționalității. Deși este căsătorită și însărcinată, Trudy nu ezită să consume alcool peste limita normalității, să sară peste mese și să aibă o aventură amoroasă cu amantul ei, Claude, care îi este și cumnat prin alianță (fratele soțului ei, John Cairncross). Deconstrucția figurii materne idealizate nu se încheie aici. Spre deosebire de Regina Gertrude din tragedia originală, care, deși se căsătorise cu fratele soțului ei (Claudius) la scurt timp după ce rămăsese vaduvă, Trudy nu are niciun sentiment matern. Dacă regina încearcă să găsească scuze pentru atitudinea lui Hamlet în ceea ce privește grabnica ei căsătorie, Trudy nu vede în făt decât un obstacol de a-și trăi tinerețea. Din acest motiv, decide să-și abandoneze copilul la scurtă vreme după naștere. Martor inocent al adulterului, fătului i se dezvăluie treptat o altă idee și mai monstruoasă. Cei doi amanți intenționează să-i asasineze tatăl folosindu-se de otravă, apoi să vândă casa de drept a lui John și să fugă în lume. De această dată, cuplul Trudy-Claude poate fi comparat cu soții Macbeth care sunt descriși în mod direct prin felul în care plănuiesc să-și înfăptuiască crima. Însă, regina din *Hamlet* pare să fie nevinovată, căci nu există dovezi concrete care s-o lege de o potențială crimă. La fel ca și Hamlet din piesa lui Shakespeare, fătul meditează de-a lungul romanului atât la probleme existențiale contemporane, precum emigrarea, cât și asupra realității dramatice pe care este forțat să o trăiască. Curiozitatea copilului determină o absorbție foarte mare de cunoștințe prin intermediul mass-media. În acest fel, fătul afirmă că primele sale alegeri geografice pentru viața sa ar fi fost Norvegia, pentru imensul fond de pensii, Italia grație gastronomiei locale și Franța pentru varietatea de vinuri alese. Fătul este fascinat de romanul *Ulysses* al lui James Joyce, fascinație care-l determină să facă eforturi de a-și trezi mama care ațipește adesea în timpul lecturii. Are cunoștințe referitoare la *Moby Dick* și îi place să-și audă tatăl citind poezii. Folosind ca procedeu narativ fluxul conștiinței, vocea subiectivă face referiri istorice. Astfel amintește de Hitler, Stalin și Trotky, vorbește despre criza refugiaților din 2015 dar și atentatele cu bombă de la Londra împotriva cetățenilor care foloseau mijloacele de transport în comun la oră de vârf (7 iulie 2005). Fătul are de asemenea conștiința nenumăratelor partide amoroase dintre Trudy și Claude, pe care le numește *„Zidul Morții*".

La fel ca în tragedie, apare simbolistica poeziei. Într-un moment în care Hamlet decide să-și arate sentimentele pentru Ofelia, îi trimite acesteia un bilet ce conține versuri romantice. În roman, tatăl fătului, John Cairncross, obișnuiește să scrie și să citească poeme pentru soția lui. O altă fațetă a ilustrării poeziei se reliefează prin intermediul unei poete, Elodie, care este o apropiată a lui John. Între această poetă a bufnițelor (prin porecla pe care o capătă datorită creațiilor ei) și Trudy are loc o dispută scrisă sub forma unei piese de teatru. Conflictul dintre cele două femei este ilustrat prin simbolistica păsărilor, iar paralela dintre bufnițe și măcălendri este o metaforă pentru trăsăturile lor distinctive. Este incert dacă John formează un cuplu cu

[1] Tradus în limba română, *Coajă de nucă*, traducere de **Dan Croitoru**, Iași, Editura Polirom, 2016.

Elodie sau se folosește de prezența acesteia ca să-și recupereze soția care-l părăsise pentru o scurtă perioadă. Un alt conflict extern, reprezentativ este cel între Trudy și Claude. El este cel care încearcă să o convingă pe Trudy să ducă la bun sfârșit planul crimei. Din nefericire, atât hormonii femeii însărcinate, cât și memoria ei subiectivă o transformă la început într-o persoană care refuză să mai coopereze pentru atingerea scopului comun. Ulterior, Trudy se simte amenințată de John care vrea să revină în propria casă și aparent uită totul în ceea ce privește generozitatea acestuia față de ea. În acest sens, uită de povestea lor de dragoste și experiența din Dubrovnik și decide să ducă la bun sfârșit planul crimei. În acest punct al poveștii, Trudy se aseamănă tot mai mult cu Lady Macbeth, îndepărtându-se de figura fragilă a reginei Gertrude. Este voluntară și perseverentă. De aceea, insistă cu nerușinare ca soțul ei să bea un pahar din băutura lui favorită, smoothie, în care cuplul criminal adăugase antigel. Cei doi dovedesc o lipsă totală de umanitate și mult sânge rece prin încercarea de a nu lăsa amprente sau alte indicii care i-ar putea incrimina, ba chiar încearcă să o manipuleze și pe Elodie, după moartea lui John, spunând că acesta era depresiv și că cel mai probabil se sinucisese. Astfel tematica suicidului este concretizată într-un dublu sens. În cazul lui John, există ipoteza unei sinucideri false. În cazul fătului se identifică o potențială sinucidere. McEwan explorează ipoteza existenței în mod magistral exemplificând episodul narativ în care fătul decide să-și pună capăt zilelor pentru că este hărțuit de întâlnirile adulterine dintre Trudy și Claude. Hamlet conturează aceeași idee a existenței prin monologul său sperând să ajungă la cunoașterea originii crimei împotriva tatălui său.

Romanul contemporan își ia însă libertatea de a descrie scena crimei și de a-i învinovăți atât pe fratele cât și pe soția victimei. Potrivit investigației declanșată de moartea lui John, sinuciderea acestuia nu poate intra în calcul. Dacă Trudy și Claude au vrut să se folosească de sensibilitatea mâinilor lui John (psoriazis), această teorie este anulată pentru că victima încetase să-și mai poarte mănușile de multă vreme, iar ipoteza amprentelor sale prin acestea este desființată. Mai mult, o dovadă concretă este redată de puii de păianjen din mănușile lui John.

Spre deosebire de tragedie, în care Claudius rămâne alături de Gertrude până la capăt, Claude este laș și plănuiește să-și părăsească amanta. Speriată de consecințe, Trudy vrea să fugă cu el. Din acest motiv, ascunsese pașaportul acestuia sperând să-l împiedice să plece la Bruxelles. Motivul fantomei, prezentat în mod repetitiv în *Hamlet*, este identificat și în romanul contemporan în care este descrisă o scenă imaginară a fătului. Astfel fantoma este tot tatăl întors din morți, dar spre deosebire de piesa de teatru, el nu cere ajutorul fătului pentru răzbunare, ci își ucide el însuși fratele.

Romanul ilustrează în mod direct motto-ul aflat pe blazonul lui Shakespeare: *„Non Sanz Droict"*. O altă referință se regăsește în lectura unui sonet scris de Michael Drayton, un poet elisabetan. Și fătul amintește de stilul epistolar folosit de Hamlet pentru a-și încredința iubita de sentimentele sale, prin intermediul unei scrisori imaginare prin care fătul și-ar avertiza tatăl în privința apropiatei crime. Pendulând între trecut și prezent, viziunea narativă a romanului conturează elementele specifice epocii elisabetane și contemporaneității. Romanul concentrează descrierea unui conflict folosindu-se de o mică piesă de teatru prin care Elodie și Trudy se caracterizează în mod direct. Un alt element de legătură dintre cele două opere este motto-ul romanului ce derivă din tragedie: *„O, Doamne, aș putea să stau închis într-o coajă de nucă și tot m-aș socoti Rege al spațiului infinit – numai de nu aș avea vise rele"*. Ideea din acest motto apare de altfel în titlul romanului și sugerează condiția fătului. O distincție clară între personajele din piesă, dar și din roman este determinată de condiția lor socială, primele aparținând aristocrației, celelalte fiind pierdute în anonimat (mai puțin poetul John Cairncross).

Romanul folosește tehnica suprarealismului în care vocea narativă aparține fătului atotprezent. Acesta face nenumărate referințe contextuale, amintind atât de lumea istorico-politică, dar și de compozitorul Claude Debussy, prin care își caracterizează în mod sarcastic unchiul. Atât tragedia cât și romanul prezintă tematici interconectate într-o reconstrucție în cheie modernă.

Bibliografie:

Malcolm, David, *Understanding Ian McEwan*", University of South Carolina Press, Columbia, South Carolina, 2002.

Groes, Sebastian, *Ian McEwan, Contemporary Critical Perspectives*, Bloomsbury, New York, 2008.

Bradley, Arthur & Tate, Andrew, *The New Atheist Novel, Philosophy, Fiction & Polemic after 9/11*, Continuum, New York, 2010.

„Scriitorul britanic Ian McEwan realizează cu succes o reinterpretare în cheie modernă a tragediei lui William Shakespeare, «Hamlet» și o transformă într-un roman cu titlul «Nutshell» («Coajă de nucă»), publicat în 2016."

TINC POR (MI-E TEAMĂ)
Poem în limba catalană de Eric Alexander Roth

Tinc por de Eric Alexander Roth a fost ales „Cel mai bun poem în limba catalană” la Concursul Literar „Luis Vives” 2023, categoria 1–2 ESO (corespunzătoare claselor a VII-a și a VIII-a în sistemul românesc de învățământ). Tema concursului a fost „Nu războiului”.

Eric Alexander Roth (12 ani, născut în România) este elev în clasa 1 ESO la Colegiul „Luis Vives” din Palma de Mallorca, Spania. În 2021 a publicat la Editura Leviathan volumul în limba engleză *Vertical Gardens*, cu ilustrațiile autorului, scris la vârsta de 9 ani.

Tinc por

Tinc por de sortir
Des d'aquest refugi
Amagat a les entranyes de la terra,
Perquè tot el que sabia
Que existeix allà dalt
Va deixar de ser,
I es va convertir
En un munt de runes i cendres.

Tinc por d'obrir els ulls
I tornar a mirar aquest cel,
Que sembla un enorme punt gris,
Sobre el llenç de l'univers.

Tinc por de preguntar
Per què va desaparèixer l'aroma de les flors?
I per què existeix ara
Només aquesta interminable olor de socarrimat
Escampat per tots els costats?

Tinc por d'escoltar més
Aquest silenci eixordador,
Ens bategen els timpans
Entre cadascuna de les explosions successives
Que mossegan cada dia
Als edificis de la ciutat.

Tinc por de respirar
Perquè d'alguna manera
Cada respiració
M'ho recorda
De tots els coneguts
Sobre els quals aquesta guerra
Els va fer
Deixa de respirar.

Mi-e teamă

Mi-e teamă să ies afară
Din acest adăpost
Tăinuit în măruntaiele pământului,
Pentru că tot ce știam
Că exista acolo sus
A încetat să mai fie
Și s-a transformat
Într-un morman de moloz și cenușă.

Mi-e teamă să deschid ochii
Și să mai privesc acest cer,
Ce-a ajuns să îmi pară o enormă pată de gri
Pe pânza nepictată a universului.

Mi-e teamă să întreb
De ce a dispărut parfumul florilor
Și de ce acum simt
Doar această omniprezentă
Mireasmă de pământ pârjolit?

Mi-e teamă să mai ascult
Această tăcere asurzitoare,
Ce-mi izbește timpanele
Între succesiunile de explozii
Ce, zi de zi, mai mușcă
Din clădirile orașului.

Mi-e teamă să mai respir
Pentru că, într-un fel,
Fiecare respirație
Îmi amintește
De toți acei cunoscuți
Pe care acest război
I-a făcut
Să nu mai respire.

Traducere în limba română de Rudy Roth

Poem din poemele Europei

Această rubrică, aflată acum la a paisprezecea sa ediție, a apărut din dorința legitimă de a vă reaminti că poezia, ca și proza, dramaturgia, dar și muzica, teatrul, artele vizuale, zestrea imaterială a lumii, reprezintă liantul care unește oamenii, indiferent pe ce meridian s-ar afla. Creația este suma sentimentelor omenești, este emoție, este, de ce nu, plus-valoarea acestei lumi. Este politica fără legi politice, iar aici am putea exemplifica prin faptul că e unica formă de politică fără partide, fără moțiuni de cenzură, fără atacuri cu forme fără fond, este pasul pe care îl facem toți în momentul în care deschidem o carte și alegem o altă lume, cea în care mintea omenească este în măsură să creeze. De ce am vorbit de politică în splendida lumea a creației? Dintr-un simplu motiv, acela fiind că această formă de „politică" este creatoare, este benefică, este expresia supremă a calității omenești.

Intenția noastră pleacă de la ideea de unitate de spirit și diversitate ca fond și formă. Nu urmărim o temă anume, fiindcă am ajunge la un studiu complex, ci doar o prezentare, o idee de poem din poeme, care să prezinte diversitatea expresiei creatoare, temele universale, frumusețea stilului marilor condeie, în care spiritul este o „coloană a infinitului".

Încercăm, firește, ca în fiecare număr al revistei să publicăm integral texte sau fragmente din poezia Europei, a fiecărei țări în parte, deși poetul, dar, mai ales, opera lui au identitate europeană, dincolo de cea națională.

Grupaj realizat de Pușa Roth și Costin Tuchilă

Paul Éluard

14 decembrie 1895, Paris – 18 noiembrie 1952, Charenton-le-Pont

Paul Éluard, pseudonimul literar al lui **Eugène Émile Paul Grindel**, s-a născut în Saint-Denis, o suburbie a Parisului, într-un decor lipsit de veselie, cum este descris de Paul Verlaine: „Spre Saint-Denis câmpia murdară-i și urâtă". Numele Éluard, pe care și-l alege din adolescență, este preluat de la bunica sa, Félicie. În 1912 a fost nevoit să-și întrerupă studiile la Paris și să meargă în Elveția pentru tratament, fiind bolnav de tuberculoză. În timp ce stă într-un sanatoriu, o întâlnește pe Elena Diakonova, căreia i-a dat porecla de Gala, care i-a devenit muză, inspirându-l să scrie poezie.

În 1917, Gala și Paul Éluard devin părinții unei fetițe, Cécile. Mobilizat în timpul Primului Război Mondial, este rănit pe frontul german și stă într-un spital. Tot în anul 1917 îi apare placheta cu versuri *Le Devoir et l'Inquiétude* (*Datorie și neliniște*). În 1918, Éluard, împreună cu Max Ernst și Tristan Tzara, a devenit unul dintre fondatorii mișcării Dada. În 1923, se numără, împreună cu André Breton și Louis Aragon, printre fondatorii suprarealismului, mai târziu poet „angajat", strălucit reprezentant al literaturii de rezistență în timpul ocupației germane a Franței (1940–1944). Aderă la Partidul Comunist Francez, dar în 1933 este exclus de pe listele comuniștilor pentru declarații antisovietice dure. Gala devine amanta lui Max Ernst. După momente de revenire a bolii, tuberculoza, întreprinde o călătorie în jurul lumii, terminată în 1924. Divorțează de Gala, care va deveni soția și muza inspiratoare a lui Salvador Dalí. Poemele sale apărute în această perioadă, *Au défault du silence* (*În lipsa tăcerii*, 1925), *Capitale de la douleur* (*Capitala durerii*, 1926), mărturisesc o oboseală a spiritului, manifestată în accente de descurajare: „Și niciodată n-am aflat ce scriu în ceea ce iubesc //Din tot ce despre mine-am spus, ce mai rămâne?".

Volumul *La Vie immédiate* (*Viața imediată*), scris încă sub influența suprarealismului, se încheie cu un poem, *La critique de la poésie* (*Critica poeziei*), un atac vehement împotriva orânduirii sociale existente, care prevestește apropierea sa de comunism.

După înfrângerea militară a Franței, în cel de-Al Doilea Război Mondial, Éluard aderă din primele zile la mișcarea de rezistență împotriva ocupanților germani, ia parte la constituirea ilegală a Comitetului Național al Scriitorilor Franței, face parte din redacția organului acestui comitet, revista „Les Lettres françaises" și se ocupă de publicațiile editurii clandestine, Éditions de Minuit. În 1942, este difuzată culegerea sa de poezii *Poésie et Vérité*, ceea ce îl obligă să intre în clandestinitate, redevenind membru al Partidului Comunist Francez.

În 1948 îi apare volumul *Poèmes politiques* (*Poeme politice*), iar în 1951 culegerea de poezii, *Le Phénix*, dedicată ultimei sale iubiri, Dominique.

Paul Éluard moare în 1952 la Charenton-le Pont în urma unei crize cardiace. A fost înmormântat în cimitirul Père Lachaise, lângă zidul Federaților.

Nimeni nu mă poate cunoaște

Nimeni nu mă poate cunoaște
mai bine ca tine.
Ochii tăi în care dormim
Amândoi
Au făurit luminilor mele-omenești
O soartă mai bună decât nopților lunii.

Ochii tăi în care călătoresc
Au dat gesturilor făcute de drumuri
Un sens desprins de pământ.
În ochii tăi – cei ce ne-arată
Nesfârșita noastră singurătate
Nu mai sunt ce credeam că sunt.
Nimeni nu te poate cunoaște
Mai bine ca mine.

Nu sunt singur

Împovărată
de fructe ușoare pe buze
încununată
de mii de flori felurite
mândră
în brațele soarelui
fericită
de-o pasăre cunoscută
fermecată
de-o picătură de ploaie
mai frumoasă
ca cerul de dimineață
credincioasă
De-o grădină vorbesc
visez
Dar tocmai iubesc.

Traduceri de Maria Banuș

Ca două picături de apă (I)

Din tot ce spus-am despre mine ce rămâne
În dulapurile goale am păstrat false comori
O navă inutilă leagă copilăria mea de plictiseală
Jocurile mele de oboseală
Plecarea de himere
Furtuna de bolta nopților în care singur sunt
O insulă fără animale de animalele care-mi sunt dragi
Și o femeie părăsită de o femeie veșnic alta
Tot mai frumoasă
Singura femeie reală
Aici aiurea
La care cei absenți visează
Mâna-i întinsă către mine
Se oglindește-n mâna mea
Spun bună ziua surâzând
Nimeni nu se mai gândește la neștiință
Și neștiința e stăpână
De am nădăjduit în toate
Și-n toate mi-am pierdut nădejdea
În viață în uitare în dragoste în somn

Absențe

Deșarta voluptate și sărmanul mister
De-a nu fi văzut.
Te știu, culoare a copacilor și-a orașelor
E între noi obișnuita transparență
Dintre privirile scăpărătoare.
Ea se rostogolește pe pietre
Așa cum se leagănă apa.
De-o parte a inimii mele fecioare se-ntunecă,
De cealaltă parte mângâietoarea mână se-așază
pe coapsa colinelor
Curba unui fir de apă dezlănțuie această cădere,
Această-nvălmășire de oglinzi.
Lumini de precizie, nici nu clipesc din ochi,
Nu mă clintesc,
Vorbesc
Și-atunci când dorm
Mi-e gâtul un inel cu parafă de voal.

Cel mai tânăr

De tavanul libelulei
S-a spânzurat un copil nebun
Privește țintă iarba
Ridică ochii-ncrezător
Ceața ușoară se linge ca o mâță
Care se despoaie de vise.
Copilul știe bine că lumea de-abia începe:
E totul străveziu,
Luna e-n mijlocul pământului,
Verdeața acoperă cerul
Și chiar în ochii copilului,
În ochii lui întunecați și-adânci
Ca nopțile albe
Se naște lumina.

Critica poeziei

Vâlvoarea a trezit din somn pădurea,
Trunchiurile, inimile, mâinile, frunzele
Și fericirea strînsă-ntr-un buchet,
Topit într-o dulceață ușoară, amețitoare.
O pădure deasă de prieteni
Ce-a răsărit în jurul verzilor fântâni
Ale acestui soare-alintător
Țâșnind spre ceruri din butucii-aprinși.

García Lorca a fost ucis.

Cămin adăpostind o vorbă numai
Și buze-mpreunate spre-a ține-n ele viața,
Un prunc lipsit de lacrimi,
În ochii lui asemeni apei care se pierde în pământ
Lumina viitorului
Se-adună strop cu strop
Și umple omul
Până la pleoapele lui străvezii.

Saint-Pol-Roux a fost ucis
Iar fiica lui supusă la tortură.

Oraș înghețat, cu asemănătoare ascunzișuri,
În care eu visez un rod în floare,
Visez la ceru-ntreg, visez pământul
Cum aș visa fecioare dezvelite,
Prinse-ntr-o horă fără de sfârșit –
Voi sterpe pietre, ziduri lipsite de ecou,
Vă ocolesc acuma cu un zâmbet.

Decour a fost ucis.

Traduceri de Virgil Teodorescu

Poem din poemele Europei

Marin Sorescu

29 februarie 1936, Bulzești, județul Dolj – 8 decembrie 1996, București

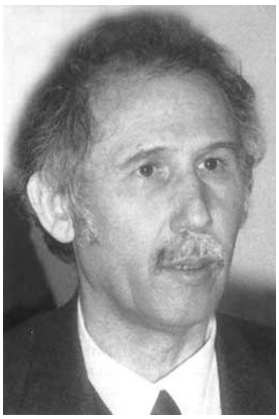

Poet, dramaturg, prozator, eseist, traducător, membru titular al Academiei Române din 1992, doctor în filologie la Universitatea din București, cu teza *Insolitul ca energie creatoare, cu exemple din literatura română*, s-a făcut remarcat și prin preocuparea pentru pictură, deschizând numeroase expoziții în țară și în străinătate.

Marin Sorescu debutează în 1964, la vârsta de 28 de ani, cu volumul de parodii *Singur printre poeți*, apoi de-a lungul vieții publică încă 23 de volume, devenind o figură marcantă a poeziei românești contemporane. În 1966 primește Premiul Uniunii Scriitorilor pentru volumul *Poeme*, iar de-a lungul carierei sale primește același premiu pentru volumele: *Tușiți* (1970), *Suflete, bun la toate* (1972), ciclul de 4 volume intitulat *La lilieci*, apărute în anii 1975, 1977, 1980 și 1988, un întreg univers poetic construit pornind de la un cimitir cu acest nume, și volumul pentru copii *Cirip-ciorap* (1993).

În ianuarie 1968 scrie piesa de teatru *Iona*, apărută în revista „Luceafărul" și la Editura pentru Literatură, dar și piesa *Există nervi*, publicată tot în „Luceafărul". Dintre piesele sale reamintim: *Paracliserul* (1970), *Matca* (1973), care, alături de *Iona*, alcătuiesc trilogia *Setea muntelui de sare*, *Pluta meduzei* (1974), *Răceala* (1976), *A treia țeapă* (1980) și *Vărul Shakespeare* (1988). Pentru activitatea literară deosebită, Marin Sorescu primește premiul Academiei Române în anii 1968 și 1977, Medalia de aur pentru poezie „Napoli ospite", Italia, Premiul Academiei Române pentru dramaturgie – ambele în anul 1970 și distincția „Le Muse", acordată de Accademie delle Muse, Florența, 1978. Din opera lui Marin Sorescu, mai menționăm volumele de proză: *Trei dinți din față* (1977), *Viziunea vizuinii* (1981) și eseurile *Teoria sferelor de influență* (1969) și *Starea de destin* (1976).

Sorescu este autorul unor interviuri despre poezie cuprinse în *Tratat de inspirație* – apărute în 1985 dar și al unor cronici literare, reunite în *Ușor cu pianul pe scări*, volum apărut în anul 1986 și al unor lucrări literare pentru copii precum *Unde fugim de acasă?* (1967).

Marin Sorescu a fost și un remarcabil traducător, transpunând integral, în limba română, creația poetică a lui Boris Pasternak, în volumul *Lirice*.

Așa cum aminteam, Marin Sorescu a fost un pasionat și talentat iubitor al picturii, remarcându-se prin expozițiile personale de la Brașov (1989), Cluj-Napoca (1990) sau București (1992), dar și prin cele din străinătate, din Irlanda (1991) și Paris (1992), când a participat la o expoziție colectivă. În 1978, Sorescu a preluat conducerea revistei craiovene „Ramuri" publicând creații ale scriitorilor români importanți, inclusiv din zona Olteniei, dar și nume importante din afara României – numeorase interviuri cu renumiți scriitori străini. În 1991 primește Premiul Herder, acordat de Universitatea din Viena pentru întreaga activitate. Marin Sorescu a fost propus pentru Premiul Nobel pentru Literatură, de către Academia Română în anii 1983 și 1992. Într-un interviu, academicianul Eugen Simion a oferit amănunte despre povestea din anul 1992: „Sorescu ajunsese în faza finală a selecției pentru Premiul Nobel. Fusese reținut de juriu pentru «lista mică», exact cum se întâmplase cu câțiva ani mai înainte cu Nichita Stănescu, colegul de generație și comilitonele său. Până la urmă, râvnitul premiu i-a ocolit și pe unul, și pe altul. N-a fost să fie. Ca să se împlinească blestemul care spune că noi, românii, suntem norocoși doar atunci când este vorba de eșecuri. Aici nu ratăm niciodată. «Nenorocul românesc», cum îi zice Cioran, socotind că acesta este cuvântul care ne definește mai bine destinul și specificul… Ca să grăbească lucrarea nenorocului, în cazul lui Marin Sorescu au intervenit, se pare, trei confrați de la București, poeți cunoscuți. Indignați peste măsură și speriați ca nu cumva confratele lor să fie încoronat la Stockholm, aceștia ar fi trimis unde trebuie un memoriu plin de acuzații abominabile la adresa lui Sorescu."

Fără a se înscrie într-un partid politic, după Revoluția Română din 1989, a ocupat funcția de Ministru al Culturii în cadrul cabinetului Nicolae Văcăroiu (25 noiembrie 1993–5 mai 1995). După trecerea în neființă, au rămas în manuscris cincisprezece volume, poezie, eseu, jurnal și roman.

Sonetul XX

Atât de obosiți picăm unul în brațele altuia
Sprijinindu-ne în buze,
În vârful cuvintelor de dragoste,
Îmbrăcat în buzele tale spuneam,
Cuvintele mele îmbrăcate în buzele tale
Ca o defilare de regine, cu hlamide de purpură.
Oboseala asta mă odihnește
Sfârșeala înseamnă aproape un început,
Am nervi tari, cremene,
Scapără una două, sar scântei
Ce-ar fi să dăm foc luminii,
S-o vadă și alții
Cu ochi
Ca ai noștri, mari, uimiți,
Care se uită la spectacolul mistuirii de sine.
Toate izvoarele clipocesc peste mine
Parcă-s pe fundul unui râu
Care ți-a luat părul la vale.

Călăul cu șapte mâini și victima cu șapte capete

Călăul trebuia să omoare timpul.
Acesta stătea cu capul pe butuc
Și, așteptând să i se facă seama,
Își omora și el timpul
(Iertați-mi gluma nepotrivită)
Uitându-se la călău, cum își ascute barda
Și, ca să fiu și mai explicit,
Omorându-l la rândul său,
Puțin câte puțin.

Căci chiar în timp ce călăul
Își ascuțea barda, ca să omoare timpul,
Timpul trecea (deși cu capul pe butuc),
Îmbătrânindu-l, clipă de clipă, pe călău,
Făcându-i barda să ruginească
Și înfuriindu-l s-o ascută și mai tare,
Făcându-l să piardă și mai mult sânge,
Vreau să spun timp,
făcând să putrezească fibra butucului,
Slăbindu-i cercurile – ale dracului
mai sunt și cercurile butucului! –
Dar tot cedează și ele
La un moment dat.

Așa încât, atunci când călăul a ridicat barda
Și-a izbit cu sete,
Alături s-au rostogolit două capete:
Al victimei și al călăului,
Care, alături, în praf, s-au întâlnit o clipă,
Bizar, și s-au pupat pe gură, —
Sărut din care s-a și născut ciudat —
O victimă și un călău,
Gata și la locul lor, în punctul final
Cum s-ar zice.

Victima cu capul pe butuc, bineînțeles.
Și călăul ascuțindu-și barda.

Don Juan

Când o dragoste
La care lucram mai demult
Mi-a reușit,
Atunci o trec pe curat,
Pe inima altei femei.

Natura a fost înțeleaptă
Creând mai multe femei
Decât bărbați,
Pentru că ne putem desăvârși
Sentimentul,
Folosind un mare număr
De ciorne.

Adam

Cu toate că se afla în rai,
Adam se plimba pe alei preocupat și trist
Pentru că nu știa ce-i lipsește.
Atunci Dumnezeu a confecționat-o pe Eva
Dintr-o coastă a lui Adam.

Și primului om atât de mult i-a plăcut această minune
Încât chiar în clipa aceea
Și-a pipăit coasta imediat următoare,
Simțindu-și degetele frumos fulgerate
De niște sâni tari și coapse dulci
Ca de contururi de note muzicale.
O nouă Eva răsărise în fața lui.
Tocmai își scosese oglinjoara
Și se ruja pe buze.
„Asta e viața!" – a oftat Adam
Și-a mai creat încă una.
Și tot așa, de câte ori Eva oficială
Se întorcea cu spatele
Sau pleca la piață după aur, smirnă și tămâie
Adam scotea la lumină o nouă cadână
Din haremul lui intercostal.
Dumnezeu a observat
Această creație deșănțată a lui Adam
L-a chemat la el, l-a sictirit Dumnezeiește
Și l-a izgonit din rai
Pentru suprarealism.

Shakespeare

Shakespeare a creat lumea în șapte zile.

În prima zi a făcut cerul, munții și prăpăstiile sufletești
În ziua a doua a făcut râurile, mările, oceanele
Și celelalte sentimente –
Și le-a dat lui Hamlet, lui Iulius Caesar,
Lui Antoniu, Cleopatrei și Ofeliei,
Lui Othello și altora,
Să le stăpânească, ei și urmașii lor,
În vecii vecilor.
În ziua a treia a strâns toți oamenii
Și i-a învățat gusturile:
Gustul fericirii, al iubirii, al deznădejdii,
Gustul geloziei, al gloriei și așa mai departe,
Până s-au terminat toate gusturile.

Atunci au sosit și niște indivizi care întârziaseră.
Creatorul i-a mângâiat pe cap cu compătimire,
Și le-a spus că nu le rămâne decât să se facă
Critici literari
Și să-i conteste opera.
Ziua a patra și a cincea le-a rezervat râsului.
A dat drumul clovnilor
Să facă tumbe,
Și i-a lăsat pe regi, pe împărați
Și pe alți nefericiți să se distreze.
În ziua a șasea a rezolvat unele probleme administrative:
A pus la cale o furtună,
Și l-a învățat pe regele Lear
Cum trebuie să poarte coroana de paie.
Mai rămăseseră câteva deșeuri de la facerea lumii
Și l-a creat pe Richard al III-lea.
În ziua a șaptea s-a uitat dacă mai are ceva de făcut.
Directorii de teatru umpluseră pământul cu afișe,
Și Shakespeare s-a gândit că după atâta trudă
Ar merita să vadă și el un spectacol.
Dar mai întâi, fiindcă era peste măsură de istovit,
S-a dus să moară puțin.

Echo

Victoria Milescu

Inimă de mistreț

Aleg cel mai rău loc
în cea mai proastă camionetă
mănânc și scriu

orașul meu geme, trece
de pe o planetă pe alta
orașul meu nu are munți
nici râuri
nu știe să ardă, să viscolească

oamenii dorm în tunele de ploi
pe traverse
oameni-lăcustă, oameni vierme-de-var

și totuși, orașul meu
e o inimă încă vie
cu jeturi pulsatile de metal fierbinte
o inimă de mistreț.

Cei buni sunt singuri

Sunt un vers
eliberat de curând
cobor din mers
lasă...

sunt un vers
căutând calea de acces
spre fabulosul Ofir, fraiere!
tună fratele Gange

sunt un vers
eliberat pe cauțiune
pândind cu degetul pe trăgaci
binefăcătorul poem anonim.

Un regat pentru un personaj

Pe zidul de carton
aprinde un sonet
și încă unul

poetul, unul dintre cei mulți
anonim, prin mulțimi
biciuie caii regești din artere

el e detenția noastră pe străzi
un personaj necesar
târât prin circul iubirilor tragice
sechestrat între o nemurire și alta
de un editor milostiv.

Vaddisznó szív

A legrosszabb helyet választottam
a legrosszabb teherkocsiban
eszek valamit és írok

a városom nyöszörög s az egyik
bolygóról a másikra rohan
városomnak nincsenek hegyei
sem folyói
nem ég le és vihart sem idéz elő

az emberek az eső alagútjában alszanak
vagy a talpfákon
emberek, sáska-emberek vagy
mészkukac-emberek

és mégis a városom
lüktető szív
forró vasérc ütemes verése ez.

A jók egymagukban vannak

Egy nemrégen felszabadult
verssor vagyok
leszállok menetközben
hagyd csak...

az útját kereső
verssor vagyok
a mesés Ofir felé vezető utat, palikám!
üvölt a Gange testvér

egy óvadékkal kiengedett
verssor vagyok
ujjam a ravaszon tartom készen
és figyelem a névtelen verset.

Adjatok királyságot egy személynek!

Egy kartonpapír falon
gyújtsd fel a szonettet
s utána még egyet

a költő, egy a sok közül
névtelen a sokaságban
eladatlan műveivel
az ütőereivel ostorozza a királyi lovakat

ő az utcákon a mi fogházunk
a tragikus szerelmek kövébe vonszoltan
két halhatatlanság közt bezárva
egy irgalmas kiadó által.

Din volumul *Flacăra nevăzută/Láthatatlan Láng*, ediție română-maghiară, versiune maghiară de Horváth Dezideriu, București, Casa Editorială Odeon, 2007

Echo

Rudy Roth, Spania

Altundeva

Pentru că istoria drumului meu
E indisolubil legată
De poveștile altora,
Fiecare aspirație
Cu care mi-am hrănit risipirea
E, în fapt,
Un vis de-mprumut
Iar fiește zi,
O succesiune de pași
Ce reproduce altundeva
Niște ipotetice urme
Ale unor posibili înaintași
Într-ale dezrădăcinării.

Aceste

Uneori mă gândesc
Că de n-ar fi
Aceste remușcări insalubre
Ce-mi traversează,
Una câte una,
Zilele pribegiei,
Mi-ar fi mult mai ușor
Să pășesc printre filele calendarului
Și să nu ating
Nici măcar cu vârful picioarelor
Linia întreruptă
Ce separă senzația de prezent
De subtila urzeală
A reîntoarcerii acasă.

Nimic

Aici, unde fiecare măslin
Sângerează o altă istorie,
Iar semințele orizontului
Germinează în zile
De lumină albastră,
Mi-a fost scris să-nțeleg
Că nimic nu poate umple abisul
Dintre cel ce-am ajuns
Și cel ce nu știam că eram
În vremea când starea de-acasă
Știa să încapă întreagă
Sub umbra bătrânului nuc
Din curtea bunicilor.

Algures

Porque a história do meu percurso
Está intimamente ligada
Às histórias dos outros,
Cada desejo
Com que alimentei o meu desperdício,
É, na verdade,
Um sonho emprestado
E todos os dias
São uma sequência de passos
Que reproduz, algures,
Ipotéticos rastos
Dos possiveis antepassados,
Também desenraizados.

Estes

Às vezes penso que
Se não fossem
Estes remorsos doentios
Que atravessem,
Um a um,
Meus dias de errancia
Seria muito mais fácil para mim
Percorrer as paginas do calendário
Nem sequer tocar com a ponta dos pés
Na linhia descontinua
Que separa a sensação do presente
Da subtil urdidura
De voltar para casa.

Nada

Aqui, onde cada oliveira
Está a sangrar uma história diferente
E as sementes do horizonte
Germinam em dias
De luz azul,
Foi-me escrito
Para entender
Que nada pode preencher
O abismo
Entre quem me tornei
E quem não sabia que era
Nos tempos em que
O sentimento do lar
Sabia caber por inteiro
À sombra da velha nogueira
Do quintal dos avós.

Traducere în limba portugheză de Dori Lederer.
Poeme din volumul în pregătire *Toamna dezrădăcinărilor mele*, publicate (versiunea în limba română) în revista „Tribuna", Cluj-Napoca, nr. 485, 16–30 noiembrie 2022

Poesis

Gina Zaharia

Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

personaj din poveste

noaptea trecută am avut un vis prin el am călătorit poate câteva clipe
oricum de-ajuns pentru a mă considera personaj din poveste
eram undeva deasupra stâncilor a brazilor a izvoarelor
poate într-o vară pe care am asemănat-o cu verile copilăriei mele
de acolo se vedea satul un sat străin dar care mi-era drag
fiindcă se făcea o curte mare și niște lăutari
femei care dereticau de colo-colo harnice de toate vârstele
de-ale locului păreau oameni simpli prietenoși luminoși
și sfințeau locul cum se zice

n-am coborât că domina întunericul însă distanța dintre noi se făcea
suficient de mică
încât să ascult acordeonul și țambalul
ce oameni am zis cum știu să prețuiască clipa de după truda zilei
m-am bucurat odată cu ei apoi am plâns
nimic din toate acestea nu erau ale mele nici măcar izvoarele
care trecuseră prin cântecul de noapte nici cucuvelele și nici visul
el mi-a trântit ușa zorilor pe frunte
dar am rămas captivă în frumusețea uitată între stânci
din când în când închid ochii să nu mă trezesc
frigurosă

apoi se auzea cântecul

am avut un lac și o mulțime de valuri
totdeauna am înotat în urma unei bărci de hârtie
mă trezeam și număram zorii
dădeam drumul peștilor și le spuneam că timpul e șchiop orb și iute
și să fie atenți din ce unghi îl vor muri
apoi se auzea cântecul
nesfârșit
simplu
de aducere aminte
de răsărit apoi
de plecare

de atunci trăiesc într-o casă cu stuf și pelicani
la fereastră
nopțile sunt felinare agățate de ramurile cerului
zilele ploioase m-au învățat să torc gânduri
iernile dorm de când le știu
și lustruiesc tinda lunii
în speranța că satul meu invizibil
nu va fi luat
niciodată
de ape

Sat german, autor necunoscut, c. 1525

joben cu fluturi

imaginea era plăcută
copiii cu joben se uitau după fluturi de câte ori se ivea curcubeul
știau că sunt darul cerului darul lor sfânt
fluturii însemnau liniște și putere
poate niște firimituri de pâine coaptă la soare
ori pietricelele miruite de valurile timpului
în unda unui râu mare
cât viața

toți au crescut unii sunt țărani cultivă cuvinte
alții s-au pierdut printre viori
dar cei mai mulți s-au înșirat pe drum și mărșăluiesc
așa cum făceau fluturii deasupra păpădiilor
împărțind culori

întunericul îi acoperă cu vorbe dulci dar ei nu cred în ele
pleoapa nopții șterge emoții nu știe să ascundă insomniile
nici nu străbate deșertul dintre bine și rău
copiii se regrupează cu mișcări precise
atunci și acum
sunt omul care nu-și uită rucsacul pe drum
fac cu mâna apoi o piruietă apoi…
dispar

și mă întreb unde sunt

am ieșit în pragul zilei și am văzut câmpiile arate
pământul se bucura
și eu m-am bucurat
apoi am șters praful de pe suflet și era de tot felul
și l-am trimis departe cu vântul
și s-a făcut liniște

ca mine erau mulți unii șchiopătau
alții se așezaseră în mijlocul drumului dar toți erau atenți
să nu-și scape din ochi uimirea
apoi am învățat să fac zid pentru gânduri
din când în când privesc prin el

în visul acesta

într-o noapte am ieșit să mă plimb
pe stradă o groază de cuvinte mototolite stâlcite aruncate la întâmplare
călcate în picioare
mă dureau toate fuseseră trecute prin gânduri suflete minți
îndată m-am întrebat dacă pribegia asta era a lor ori s-au rătăcit în metafore

mi-am imaginat un castel din ele
cele rele deveniseră străjeri cele blânde contese ori invers
și jur-împrejur un roi de albine
dar timpul mi-a spus că nu-i treaba mea să le triez
nici măcar să le întreb despre viață

am mărit pasul și am ajuns pe câmpia păcii sau așa am crezut
poate pentru că înfloriseră caișii
habar n-aveam că bondarii stăteau la pândă ca niște vameși flămânzi
am luat tăcerea de braț și am privit cerul
apoi am intrat în visul acesta

Poesis

Ara Alexandru Șișmanian

Poet, critic și istoric literar,
istoric al religiilor, Franța

nopțile toate

nopțile toate urcă avisul cărunte • zboară din mine stoluri de corbi • letala lunii murindă se înalță imensă – verde precum marea – sau precum o aripă a lunii țesută cu toate mareele • și totuși mai albă decît eclipsele… • înspăimîntătoare de doliu sînt pietrele zborului – ele în care infinitul însuși pare sculptat • albastru incandescent din centrul-labirint al oglinzilor – ochi incandescenți implantați prin priviri în inima parazită •

oh! durerea chircește odăile inimii – împăienjenite colibe de-acum – altădată sumbru palat • jocurile – chiar înstrăinate – păreau atunci rugăciuni • respirînd adînc numele zeului • oceanul își întindea supuse valurile – prin care albastrul lui, precum un triton, înota • iar floarea albă i se înălța misterioasă din palme ca o corolă din alte singulare corole • da, totul era meditație pe-atunci și incandescente palori de iubire sub care pielea ardea • și ea, mereu străina inimii noastre – ne punea cu fiece pas ochii sub tălpi • și zîmbetul ei mergea melodie – înainta monodie • regele-lună plutea peste galaxiile galbene – și peste iernile înstelate ale cosmosului împinse prin avisuri de păsări • el, cu veșmintele îmbibate de reverii de ametitoare otravă – rătăcind prin nopți de cristal • el, cu trupul îmbuibat de veninuri albastre – cu gîtul înnegrit de absinturi abisale oprite • pășind pe apele vidului – învăscut în nedreptăți solemne care magnifice-i învăluiau fantoma suverană • priviri grele de amintirea melancolică a unor narvali de parfum • insule nichelate precum niște anamneze absurde – ale unor întortocheate semne de întrebare • vîntul taie marea labirintic ′n-oglinzi • cîtă umbră roșie ni se plimbă prin vine – cîtă umbră roșie și neagră… •

ea, nitescenta, fuge mereu din neștiute absențe – fuge din noi, revenindu-ne cu evanescente priviri • revenindu-ne cu ostenite tăceri – cu extenuate miraje • iar noi, peștii agonizanți ai extazului respirăm această distanță prin care ne părăsește – prin care ne ucide revenind • da, stăpîna îngîndurată a nodurilor ne scufundă – transformați și totuși aceiași • alții, în labirintica ei înșelăciune unde murim – supraviețuind numai cu disperarea • cădem atunci îngreunați de abis – oh! cît de departe • prin ce întunecimi infernale ne vînăm pe noi înșine – pentru a întîlni, fie și-o clipă, privirea ei de rătăcire străină • *hélas!* coboram absurzi înecîndu-ne-n styxuri – și-i pîndeam – îi adoram zămislirea de noapte albastră prin astrale ferestre • solitară melancolia ne preschimba lira în barcă – și cu paloarea ei letală vîsleam – căutîndu-ne nașterea în morți insolite • setea neagră ne arunca pe un țărm de cenușă – unde ne-acopereau sufocîndu-ne straturi de așteptare și moale • inutilitatea ne zvîrlea brusc – chibrite arse ale unei fetițe invizibile • cînd apărea precum o memorie a uitărilor • apărea murind și contaminîndu-ne – nu de moartea ei ci de-o alta care ne respingea • …aterizăm pe norii cu pantalonii în comă • suferință metalică mobilată cu calcule precise și decizii implacabile • poarta nopții se sparge-ntr-un tigru de tăcere albă peste care veghează un zeu pe care doar murind îl auzi •

„oh! noapte – tu caracatiță de mătase ce-mi verși adîncul tău viu înveninat în inimă • ninsoare de labirinturi alunecînd demagnetizată-n albastru • dispăreți fantasmelor – voi ce v-ați irosit demult mirajul • căci fiece miraj e o ușă căreia ajunge să-i găsești clanța pentru a putea ieși • culoarele labirintului mă străbat melancolice • liniști decolorate împrejmuiesc motoarele aproape oprite ale iluziei • mecanismele oglinzilor se scaldă-n după-amiezele lontane ale faunului • vampir zbor, în loc de aripi cu vînătăile profunde ale nopții – căreia-i dau în schimb insomniile și cearcănele mele • neverosimila oglindă verde-mi grăiește cu senectute de suveran exil • fantomă sau fereastră insolită a trestiilor – moment alienat al stufului de nervi • poetul e demonul ce se refuză – ce se scufundă rupt de hlamidele valurilor – el, titanul agonic • sub aburi de arbori cu chipuri de așteptare • sub literele sacre – ele, celestele voci • sub tine, zîmbet sacru – cicatrice eternă a enigmei • …și eu, regele-lună – aidoma unui ocean de exil aștept pînă se vor aduna-n mine toate singurătățile – toate stolurile insulelor • toate morțile ce-mi evadează din avis – abandonîndu-mă undeva între cenușă și umbră • plînsul meu picură lacrimi de mituri – căci totul e trudă, chiar și cea mai simplă durere • țipătul cel mai ascuțit de subit • da, și toată solitudinea pe zîmbetul ca o enigmă cicatrizată îmi este pictată • pentru că fac parte din absurd și nu difer de el decît prin zîmbet • din absurdul acesta obstinat care nu zămislește decît numai cenușă” •

palid mîngîie regele-lună vaginurile văilor – săniile visătoare ale sânilor – clitorisul orizonturilor înzăpezit sub solitar și sub umbră • …și tu poveste – ce pe firul inimii destrămate – mergi • tu lacrimă încolăcită – lacrimă-n care plînsul însuși se sufocă neplîns • sau templul de alb și de verde – cu statuile lui apollon sfințite-n scântei • ea zace-n departe și-n raclă de lacrimi – letala lunii cu somnul spart în zbor de cristal • acum, cînd trupul ei intră-n falduri de transă boreală • tăcerea pleacă odată cu ea – și lipite de ziduri, oglinzile intră pe vecie una într-alta • oh! nu e o simplă negație a doliului – ci-un necuvânt • luna cade – se dăruie-n febre felațiunii mareelor • lumea se șterge încet din miraj • nicăieri acostează lumina ca o lacrimă fără întoarcere • potecile sângelui și inima lor labirintică acoperă scoarța copacilor cu var de melancolică singurătate • tot sufletul acesta scindat în vid s-a vărsat printre ziduri – și privindu-mă cu figura lui stinsă prin mine pragurile-și urcă • sunt singur – cum am fost la început • singur – cum nu am fost niciodată • mi-am dăruit în etern letala mea solitudine fără ieșire • cheile intră în chei și le deschid – căci numai cheile-s porți •

Din volumul inedit ***Letala lunii***

Poesis

Camelia Cristescu

Prozatoare, poetă, medic
Insulele Baleare, Spania

Judecata cicatricelor

Pe mine
mă interesau sunetele viitorului
iar tu
erai un ecou din trecutul îndepărtat
ceva venit din imaginația
pe care o adusesem dincoace de granița realului
poate de aceea te atrăgea seriozitatea mea nostalgică.

Pe mine
mă interesa acel timp gol
acel vid
pe care încercai să-l umpli
cu seducătoare aparențe
și capriciile unor anotimpuri
prin care amândoi treceam cu voluptate.

Percepeam totul
cu o binecuvântată amnezie
din care amintirea ta
venind cu tălpi de toamnă
și frunze de castani pe tâmple
era decupată cu forța din tipar.

Uneori
a fost nevoie să mă despart
de părți din tine prin uitare
desfătându-mă concomitent
de miracolul culorilor șterse de trecut
și nudul tău de dureroasă sensibilitate.

Fiind vorba de cicatricele ascunse ale sufletului
cine mai poate judeca?

Când sunt goală mă umplu de stele

Aceea a fost noaptea
în care m-am îndrăgostit
pentru prima oară.
Am înțeles că iubirea
era și ea o călătorie
și eram sortită să purced
pe drumuri neștiute
să înfrunt demonii
în locuri pline de tenebre.

Aduceai cu tine un iz de iasomie și tutun
te așezai pur și simplu alături
fără să mă atingi
privind începutul de zi
până ce răsăritul se înroșea
și se stârnea briza pe mare.
Și în clipa aceea deveneam o singură persoană
ne uneam
așa cum nu o mai făcusem cu nici un alt bărbat.

Aveam nevoie de tine
să-mi organizezi și să-mi mânui nopțile
ca pe hergheliile de cai nebuni
și când rămâneam goală să mă umpli de stele.
Prin ce stranie întâlnire sau coincidență
prin ce sincronicitate
cu ajutorul căror zei
toate acele nopți au fost posibile?

Pierduți

Am ucis imaginea
cu care tu trăiai în mine.
Te-ai stins încet
ca ultima răsuflare a unui animal rănit de moarte
și apoi abandonat.

Te-ai rătăcit
încet în noapte
până ce ai dispărut complet
iar sorii și toate astrele
au pierit odată cu tine.

Vânam vânt
și sculptam fantome
în timp ce făceai din mine o poveste fără de sfârșit
și îmi spuneai cuvinte
în care credeam cu o naivitate îngerească.

M-aș fi putut pierde de tot
în amintirea ta
cu inconștiența și nepasărea celor
ce cred că fericirea lor e durabilă
sau rezistă pentru totdeauna.

Acolo în galeriile memoriei
în celulele uitate ale timpului și în mine
voi mai zăbovi
și mă voi mai pierde încă o dată
de această lume.

Poesis

Nicolai Tăicuțu

Poet
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

flash

zglobiu
peștele auriu
se conformează acestei rime

sparge, pentru o clipă, oglinda iazului
(de obicei, spre seară face asta)
și strigă pescarului de pe mal:
carpe diem!

logica fructului

din sacul plin
al unei zile de toamnă
a căzut un măr

și nu era mărul
cel mai măr

dar se fălea
pe marginea cărării
că el e singurul măr
care-a știut
să cadă din sac!

zorele

pentru că astăzi nicolai t
face echilibristică pe dunga dimineții
zorelele îl privesc cu grijă
ba chiar cu teamă

drept pentru care, ele
uită să mai trâmbițeze
venirea zilei

drept pentru care, el
s-a apucat să le așeze
să le orienteze într-un fel
și să le numere
să simtă și ele
că sunt luate în seamă

tot o alergare e

prin gramofonul zorelelor
dimineața își strigă
în puține cuvinte
dreptul la existență

antitetic cu vârsta mea
alerg în plină zi
după cuvintele
din discursul său
precum un pui de vrabie
aflat în rodaj
după fluturi

numai că eu
nu-s chiar atât de vioi
și-alerg după ziua de ieri

adiere

să ieși cu sufletul curat
din biserică, în zi de sărbătoare

și fără a părăsi paradigma
să străbați una din ulițele satului
de mult nemaiumblată de tine
știind că ea ți-a fost ursită întoarcerii
să mergi pe pământ reavăn, pufos
și să te afunzi în copilărie
până la corcodușul de la intersecție
unde era o fântână cu cumpănă

aici să îngenunchezi
și mulțumire să aduci –
primului consătean trecător
că el există, că tu mai exiști

Bartolomé Esteban Murillo, *Fată cu fructe și flori*, 1655–1660

Poesis

Cornelia Costin

Poetă, doctor în filosofie, ziaristă
Membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști
din România

Totul

Când metafora
înecă sufletul în regrete
visul se întunecă
și risipește apusul
care înroșește cerul
înainte ca negura nopții
să învăluie *Totul*
învins de dimineți nebănuite…
care rodesc
în sufletul… inexplicabil
de neînvins…

24 noiembrie 2022

Aici și acum

Caleidoscopul mereu schimbător
a ceea ce este AICI și ACUM
mă face să depășesc ce iubesc?
…să ignor mereu
poate visul?
…poate dorul?

Răvășește gândul
oferind mereu variante de drum…
Mă uit în ochii mei
și regăsesc trecutul intact
și plâng…
Nu durerea s-o înfrâng
ci pentru că simt îmbrățișarea
mulțumirii că totul mi-a fost dat…
cu multă trudă decorat
și instantaneu acceptat…
Pun la picioarele Universului
cu smerenie
lacrimile mele izvorâte
din recunoștință
care multiplică lumina
coborâtă din stele
în ochii mei
în care lumea întreagă
copleșită de durere
mereu zâmbește…

Îți mulțumesc, Doamne!

14 decembrie 2022

Sonet

Când gândul sabotează viața
care își vede de drum
să nu te-aștepți ca dimineața
să uite ce-nseamnă „acum”…

Poți să visezi mereu cât vrei
să-ncerci stele din cer să iei
simțindu-te de neînfrânt…
În fond nu ești decât pământ.

Și când încerci să înțelegi
miracolele să dezlegi
poate că vei descoperi

c-ai primit darul de-a iubi
fără vreun drept de-a fi iubit…
Singur să-nveți să fii fericit…

2 ianuarie 2023

Sunt…

Am renunțat la fluturi la magie
dar nu pot renunța la poezie
chiar dacă toate visele-au apus
încă în versuri simt… și spun ce am de spus…

Trecutul mi-e comoara ce stă ca fundament
nehotărârii timpului prezent
pe care vreau să pot să-l limpezesc înțelegând…
și să accept că sunt tot ce iubesc…

3 ianuarie 2023

Poem dramatic

VOCILE CENUȘILOR

Poem dramatic în zece cânturi ale Sinelui evocator, prin care madam Ernestine rememorează unele ipostaze, pe care le-a fost trăit

Nicolae Grigore Mărășanu

Poet, ziarist
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

1.
Există un timp
(În fața ferestrei, madam Ernestine rostește un preludiu despre timp)

Există un timp al trăirii
și există un timp al evocării
a ceea ce ai trăit.

Când cu venerație poți vorbi
despre o călătorie în pântecul Leviathanului,
ori despre umbletul magilor în deșert.

Iar alții,
mai scormonitori,
vor vorbi convingător despre moarte,
deși niciodată nu au fost murit.

Toți cred că evocă,
în cântările lor,
ceea ce le-a împins existența spre limite.

Dar ei cântă de fapt despre iubire.

Eu am ales a cânta
despre ceea ce mi-a dictat inima.

Iar despre ceea ce se va desăvârși
în mirajul cenușilor,
cu o altă gură,
voi cânta într-un timp viitor.

2.
Privire prin fereastră
(În care madam Ernestine rememorează timpul trăit, implorând Sinele evocator)

Acum,
de cinci zile privesc prin fereastră,
încât aș putea rândui în decor
ipostazele vieții mele,
cu blândețe să le întreb:

Ia să vă văd,
împletite-s codițele,
scrobite-s albele gulerașe?

Și ele,
ipostazele vieții mele,
de confort doi,
fără balcon,
fără ventilație la baie,
uimite de afecțiunile mele ultrissime,
maternale,
cu ochii opaci de angoasă,
ca *boschito* cu așchia stelei în inimă –

extaziază,
în clipa îmbobocirii sfintei comuniuni.

3.
Acesta este un rebelo-refren
(Prin fereastră răzbate un cântec al soldaților)

Prin fereastră aud pași,
pași cazoni,
pași de apași,
pași de front,
verb în afront
și un batalion cântă:

„Pe afet de tun se poate
să faci, Liz,
amor pe roate.

Cu buricul gol –
mongol,

pe fustița mototol,
tot aduni pe zi
un pol!"

*

Acesta este un rebelo-refren,
își amintește Ernestine,
din veselul *marș al bordelinelor*,
cântat de soldați
când se-ntorc de la trageri,
mărșăluind, în sudori,
cu mitraliile-n bandulieră.

Banduliera fiind poziția armei
în repaos,
când servanții pun trăgaciului piedică
și închid gura morții.

4.
Vai, Ernestine vinde garsoniera,
chicoti madam Confidența
(Secvență în care apare madam Confidența,
veselă, puțin frivolă)

– Vai,
rebelo-refrenul,
bandulier-poanta
fac poemul atât de aluziv,
de incitant,

încât îmi vine să plec direct pe *centură* –
chicoti madam Confidența.
– La ani 92,
fără ventilație la baie,
nu prea mai am unde-mi depozita
grijile zilei de mâine, replică Ernestine.

Și mai e ceva,
ținu să adauge.
Smirnele mele lăstăresc noaptea,
cineva le taie crengile,
dar în zori le găsesc înflorite la loc.

Astfel înțeleg
că o esență are totdeauna izvorul
în contrariul din care se adapă.

(*Se aude vocea Sinelui evocator,*
vorbind de dincolo de timp)
– Așa că,
scăpătată de tot,
enot în rapăn,
tui în ruine,
madam Ernestine vinde garsoniera
contra pensie întreținere,
plus clauză viageră.

Prețul,
incomensurabil-sentimental –
cei treizeci de ani
cât a privit prin fereastră,
până sărmanul,
unicul ei fiu a murit.

– Să mă fi luat pe mine!
răspunse Ernestine.
Scăpam.

Avea treizeci și trei de ani christici!

Până în clipa ultimă
a sperat să zboare la Paris,
Via transplant.

N-a biruit *Comisia,*
ministerul,
adulterul filantropic,
apreciind utopic demersul supraviețuirii.

Impunându-se,
ca de atâtea ori în pragul morții,
lașa abandonare,
comoda acceptare a *Implacabilei*.

La zero șapte,
a opta,
două mii patru,
a sucombat la *Central*.

Strălucitor,
ca un Graal născut din mistere
și, prin ascundere,
ajuns în splendoare!

5.
Umbra și columba

Sinele evocator:
– Eu speram
că trebuie să mai fie ceva nedescoperit
în nostalgica bătaie a tobelor.

Ceva ce adună în jur sfiala morții,
ca atunci când câinele urlă în prag,
bufnița cobește pe acoperiș

Și o umbră,
pe tocuri înalte,
vine cu o columbă spintecată,

cu sângele picurând pe podele,
și i-o așază celui în febre,
pe piept!

Ci dintr-odată,
scheletului îi crește carne la loc,
sângele inundă secatele artere,

și îngerul,
jertfit și într-atât de nevăzut,
vindecă și de sine depărtează.

6.
Ori poate eu nu mai văd demult?

Ernestine, evocând:
– Numai El,
întins pe patul alb alb,
ca-ntr-un sarcofag de ivoriu,
luându-mi mâna într-a sa,
îmi zise:
– Mărie, Mărie,
de cinci zile merg spre Domnul
și n-am întâlnit *semn*,
nici *mitosemn,*
nici înger să-mi prefire *Calea!*

Nici voce destinală să-mi strige –
nu pe cocoașa Leviathanului,
ci în pântecul lui
ajunge-vei nestricăcios la țărm!

Dar care țărm?
când oceanul de-ndoială,
în ce urmează morții,
nu-și știe malurile?

Dacă arderea trupului
e mai derutantă decât îngroparea,
cu lipsa durerii cum vei intui sfârșitul?

Eu nu mai am suflu să întrețin o flacără.

De cinci zile privesc în golul ce se cască
și nu aud nimic,
nu văd nimic,
decât mă sufoc.

Ori poate eu nu mai văd demult
și această protectoare infirmitate
mi-ar putea,
acum,
conveni!

7.
Zise Osul către zeul său, Moartea!
sau Despre divina ambiguitate a poemului

Sinele evocator:
– Zise Osul către zeul său, Moartea:
Sunt melod,
isonar
și neguțător de mireasmă.

Fără inocența mirodeniei
jertfa pălește.

Iar gura de tămâie nu latră demonia
și nu o alungă.

Iar Ea,
profitând de divina ambiguitate
a poemului,
a răspuns:
– Eram sora lor caritabilă
și m-au numit *mama ființelor muribunde.*

Viața toată am adăpat gurile încleștate.

Simt încă în nări acidele iasme
ale marilor descompuneri!

Acum,
aș putea așeza în decor ipostazele
vieții mele,
să-i cânt inimii:

surioară,
să nu ne dai uitării;
nu lăsa clonțul morții să muște din rubină!

Încuie bine poarta dinspre pierzanie,
când mergi la culcare!

În ger,
Ziua naște miel alb,
iar Noaptea,
lupoaică,
leapădă pe zăpadă pui de argint
și-i linge giulgiul amniotic.

Unul fi-va hrană celuilalt
și este jertfa ce o aducem
la templul timpului ce l-am trăit.

Că-mi zice mitosemnul:
totdeauna o esență își are izvorul
în contrariul din care se adapă.

8.
Din adâncul mormântului privesc...

Sinele evocator:
– Acum,
din adâncul mormântului privesc
stelele,
ca pe un ochi ce scânteiază
din o mie de pleoape;

ca pe o cometă
ce va să vină aducând suflul Învierii!

9.
Și există aceste voci ale cenușilor
(În care reapare madam Confidența, dispărută între timp din scenă)

Revenind la prețul învoielii,
madam Confidența
i-a zis:

– Bine-bine, vinzi!
Dar dacă te-adulmecă misiții,
cameleonii,
hienele,
hoitarii,

viermiul cu șapte guri sugătoare,
ce te faci?

Odată,
știi,
te-au momit
și gata-gata s-ajungi *una veritabila boschita*.

– Noroc de *don avocado*,
răspunse Ernestine,
că m-a salvat!

Mai sunt și dintr-ăștia!

Apoi,
reintrând în *angosis*:
– O, dacă m-asculta!

Dacă n-ar fi fumat într-atât,
mai trăia.

Dar a vândut tot
și a dat tot pe o ardere!

Fum,
ceață,
fum
peste catapetesmele neamurilor!

Apoi,
privind prin fereastră,
meditând:

Te naști,
ca să naști,
să hrănești gura morții.

Să dai sens dezastrelor,
convins că nu viață există,
nu moarte există,

Ci există un timp al trăirii
ce ne poartă prin mai multe oglinzi,
prin fiecare cu alt chip,
până la epuizare.

Și există aceste voci ale cenușilor,
reunite într-un cântec,
nu al logicii,
nu al iubirii,

Ci al unei nocturne clarviziuni,
când smirnele se aprind,
clopotele nu se mai bat,
nici nu se mai cântă prohoade,

Ci doar metanii se repetă,
până ce lacrima arde obrazul
și din icoană
răsare
chipul de smirnă al Domnului...!

10.
Partea cea mai reală a visului

Sinele evocator:
– Da, da,
rămân cenușile –
partea cea mai reală a visului,
și în ele viețuiesc toate câte sunt ale omului.

Vezi, acolo, sub frunziș,
Piticul?
Se inițiază într-ale Leviathanului.

De cinci zile îl privesc prin fereastră
și încerc să-i descifrez mitosemnul.
Nu pot.

Și cinci hiperboreene fecioare
își plâng dezvirginările
pe maculate de hiacint.

Rembrandt, *Femeie la fereastră*, desen cu pana, laviu brun, 1655

Carnet de scriitor

DESPRE LINGUȘIRE CA MOD DE VIAȚĂ

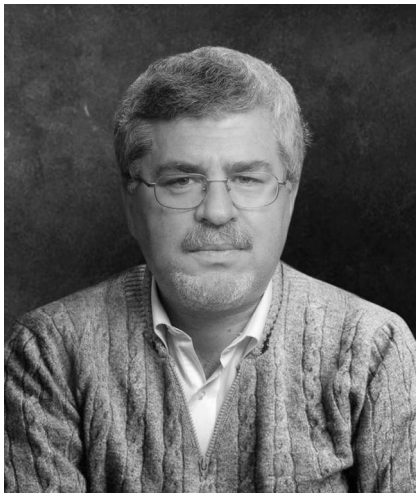

Ionuț Cristache

Prozator, ziarist, profesor

Un personaj asupra căruia zăbovesc în ultima vreme, caută temeiurile mediocrității lui, îl ascult uimit, abia dacă respiră în aerul rece al paginii dintr-o carte nouă, pe care sper să o pot duce până la capăt. Spunea cineva că sunt atâtea moduri în care mediocritatea simte nevoia să fie lingușită, ca să-și uite destinul de serie. Camil Petrescu scria, într-unul dintre romanele sale, că oamenii neînțelepți vorbesc fără să se gândească; oamenii mediocri se gândesc la ceea ce au spus, cei înțelepți la ceea ce vor spune.

Și este chiar așa, la o desăvârșită liniște și mulțumire sufletească ajunge de obicei numai mediocritatea, care se divinizează pe sine însăși. Îmi amintesc cum scria Blaga, aprobarea generală este mai obișnuită pentru omul mediocru decât pentru omul eminent. Evident, nu ferocitatea animalului de pradă necesită o deghizare morală, ci animalul de turmă, cu profunda să mediocritate, timiditate și plictiseală față de el însuși. Nietzsche? Să vedem, totuși, cum gândește personajul meu încrâncenat…

Oarecum simplu, conform dicționalui, *mediocritatea* este numită „starea celui mediocru – om fără talent, lipsit de merite". Cineva din apropiere îi repetă personajului meu că, în sens figurativ, mediocritatea este caracterizată prin insuficiență de spirit, de merit. Etimologic, cuvântul provine din latina veche, „*medio*" însemnând mijlociu și „*ocris*", munți, pietre cu aceeași înălțime. Acest al doilea personaj chiar reface, în dialogul lui, cuvintele lui Mihail Sadoveanu: „Mediocritatea, prostia ori incultura lor mă exasperează. Aceștia nu sunt artiști." Cred că, pornind de aici, am putea spune și noi că mediocritatea oamenilor din poveștile vieții noastre ne exasperează cam în aceeași măsură. Uneori, mediocrității îi este opus geniul. Se lamenta un filosof de duzină cândva: „Rare sunt geniile, mediocrițile sunt cât lumea! Suntem mediocri, trăim în sânul unei mediocrități! Mai grav este că asupră-ne acționează!"

Mediocrația, se mai spune, este puterea politică formată din oameni mediocri care creează contradicții, haos, regres. Petre Țuțea, atunci când vorbea despre tipurile umane, le împărțea în: *sfântul, geniul, talentul, omul obișnuit* și *neputinciosul*. Cu alte cuvinte, mediocri sunt cei ce cuprind tipurile omului obișnuit și al celui neputincios, separat de geniu. Geniul, zicea Țuțea, e cea mai înaltă treaptă de înzestrare spirituală a omului, o personalitate care posedă o inteligență sau talent „la superlativ". Un comentator neobosit al zilelor noastre scria că își amintește de plăcerea cu care a citit cândva, într-o revistă primită din Italia, poezia intitulată *Piața Furstemberg,* dintr-un volum de versuri al lui Ion Andreiță, care se referea la talente, la genii: „Pipa lui Eliade/ Ademenind dumnezei/ Privirea lui Cioran/ Ademenind disperări/ Zâmbetul lui Ionesco/ Strângând scaunele/ Gata/ Reprezentația a luat sfârșit/ Următorul spectacol/ Peste o sută de ani". Și tot el mai spunea că istoricul literar Romul Munteanu, pe care Adrian Marino îl considera „un complex aparat de citit cărți", întrebat dacă la anii înaintați pe care îi avea se socotea „un biruitor sau un înfrânt", a răspuns: „Nici un învingător, dar nici un înfrânt. Am ieșit din scenă ca un personaj mediocru care s-a strecurat printre evenimente și printre oameni ca să rămână în picioare." Cam așa erau luciditatea, modestia și resemnarea omului trecut prin vremuri!

Mediocritatea nu înseamnă prostie, fiindcă te naști prost sau deștept, geniu sau om obișnuit. Conștientizezi acest fapt, te încadrezi în așa-zisa mediocritate generală, pe care o descoperi oarecum ierarhizată, încerci să depășești pragul mediocrității tale. Este, am citit eu pe undeva, ca și cum te-ai afla la parterul unei clădiri având două alternative: te poți simți bine, relaxat, mulțumit, fără să ai dorința, curiozitatea de a urca treptele

etajelor clădirii, mai comod fiindu-ți să rămâi pe loc, integrat în turma pe care o conduce „un brav mediocru" și să aștepți sfârșitul vieții în aceste condiții sau, cu voință și putere, să fugi pe scări, să scapi de mediocritatea de la parterul clădirii. Voința te poate pune în mișcare. Voința despre care spunea Schopenhauer că „a vrut întotdeauna viața, ei slujindu-i intelectul".

Rămânem uneori perplecși în fața unui om care se complace într-o plată mediocritate, mai spune personajul meu resemnat, în așteptarea lingușelilor de o clipă.

„Spunea cineva că sunt atâtea moduri în care mediocritatea simte nevoia să fie lingușită, ca să-și uite destinul de serie."

Caricatură de Jiquidi din „Moftul român", anul I, nr. 33, 30 mai 1893. Personajele din stânga sus și jos: Senatul și Camera. Sursa: Biblioteca Digitală a Bucureștilor

Carnet de scriitor

DRAG DE HAIKU ȘI SAKURA

Vasilica Grigoraș

Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Ziariștilor
Profesioniști din România

La începutul anului 2012 am găsit pe internet mai multe concursuri de haiku. Unele dintre ele extrem de profunde, cu o forţă extraordinară de esenţializare. Pentru a decripta înţelesuri, am început să citesc şi comentarii scrise de poeţi şi haijini renumiţi. Pe măsură ce citeam, mă atrăgeau ca un magnet. Astfel am început să descopăr că în „trupul firav" al acestor poeme, adesea încape o lume întreagă. Am stat o perioadă în expectativă analizând şi bucurându-mă de acest univers liric minuscul ca structură, dar atât de adânc în puterea de sugestie, în conturarea unor imagini, simple în aparenţă, dar adevărate lecţii de viaţă. Apoi s-a întâmplat ca-ntr-o poveste persană cu un rege care şi-a supus curtenii la un test pentru o dregătorie aleasă. A adunat pe cei mai puternici şi înţelepţi oameni arătându-le o uşă uriaşă şi întrebându-i cum poate fi deschisă. Cu toţii s-au uitat la ea mai mult timp, însă puţini au mers şi-au deschis-o. Departe de mine a spune că sunt o puternică sau o înţeleaptă, însă am simţit la un moment dat un declic, o scânteie, o dorinţă de a încerca să deschid această uşă, să mă familiarizez cu o necunoscută. Cu timiditate mi-am zis: „De ce nu, vreau să încerc şi eu." Am început să scriu, să trimit la concursuri şi, iată, au trecut mai bine de zece ani. Am călătorit pe aripi de silabă şi vers, cu sfiala şi neîncrederea drumeţului pe căi întortocheate, timp în care am tot experimentat, am tot învăţat. Adunând poem cu poem, le-am sădit cu grija grădinarului dedicat în paginile cărţii, sub cupola titlului *Ninge pe-oglinda lunii*.

Pentru cei care nu sunt familiarizaţi cu tehnica construirii unui haiku, îmi permit să menţionez câteva reguli. Haiku-ul este un gen de poezie niponă cu formă fixă, alcătuit din 3 versuri, 17 silabe, în structura 5-7-5. Aceste micropoeme trebuie să conţină un cuvânt sau o imagine care să exprime anotimpul (kigo). De obicei subiectele se referă la natură, plante, flori, animale, insecte, fenomene cereşti, fenomene terestre, evenimente, sărbători, acţiuni umane specifice etc. Un haiku trebuie să aibă două planuri diferite, despărţite prin liniuţă (kireji), care are valoarea unei pauze de sens, contribuind la accentuarea sugestiei, elementul esenţial al unui haiku. Poemul trebuie să răspundă la întrebările: cine/ce, unde, când. Nu se folosesc semne de punctuaţie şi nu sunt admise figurile de stil (comparaţia, metafora, repetiţia...), ci doar elipsa, paradoxul, simbolul, aliteraţia sau procedee precum konkkadori (variaţia aluzivă). Nu se foloseşte rima, iar verbul poate fi folosit doar la timpul prezent sau la gerunziu. Haiku-ul nu constată, nu defineşte, el se manifestă simultan cu fenomenul care l-a iscat, îi conservă esenţa şi forţa ascunsă care l-a generat. Haiku-ul este „o tuşă de penel, un desen schiţat în două-trei linii, o emoţie distilată într-o notaţie fugară – dar profund umană şi de o puternică sugestivitate". (Ovidiu Drimba)

Titlul cărţii este dat de versul median al haiku-ului: *„un vânt blând spre lac –/ ninge pe-oglinda lunii/ cu flori de cireş",* considerat de cunoscutul poet şi haijin Corneliu Traian Atanasiu ca fiind „un poem de atmosferă, de predispunere la reverie, rezultând dintr-o compoziţie bine şi complex articulată".

Am scris acest poem după ce am văzut mai multe fotografii cu cireşi înfloriţi în Japonia. Aşadar, în poemul de mai sus, „vedeta" este *floarea de cireş*. În Japonia, florile de cireş, numite „sakura" (în limbajul kanji japonez) sau „hiragama" (în limba japoneză) sunt slăvite şi onorate ca reprezentări ale primăverii şi frumuseţii, însă acestea înglobează semnificaţii mult mai diverse. Sakura defineşte şi copacul şi ideea de înflorire, nu doar floarea în sine. Înflorirea cireşului japonez este un adevărat spectacol de lumină şi culoare, o explozie strălucitoare în alb şi roz, totul urmat în scurt timp de inevitabila cădere a florilor. Pentru japonezi, floarea de cireș este asociată cu gingășia, candoarea, puritatea, însufleţirea inimii, căldura, energia și naturaleţea, fiind o emblemă a dragostei şi afecţiunii. Aceasta este considerată floare naţională şi întruchipează politeţea, curtoazia şi mo-

destia. Florile de cireş sunt asociate vizual ori poetic cu norii şi cu zăpada, dar reprezintă şi un semn al norocului.

În cultura niponă, *sakura* simbolizează şi natura efemeră a vieţii, reprezintă noţiunea de viaţă scurtă şi trecătoare. Existenţa efemeră, dar magnifică a florii de cireş a fost reprezentativă pentru spiritul şi credinţa războinicilor samurai şi pentru dorinţa lor de a se sacrifica pentru o cauză nobilă. Se spune că luptătorii japonezi îşi comparau cele câteva ore de glorie dintr-o bătălie cu viaţa scurtă a florilor de sakura. Prin existenţa florilor de cireş s-a conştientizat vremelnicia lucrurilor şi fiinţelor, însă înţeleasă cu o melancolie dulce-amăruie, de aceea, japonezii au învăţat să se bucure de viaţă. Au un adevărat cult pentru sakura, iar sărbătoarea florilor de cireş este o tradiţie din vremuri străvechi, care s-a păstrat până în zilele noastre. Se numeşte *Hanami Sakura*. *Hanami* înseamnă *admirarea florilor*, celebrate printr-un *picnic* sub bolta cireşilor înfloriţi, unde japonezii merg în număr mare pentru a se bucura în linişte de bogăţia de petale. Japonia este considerată *ţara florilor de cireş* şi, deşi delicată, *sakura* a avut puterea de a influenţa cultura acestei naţiuni, fiind un laitmotiv în literatură, poezie, teatru şi muzică. Haiku-uri inspirate de sakura: *„Câte, câte lucruri/ nu-ţi aduc aminte/ aceste flori de cireş!"* (Matsuo Basho); *„Noaptea cu spuză de stele/ florile de cireş cad/ pe oglinda câmpului de orez"*. (Yosa Buson)

Florile de cireş sunt admirate şi în România. Forma şi culoarea acestora simbolizează puritatea şi simplitatea. În cufărul cu amintiri al inimii purtăm adesea imagini primăvăratice de neuitat când cireşii sunt împodobiţi cu o puzderie de flori care dau un aer aparte grădinilor şi livezilor. Apoi, în adierea blândă a zefirului petalele acestora sunt legănate duios, asemenea unor diafani fulgi de nea, acoperind pământul. Şi la noi, floarea de cireş a fost şi continuă să fie motiv de inspiraţie pentru poeţi, artişti plastici, designeri, muzicieni. Şi în creaţia haijinilor români sunt nenumărate exemple în acest sens, însă voi menţiona doar câteva: *„floare de cireş/ în verdele pădurii –/ parfum sălbatic"* (Ana Urma); *„kukai în livadă –/ o petală de cireş – devine kireji"* (Cezar-Florin Ciobîcă); *„cad flori de cireş –/ în parc bătrâna doamnă/ deschide-umbrela"* (Şerban Codrin)... Şi să nu uităm de floarea de cireş din poezia lui Mihai Eminescu, *Atât de fragedă*, motivul evocând candoarea femeii iubite: *„Atât de fragedă, te-asemeni/ Cu floarea albă de cireş,/ Şi ca un înger dintre oameni/ în calea vieţii mele ieşi"*.

În compunerea haiku-urilor, sursele de inspiraţie pentru mine, şi cred că şi pentru ceilalţi autori, sunt amintirile şi experienţele de viaţă, conexiunea şi empatia cu lucruri, fenomene, stări de spirit, evenimente, dar şi imaginaţia, puterea de sugestie. În copilăria mea de la ţară, nu erau atâtea jucării pentru copii ca astăzi. Când am mai crescut, am învăţat şi eu de la fetele mai mari să-mi confecţionez singură păpuşile, să le croiesc rochiţe, să le împletesc frumos părul... Anii au

Utagawa Kunisada, *Genji modern admirând florile de cireş*, xilogravură, 1859

trecut, treptat m-am detaşat de ele, şcoala fiind principala preocupare iar păpuşile rămânând undeva în urmă. Amintire revenită după mulţi ani în memorie, atunci când căutam cadouri pentru nepoatele mele de Ziua Copilului: *„întâi iunie –/ într-o traistă din pod/ păpuşi din pănuşi"*.

Observând viaţa cu bune şi mai puţin bune, ne rămân pe pelicula minţii lucruri, informaţii, situaţii. Vie îmi este amintirea ţesutului cunoscut şi practicat la ţară şi în familia mea cu multă îndemânare, dar şi gâlceava dintre oameni din diferite motive, în cazul de faţă infidelitatea. Alăturarea acestor două aspecte şi folosirea cuvântului „război" cu două înţelesuri m-au ajutat la scrierea următorului haiku: *„război iminent –/ vecina mai tânără/ încurcând iţele"*, apreciat şi comentat de C. T. Atanasiu: „În diagonală, avem două cuvinte care ţin de meşteşugul ţesutului: războiul şi iţele. Pe parcurs însă înţelesurile, prin atracţia altor cuvinte, derapează spre sensuri subversive: uneltiri, urzeli şi intrigi. Iminent face ca războiul să alunece spre conflict, încurcând iţele prin situaţii şi complicaţii nedorite. Unificarea înţelesurilor vine de la versul median – vecina mai tânără. Ea ne dă indicaţia pentru a întregi situaţia alegorică, altfel eliptică. Abia acum putem întinde urzeala pentru a pricepe intriga şi iminenţa conflictului:

vecina (nurlie) s-a încurcat cu bărbatul de dincolo de gard şi a încurcat iţele perechii din casa de piatră. Declaraţia de război nu mai poate fi evitată. Oricine iubeşte haiku-ul, va savura cu siguranţă complexitatea şi economia ţesăturii poemului de mai sus. Problema este, odată ce aţi înţeles care-s resorturile acestui poem, să reuşiţi şi să compuneţi unul care să folosească unele cât mai apropiate de ele."

De multe ori, mama ne povestea întâmplări din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial şi cât de greu i-a fost în perioada în care tata a fost pe front. Am scris: *„tata la oaste –/ mama întinde războiul/ urzind timpul"*. C.T. Atanasiu apreciază: „Mi s-a părut cel mai bun ca idee. În primul rând pentru că se foloseşte de o situaţie extrem de cunoscută, care este şi trama Odiseei. În al doilea rând pentru folosirea în dublu sens a cuvîntului *războiul* – fiecare cu războiul lui. În al treilea pentru că, în ciuda aparenţei metaforice, *urzind timpul* mărturiseşte un adevăr extrem de dur şi trist, femeia singură trebuie să schimbe urzeala vieţii de până atunci. Pentru cei care nu acceptă încă, poate e un bun exemplu că se pot scrie haiku-uri şi fără kigo (clasic). *Războiul* e pentru oameni un *sezon* de departe mai redutabil ca orice anotimp. Nu e vorba aici despre relativ duioasa integrare în cosmosul natural, ci despre supravieţuirea în plin dezastru uman."

Rămânând tot în sfera vieţii de la ţară, mă impresionau verile extrem de călduroase şi grijile oamenilor pentru recoltele compromise de secetă. Empatizam cu stările de spirit ale părinţilor şi parcă le văd şi azi chipurile suferinde; aceste trăiri m-au inspirat să scriu poemul: *„ogor pârjolit –/ de-o vreme în vechiul jgheab/ nicio stea tremurând"*. C.T. Atanasiu: „Şi în acest poem se fac substituţii semnificative şi reuşite. *Ogorul pârjolit* e mai expresiv pentru a evoca seceta şi *vechiul jgheab,* pe care ţi-l închipui atins de patina vremii şi plin de muşchi verde, acum uscat şi el, e un lucru cum nu se poate mai bine ales pentru atmosfera unui haiku. Locul oglindirii, acum interzise, evocat eliptic, este unul umil, amintind de copaia antologică a lui Iulian Dămăcuş: *sub streaşină –/ covata crăpată/ plină cu soare*."

O perioadă extrem de frumoasă pentru mine a fost în liceu, când am făcut sport (baschet) de performanţă. Prin ochii sportivului de altădată îmi amintesc şi acum înviorarea de dimineaţă, obligatorie timp de patru ani, care începea întotdeauna toamna. Acest ceremonial autumnal este surprins în poemul: *„maraton în parc –/ de dimineaţă vântul/ dând start frunzelor"*.

Într-o călătorie de trei luni în Noua Zeelandă am văzut pentru prima dată scoica *paua* (urechea mării, numită şi Abalone sau Sidef), un miracol al naturii, o adevărată artă divină, o armonie de culori, irizaţii de gri-argintiu şi culori sidefii de albastru, verde, nuanţe maronii, crem, galben roz, negru. Aceasta este considerată o comoară naţională pentru Noua Zeelandă, fiind un simbol al prosperităţii şi abundenţei, al puterii, al fertilităţii. Dimineaţa ori la apusul soarelui, pe coasta oceanului, este o bucurie rară să vezi aşa ceva, iar asemenea imagini nu pot fi uşor uitate: *„plasă de năvod –/ soare-adus la lumină-n/ urechea mării"*.

Experienţa unei intervenţii chirurgicale la ochi m-a inspirat în poemul: *„spitalul de ochi –/ încet, încet răsărind/ din nou stelele"*, considerat de C. T. Atanasiu ca fiind „un evident pivot alegoric". Am scris și câteva poeme inspirate din viaţa spirituală de-a lungul întregii vieţi: *„candelă vie –/ un licurici prin rouă/ sub crucea mamei*. „… acest poem are o simplitate de invidiat. *Candela vie*, realitate și metaforă simultan, își găsește în rouă oglindirea cea mai delicată și discretă. Ce-ar putea fi mai potrivit pentru a focaliza gândul pios al urmașilor." (C.T. Atanasiu); *„de Bobotează –/ fierbinte printre sloiuri/ Crucea Domnului"*– „Gerul Bobotezei își găsește contraponderea în crucea *fierbinte* care simbolizează fervoarea celor ce îndeplinesc ritualul căutării ei în apa înghețată." (C. T. Atanasiu); *„slujba de noapte –/ bătăile de toacă/ adâncind tihna"*.„Schimbând puţin efectul – *sporind liniștea* cu *adâncind tihna* –, Vasilica Grigoraș alege alte două elemente care să compună scena. *Bătăile de toacă* în liniştea serii au acelaşi rezultat de accentuare, de *adîncire* a păcii, dar *tihna*, lipsită de griji, este puţin divergentă faţă de sentimentul pios care populează atmosfera *slujbei*. Aici liniștea e de-a dreptul *tihnă*." (C. T. Atanasiu)

În decursul timpului am scris şi poeme, rodul imaginaţiei, al inspiraţiei de moment, al împletirii unor gânduri în nopţi senine cu lună ghiduşă şi indiscretă, ori stele năzdrăvane rostogolindu-se care-ncotro, bătând în fereastră, uneori la poarta inimii. Şi vremea cu ploi năvalnice ori viscol răscolitor m-a inspirat şi ademenit să mai aştern pe foaia albă de hârtie câte-o petală (cuvânt, vers) alcătuind această „ikebana" de poeme nipone, intitulată *Ninge pe-oglinda lunii*.

Motive de inspiraţie sunt la tot pasul, dorința de a mă exprima în trei versuri și 17 silabe și a crea imagini mult grăitoare este vie. Scopul vădit al acestei tentații este acela de a le dărui cu mult drag cititorilor într-un viitor volum.

„Se spune că luptătorii japonezi îşi comparau cele câteva ore de glorie dintr-o bătălie cu viaţa scurtă a florilor de sakura. Prin existenţa florilor de cireş s-a conştientizat vremelnicia lucrurilor şi fiinţelor."

Jurnal

SECVENȚE. 2012

Sabina Măduța

Poetă, ziaristă
Membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România și a Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România

S-a întors vara, dar miroase bine-a toamnă. Am dat iama prin cutiile cu cărți și documente aduse de la București. Cum au stat ele acolo unele peste altele, de nu le mai știam numărul, nici rostul. S-au adunat într-o viață de om și în cei zece ani de activitate editorială, 1995–2005, puzderie de manuscrise în versuri și în proză, noiane de fotografii, scrisori, jurnale, adrese, contracte, chitanțe și câte și mai câte (cărți, casete și CD-uri).

Azi am dat de unele dintre cărțile comori și m-am repezit să le frunzăresc. Nu cred că voi mai avea timp să le fac să-mi treacă toate prin mână. Aseară, Zaharia Stancu – *Sabia timpului, Uruma,* azi, Vasile Preda – *Ultimele sonete închipuite ale lui Vasile Voiculescu*. Cât am dorit să public eu sonetele lui Vasile Preda! Doream o prefață scrisă de poetul Ștefan Augustin Doinaș. Am dus manuscrisul la o revistă, unde colabora scriitorul. Mi-a spus mai târziu la telefon că le-a citit, că l-au impresionat, dar că, fiind bolnav, nu mai poate scrie o prefață. Mi-a mulțumit că i le-am făcut cunoscute! Bine și atât!

Nu după multă vreme, autorul binecunoscutului poem *Mistrețul cu colți de argint* a plecat în eternitate! Soția lui, fosta celebră balerină Irinel Liciu, s-a sinucis în chiar ziua morții lui. O mare, mare iubire dintre cei doi a sfârșit legendar. Cu doamna Irinel Liciu m-am întâlnit prin 1994 la Opera Română, fiind invitată la o conferință de presă. Dumneaei și balerinul Ioan Tugearu erau în consiliul de conducere al Operei Române. La evenimentul anunțat și mediatizat prin Radio, am fost și eu prezentă. Am semnalat în presă evenimentul.

Dar să revin la poetul Vasile Preda și la tragicul lui sfârșit din ziua de 31 mai 2003. În acea zi, Vasile Preda era într-o delegație din partea Radioului, unde era redactor-șef la emisiunea „Ora Armatei”. A suferit un atac cerebral. Vestea am auzit-o la Radio. Eram la Reșița... La Radio Reșița am fost invitată de domnul Doru Dinu Glăvan pentru un interviu. Le-am dăruit și un CD pe care erau imprimate versurile mele închinate poetului Vasile Voiculescu în rostirea inegalabilă a actorului Marcel Iureș.

Sonetele poetului Vasile Preda, magnificele sale sonete de care mă atașasem atât de mult, au văzut lumina tiparului în anul 2003 prin bunăvoința colegilor lui de la Societatea Scriitorilor Militari. Poetul Liviu Vișan și alți câțiva colegi s-au străduit să nu se piardă această comoară. Au editat și un CD și o casetă în lectura autorului. Le am pe undeva, sper să nu se deterioreze. Va trebui să adun, toate casetele și benzile radio cu emisiunile mele. Ar fi păcat să nu mai poată fi descifrate. Bine că le-am adus de la București. Doamne, mult mai am de muncit să le ordonez pe toate! Pentru împachetat au fost de ajuns două săptămâni și trei drumuri la București cu trenul de noapte. A fost mai ușor să le înghesuim în cutii, saci sau geamantane decât acum, să le pun pe căprării. De nu m-ar fi ajutat prietenii mei, Delia Iulia Logofătu și regizorul Radu Găină, erau pe veci pierdute. Fiecare carte pe care am editat-o sau cele de care m-am ocupat fără să le finalizez editarea, toate conțin povești rupte din viața mea, din sufletul meu de ,,editor de duminică”, sunt încercări eroice din lupta cu forțele ostile care se interpuneau între visul meu și realizarea lui. Dar n-am înțeles atunci ce se petrece și poate că a fost mai bine așa. Altfel aș fi lăsat totul baltă. E adevărat că n-aș fi ieșit din bătălia asta atât de șifonată și ciuruită de gloanțele invidiei, răutății și prostiei omenești. Acum, privind în urmă, cred că totuși a meritat lupta!

Îmbătrânim și ne îmbolnăvim oricum, fie că stăm în umbră sau în lumină, fie că suferim de foame, fie că mâncăm pe săturate.

Că vreme de patru ani n-am mai avut timp să mă ocup de lumea mare, ci numai de suferinzii din familia mea este o altă experiență cruntă, pentru care nu

eram pregătită. Nu m-am mai luptat cu autorii, cu corecturile, cu tipografii, cu computerul.

Acum, lupta s-a dat în cu totul alt context, acasă, la Tinca. Mizerie, șoarecii care înțesaseră casa părintească, pereții, paturile, cămara, purecii de care nu puteam scăpa, deși mă dădeam cu prafuri până și pe pijama. Ploile care se scurgeau pe pereți prin burlanele sparte, apa care inunda podul și casa. Cel mai mult m-am panicat în ziua în care, dinspre plafonul din hol, apa se scurgea fix în direcția contorului electric. Și ploua, și nu se mai oprea. Pusesem peste tot ligheane și eram îngrozită de un posibil scurt-circuit electric. Parcă și vedeam casa luând foc. Cel care reparase acoperișul, și-și luase plata, mai mult stricase! Atunci a apărut ca din senin un alt meseriaș. I-am încredințat lui misiunea prevenirii dezastrului. Șany, un ungur mai priceput ca românul Mitică, s-a urcat în pod (ah, ce pod mizerabil, mi se părea că să rupe cu noi) și, acolo, lângă coșul sobei unde era înfiptă o antenă TV veche și grea de fier, a reparat Șany. A scos antena, că oricum televizor nu aveam, a pus de cârpeală bucăți din plăcile mele tipografice aduse de la București având imprimate pe ele texte din cartea *Misterul Bach* de George Bălan, apărută în editura proprie, „Florile Dalbe". De unde proveneau plăcile? De la imposibilul scriitor și tipograf, domnul Ion Papuc, smulse de la dumnealui cu efort, după mai multe drumuri străbătute în cartierul Timpuri Noi, pe strada Doamna Chiajna, împreună cu prietena mea, actrița Ileana Popovici, cea care îmi făcuse legătura cu marele muzicolog George Bălan, căruia i-a fost elevă la Conservatorul bucureștean.

De unde să știm noi că la emisiunea TVR a domnului Vartan Arachelian, „În fața dumneavoastră", emisiune închinată marelui scriitor Vasile Voiculescu, domnul Ion Papuc, invitat ca scriitor și critic literar alături de dr. C.D. Zeletin, era și editor, și tipograf. Ne-a invitat să tipărim la firma dumnealui și ce-a urmat e greu de imaginat. Altă dată!...

Dar cum au ajuns plăcile tipografice la Tinca? Mi le-a trimis prietena Delia Iulia Logofătu prin poștă, făcute sul, că știam noi ce folositoare sunt să cârpești cu ele un acoperiș, să faci un coteț pentru găini, din plăci imprimate cu texte celebre. Dar istoria se scrie cum se scrie și acum duc altă luptă, poate cea mai grea dintre toate. Acum, că de patru ani de când am venit acasă, sora mea Florica odihnește în Cimitirul Rulikovschi din Oradea, fratele Vasile și tata s-au dus și ei și odihnesc în Cimitirul din Tinca. Acolo le duceam în fiecare an două căruțe de pământ, căci altfel mormintele se fac gropi și buruienile, vara, concurează cu vegetația luxuriantă din junglă. Noroc cu țiganii căruțași care, pentru o sumă modică, cărau pământ isop, ei știau de unde, și nisip de la Criș. Ba m-au mai luat și pe mine lângă ei pe „capră", să defilez prin tot satul până la cimitir. Grijă, cheltuieli, ca să fim în rând cu lumea viilor și cu lumea morților! De monument încă n-am avut bani, dar monumentul mai putea aștepta! Acum, eu și mama ne-am mutat la Oradea să scăpăm de camerele mucegăite și igrasioase de la Tinca, de buda din fundul curții și de apa ruginită care vine pe țevile de fier, până când le vom înlocui cu altele moderne din plastic. Am rămas numai eu cu mama. De unde, de neunde, mai găsesc puteri să-i duc de grijă, ea având 97 de ani împliniți, vederea pierdută definitiv din cauza glaucomului. Mintea și-a pierdut-o treptat din cauza bolii Alzheimer și puterile fizice i s-au topit de tot. Stă 24 de ore din 24 și zace mititica în pat. Stau și eu 24 de ore din 24 s-o veghez, numai că între noi e un contratimp foarte păgubos. Ea doarme cam de la 10 dimineață până la 10 seara, când se trezește și încep să o hrănesc. Prinde puteri și de unde peste zi nu-i chip s-o trezești și s-o faci să bea măcar o gură de apă, noaptea reînvie. Nu mai doarme, nu mai stă culcată. În patul mare, larg și moale, între perne, se ridică și stă în șezut până dimineața. N-ar fi nimic, dar începe programul de noapte, începe să se vaite cu ioai și vai, se roagă, Doamne, Doamne Ceresc Tată și Înger, îngerașul meu, vorbește, își amintește de tinerețea ei din satul Gepiș iar eu, din celălalt pat, o urmăresc să nu cadă. Iau din vreme doza de Xanax, în ultima vreme mi-a venit și ideea să-mi pun dopuri în urechi să n-o mai aud! Dorm iepurește și prin somnul meu chinuit mai deschid ochii să-i văd capul legat cu basmaua neagră în camera semi-luminată. Când mi-e somnul mai dulce, la orele unu, la două și la patru dimineața se scoală pentru nevoi. Cele mai ciudate ore. Și așa vine dimineața, astfel că nu mai știu ce-i aia o noapte de somn neîntrerupt. Dar o iubesc și nu o pot lăsa de lângă mine, la vreun cămin, la vreun azil. Azi am găsit, în încercarea mea de a-mi tria hârtiile, un pachețel cu scrisori de la mama. Le-am păstrat și le-am adus aici, la Oradea, împreună cu „valiza de carton roșcată." Am înțeles de ce merg pe această cale.

Ce frumos scria mama, ce legături erau între noi prin scrisorile trimise Tinca–București! Ea, femeia bătrână cât veacul, ea, căreia îi bag dumicatul mestecat de mine în gură, ea pe care trebuie s-o spăl, s-o pieptăn, s-o pun pe găleată, ea trăiește nu numai în amintirile mele, ci și în aceste scrisori, înțeleaptă, muncită, trudită și întotdeauna credincioasă. Cum s-o încredințez altora? Nu încă, Doamne, nu! Te rog, ține-mă tare să nu rămână părăsită pe mâini străine!

Da, mi-e dor și mie de libertate, da, mă revolt uneori că sunt legată de mâini și de picioare de această povară, dar apoi mă resemnez. Ba mai mult, îi mulțumesc bunului Dumnezeu că mi-a dat prilejul s-o pot ajuta, să fiu lângă ea până la sfârșit. A trăit 99 de ani.

Odihnă veșnică, mama mea!

Jurnal de călătorie

MACHU PICCHU

Camelia Cristescu

Plecările mele prin lume mă regenerau, îmi ofereau clipe de sărbătoare a spiritului, un prilej continuu de îmbogățire intelectuală. Călătoriile mele încep în vis, apoi se întâmplă în realitate, apoi le reiau în povești cu prietenii sau în lecturi ca pe niște vederi scrise. Întotdeauna încep cu speranța ineditului, asemenea unor ceremonii pentru care te îmbraci și te pregătești temeinic. Călătoream din necesitate, apoi din dăruire, în locuri unde îmi apăreau lumi, unde se nășteau altele, unde tot ceea ce era intim, al meu, exista din nou, nemărturisit, atins de grația unor forme asemenea larvelor care se transformă în fluturi. Aveam de cucerit o lume întreagă și o puteam face pentru că posedam aripi și puteam zbura peste peisaje fantastice, în ținuturi pe care ființa mea le dorea de multă vreme. Graham Greene credea ca doar călătorind putem fugi de rutina zilnică, putem evada în viitor fără frică. E vorba de miracolul călătoriei. Un miracol care poate să vindece, și m-a vindecat de orice fel de maladie.

M-am întors lecuită de la Machu Picchu. Machu Picchu durerilor mele! Machu Picchu cu sângele gâlgâind între silabe! Ce am trăit între acele ceruri aromatice și rănite nu se poate compara cu nimic altceva. Urmam valea Urubambei într-un tren cu acoperișul de sticlă, cu senzația inegalabilă că urc spre cer. Râul învolburat se lărgea, se umfla, devenea mânios și, începând să murmure, mă însoțea îndeaproape. Drumul cobora pe fundul văilor, se îngusta, vegetația devenea luxuriantă, se cățăra pe malurile pline de gigantice pietre albe și ziduri uriașe se înălțau pe versanții munților. În jur, pădurea devenea puternică și crudă. Ceața coborâtă din ceruri suculente se amesteca cu aburul gri ridicat din Urubamba Wilcamayo, aerul agoniza și învia din nou, transformându-se în trepte către infinit. Câte secole, câte porți, câte case, câte pietre, câte scări urcate și coborâte, câte ploi jucându-se, plângând! Puteam escalada ruinele încă fumegânde, parcă

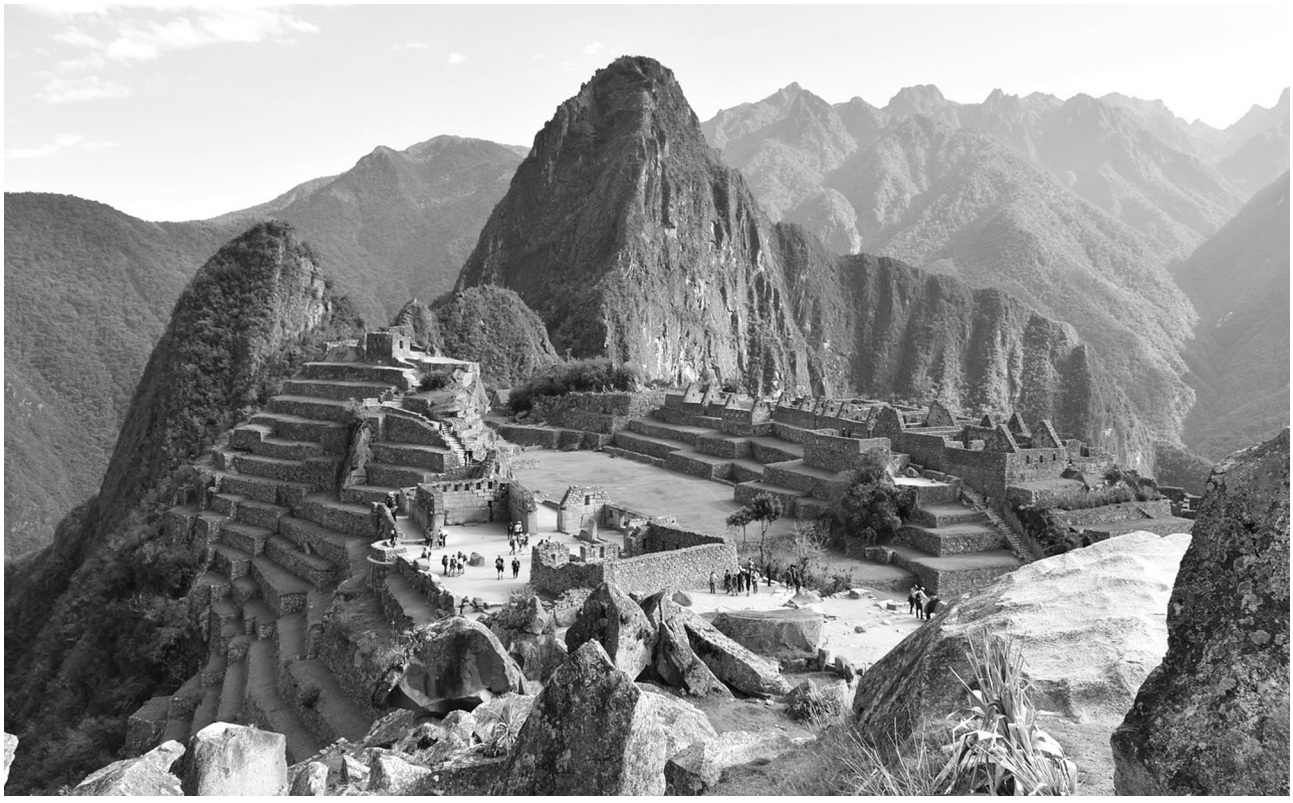

strivite de un greu blestem. Urcând și coborând treptele din Machu Picchu, am străbătut planeta, am făcut înconjurul lumii. O inimă andină, secretă, sinuoasă, înconjurată de abis. O lume inteligentă, orgolioasă, grandioasă, o lume abandonată, o lume pierdută fără milă, fără timp, într-un oraș devenit etern. Sub un cer incert încă se înalță tânguiri de iubire și strigăte de luptă. Mă apropii de pietrele sfinte, incredibil de frumoase, de perfecte, le mângâi ca într-un ritual. Fiecare piatră păstrează urme de sânge, fiecare treaptă urme de pași, iar dacă atingi zidurile, vei auzi cu palma geamăt de durere încrustat în piatră. De aici, cei ce se nășteau în nopțile universului s-au poleit cu aur și după ce au cucerit Anzii și au sacralizat râurile, au murit înșelați de un motiv nerușinat permițând ca moartea să le fure toate secretele. Conchistadorii spanioli au reușit una dintre cele mai incredibile victorii, izbutind să nimicească un stat, să distrugă o mare putere, o întreagă civilizație. În numele crestinișmului, o strălucitoare lume a fost obligată să înceteze să existe. Încă palpită inima rănită a Anzilor într-un oraș zidit din visare și piatră. O invizibilă memorie mi s-a martirizat în suflet ca un bisturiu de deschidere. Machu Picchu nu este o ruină, nici un oraș straniu pierdut în Anzi, Machu Picchu este un strigăt ce străbate secolele, o lecție de dramatică istorie, o geografie unică. Machu Picchu este o victorie a spiritului, este o izbândă a timpului, un discurs despre eroism și demnitate, o sărbătoare.

În fața mea se desfășura unul dintre cele mai mari spectacole pe care mi-a fost dat să-l văd. Pregătindu-se parcă de un drum spre cer, impunător, maiestuos, falnic încă, Machu Picchu. Închideam ochii și-mi era teamă că orașul poate dispărea sub nori. Îmi era frică să șoptesc, pentru că măreția lui mă reducea la o tăcere înfiorată. Mă străduiam să cuprind tot, îmi obligam retina și memoria să fotografieze tot, să înregistreze totul ca pentru o lungă păstrare, pentru o viață întreagă. Mă aflam, în sfârșit, într-un loc unde nimeni nu îmi persecuta nici imaginația, nici utopiile. Mă aflam acolo unde se adunaseră sufletele zeilor să se pregătească pentru nemurire. Mă aflam într-o clipă de viață și într-un loc în care plenitudinea îmi amplifica întreaga ființă. Am învățat și descoperit geografia lumii cu pleoapa, iar Machu Picchu este geana care se deschide etern peste ochiul fix al permanenței. Acolo, pe unul din acoperișurile lumii, împreună cu umbrele trecutului, am privit spre cer spunându-mi dorințele, idealurile simple, obișnuite, mărunte, omenești. Acolo m-am rugat puternicului Inca și vântul a purtat ca într-un vârtej rugile spre cer. Acolo m-am pierdut, stăpânită parcă de o blagoslovită sminteală, plângând și apoi râzând nebunește pentru că atinsesem, chiar și pentru o clipă, indescriptibila stare a absolutului.

”Machu Picchu cu sângele gâlgâind între silabe! Ce am trăit între acele ceruri aromatice și rănite nu se poate compara cu nimic altceva. Urmam valea Urubambei într-un tren cu acoperișul de sticlă, cu senzația inegalabilă că urc spre cer.”

Jurnal de călătorie

PALMA LUI DUMNEZEU

Rodica Dascălu

Poetă, prozatoare

Motto: *„N-oi uita vreodată, dulce Bucovină, / Geniu-ți romantic, munții de lumină, / Văile în flori, / Râuri tresăltânde printre stânci înalte, / Apele lucinde-n dalbe diamante/ Peste câmpii-n zori."* – **Mihai Eminescu**, *La Bucovina* (fragment)

Astăzi, 21 septembrie 2019, sosim în Vatra Dornei, oraș bucovinean, atestat documentar în anul 1592. Pe aceste meleaguri ne vom petrece următoarele 16 zile de vacanță. Locul se află la confluența râurilor Dorna și Bistrița Aurie. Râul rezultat din îmbrățișarea celor două cursuri de apă este Bistrița, care ajunge să scalde cu energia sa binefăcătoare și ținuturile noastre băcăuane. Râul Dorna curge chiar prin centrul orașului, paralel cu linia de cale ferată.

Cele două stații CFR, Vatra Dornei, construită în anul 1902, și Vatra Dornei Băi, construită în anul 1910, sunt mărturii ale unor evenimente istorice de tristă amintire. Citesc cu emoție textul unei plăcuțe fixate în zidul clădirii stației C.F.R.:

„În toamna anului 1941, au fost deportați din Bucovina 91.845 de evrei, din ordinul lui Ion Antonescu.

Ca urmare a politicii antisemite a regimului de la București, 2.650 de evrei din Vatra Dornei și din împrejurimi, bărbați, femei și copii, au fost trimiși forțat din această gară, cu două trenuri, în ziua de 11 octombrie 1941, în Transnistria.

Mulți dintre ei au murit acolo executați, din cauza epidemiilor, de frig sau de foame. Fie ca memoria acestei tragedii să rămână vie ca un avertisment pentru generațiile viitoare."

Federația Comunităților Evreiești din România – Cultul Mozaic
Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România „Ellie Wiesel"
Octombrie 2016

În preajma Parcului Central se înalță monumentala Catedrală „Sfânta Treime", împodobită cu 7 turle și 13 cruci. Ușile bisericii sunt larg deschise. Se aud rugăciuni. Eram convinsă că sunt înregistrate pe suport electronic mai ales că, în interiorul lăcașului de cult ortodox, se aflau doar câteva persoane. La întoarcerea din oraș, descopăr, cu uimire și admirație, siluetele celor doi preoți, care slujesc cu evlavie în sfântul lăcaș. Rugăciunea lor se aude până la mare distanță, pe aleile parcului.

Printre statuile obișnuite ale unor mari personalități din lumea literară și artistică, pe care le găsesc aproape în fiecare oraș, observ două busturi mai rar întâlnite: al compozitorului Ciprian Porumbescu și al dramaturgului Ion Luca. După câteva zile, avea să mi se dezvăluie privirii bustul poetului Mihai Eminescu, o copie reușită după lucrarea originală a artistului Ion Irimescu. Vatra Dornei, un oraș încărcat de istorie. Abia aștept să-i descifrez și alte taine. Peisajele surprinse de la fereastra hotelului sunt pictate cu mult har de Marele Pictor. Au limpezime, claritate, iar culorile sunt frumos armonizate.

Luni, 23 septembrie 2019, începutul unei noi săptămâni. Din Hotelul „Călimani", unde suntem cazați, pornesc la drum, cu gândul de a ajunge la Muzeul de Etnografie al orașului. Oare cum am uitat faptul că în prima zi a săptămânii, de obicei, muzeele sunt închise?

Ajungând în centrul orașului Vatra Dornei, pe strada Mihai Eminescu, observ în detaliu felul cum arată clădirile. Toate au elemente comune, specifice zonei. Și totuși sunt atât de diferite încât nu transmit monotonie, nu creează o atmosferă gri-cenușie. Apreciez șantierul deschis pentru lucrările de renovare a Spitalului Municipal. În urmă cu o zi stăruisem cu privirea asupra clădirii „Cazinoul Băilor", monument istoric împrejmuit în vederea consolidării și restaurării. Se va avea în vedere și schimbarea destinației în Centrul Muzeal „Cazinoul Băilor".

Sunt multe construcții vechi cărora le aud strigătul de ajutor. Supraviețuirea lor este o problemă delicată, existentă aproape în fiecare oraș. Mă impresionează în mod plăcut clădirea Bibliotecii „G.T. Kirileanu", înființată în anul 1901. Biserica „Nașterea Maicii Domnului" mi-a atras atenția prin zidurile masive,

trainice. Prin simplitate și eleganță. Admir o școală gimnazială întâlnită în drum, apoi clădirea Liceului Teoretic „Ion Luca", a cărui curte este inundată de arbori rămuroși.

Primăria orașului, în care se găsește și Muzeul de Etnografie, se înalță semeață, sigură pe sine, proaspătă. Luminoasă. Voi reveni aici mâine dimineață. Sunt multe hoteluri, restaurante, fiecare având ceva unic. Oricât aș vrea, nu pot trece absentă. La un colț de stradă, Librăria „Alexandria" te îmbie să intri pentru a răsfoi o carte, iar vitrinele magazinelor sunt și ele atractive.

Într-adevăr și aici, ca de altfel în toate orașele, țesutul viu al pământului este sufocat de asfalt și betoane, dar există încă spații mari în care se poate respira ritmic, profund. Sunt parcurile, râul, munții falnici ce stau de strajă.

Când ajung într-un oraș și îi străbat arterele, îl percep diferit în funcție de anotimp. Lumina toamnei cu tenta ei aurie poposește, acum, încălzind o bancă, foișorul japonez, o turlă a bisericii sau izvorul de apă minerală, aflat în adâncul parcului. Pentru a ajunge la el, străbat aleile pietruite și, iarăși, trebuie să fiu atentă ca nu cumva să pierd ocazia de a vedea veveriețele. Sunt atât de blânde încât mănâncă miezul de nucă chiar din mâinile turiștilor. Se întâmplă ca, în cursul aceleiași zile, apa râului Dorna să îmbrace veșminte felurite, iar penajul rățuștelor să reflecte mereu alte nuanțe. Deși orașul pare vechi, același, neclintit de zeci și zeci de ani, un flux viu îl străbate, însuflețindu-l.

O pisică frumoasă, cu blănița de culoare cafenie mă urmărește. E prietenoasă, doar eu nu prea știu cum să răspund gesturilor ei tandre, pisicești. Și au rămas multe alte impresii pe care nu le-am scris astăzi, poate altădată, cine știe...

Așa cum mi-am propus, în ziua următoare, marți, 24 septembrie 2019, iată-mă la ușa Muzeului de Etnografie, chiar la ora deschiderii. Pășind cu emoție prin încăperi, nimic nu prevestea că voi întâlni ceva cu totul deosebit față de celelalte muzee de profil vizitate. Mă opresc în fața vitrinelor orizontale din sticlă, unde sunt expuse motive tradiționale. Privesc cu interes siluetele manechinelor îmbrăcate în portul popular din ținutul Dornelor, dar și din perimetrul zonei. Cerul fiind senin, soarele își trimite razele prin ferestrele muzeului. Peisajul de toamnă se oglindește în vitrine. Eu însămi îmi văd umbra în geamul ce protejează exponatele. Parcă un spirit unește totul.

Într-un spațiu, unde, în fiecare sâmbătă vin meșteri populari și are loc o șezătoare adevărată, mă întâmpină expoziția de pictură a unei fetițe de 8 ani, Sara Scurtu. Sunt desene pline de culoare, inspirate din lumea păsărilor, animalelor sau chiar din natură, peisaje. Precum un artist adevărat, are și un caiet pentru impresii, sfaturi și recomandări din partea vizitatorilor.

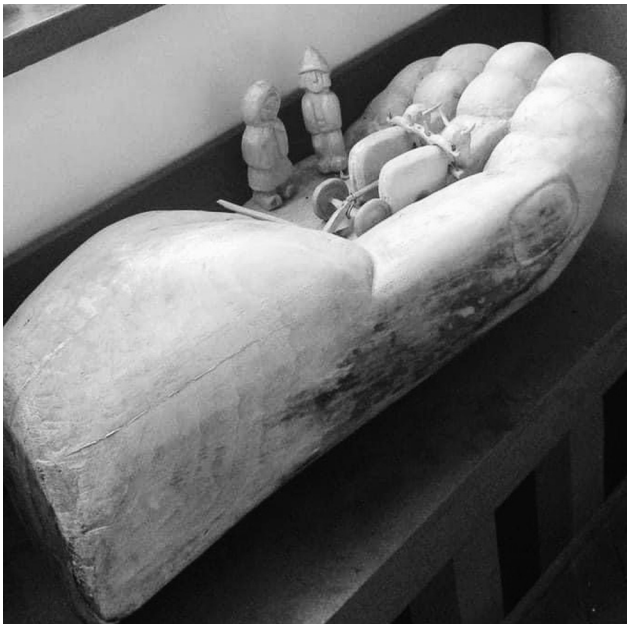

Ion Cruceanu, *Palma lui Dumnezeu*

Sunt multe ghivece cu flori roșii în fereastră, simbol al vieții care continuă să pulseze într-o lume străveche, dar păstrată cu sfințenie tocmai prin aceste dovezi ale trecerii timpului.

Deodată, o sculptură în lemn lăcuit îmi atrage atenția. Fără să mă gândesc prea mult, afirm cu toată convingerea:

– Este palma lui Dumnezeu!

– Da, așa se numește lucrarea, *Palma lui Dumnezeu*, îmi confirmă doamna muzeograf. Este lucrarea fostului muzeograf, profesorul de istorie și etnografie Ion Cruceanu, continuă dânsa.

Văzându-mă interesată de personalitatea domnului Ion Cruceanu, îmi arată alte două lucrări intitulate sugestiv: *Firul vieții* și *Cântec pentru lemnul bun*. Profesorul este și autorul unor măști, linguri și obiecte de lemn, dar și al celor două volume de versuri. Din păcate s-a stins în urmă cu trei ani, când încă mai avea multe de dăruit.

Sculptura *Palma lui Dumnezeu* este realizată în lemn de tei, un material ce își păstrează forma în timp și, mai ales, îmbătrânește frumos, culoarea galben-pai inițială intensificându-și treptat nuanța. Teiul, arbore falnic, semn al prieteniei, păcii și seninătății în fața morții. Prima senzație pe care am încercat-o în fața „palmei" a fost aceea de a o mângâia. Inelele copacului sunt vizibile. Lemnul șlefuit strălucește. Trăim cu toții în iubirea Sa. Suntem în mâinile Lui. Noi alegem să trăim conștienți sau nu. În palma deschisă a lui Dumnezeu, un bărbat și o femeie, simbolizând familia, stau în preajma unui car tras de doi boi înjugați. Carul simbolizează relația fundamentală cu mediul înconjurător. Întreaga natu-

Catedrala „Sfânta Treime" din Vatra Dornei.
Fotografii de Rodica Dascălu.

ră poate sălășlui în inima omului smerit. Jugul poate căpăta o semnificație spirituală dacă ne referim la versetul: „Luați jugul Meu asupra voastră și învățați de la Mine, căci Eu sunt blând și smerit cu inima; și veți găsi odihnă pentru sufletele voastre." (Matei 11:29).

Într-adevăr, prin credință în Dumnezeu, orice povară, indiferent cât de mare este, dacă este acceptată, poate fi depășită. În acest fel, sufletul dobândește odihna, liniștea, eliberându-se de patimi și vanități. Se poate vorbi mult privind lucrările de artă ale profesorului Cruceanu, cel care a lăsat în urma sa o zestre spirituală deosebită și mult mai amplă.

Despre Muzeul de Etnografie din Vatra Dornei, găzduit într-o aripă a Primăriei, ea însăși monument istoric, se pot spune multe cuvinte, dar cel mai bine este să privești, să vezi, să atingi cu inima...

Cât de repede au trecut cele 16 zile petrecute în stațiune e greu de înțeles. La sosire în orașul Vatra Dornei era o zi însorită, pădurea din jur era încă verde, iar peisajele aveau claritatea unei fotografii.

7 octombrie 2019. Acum, înainte de plecare, toamna presară pulbere aurie pe crengile arborilor. Nuanțele calde au darul de a-mi face sufletul să tresară. Sus, pe vârful despădurit, mai întâi s-a așternut un strat subțire de zăpadă, apoi o ceață densă a acoperit culmile munților. Coborând la altitudini tot mai joase, negura se dispersează într-un abur ușor ce plutește printre văile adânci. Privesc în urmă și văd atâtea secvențe frumoase încât mă încearcă păreri de rău, nostalgii. Voi mai vedea vreodată aceste meleaguri primitoare? De câte ori plec dintr-un loc sau mă despart de cineva căruia i-am dăruit fărâme din timpul meu lăuntric, se întâmplă să trăiesc o stare de tristețe. De ce oare tot ceea ce mă bucură durează atât de puțin? Cum vor fi zilele în care nu voi mai vedea veveriţele prietenoase? Cum voi trăi fără a mai urca spre izvorul cu apă vie pe drumul șerpuit al pădurii? Râul Dorna, cu valuri repezi, mereu grăbit să ajungă la punctul de confluență cu Bistrița Aurie, îmi va lipsi și, sunt sigură, îi voi duce dorul. Rațele sălbatice care în iarna blândă a anului 2014 au rămas în apele râului Dorna, sub podul aflat în preajma zonei centrale a orașului, au fost pentru mine prilej zilnic de atracție și încântare. Ecoul slujbelor din Catedrala „Sfânta Treime" mă va urmări timp îndelungat.

Sunt file de vacanță ce se vor adăuga povești de viață, pe care, deja, am scris-o până acum. Se încheie o etapă, se deschid alte uși. Da, va trebui să părăsesc acest univers generos, unde m-am simțit ocrotită, mângâiată de „palma lui Dumnezeu". Știa profesorul Ion Cruceanu de ce și-a numit astfel lucrarea sa în lemn de tei, expusă la Muzeul Etnografic din oraș.

Se cuvine să mulțumesc orașului bucovinean Vatra Dornei. Pentru găzduire și pentru daruri.

„Sculptura «Palma lui Dumnezeu» de Ion Cruceanu este realizată în lemn de tei, un material ce își păstrează forma în timp și, mai ales, îmbătrânește frumos, culoarea galben-pai inițială intensificându-și treptat nuanța. Teiul, arbore falnic, semn al prieteniei, păcii și seninătății în fața morții."

Traditiones

VIAȚA DE ZI CU ZI ÎN HAREMUL IMPERIAL (1)

Urfet Șachir

Scriitoare, profesoară
Președintele Comisiei de Cultură,
Sucursala Mangalia a Uniunii Democrate Turce din România

„Și, după ce se vor fi odihnit în ale lor odăi, ne-or vizita fecioare cu zvelte trupuri
Și coapse rotunde, și lănțișoare pe-ale lor talii, și fețe luminoase, de-abia întrezărite
printre vălurile care le potolesc întunecații, pătrunzătorii ochi,
Fecioare ce huzuresc într-o beatitudine paradisiacă, scăldate-n ambră,
Trecând în fuga mare-nveșmântate doar în ale lor farmece și lenjerie, și mătăsuri,
Și care n-au zărit vreodată soarele altfel decât ca pe un pandantiv
printre perdele-ntrezărit..."

Abu'l-Atahiya (în arabă: Abū l-ʿAtāhiyya, 748 d.Hr.–826 d.Hr.), poet arab

În spatele zidurilor haremului

Yahya Kemal Beyatlı [1] era de părere că *„termenul saray (serai, palat) are iz de femeie, precum parfumul la francezi. Încă de la prima vizită, vă puteți da seama că Palatul Topkapî este femeie, și nu bărbat. Sute de camere, trecând de la una la alta, erau un paradis din trup și piele."* El a subliniat că adevăratul farmec al Curții Otomane venea din harem: *„Fete slave cu trup de marmură, cu păr blond și ochi albaștri, grecoaice cu ochi de cărbune, latine cu ochi de alună, fete circasiene cu pielea de trestie..."*. Cea mai misterioasă și cea mai intrigantă zonă a palatului, fără îndoială, haremul a fost și este partea care se dorește să fie văzută și explorată până în cele mai izolate colțuri.

Secțiunea harem a Palatului Topkapî (Topkapı), care se remarcă prin importanța sa istorică, arhitecturală și culturală, a fost ascunsă cu grijă de celelalte Curți. Haremul era un loc atât de secret, încât istoricul perioadei *Fâtih*, **Tursun Bey**, spunea: *„Dacă soarele (șems) nu ar fi fost folosit în persană la feminin, nu ar fi putut intra în harem."*

Gülbeyaz *(Trandafir Alb),* favorita sultanului Mehmed al IV-lea, scria în secolul al XVI-lea: *„Soarele nu intră niciodată aici. Pielea mea e ca fildeșul."*

Zonele cele mai proeminente, în care viața de zi cu zi a seraiului era îndreptată către sultan, au fost **Enderunul** și **Haremul**. Moartea sau detronarea unui sultan ducea la schimbări ample de personal în birourile din Enderun și Harem. O gafă de moment a marelui vizir sau a consilierilor săi le-ar fi putut schimba radical viața. Nu exista o clasă de nobili în Imperiul Otoman. Prin urmare, în palat nu exista viață socială, în care să curgă numeroase banchete, baluri, nunți și concerte ale membrilor dinastiei și nobilimii.

Școala Enderun pregătea personal pentru birocrația de stat și funcționa în Curtea Enderun, care era cartierul *Selamlık* al sultanului, secțiune rezervată bărbaților. Cei care au crescut în această școală au efectuat serviciile zilnice ale sultanului ca băieți de interior. Enderunul și Haremul au fost cele mai originale aspecte ale vieții seraiului otoman.

Cunoștințele noastre despre cum se desfășura viața de zi cu zi în seraiul otoman sunt destul de limitate, în special, viața sultanului, a familiei sale și a oficialilor seraiului.

Majoritatea celor scrise de observatorii europeni despre evenimentele din serai și, mai ales despre harem, este produsul imaginației lor. Cu toate acestea, există unele aspecte ale vieții în serai posibil de arătat. În serai, trăiau sultanul, familia sa și oameni care prestau servicii atât în interiorul, cât și în exteriorul seraiului. Haremul era o secțiune a seraiului destinată femeilor și avea o funcție educativă, precum Enderunul. Enderunul a fost o școală de palat și un internat din Palatul Topkapî, mai ales, pentru prinții de curte și ienicerii din Imperiul Otoman. Inițial, haremul a fost stabilit în Palatul Vechi *(Eski Saray),* ulterior, în perioada Legiuitorului, mutându-se în Palatul Topkapî.

[1] **Yahya Kemal Beyatlı** (născut **Ahmed Agâh**; 2 decembrie 1884, Skopje – 1 noiembrie 1958, Istanbul), scriitor, om politic și diplomat turc. Este unul dintre cei mai mari reprezentanți ai poeziei turcești din perioada republicană. Poeziile sale au fost o punte între literatura de divan și poezia modernă.

Intimitățile răzbăteau rareori în afara zidurilor, în mare secret și numai apropiaților cu legături de rudenie sau prietenilor de mare încredere și, chiar și așa, conversațiile erau limitate și șușotite. Cunosc unele aspecte relatate în reuniunile din familia mea și, fiind ultimul vlăstar crescut și educat în spiritul vechilor obiceiuri turcești, cu influențe din ritmul vieții de odinioară de la bunici și străbunici, îmi este destul de ușor să înțeleg realitatea istorică din spatele vălului otoman. Unul dintre aceste aspecte este faptul că cel care era prins dând informații în afara seraiului și, mai ales, a haremului se afla în mare pericol. Această obligație a tăcerii, a păstrării secretului vieții din harem justifica ceea ce se numea **„lumea care nu trebuia să fie știută”.** Și totul ținea de securitatea acestei secțiuni pe motive întemeiate. De aceea, există foarte puține relatări directe despre traiul de zi cu zi din harem. Pentru a putea înțelege, câtuși de puțin, ritmul vieții haremului și ritualurile sale intime, am pus cap la cap fragmente din surse numeroase, bazându-mă, în special, pe cercetările specialiștilor, și nu pe cele contradictorii. Și ușor, ușor, a început să se contureze o imagine de basm, fascinantă, împletită cu dezvăluiri din cele mai curioase și frapante în urma descoperirilor specialiștilor în domeniu.

Văzut ca *„lumea femeilor captive”* de către occidentali, Haremul Imperial și-a păstrat întotdeauna aura misterioasă și secretul de-a lungul istoriei. În literatura și arta occidentală, haremul a fost descris ca fiind **„The Golden Cage”** (în turcă, **„Altın Kafes”**; în rom., **„Colivia de Aur”)** cu sclave și prizoniere din diferite țări europene. Cele mai tinere și mai frumoase dintre ele s-au întrecut într-o concurență nemiloasă, pentru a câștiga inima sultanului și au urzit cele mai periculoase planuri pentru a prelua puterea.

Nurhan Atasoy [2], specializată în istoria artei otomane și islamice, în cartea sa *Harem*, a făcut turul apartamentelor din haremul Palatului Topkapî, povestind ceea ce nu mai scrisese într-o altă carte. Pornind de la cea mai folosită poartă pentru trăsuri a haremului și continuând cu biroul eunucilor negri, școala prinților, camerele private, baia turcească, masa sultanului, biroul sultanei-mame *(Vâlide Sûltan),* conacul sultanului și conacul prinților, a dezvăluit viața care a continuat timp de 380 de ani în harem, inclusiv intrigi, crimă, gelozie, dragoste și ambiție, unde chiar și informațiile adevărate au fost dobândite indirect.

Nurhan Atasoy a început să explice haremul astfel: *„Haremul are mai multe porți. Cea mai importantă și cea mai folosită era poarta pentru trăsuri (Poarta Trăsurii – Araba Kapısı). Când femeile care locuiau în harem ieșeau afară, ele ieșeau cu trăsura cu cai. Pentru a preveni ca femeile să fie văzute din exterior, de când ieșeau de pe poartă și până când intrau în trăsură, în fața lor se punea un perete din material numit «zokak» (sokak = drum). Astfel, femeile se puteau urca în trăsuri fără să fie văzute de nimeni. Femeile ieșeau din harem pentru a merge la un picnic sau la alte palate. De exemplu, în 1582, 40 de trăsuri pline de femei au mers la Palatul İbrâhim Paşa din Hipodrom pentru circumcizia prințului Mehmet, fiul lui Murat al III-lea.”*

Théodore Chassériau, *O baie în serai*, 1849

Atasoy a subliniat că plăcile de gresie Iznik de cea mai bună calitate au fost folosite în Conacul lui Murat al III-lea, spunând că Palatul Topkapî, după Mahmut al II-lea, nemaifiind locuit de sultanii otomani, a fost transformat într-o „mahala”. Atasoy ne dezvăluie în continuare alte detalii interesante din perioada de restaurare a palatului*: „Era un tavan în Conacul lui Murat al III-lea. Muncitorii au văzut o sclipire în timp ce reparau tavanul. Tavanul a fost îndepărtat și a apărut această cupolă magnifică, împodobită cu cele mai frumoase exemple de artă otomană din secolul al XVII-lea.”*

[2] **Nurhan Atasoy** (n. 12 februarie 1934, Reșadiye, Tokat, Turcia), istoric de artă turc. Este specializată în istoria artei otomane și islamice. A predat în cadrul Departamentului de Arte Plastice, Arheologie și Istoria Artei al Universității din Istanbul până în 1999, când s-a pensionat. Este savant rezident al Fundației Culturale Turce.

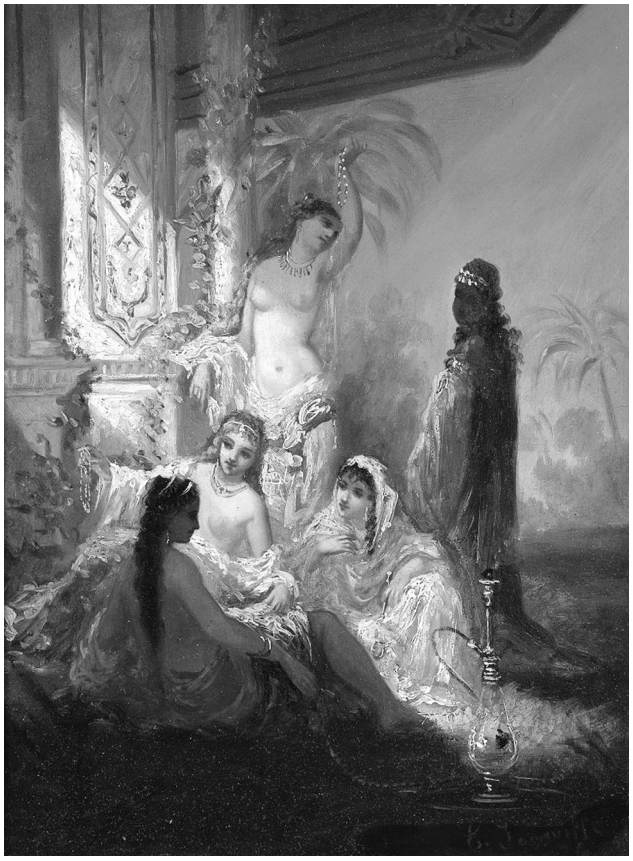

Antoine Victor Edmond Joinville, *Soțiile preferate ale sultanului*, 1849

Ușile arătau precum cele ale unui dulap și se deschideau adesea spre curți și alte încăperi. Acesta este un detaliu arhitectural legat de securitate. Ferestrele cu vederea spre moscheea eunucilor poartă în ele o „poveste". Femeile îl urmăreau pe imam, pentru a ști când să-și facă rugăciunile. Deși haremul era un loc foarte mare și aglomerat, era atât de liniștit de parcă aici ar fi trăit o singură persoană. Era rușinos să vorbești tare în harem. Orice lucru se făcea în tăcere, de multe ori cu un semn din ochi sau sprânceană.

Toate obiectele din harem erau foarte valoroase, deoarece aproape toate erau produsul unei arte rafinate. De exemplu, în spatele unei oglinzi rămase din anii 1520 există un poem în limba persană. Se spune că cel care se va uita în oglindă va deveni una cu ea.

Haremul Palatului Topkapî este un loc despre care s-au scris nenumărate cărți și care a inspirat multe filme. Pe lângă toate războaiele, tratatele și pământurile cedate, se pare că omul dorește să se uite întotdeauna la cele mai subtile aspecte din istorie. Știind că sultanul era o ființă umană până la urmă, observând ustensilele de argint din care a mâncat sau văzându-l la plimbare, pășind pe pietrele de marmură, ajută puțin la înțelegerea istoriei. De aceea, secțiunea Harem a Palatului Topkapî își păstrează mereu atractivitatea.

Palatul Topkapî cu curțile sale liniștite și întunecate, Palatul Dolmabahçe cu sălile sale cu tavan înalt, care miros a istorie, sunt acum ca niște nave ancorate pentru totdeauna, departe de agitația cotidiană a Istanbulului de astăzi. Nici pașii concubinelor circasiene nu mai au ecou în apartamentele din harem, care au fost cândva locul principal al poveștilor misterioase relatate în Orient, nici sunetul potcoavelor care venea din curțile lor. Doar îți poți imagina și țese acele povești. În țesătura acestui oraș gigantic, conectat prin terminații nervoase moderne, palatele sunt acum doar simboluri monumentale ale unui stil de domnie străvechi.

Mangalia, 12 martie 2023

Bibliografie:

Çaylı, Pınar, *Prehistorya'dan Günümüze Kadın Sembolünün Sanata Yansıması*, CollAn, 2008, 137–155, **uvt.ulakbim.gov.tr/uvt/index.php?cwid=9&vtadi...ano..** (20.12.2009)

Baysal, Alev, *Batılıların Gözüyle Harem: Gerçek ve Fantezi,* în *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,* Volume 4/1-I Winter 2009, s. 591–602, **www.turkishstudies.net/sayilar/sayi14/.../11.%20Alev%20Baysal.pdf** (19. 11. 2009)

Çetin, Ensar, *Osmanlı'da Gündelik Hayat'a Sosyolojik Bir Bakış, Toplum Bilimleri Dergisi • Ocak - Haziran • 7 (13): 282–283*

https://www.cnnturk.com/kultur-sanat/diger/haremin-yazari-yazmadiklarini-anlatti

https://www. turkeireiseleiter.com/turkce-osmanli-sarayinda-gunluk-yaşam

„Secțiunea harem a Palatului Topkapî (Topkapı), care se remarcă prin importanța sa istorică, arhitecturală și culturală, a fost ascunsă cu grijă de celelalte Curți. Haremul era un loc atât de secret, încât istoricul perioadei Fâtih, Tursun Bey, spunea: «Dacă soarele (șems) nu ar fi fost folosit în persană la feminin, nu ar fi putut intra în harem.»"

350 de ani de la moartea lui Molière

MOLIÈRE ȘI LULLY (5)

Costin Tuchilă, Pușa Roth

Genul de spectacol total, specific *Divertismentelor regale* de la curtea lui Ludovic al XIV-lea, este cum nu se poate mai bine reprezentat de *Amanții magnifici* (*Les Amants magnifiques*), comedie-balet în cinci acte, în proză, de Molière și Lully, jucată în premieră în 4 februarie 1670 [1] la Saint Germain-en-Laye. Ea este considerată pe bună dreptate apoteoza *comediei-balet*, specie teatrală cu o istorie foarte scurtă, pentru că după moartea lui Molière (1673), creațiile de acest tip sunt sporadice [2].

Spectacolul baroc, cu tot ce implică el, de la figuri mitologice la mașinăriile teatrale, producând atât de gustatele surprize scenice, prevalează în *Amanții magnifici*. Textul e aici doar un pretext. Satira din alte piese ale lui Molière, inclusiv din alte comedii-balet, este aproape abandonată (o excepție: personajul Anaxarh, astrolog, a aluzie critică la astrologia la modă la Curte). Subiectul fusese dat de rege, care își dorise un spectacol de divertisment care să reunească tot ce putea oferi teatrul în acest scop: poezie și fantezie pastorală, muzică, balet, decoruri și costume cât mai bogate și „provocatoare" în spirit fantastic, efecte de tot felul. În plus, un spectacol care să poată fi interpretat nu numai de profesioniști, ci și de amatori. Pasionat de dans, regele Ludovic al XIV-lea ar fi interpretat două roluri, dar numai la prima reprezentație: Neptun (în prolog, primul interludiu) și Apollo-Soarele (în epilog, al șaselea interludiu [3]). Cu certitudine, de la a doua reprezentație rolurile au revenit Contelui d'Armagnac și Marchizului de

Les Amants magnifiques, gravură de Louis Legrand, 1773

Villeroi, după cum aflăm din „La Gazette" [4] care anunțase în 8 februarie premiera [5].

Recurgând la plasarea acțiunii într-o Grecie generică, atât de ofertantă pentru înscenarea barochistă, subiectul, dezvoltarea lui și personajele sunt convenționale. În Tesalia, în Valea Tempe, prințul Iphicrates organizează o serbare

[1] La Saint Germain-en-Laye au avut loc cinci reprezentații. Reluată târziu la Paris, în 15 octombrie 1688, de trupa Teatrului Guégénaud. Piesa a fost publicată după moartea lui Molière, în 1682.

[2] Un singur exemplu poate fi reținut: *La Princesse de Navarre* (*Prințesa Navarrei*) de Voltaire și Rameau, premiera în 23 februarie 1745, La Grande Écurie, Versailles, foarte asemănătoare ca structură cu comediile-balet ale lui Molière și Lully, poate chiar din dorința de a reînvia specia căzută în desuetudine în secolul al XVIII-lea. Un duet de contratenori, de virtuozitate, foarte dificil de interpretat, o face, astăzi, rar abordată.

[3] Acest fragment este prezentat curent și în epoca noastră, probabil tocmai pentru caracterul lui demonstrativ.

[4] „La Gazette", prima revistă săptămânală din Franța. Fondată de Théophraste Renaudot, primul ei număr a apărut la 30 mai 1631.

[5] „Le 4, Leurs Majestés prirent, pour la première fois, un Divertissement justement appelé Royal, puisque les belles choses dont il est composé sont accompagnées de toute la magnificence imaginable, et qu'il a pour sujet deux princes rivaux qui appliquent tous leurs soins à bien régaler une princesse." („Pe 4 [februarie], Majestățile Lor au asistat, pentru prima dată, la un Divertisment numit pe bună dreptate Regal, deoarece lucrurile frumoase din care este compus sunt însoțite de toată măreția imaginabilă și pentru că are ca subiect doi prinți rivali care își dau toată osteneala pentru a trata bine o prințesă.")

somptuoasă în cinstea lui Eriphile și a mamei sale, Aristione. Atât el cât și Timocles sunt pretendenți la mâna frumoasei Eriphile, insensibilă la avansurile lor. Opțiunea ei ar fi mai degrabă pentru Sostrate, un general de armată. Fata este însă presată să aleagă între cei doi pretendenți. Este convocat astrologul Anaxarh, care face apologia meritelor științei sale. Intervenția zeiței Venus pare a lămuri situația: zeița o îndeamnă pe Aristione să-și aleagă ca ginere pe cel care îi va salva viața. Descoperim că Anaxarh este preocupat de a-și asigura averea, a sa și a fiului său, ajutându-l pe Iphicrates, ale cărui promisiuni sunt mai atractive decât cele ale rivalului său. Astfel, o falsă ambuscadă trebuie să-i permită lui Iphicrates să vină în ajutorul lui Aristione pentru a împlini profeția lui Venus. Succesul acestei stratageme va asigura căsătoria lui Iphicrates cu Eriphile. Aceasta îi mărturisește lui Sostrate că îl iubește, dar că nu se poate căsători cu el din cauza diferenței de stare socială. Tânărul este disperat. Rezolvarea survine însă pe neașteptate: Clitidas îi dezvăluie lui Eriphile că se poate căsători cu Sostrate, pentru că acesta i-a salvat mama de atacul unui mistreț. Șarlatanul Anaxarh este demascat iar cei doi prinți pe care i-a păcălit cu promisiuni false sunt furioși. Apoi o amenință pe Aristione pentru alegerea lui Sostrate ca ginere. Dar pentru că divertismentul nu se poate încheia altfel, Aristione îi iartă pe pe toți invitându-i să participe la festivalul jocurilor pythice. Nu trebuie să căutăm aici, în comparație cu marile comedii ale lui Molière, psihologie a personajelor sau motivație a acțiunilor lor, ci doar oferta spectaculară, admirabil folosită de Lully, de coregraful Pierre de Beauchamp și de autorul decorurilor, nimeni altul decât Carlo Vigarani, cel care construise un teatru la castelul Chambord, în care a avut loc premiera comediei-balet *Domnul de Pourceaugnac* (6 octombrie 1669). Pentru fiecare dintre cele șase interludii, scenograful a creat un alt decor și efecte scenice diferite. Pe o muzică interpretată de o orchestră amplă, scena înfățișează în prolog o mare mărginită pe fiecare parte de patru stânci uriașe, din vârful cărora se revarsă câte un fluviu. La baza stâncilor vedem câte doisprezece Tritoni, iar pe mare, patru Cupidoni călare pe delfini. În spatele lor, zeul Aeolus pe un nor mic, poruncind vântului să se retragă. Din valuri se ridică o insulă. După ce dansează, opt pescari cu ramuri de sidef și coral în mâini se așază pe stânci iar corul anunță venirea lui Neptun cu alaiul său, dedicând acest concert galant Regelui care îl înfățișează pe Neptun, Domnului Le Grand, Marchizului de Villeroi și Marchizului de Rassent, mici zeități marine. Spectacolul se încheie cu îndemnul: „Voguez sur cette mer d'un zèle inébranlable,/ Ç'est le moyen d'avoir Neptune favorable." [6]

Al doilea interludiu, la sfârșitul primului act, este o pantomimă cu trei dansatori, la care Eriphile asistă la invitația confidentei ei, Cléonice. În al treilea, decorul este o pădure. Nimfa din Tempe îi face onoarea de a-i cânta lui Eriphile și, pentru a o amuza, o invită să urmărească o scurtă comedie cu muzică, aluzivă desigur, în care un Păstor se plânge prietenilor săi de indiferența celei pe care o iubește. Când sosește Păstorița, toți trei se retrag pentru a-i urmări reacțiile. Fata adoarme. Când se trezește, Păstorul e la picioarele ei; e iritată de faptul că a urmărit-o, dar îi apreciază stăruința sentimentală și consimte să fie iubita lui. Doi satiri, care o urmăriseră și ei pe Păstorița, își caută consolarea în vin.

După acest fragment de teatru în teatru, începe actul al III-lea, după care, în al patrulea interludiu, vedem o grotă, bizar loc de plimbare pentru prințese. Aici opt statui cu torțe în mâini dansează – ceea ce am numi noi astăzi „dansuri de caracter", atitudinile și gesturile lor fiind diferite. Al cincilea interludiu este din nou o pantomimă, intitulată *Pasiunile*, exprimând frământarea lui Eriphile.

În Epilog, scena este un amfiteatru cu o arcadă în partea din spate, deasupra căreia este amplasată o tribună cu perdeaua trasă. Spectacolul este grandios. În final, în sunete de trompete și viori, apare, apoteotic, Apollo-Soarele, precedat de șase dansatori care poartă lauri, un soare de aur și deviza regală ca trofeu. „...așa încât acest spectacol, care înfățișează Sărbătoarea Jocurilor Pythice, a fost considerat a fi unul dintre cele mai bune din câte au fost până acum acum la o Curte regală, inegalabil prin măreție și galanterie", notează cronicarul în „La Gazette" .

„Genul de spectacol total, specific Divertismentelor regale de la curtea lui Ludovic al XIV-lea, este cum nu se poate mai bine reprezentat de «Amanții magnifici» («Les Amants magnifiques»), considerată pe bună dreptate apoteoza comediei-balet, specie teatrală cu o istorie foarte scurtă."

[6] Navigați cu ardoare pe-această mare albastră,/ În acest fel îl veți avea pe Neptun de partea voastră."

Aforisme

MAXIME... MINIME (8)

George Corbu

Scriitor, traducător, jurist
Primul președinte al Comisiei Naționale a Bibliotecilor
Președintele Uniunii Epigramiștilor din România, Directorul revistei „Epigrama”
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Motto: *Fiecare zi cu aforismul ei.*

Monseniorul oficiază mesa zilnică, restului muritorilor le este rezervată masa zilnică.

Timpul funcțiunii nu trebuie să-l includă și pe cel al ficțiunii.

A fost prăpăd: ploaia a diluviat.

„Să stai de 6”, căci „6–6” este un zar de fugă la jocul de table.

Mă *canguresc* și eu cum pot.

Nu poți stinge veșnicia, oricât ai sufla în ea.

Dublă condiție umană: sclav la stat/patron, rob lui Hristos.

Am făcut demersuri pentru deschiderea unei Agenții pentru privatizarea sentimentelor.

Revoluțiile – explozibilii istoriei.

Un pleonasm nu ca oricare altul: confesiune de credință!

Pe trupul veșniciei, o cicatrice: Omul!

Între *farmecele* de ieri și *atacurile energetice* de astăzi – o egalitate perfectă.

Bătrânețea nu este altceva decât recurența adolescenței!

Suportăm domnia, mai bine spus, demonia tehnologiei.

Sunt atașatul cultural al unei familii de spirite.

Îmi inspectez zilnic ego-ul pentru a mă conspecta în cunoștință de cauză.

Ce greu îmi înăbuș vocația de fachir!

Îmi fierb creierii, și nu greierii, cum recomandă Uniunea Europeană.

Până când viața nu se va preda, în integralitatea ei, Spiritului, nu vom fi desăvârșiți!

Am fost trimis în literatură sub *ascultarea* de epigramist pe care o îndeplinesc încă, socotind-o o împlinire, cu bucurie, determinare și tărie.

Viața – o federație de viețuiri.

Să ridicăm scara virtuților, dar și ocara, cât mai sus!

El nu e mincinos, e doar ticălos!

Rugămintea să nu fie gelatinoasă, iar rugăciunea să nu fie servilă.

De neimaginat un *platou* al filozofilor fără *Platon*!

Icoana a suplinit cu brio absența fotografiei; după apariția acesteia din urmă, asistăm la coexistența lor.

Mergeți la biserică, să-i dați o șansă lui Dumnezeu să existe!

De ce n-ar exista și iubiri de probă? (Evident la alții, nu la mine!)

Ce folos că sunt bine văzător, dacă nu-s bine văzut!

Nu poți sărbători o limbă, cum fac frații noștri basarabeni, pentru simplul motiv că nu există un cadou pe care să i-l poți oferi!

Ar fi de tot trist ca spațiul virtual să se transforme într-unul vital!

Tot mai mulți compatrioți suferă de *aneantită*.

Rugăminte pe o filă de acatist: Părinte, vă rog să începeți pomenirea morților cu subsemnatul.

Mi-e liniștea tot mai grăbită.

Pietrele sunt năzuroase: vor să fie aruncate doar în intelectualii autentici.

Pleonasticul salut mineresc: „Noroc bun!". Aș vrea să cunosc și un noroc rău...

Intru repede și tot astfel ies din *starea de zel*.

Epigramist este cel care are acces neîngrădit (liber) la poantă.

M-ai speriat de moarte! De viață m-am speriat (și încă o mai fac) singur.

În calitatea mea de om al Țării, mi-ar plăcea să miros a țăran.

N-am iluzii, am însă așteptări!

Oare neamul prost poate fi atestat genetic?

Urmuz a înălțat absurdul până la sublim!

Neputând să te iau „în consens", te dau în consemn.

De la *stil* la *pistil* – modus cogitandi.

Băgați-mă în seamă într-un singur fel: lăsându-mă în pace!

Umbra n-are de-a face cu biologia mea!

S-a chefuit (și cheltuit!) ca-n povești: 3 zile și 3 nopți.

Omagiem limba română, vorbind-o pur, și simplu, și corect (dacă se mai poate).

Donjonul și Don Juanul erau contemporani.

E nevoie tot mai mult de o majorare a majoratului.

Bârfa e condimentul vieții.

Vorbarul și *vorbăria* formează cuplul monden al zilelor noastre.

Voi fi cu adevărat poet când voi împușca prima metaforă.

Fericiți făcătorii de globalizare, că a lor va fi Apocalipsa!

Viața – o problemă tehnică, precum oricare alta.

Singura avere este ceea ce ai în cap, dar și pe ea o poți pierde odată cu tăierea capului.

Suprema noastră performanță negativă constă în aceea că orice alt animal ne este superior.

Atenție! Câine periculos: sfâșie inimi!

Patriot – specie pe cale de dispariție!

Există și superiorități fictive: ale politicienilor de mucava.

Nemodernizate, atributele unei babe au fost transferate politicii față de cetățean: surdă, șchioapă, oarbă!

Din seria pleonasmelor „ascunse": conștiință rațională.

Celebrului tenor, spre amuzament: Plácido Robingo!

Altruism? Alt truism!

Parafrază cinică a unui vers de Imn: La urne, cu visuri, cu flori!...

De când aștept ca aristocrația de spirit să se istoricizeze!

Modernitatea: de la Dante la dantele...

Acest pictor s-a „baricadat" în propriul tablou.

Pentru unii actori/actrițe se scriu roluri, în timp ce pentru infractorii morali se scriu epigrame.

Mi-e dor de-o viață emerită.

Mai răul nu poate fi decât recunoscător răului care l-a generat.

De ziua mea am avut parte de un mic scandal... omagial.

Iată și un umorist delincvent: produce haz de necaz.

Răspuns la o urare: să te audă Dumnezeu și să te și creadă!

Un nume oximoronic: Tristan al Bucuriei.

Document Inedit

DUILIU ZAMFIRESCU: UN DUEL PRINCIAR
Prezentare, traducere și note de Ioan Adam

Ioan Adam

Critic și istoric literar
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România

Într-un august fierbinte din vara lui 1897, un eveniment monden a înfrigurat lumea politică și diplomatică europeană. Lângă Versailles a avut loc un duel a cărui miză era onoarea a două puteri continentale: Italia și Franța. Exponenții lor erau doi prinți de sânge regal: un francez orgolios și imprudent, posibil candidat la un tron ipotetic, și un italian, nu mai puțin ilustru, dornic să răzbune ofensa adusă de cel dintâi armatei țării sale. Duelul, stropit cu sânge albastru, a făcut mare vâlvă prin ziare și cabinete, iar **Duiliu Zamfirescu**, atunci prim-secretar de legație la Roma, s-a grăbit să-și informeze ministrul tutelar, Dimitrie A. Sturdza. Raportul lui, în care notația mondenă se îmbină cu judecata morală și reflecția politică matură, dă măsura capacității lui analitice, dar și a talentului său scriitoricesc. E motivul pentru care îl propun cititorilor „Leviathanului", la 126 de ani din clipa în care a fost scris și expediat guvernului de la București.

Duiliu Zamfirescu

Légation Royale
de Roumanie
N° 282 [août 1897]

Son Excellence
Monsieur D. Stourdza
Président du Conseil
Ministre des Affaires Etrangères

Monsieur le Ministre,

L'affaire du duel Savoie-Orléans ayant pris fin, pour le grand soulagement des amis des deux nations, il est peut-être oiseux de refaire en détail l'historique de cet épisode, provoquée par la légèreté d'un prince français, d'autant plus qu'il n'a pas manqué de soigner lui-même la réclame autour de son aventure. Parti aux frais d'un journal, qui ne s'est jamais fait scrupule d'agrandir son tirage au dépens de l'honneur d'autrui, ce prince de la maison de France a toujours

Legația Regală
a României
Nr. 282 [august 1897] [1]

Excelenței Sale
Domnului D. Sturdza
Președinte al Consiliului
Ministru al Afacerilor Externe

Domnule Ministru,

Afacerea duelului Savoia-Orléans [2] luând sfârșit, spre marea ușurare a prietenilor celor două națiuni, e poate de prisos să refacem în detaliu istoria acestui episod provocat de frivolitatea unui prinț francez, cu atât mai mult cu cât el însuși a avut grijă să facă reclamă în jurul aventurii sale. Plecat pe cheltuiala unui jurnal care nu și-a făcut niciodată scrupule să-și mărească tirajul pe seama onoarei altuia, acest prinț al Casei Franței a confundat întotdeauna dreptul exploratorului

Prințul Henri d'Orléans, c. 1900

Prințul Vittorio Emanuele, Conte di Torino

confondu le droit qu'a l'explorateur de dire la vérité sur ce qu'il a vu, avec la fébrile nécessité du voyageur-reporter de recueillir et, au besoin, d'inventer des nouvelles à sensation. C'est ainsi que le Prince Henri d'Orléans, à peine débarqué sur le sol africain, a commencé une suite de correspondances, dirigées contre l'Italie et spécialement contre les officiers italiens qui avaient été les prisonniers du Négus. Ces correspondances n'ont cessé et n'ont pas même changé de ton jusqu'au moment de son départ d'Abyssinie.

À la première lettre publiée par *le Figaro*, les officiers italiens en route pour le Harrar répondaient par la provocation que l'un d'eux, le Lieutenant Pini, désigné par le sort, adressait au prince; à la seconde lettre, dirigée personnellement contre le Général Albertone, celui-ci constituait ses témoins. On n'attendait que le débarquement du prince à Marseille, pour régler la question de priorité entre les deux cartels, – quand, tout d'un coup, l'intérêt d'une nouvelle provocation, celle-ci partant d'un prince du sang, vint reléguer les deux autres au second plan. –

Le départ du Comte de Turin pour Paris accompagné de deux colonels en activité, le Comte Felice Avogadro di Chiunto, commandant la 4-ème brigade de cavalerie et François Vicino Pallavicino, commandant du régiment de cavalerie de Gênes,

de a spune adevărul despre ceea ce a văzut cu necesitatea febrilă a călătorului-reporter de a culege și, la nevoie, de a născoci vești senzaționale. Astfel că Prințul Henri d'Orléans, abia debarcat pe pământul african, a început o serie de corespondențe îndreptate împotriva Italiei și mai ales contra ofițerilor italieni care fuseseră prizonierii Negusului. Aceste corespondențe n-au încetat și nu și-au schimbat tonul până în clipa plecării sale din Abisinia.

Primei scrisori publicată de *Figaro*, ofițerii italieni aflați în drum spre Harar îi răspundeau prin provocarea pe care unul dintre ei, Locotenentul Pini, tras la sorți, o adresa prințului; după cea de-a doua, îndreptată personal contra Generalului Albertone, acesta și-a ales martorii. Nu se aștepta decât debarcarea prințului la Marsilia pentru a rezolva problema priorității între cele două carteluri, când, dintr-odată, interesul stârnit de o nouă provocare, una venind din partea unui prinț de sânge, le trimise pe celelalte două într-un plan secund.

Plecarea Contelui de Torino la Paris, în compania a doi colonei activi, Contele Felice Avagadro de Chiunto [3], comandantul celei de a patra brigăzi de cavalerie și Francisc Vicino Pallavicino, comandantul regimentului de cavalerie din Genova, a părut publicului de o asemenea gravitate, încât Guvernul, speriat, voind să scape de orice responsabilitate,

parut au public d'une telle gravité, que le Ministère, effrayé, voulant dégager toute responsabilité, fit insérer dans les journaux amis une note officieuse par laquelle il déclarait n'avoir aucune connaissance du but que se proposait Son Altesse R[oya]le dans son voyage. Cependant les événements à Paris se précipitaient. Dans une première entrevue des témoins du Comte de Turin avec les représentants du P[rin]ce d'Orléans, tout faillit être compromis par l'inexpérience et la roture des deux gentilshommes improvisés: l'aventurier russe Léontieff, récemment nommé gouverneur général des provinces équatoriales de l'Ethiopie et Mourichon, compagnon de voyage du prince. Mais la supériorité morale des deux véritables gentilshommes italiens était telle, que le russe et le français finirent par accepter toutes leurs conditions, celle de se battre du sabre exceptée.

On connaît le résultat de la rencontre: le prince Henri a eu la leçon qu'il avait largement méritée.

La situation du Ministère Rudinì dans cette affaire était des plus difficiles. Après avoir tout fait pour le rapprochement des deux nations, se voir exposé à perdre en un seul jour le fruit de tant de labeur, apparaissait, pour le président du Conseil et pour l'homme sage et d'intelligence harmonieuse qui conduit les relations extérieures de l'Italie, comme la chose la plus injuste. Le Ministre de la guerre pouvait bien empêcher le Prince de passer la frontière, comme il avait fait en dernier lieu avec le L[ieutenan]t Pini, mais on savait que le C[om]te de Turin partait avec le plein assentiment du Roi et que le Colonel Panizzardi, Attaché militaire à Paris, était directement chargé de tenir Sa Majesté au courant de tout ce qui se passait. –

Le résultat si heureux du duel, l'enthousiasme avec lequel il a été accueilli en Italie et le respect qu'il a imposé en France même, aux italophobes les plus endurcis, viennent confirmer une fois de plus cette vérité: qu'en politique, quand il s'agit d'un sentiment populaire profond et sincère, la logique froide n'est pas toujours la meilleure voie à suivre, et qu'un Souverain a souvent, à lui seul, plus d'intuition que beaucoup d'hommes politiques réunis. –

Dans la situation actuelle de l'Italie par rapport à la France, vouloir vaincre ou tout au moins corriger des répugnances instinctives, est faire oeuvre sage et patriotique; mais vouloir dénaturer ou seulement dissimuler l'existence de ces sentiments, serait se tromper soi-même et se priver, de propos délibéré, de l'appui sur qu'on trouve dans la conscience publique pour résoudre les difficultés. Le Roi l'a compris et l'action, aussi courageuse que spontanée, du neveu de Sa Majesté n'a fait qu'accroître la popularité déjà si grande de la Maison de Savoie. –

făcu să apară în jurnalele prietenoase o notă oficioasă prin care declara că nu cunoaște deloc scopul călătoriei Alteței Sale Regale. În acest timp evenimentele se precipitau la Paris. Pe parcursul unei prime întrevederi a martorilor contelui de Torino cu reprezentanții P[rin]țului de Orléans, lipsa de experiență și grosolănia a doi nobili improvizați: aventurierul rus Leontieff [4], recent numit guvernator general al provinciilor ecuatoriale ale Etiopiei și Mourichon, tovarășul de călătorie al prințului, a fost pe punctul de a compromite totul, dar superioritatea morală a celor doi veritabili gentilomi italieni era atât de vădită încât rusul și francezul le-au acceptat în cele din urmă toate condițiile, cu excepția celei a luptei cu sabia.

Se știe rezultatul întâlnirii: prințul Henri a primit lecția pe care o merita din plin.

Situația Guvernului Rudinì [5] în această afacere era cât se poate de dificilă. După ce făcuse totul pentru reapropierea celor două națiuni, riscul de a irosi într-o singură zi rodul atâtor eforturi i se părea președintelui Consiliului și omului înțelept și cu o inteligență armonioasă care conduce afacerile externe ale Italiei de o nedreptate strigătoare la cer. Ministrul de Război putea desigur să-l împiedice pe Prinț să treacă frontiera, cum o făcuse în ultimă instanță cu L[ocot]enentul Pini, dar se știa că Contele de Torino pleca cu deplinul consimțământ al Regelui și că Atașatul militar la Paris, colonelul Panizzardi, era direct însărcinat s-o țină pe Majestatea Sa la curent cu tot ceea ce se petrecea.

Rezultatul atât de fericit al duelului, entuziasmul cu care acesta a fost primit în Italia și respectul pe care l-a impus în Franța înșiși italofobilor celor mai înrăiți au confirmat o dată în plus acest adevăr: că în politică, atunci când e vorba de un sentiment popular profund și sincer, nu logica rece e întotdeauna cea mai bună cale de urmat și că un Suveran are adesea, el singur, mai multă intuiție decât mulți oameni politici laolaltă. [6]

În actuala situație a Italiei în raport cu Franța, a vrea să depășești sau cel puțin să corectezi aversiunile instinctive este deopotrivă o dovadă de înțelepciune și patriotism; dar a vrea să denaturezi sau măcar să disimulezi existența acestor sentimente ar însemna să te minți pe tine însuți și să te privezi, deliberat, pentru a rezolva dificultățile, de sprijinul sigur care se află în conștiința publică. Regele a înțeles asta și fapta, pe cât de curajoasă pe atât de spontană, a nepotului Majestății Sale, n-a făcut decât să crească popularitatea deja atât de mare a Casei de Savoia.

N-ar trebui totuși să se exagereze importanța acestui act de bravură până la a-l considera drept o pedeapsă aplicată Franței, așa cum o fac anumite ziare din peninsulă și să o

Il ne faudrait cependant pas s'exagérer l'importance de cet acte de bravoure jusqu'à le considérer comme une punition infligée à la France ainsi que le font certains journaux de la péninsule et le fêter comme une victoire nationale, au son de l'hymne royal, ainsi qu'il est arrivé dans plusieurs villes du midi et à Rome même, où une bande de jeunes gens, formée à la place Colonne, voulait aller au palais Farnèse et n'a été arrêtée que juste à temps, pour l'empêcher de se livrer à des démonstrations sous les fenêtre de l'Ambassadeur de France. – C'est simplement un acte digne qui doit satisfaire l'amour propre des italiens et les faire aimer davantage leur dynastie.

Monsieur Malvano, que j'ai vu aujourd'hui, m'a dit que les troupes étaient consignées, toutes les mesures prises, depuis dimanche matin, pour garantir l'ordre et défendre les français résidants en Italie, au cas où le Comte de Turin eut été tué ou seulement blessé. Il était enchanté de l'issue de la rencontre et un peu étonné lui-même de la rapidité avec laquelle cet événement s'était déroulé. Tout est bien qui finit bien, m'a-t-il dit heureux, comme son Ministre et comme tous les Ministres, de s'être délivré de ce cauchemar.

celebrezi drept o victorie națională, în acordurile imnului regal, așa cum s-a întâmplat în mai multe orașe din sud și chiar la Roma, unde o bandă de tineri, formată în piața Colonna, voia să se ducă la palatul Farnese și n-a fost oprită decât în ultima clipă să se dedea la demonstrații sub fereastra Ambasadorului Franței. – E pur și simplu un act demn care trebuie să satisfacă amorul propriu al italienilor și să-i facă să iubească mai mult dinastia.

Domnul Malvano [7], pe care l-am văzut astăzi, mi-a spus că trupele erau consemnate și toate măsurile luate, de duminică dimineața, pentru a păstra ordinea și a apăra pe francezii rezidenți în Italia, în cazul în care Contele de Torino ar fi fost ucis sau numai rănit. El era încântat de rezultatul înfruntării și un pic mirat de rapiditatea cu care s-a desfășurat evenimentul. Totul e bine când se sfârșește cu bine, mi-a zis el, fericit, la fel ca Guvernul său și toți Miniștrii, că a scăpat de acest coșmar.

Note

1. Nr. 282 [august 1897]
B.N.R., Ms. 10945.
Expeditorul nu a specificat ziua în care a scris raportul, dar el poate fi datat în a doua jumătate a lunii august 1897, în funcție de contextul evocat.

2. În 15 august 1897, la Vaucresson, lângă Versaillles, într-un loc numit Bois des Maréchaux, avusese loc un duel între doi prinți de sânge regal, unul italian și altul francez. Italianul era *Vittorio Emanuele Torino Giovanni Maria,* conte *di Torino* și infante de Spania (1870–1946), iar francezul *Henri Philippe Marie d'Orléans,* duce *de Chartres* (1867–1901), lider al ramurii orleaniste care revendica tronul Franței. Cauza duelului a fost orgoliul național fierbinte, ca la toate popoarele latine, iar cel care a aprins fitilul unei dispute ce putea deteriora grav relațiile dintre două state și popoare a fost francezul. Plecat pe banii ziarului francez *Le Figaro* în Africa, a vizitat prizonierii italieni aflați în custodia negusului etiopian Menelik al II-lea după dezastruoasa înfrângere de la Adua și i-a etichetat drept lași.

Explozie de revolte la Roma și printre ofițerii italieni! Abia apăruse prima corespondență în jurnalul parizian, că un locotenent, Pini, tras la sorți dintre mulți doritori de revanșă, i-a trimis cartelul prințului francez imprudent. La a doua scrisoare, care-l viza personal pe generalul Albertone, acesta și-a ales imediat martorii pentru o confruntare similară pe „câmpul de onoare". Se aștepta revenirea la Marsilia a înaltului turist francez, când miza duelului a crescut exponențial. Victor Emanuel Torino Giovanni Maria de Savoia-Aosta, conte de Torino, nepot al regelui Umberto I și văr al succesorului acestuia, Victor Emanuel III, îl provoacă la duel pe omologul său de pe Sena. Evident că provocatorii anteriori au trecut pe un plan secundar, locotenentul Pini fiind consemnat în cazarmă.

Confruntarea a presupus preparative conforme rangului celor doi combatanți. Nu se puteau duela cu pistoalele, arma soților încornorați, ci cu sabia, singura demnă de prinți cu sânge regal. Duelul a avut loc la 5 dimineața, iar italianul, mai agil, l-a atins în abdomen pe francez după cinci reprize care au durat 26 de minute. Martorii au convenit că rănitul nu mai putea continua lupta… Învingătorul s-a întors în Italia, onoarea peninsularilor era salvată, iar regele Umberto I, și el militar, l-a primit cu onoruri: „Vreau să fiu primul care te felicită din toată inima pentru exemplul pe care l-ai dat și pentru succesul pe care l-ai avut!"

3. Ca în toate duelurile, combatanții au avut secundanți. Contele de Torino și i-a ales din înalta aristocrație. L-au însoțit pe teren contele *Felice Avogadro di Quinto* (1844–1907), colonel italian și aghiotant al regelui Umberto și colonelul *Francisc Vicino Pallavicino*, amândoi ofițeri de cavalerie. Au făcut-o, desigur, cu consimțământul monarhului. Martorii Prințului de Orléans ar fi fost, zice Duiliu Zamfirescu, plebei inexperimentați. Afirmație amendabilă parțial: rusul Leontieff (amintit de trei ori în rapoartele zamfiresciene) era conte de Abai, fost ofițer în elita cavaleriei țariste. Sursele bibliografice pe care le-am consultat susțin totuși că regulile confruntării le-ar fi stabilit el.

4. *Nikolai Stepanovici Leontiev* (1862–1910), conte de Abai, fusese șeful misiunii militare ruse care a instruit trupele etiopiene și le-a livrat armament modern (tunuri, puști). În 1897 a fost numit de Menelik II guvernator general al provinciilor meridionale ale Etiopiei.

5. Referire la guvernul condus de *Antonio Starrabba,* marchiz *di Rudinì*, instalat la putere în 10 martie 1896, după dezastrul de la Adua și aflat într-o poziție dificilă pentru că premierul nu se putea opune fără pierderi electorale valului naționalist provocat de afirmațiile pripite ale prințului d'Orléans, dar voia totodată să se despartă de politica antifranceză a predecesorului său, Francesco Crispi.

6. Încă una dintre afirmațiile senioriale ale lui Duiliu Zamfirescu pe tema priorității în societate a „omului ales", aristocratul capabil să vadă mai bine decât mulțimea.

7. *Giacomo Malvano*, pe adevăratul său nume *Giacobbe Isacco Malvano* (1841–1922), diplomat și politician italian. Născut într-o familie evreiască din Torino, a intrat în diplomație în 1862, fiind numit, în 1885, pentru prima dată secretar general în Ministerul de Externe. Constrâns din cauza invidiei colegilor să-și abandoneze postul în timpul guvernului Francesco Crispi II, își reia funcția, în 12 martie 1896, odată cu venirea la putere a marchizului di Rudinì. A fost secretarul general cel mai longeviv, funcționând sub mai multe guverne, de coloraturi diferite, până în 8 septembrie 1907.

Document

MIHAI BENIUC: „POEZIA ESTE O STARE A CONȘTIINȚEI”
Interviu realizat de Cornelia Barbu (Bartels)

Cornelia Bartels

Poetă, prozatoare
Germania

Poetul **Mihai Beniuc** trăiește într-o solitudine calmă. În ciuda vârstei sale (născut la 20 noiembrie 1907) se află în plină activitate creatoare. Pe masa sa de lucru stau așezate în stive o mulțime de cărți, seria de *Scrieri* – Mihai Beniuc, apoi multe manuscrise, aparent risipite, alte foi albe, imaculate, ce-și așteaptă liniștit rândul. Poetul mă întâmpină cu o întrebare grăbită: „Ce doriți să *mai* aflați despre mine?”, cu o altă tonalitate în glas la acel *„mai”,* apoi continuă să vorbească la fel de grăbit, cu o privire foarte aprinsă îndreptată către mine: „Ce vă mai pot spune eu, când despre mine și opera mea s-a scris atâta? Despre ce am scris s-au emis multe păreri, s-au luat diferite atitudini critice, încât n-ar mai fi loc pentru ceva nou…”.

Încerc să opresc năvala vorbelor cu o voce calmă, reținută, afirmând sfios motivul venirii mele…

Mihai Beniuc

Sursa foto: Muzeul Național de Istorie a României

Cornelia Barbu (Bartels): *Ne-ar interesa la ce lucrați? Cum lucrați? Ce gândiți să mai publicați? Cum își face simțită prezența, în mișcarea literară contemporană, poetul, omul Mihai Beniuc?*

Urmează un scurt moment de tăcere și eu încă nu știu dacă putem continua discuția, nu sunt sigură că voi reuși să-mi duc misiunea la bun sfârșit și să obțin un interviu. Interlocutorul meu vorbește repede, aproape că nu așteaptă să audă întrebările mele. Ideile fug la fel de grabnic ca vorbele, obligându-mă la o notare mai mult prescurtată a celor spuse. Dar, spre marea mea surpriză, deodată tonul s-a schimbat și aud spunându-mi-se: Atunci, dacă asta vă interesează, notați ce socotiți că merită interes pentru cititorii revistei „Flacăra”. Ce nu, să rămână între noi… *Și n-a rămas nimic între noi. Iar prima mărturisire a fost ca un bun început de interviu...*

Mihai Beniuc: Ocupația mea zilnică: a nu lăsa să treacă nicio zi fără să scriu vreo poezie. Iar, ca o altă mărturisire, mâna descoperă printre alte hârtii un dosar, între coperțile căruia stau rânduite noi manuscrise. Poezii încă nepublicate.

Și-apoi continuă: Totuși, am un volum de poezii sub tipar la Editura Eminescu și pregătesc un altul. Deci, ocupația mea preferată, aproape a doua mea natură, rămâne poezia.

Totul spus ca dintr-o suflare. Îndrăznesc, totuși, să întrerup năvala vorbelor și pun o întrebare încercând să conduc discuția noastră pe făgașul unui interviu.

C. B.: *Proza fiind a doua „ocupație” a dumneavoastră, bănuiesc că ea nu este zilnică, la fel ca poezia?*

M. B.: E drept că doresc să continui scrierea memoriilor, ale căror manuscrise sunt pierdute, pe aici, pe undeva, printre hârtii. Dar redactarea lor îmi creează unele probleme. O să am ceva greutăți până voi definitiva volumul, pentru că vreau să fac un singur volum. Mai lucrez, din când în când, la o piesă, o dramă istorică, care se numește *Horia*. Am început-o cu ani în

urmă. Mai am, în perspectivă, în afară de asta, un roman care se va ocupa de drama morții soției mele. M-a marcat foarte mult.

Apoi urmează un nou moment de tăcere. Profit și întrerup tăcerea.

C. B.: *Aș adăuga că mai sunteți solicitat de multe reviste literare, publicații din provincie etc.*

M. B.: Da, dar din păcate numai cu ocazii festive. Sunt colaboratorul de „ultimă instanță", de „prestigiu", de care se folosesc grabnic redactorii. Foarte rar mi s-a solicitat un grupaj de poezii scrise de Mihai Beniuc. Nu găsesc nimic rău în asta! Este de datoria mea să colaborez la reviste, este de datoria mea să scriu poezia în care cred, poezia de simțire românească, poezia patriotică. Eu niciodată nu am solicitat vreo colaborare, dar trebuie să vă mărturisesc că niciodată nu am scris la comandă. Poezie scriu de plăcere și oricând. Cine vrea să publice o poezie de-a mea, indiferent cu ce prilej, poate găsi una din cele aflate aici în dosar. Chiar acum aștept să vină cineva care mi-a cerut un articol despre Sadoveanu. Cu prilejul centenarului nașterii lui Sadoveanu, am fost foarte puțin solicitat, cu toate că lui Sadoveanu i-am fost un colaborator foarte apropiat. Nu numai în perioada când el a fost Președintele Uniunii Scriitorilor, iar eu secretarul. L-am cunoscut îndeaproape, dar acum au apărut mulți specialiști în Sadoveanu și nu pare să-i intereseze cuvântul unui om care l-a cunoscut. Această situație mă nedumirește și nu mă poate lăsa indiferent, întrucât generația mea a deschis drumul valorificării complexe a literaturii, începând cu Eminescu. Nu se poate da la o parte o generație, luându-se în seamă cu prioritate numai părerile acestor „specialiști" care scriu cu nemiluita dând la o parte trecutul, agățându-se totuși de marii clasici, ca iedera de copac.

C. B.: *Spuneați că nu scrieți poezie la comandă. Atunci cum putem citi poeme noi semnate de dv. care să cuprindă chiar evenimentul sărbătorit?*

M. B.: Eu scriu de plăcere. De obicei, publicarea poemelor nu mă preocupă în mod special. Aceste poeme patriotice, de țară, scrise zilnic și depuse în dosarul cu pricina, au menirea ca odată și-odată să fie publicate. Dacă se socotesc demne de asta. Dacă nu, nu. Eu nu mă supăr când mi se respinge o poezie. Așadar, menirea lor, fie ele și cu caracter personal, nu e de a rămâne în sertar. Mi s-a publicat, până acum, tot ce am dat. Deși au fost ani când nu am publicat niciun rând, necerându-mi-se niciun rând. De ce mi s-a publicat tot ce am dat? Probabil pentru că eu nu scriu o poezie special pentru 1 Mai chiar în preziua sărbătorii, eu scriu o poezie despre clasa muncitoare, despre oamenii muncii ai acestei țări în care cred și pe care socotesc că trebuie să-i cânți în vers. Scriu și mai mult de când m-am pensionat ca profesor universitar. În afară de scris, din când în când, mă mai ocup de cei care-și dau doctoratul în psihologie la mine, căci am fost șeful Catedrei de Psihologie la Universitatea din București.

C. B.: *Deci nu sunteți pensionar al Uniunii Scriitorilor, deși sunteți membru al Uniunii?*

M. B.: Nu am acest merit. Sunt pensionar de stat, pentru că profesiunea mea este aceea de profesor. Mi se ceruse să-mi prelungesc cu 5 ani șederea la catedră, dar am refuzat, sperând că voi avea răgazul de a-mi vedea mai bine de treburile mele, ceea ce nu s-a întâmplat în realitate.

C. B.: *Așadar, nu sunteți de profesie scriitor?*

M. B.: Nu știu dacă poate fi numită profesiune. Dar a fi scriitor înseamnă a te apropia cu gândul și fapta de conștiința maselor, a fi ecoul ei. A fi scriitor înseamnă a scrie tot timpul și a-ți transforma în bun, în marfă, opera. Din asta să existe, prin asta să respire. A fi scriitor nu înseamnă să fii numai cu numele și să aștepți sau să pretinzi ajutoare de la Fondul Literar al Uniunii Scriitorilor. De parcă asta ar fi singura preocupare a scriitorului care nu are decât pretenții de la stat, nu și de la el. Eu sunt profesor de meserie, dar scriu în fiecare zi. Asta e pasiunea mea și o a doua profesie. Scriitorul se poate profesionaliza relativ greu. El nu poate ajunge niciodată la stadiul de a produce ceva din „materialul clientului".

C. B.: *Cum se poate ajunge poet?*

M. B.: În orice caz, nu trebuie făcute școli și ateliere de poezie. Și, mai cu seamă, nu trebuie încurajate organizările în gașcă ale celor ce bat la porțile poeziei. Poet poate să fie și un mecanic, și un cizmar (cum e Hans Sachs la germani), și orice om care are o înzestrare și, mai cu seamă, setea de a cunoaște poezia. Fiecare poezie este ocazională, cum a spus Goethe. Așa că nu trebuie făcută o distincție între poezia ocazională și cea de suflet, pentru că nu poți scrie dacă nu ai substanța necesară. Dacă tu nu ai nimic cu comunismul, n-ai să poți niciodată să scrii ceva pozitiv sau drept despre comunism. Poezia nu e o meserie, ci exprimarea conștiinței unui om înzestrat cu o calitate – aceea de a mânui cu precizie și talent limba maternă. Dar poezia patriotică cu „ura" și „trăiască", cu citarea de nume și fapte, mie îmi repugnă. Eu am o poezie, *Chivără roșie*, care este revoluționară, fiind totuși și istorică. Ea este simbolul revoluției, revoluția însăși. În poezia patriotică trebuie să existe un flux revoluționar care să fie transmis și cititorilor. Să nu ne facem iluzii crezând că poeziile patriotice vor avea efect asupra conștiinței maselor. În definitiv, opera literară are doi poli. La unul, însuși scriitorul. La celălalt capăt, cititorul. Dacă nu există o apropiere între cele două capete, nu se produce acel arc voltaic, de comuniune. Nimeni nu-și poate face iluzia că e singur și izolat de lumea asta și poate face ce-i

trece prin cap. Dacă e la polul îndepărtat, trebuie să facă totul ca să se apropie de celălalt capăt pentru a crea scânteia. La noi, cel care încearcă să facă apropierea între cei doi poli este partidul, fără ca el să fie poet, dramaturg sau romancier.

C. B.: *Vorbiți-ne despre limbajul poetic.*

M. B.: Poezia lui Eminescu este o poezie elevată, dar poate să o citească orișicine. Datoria poeziei este: ce spune să nu fie pentru sine, ci pentru cititori. Ca să crezi din capul locului că te adresezi cititorului anului 2000 este o stupiditate. Noi trebuie să scriem pentru contemporaneitate. Acei care scriu într-o limbă căutat „elevată", o fac tocmai pentru a-și ascunde ignoranța. Limba poetică se învață printr-o experiență îndelungată. Numai așa ajungi să afli în ce constă poezia. Aici se amestecă subiectivul cu obiectivul într-un amalgam ce se soldează cu realizarea unui aliaj care dă metalul cel mai nobil: aurul. Pe când limbajul așa-zis elevat al multor poezii este alcătuit din acel metal de conservă pe care-l arunci.

C. B.: *Vă întreb cum se poate ajunge la limbajul nobil al poeziei? Care sunt condițiile ?*

M. B.: În primul rând totul este legat de trebuințele poporului. Să fii apropiat de el. Să-l cunoști și să-l iubești. Asta e condiția pentru a le putea transforma în metalul nobil, dacă e nobil, al poeziei. Condiția de scriitor nu înseamnă să fii mereu mângâiat pe obraz. Sau să trăiești fără să muncești și să scrii versuri ininteligibile. Fiecare poet trebuie să scrie așa cum simte el. Cu orice risc. Eu așa mi-am început cariera, cu poezii care nu erau agreate de regimul trecut și a trebuit să plătesc tribut pentru curajul meu, interzicându-mi-se multe din ele. Unii oameni sunt dispuși să răstălmăcească și pe cât posibil să se ferească de ceea ce le-ar aduce neplăceri. Eu nu cred că literatura trebuie scrisă numai ca să facă bucurie oamenilor.

C. B.: *La începutul discuției noastre ne-ați mărturisit că lucrați foarte mult. Cum lucrați?*

M. B.: Niciodată nu pot spune că lucrez după un plan dinainte stabilit. În materie de literatură, „cincinalele" nu au ce căuta. Atunci piesa *Horia* ar fi trebuit terminată de cel puțin 25 de ani. Nici poeziile cu caracter ocazional nu le scriu pe loc. Ele trebuie elaborate. Lucrez relativ repede, având în vedere că am peste 50 de volume tipărite. Am o mare greutate cu scrierea *Memoriilor,* datorită faptului că nu am fost un singuratic, am cunoscut multă lume. Am scris despre scriitori pe care i-am cunoscut, unii străini, în cei 16 ani cât am fost secretar și președinte al Uniunii, din 1949 până în 1965, când am fost respins de confrații mei și insultat pentru că nu am renunțat de a fi eu însumi. Dar să nu mai deschidem rănile... Scriitor am fost întotdeauna. Am fost și diplomat, profesor universitar, dar și scriitor care a administrat banii Uniunii. Ar fi trebuit să trăiesc simplu, ca Ion Creangă. Eu însă am avut o viață mult mai complicată. *Memoriile* mă vor face cunoscut.

C. B.: *Vă interesează opinia criticilor?*

M. B.: Nu. Nu trimit volume cu dedicații criticilor, pentru că nu vreau să-i oblig să scrie despre mine, bine sau rău. *Opera rămâne.* Și dacă rămâne în memoria cititorului una din cărțile mele și nu volumele celor care au scris despre mine, este suficient. Acesta este singurul meu gând optimist. Vă relatez o întâmplare. În cadrul unor schimburi culturale, i s-a trimis unui profesor universitar și editor american un grupaj de poezie românească. Erau prezenți poeți tineri și mai puțin tineri, printre care eram și eu. Dar, în primul rând, era prezent Eminescu. După un timp primim răspunsul profesorului american, în care, printre altele, spunea că n-a reținut acele versificații ale tinerilor, dat fiind că orice elev al lui e în stare de asemenea exerciții, oprindu-se totuși la 2-3 nume. A reținut poezia lui Eminescu, care l-a impresionat în mod deosebit și cu care ar dori să vorbească personal în vederea editării...

Interviu publicat în revista „Flacăra", nr. 46, 13 noiembrie 1980 – rubrica „Flacăra pentru minte, inimă și literatură"

„Nu trebuie făcute școli și ateliere de poezie. Și, mai cu seamă, nu trebuie încurajate organizările în gașcă ale celor ce bat la porțile poeziei. Poet poate să fie și un mecanic, și un cizmar (cum e Hans Sachs la germani), și orice om care are o înzestrare și, mai cu seamă, setea de a cunoaște poezia. Fiecare poezie este ocazională, cum a spus Goethe. Așa că nu trebuie făcută o distincție între poezia ocazională și cea de suflet, pentru că nu poți scrie dacă nu ai substanța necesară."

Eseu

CELEBRAREA GRATIFICĂRII INSTANTANEE

Claudiu Neacșu

Prozator, eseist

În lumea noastră rapidă, gratificarea instantanee a devenit o normă. Vrem totul acum. Și, dacă nu obținem imediat acel ceva, devenim agitați și neliniștiți. Acest lucru este valabil mai ales atunci când vine vorba despre dispozitivele noastre digitale. Ne așteptăm ca acestea să funcționeze perfect de fiecare dată și ne enervăm atunci când nu o fac. Suntem obișnuiți să obținem ceea ce ne dorim, atunci când ne dorim. Iar acest lucru nu este valabil doar pentru bunurile fizice – ne așteptăm ca și experiențele noastre digitale să fie rapide și fără probleme. Acesta este un lucru bun, în general. Ne-a făcut mai nerăbdători, dar ne-a făcut și mai exigenți.

Trăim într-o epocă a satisfacției instantanee. Vrem ceea ce vrem, atunci când vrem, și nu ne este teamă să le spunem tuturor despre asta. Atunci când vrem să facem cumpărături, nu mai trebuie să așteptăm zile sau săptămâni pentru ca achizițiile noastre să sosească; cu doar câteva clicuri, le putem primi direct la ușa noastră. Iar această obsesie pentru satisfacția instantanee nu se aplică doar la bunurile materiale. Ne dorim, de asemenea, ca totul în viața noastră să fie ușor și convenabil – de la a ne primi mâncarea la domiciliu, la a putea comunica instantaneu cu oricine din întreaga lume. Nu este de mirare că economia gratificării instantanee este în creștere. În lumea afacerilor, acest lucru a dus la o obsesie pentru viteză, care este adesea considerată cheia succesului. Multe companii au adoptat mentalitatea că, dacă nu pot face rapid ceva, nu ar trebui să facă deloc. Deși există un oarecare adevăr în această idee, este de asemenea important să ne amintim că viteza nu ar trebui să vină niciodată în detrimentul calității. Suntem în mod constant înconjurați de ideea de satisfacție instantanee. Acum putem comanda mâncare, haine și cam tot ceea ce ne dorim, dar fără a fi nevoie să ieșim din casă. Și, dacă asta nu este suficient de rapid, putem privi la televizor cum oamenii fac acest lucru. Suntem în mod constant bombardați cu reclame și mesaje de la mărci, toate concurând pentru a ne atrage atenția. Și, în calitate de consumatori, dorim să putem interacționa cu aceste mărci în condițiile noastre.

Gratificare instantanee. Este ceea ce tânjim cu toții, nu-i așa? Vrem ca dorințele și nevoile noastre să fie satisfăcute acum, nu mai târziu. De aceea lanțurile de fast-food au atât de mult succes. Ne oferă satisfacția instantanee la care visăm.

Îți amintești ultima dată când a trebuit să aștepți ceva? Poate că ai stat la coadă la magazinul alimentar sau ai așteptat ca un prieten să apară la prânz. Cum te-ai simțit? Cel mai probabil, te-ai simțit nerăbdător și frustrat. Este posibil să fi început chiar să te simți enervat și iritat. Acest lucru se datorează faptului că trăim într-o societate care celebrează gratificarea instantanee. Vrem lucrurile acum și nu suntem dispuși să le așteptăm. Această mentalitate s-a infiltrat și în viețile noastre online. Ne așteptăm ca site-urile web să se încarce

instantaneu și ne așteptăm ca e-mailurile noastre să ajungă imediat în cutiile poștale. Dacă nu o fac, ne enervăm.

Ne-am obișnuit cu toții cu satisfacția instantanee în viața noastră digitală. Vrem informații și divertisment. Și le vrem acum. Căutăm pe internet și în rețelele de socializare cele mai rapide răspunsuri și cel mai distractiv conținut. Această tendință culturală schimbă, de asemenea, modul în care ne așteptăm să fim tratați de către întreprinderi. Nu mai vrem să stăm în așteptare pentru serviciul clienți sau să așteptăm zile întregi până când ajunge o livrare. Dorim servicii și satisfacții instantanee. În era rețelelor de socializare și a conectivității aproape constante, oamenii au ajuns să se aștepte la o satisfacție instantanee chiar și pentru cele mai simple sarcini. Acum putem viziona un film, comanda o masă sau rezerva un zbor fără să ne ridicăm de pe scaun. Și, deși această gratificare imediată are beneficiile sale, poate duce, de asemenea, la nerăbdare și nemulțumire față de status quo. Nu este greu de înțeles de ce oamenii au ajuns să se aștepte la gratificare instantanee. Suntem în mod constant bombardați cu notificări de pe dispozitivele noastre, care ne îndeamnă să verificăm online ce se întâmplă. Poate fi tentant să cedăm acestui impuls și să ne satisfacem nevoia de gratificare instantanee. Dar, deși gratificarea instantanee poate fi mulțumitoare pe termen scurt, adesea ne face să ne simțim nesatisfăcuți pe termen lung. Ne putem trezi derulând nerăbdători prin fluxurile noastre de conținut social media, în căutarea următorului lucru care ne va oferi încă o descărcare de dopamină.

Această dorință de satisfacție imediată a dus la apariția mesageriei instantanee, a serviciilor la cerere și a altor tehnologii care ne permit să obținem cu un efort minim ceea ce ne dorim. Ne-am obișnuit atât de mult să obținem imediat ceea ce vrem, încât deseori ne simțim nemulțumiți atunci când lucrurile nu merg așa cum așteptăm noi. Suntem în mod constant presați să reușim și să obținem mai mult. Și, atunci când nu reușim, ne simțim ca niște ratați. Am devenit o societate de oameni care sunt obișnuiți să obțină ceea ce vor atunci când vor. Iar acest lucru se extinde și la viața noastră profesională. Ne așteptăm ca șefii noștri să ne acorde măriri de salariu și promovări imediat ce le cerem. Ne așteptăm de la colegii noștri să își facă partea lor de muncă, fără să se plângă. Ne așteptăm ca toți clienții noștri să fie mulțumiți de produsele și serviciile noastre și să nu se plângă. Vrem să fim promovați rapid, să facem mulți bani instantaneu și să ne atingem obiectivele cu puțin efort. Ne așteptăm ca relațiile noastre să fie satisfăcătoare și fără drame încă de la început. Și, atunci când acestea nu sunt satisfăcătoare, le punem capăt rapid. Ne așteptăm ca cei apropiați să știe exact ce gândim și ce simțim și ne așteptăm să nu experimentăm niciodată

durere sau greutăți. De asemenea, am ajuns să ne așteptăm la rezultate imediate de la antrenamentele și dietele noastre. Și, atunci când nu vedem rapid rezultate, renunțăm. Această mentalitate începe să îți sune familiar?

Am ajuns într-un punct al istoriei în care este posibilă satisfacerea instantanee a tuturor dorințelor noastre. Putem să comandăm online mâncare, haine și aproape orice altceva ne trece prin cap și să ni se livreze la ușă în doar câteva ore. Putem viziona filme și emisiuni TV la cerere și chiar citi cărți fără a fi nevoiți să ieșim din casă. În timp ce acest nivel de confort este minunat, el a condus, de asemenea, la o societate care este din ce în ce mai nerăbdătoare și intolerantă. Nu mai vrem să așteptăm nimic, fie că este vorba despre hainele pe care le purtăm sau despre mâncarea pe care o mâncăm. Această atitudine a început să se răsfrângă și asupra relațiilor noastre personale. Ne așteptăm acum ca partenerii noștri să fie disponibili pentru noi în fiecare moment al zilei. Și, dacă nu sunt, trecem la următorul.

Această mentalitate s-a răsfrânt asupra vieții noastre profesionale și a făcut ravagii în modul în care abordăm proiectele și sarcinile. Vrem să vedem rezultate imediat. Și, dacă nu le vedem, alegem calea abandonării. Acest lucru poate duce la sentimente de depresie, frustrare și furie. Presiunea constantă de a produce rezultate imediate își pune amprenta asupra bunăstării noastre mentale.

Opusul celebrării gratificării instantanee este să trăiești în prezent. Acest lucru necesită disciplină și conștientizare de sine, dar, odată stăpânit, aduce un sentiment de împlinire și pace. Vei avea bucuria de a experimenta lumea în prezent. Opusul celebrării gratificării instantanee este, de asemenea, destul de paradoxal, celebrarea. Atitudinea de celebrare înseamnă să îți iei timp să savurezi ceva sau pe cineva: să te oprești, să te uiți în jur și să te bucuri de acel lucru înainte de a merge mai departe. De îndată ce am terminat cu ceva, trecem mai departe; întotdeauna vin alte lucruri la rând.

Acesta este motivul pentru care oamenii care se căsătoresc de tineri tind să rămână împreună mai mult timp decât cei care se căsătoresc mai târziu în viață – pentru că își iau timp să se bucure unul de celălalt, în loc să treacă prin aceleași etape până când apare următorul lucru important. Ei nu văd căsnicia ca pe un mijloc de a ajunge la un scop, ci mai degrabă ca pe propria recompensă. Cu alte cuvinte, ei sărbătoresc dragostea și, astfel, sunt mai bine echipați pentru a o menține vie pe termen lung.

Putem spune, de asemenea, că opusul sărbătoririi satisfacției instantanee este sărbătorirea gratificării graduale, care presupune să învățăm să apreciem ceea ce avem și să muncim din greu pentru a ne îmbunătăți. Știm din experiența personală cât de dificil este să facem acest lucru; este nevoie să învățăm răbdarea și disciplina și să acceptăm responsabilitatea pentru acțiunile noastre și consecințele acestora. Faptul că suntem capabili să celebrăm aceste calități atunci când se manifestă la alții (spre deosebire de atunci când le afișăm noi) înseamnă că noi credem în capacitatea oamenilor de a dezvolta în ei înșiși aceste calități. Este un semn al încrederii noastre în natura umană faptul că ne simțim suficient de încrezători pentru a sărbători aceste calități la alte persoane, în loc să le considerăm ca fiind de la sine înțelese. Pe scurt, arată că avem încredere în ceilalți oameni.

În concluzie, aș vrea să spun că viața este făcută din momente, nu din repere. Și că fiecare moment ar trebui trăit așa cum se întâmplă, fără alt motiv decât faptul că ești în viață și că ești capabil să experimentezi această lume. Prea des ne petrecem timpul îngrijorându-ne pentru viitor sau regretând trecutul. Lăsăm zilele, săptămânile și lunile să zboare și fără să le trăim vreodată cu adevărat. Avem doar o singură șansă în această viață. Atunci de ce ne petrecem atât de mult timp urmărind lucruri care nu contează? Este timpul să începem să trăim momentul. Să nu mai alergăm după lucruri care nu ne vor face fericiți și să începem să ne bucurăm de lumea din jurul nostru. Atunci când te oprești și te gândești la asta, să trăiești cu adevărat în acest moment este un lucru rar. Cei mai mulți oameni sunt atât de absorbiți de gândurile lor despre trecut sau viitor încât uită să experimenteze ceea ce se întâmplă chiar acum. Însă, atunci când îți propui să trăiești în prezent, vei descoperi că viața este mult mai plăcută. Vei fi mai implicat cu oamenii din jurul tău și vei aprecia lucrurile mărunte, care de obicei trec neobservate. Așa că nu mai aștepta ziua de mâine și începe să trăiești astăzi. Nu te lăsa prins în gândul că trebuie să realizezi ceva uriaș înainte de a te putea numi de succes. Oamenii de succes nu sunt neapărat cei care sunt cei mai productivi. Ei sunt cei care reușesc să-și păstreze calmul în momentele dificile și să rămână concentrați pe sarcina pe care o au de îndeplinit. În ceea ce privește realizările, nu contează de unde vii sau câți ani ai – dacă muncești din greu și nu renunți niciodată, îți vei atinge în cele din urmă obiectivele. Așadar, ține-ți capul sus și amintește-ți că succesul este întotdeauna la îndemână.

Pe scurt: gândește ca o furnică. Furnicile nu se grăbesc să își îndeplinească rapid sarcinile. Ele lucrează metodic și cu răbdare până când le finalizează. La întrebarea dacă furnicile dorm vreodată, răspunsul este da. Dar, în loc să stea adormite pe parcursul nopții, ele rămân active în acele ore, neavând un somn în sine, ci ceea ce se poate numi pui de somn. Cu toate acestea, de îndată ce vin zorii zilei, ele cad în toropeală și rămân în această stare până la apus. Acest lucru le asigură că, indiferent de ceea ce se întâmplă între răsărit și apus, colonia va continua să funcționeze fără probleme. Același principiu se aplică și în cazul oamenilor: sistemele noastre nervoase au nevoie de perioade regulate de repaus și de recuperare după ce au fost expuse la factori de stres. În caz contrar, suprasolicitarea ne-ar putea duce la epuizare, ceea ce ne-ar face incapabili să mai performăm la niveluri maxime. Trebuie să învățăm să ne oprim și să mirosim trandafirii din când în când!

„Trăim într-o epocă a satisfacției instantanee. Vrem ceea ce vrem, atunci când vrem, și nu ne este teamă să le spunem tuturor despre asta. Atunci când vrem să facem cumpărături, nu mai trebuie să așteptăm zile sau săptămâni pentru ca achizițiile noastre să sosească; cu doar câteva clicuri, le putem primi direct la ușa noastră. Iar această obsesie pentru satisfacția instantanee nu se aplică doar la bunurile materiale.”

Dialog la Antipozi

JANET FRAME SAU UN ÎNGER LA MASA MEA

Daniel Ioniță

Poet, traducător, Sydney, Australia

Există scriitori de mare talent care ar fi trebuit, poate, să fie sau să fi fost onorați cu premii internaționale, precum Premiul Nobel pentru Literatură, dar care au, practic, puține șanse de recunoaștere la acest cel mai înalt nivel. În principal, aceasta se datorează faptului că ei nu trăiesc și nu au scris sau nu a fost publicați în țările învecinate celor două țărmuri ale Altanticului de Nord și mă refer la țările Europei și la Statele Unite ale Americii. Influența geopolitică și istorică determină, se pare, recunoașterea pe plan internațional. Nu insinuez în nici un fel prin asta că cei care au primit până acum premiile cele mai înalte nu le-ar merita. Nicidecum! Dar este de netăgăduit faptul că dacă te naști și (sau...) ești educat într-o țară din acest spațiu, ai cel puțin de zece ori mai multe șanse să devii posesorul unor asemenea recunoașteri. Excepțiile sunt puține, iar dintre acestea, cel puțin jumătate dintre non-europeni și non-americani au fost educați în mediul cultural anglo-saxon (spre exemplu J. M. Coetzee, romancier sud-african laureat al Premiului Nobel pentru Literatură pe anul 2003, tanzanianul Abludrazak Gurnah, 2021, japonezul Kazuo Ishiguro, 2017, dar și alții). Regiunea Oceania a fost dăruită cu un singur Nobel pentru Literatură, primit de romancierul australian Patrick White în 1973. Dar mai există un autor care a fost în câteva rânduri foarte aproape de această distincție și despre care merită să se știe. Este vorba de talentata scriitoare neozeelandeză **Janet Frame**.

Renumită la nivel internațional pentru creația sa care cuprinde romane, povestiri, poezie, ficțiune pentru copii și o autobiografie, Janet Frame a primit numeroase premii, inclusiv Ordinul Noii Zeelande, cea mai înaltă distincție civilă a țării de la Antipozi, precum și Ordinul Imperiului Britanic, pentru servicii aduse literaturii.

Celebritatea lui Frame derivă atât din cariera ei literară, cât și din dramatica ei viață personală. După ani de spitalizare psihiatrică, tânăra scriitoare era programată pentru o lobotomie! Această procedură barbară se mai practica, încă, acum 50-60 de ani, și dacă ar fi ajuns să fie realizată, nu ați mai avea ocazia să citiți acest articol. Însă operația a fost brusc anulată când, cu doar două zile înainte de procedură, volumul ei de debut – unul de povestiri – a primit în mod neașteptat premiul literar național al Noii Zeelande.

Multe dintre romanele și povestirile ei explorează copilăria și spitalizările psihiatrice dintr-o perspectivă semi-fictivă. Autobiografia ei în trei volume a fost adaptată în filmul *An Angel at My Table* (1990), regizat de Jane Campion, dublă câștigătoare a Premiului Oscar pentru cel mai bun regizor pentru filmele *The Piano* și *The Power of the Dog* (*Pianul* și *Puterea câinelui*).

Janet Frame

Janet Frame s-a născut pe 28 august 1924 în orașul Dunedin, în sud-estul Insulei de Sud a Noii Zeelande, al treilea dintre cei cinci copii, părinții fiind de origine scoțiană – ca mulți dintre locuitorii orașului cu nume scoțian de la Antipozi. Tatăl ei, George Frame, a lucrat pentru Căile Ferate din Noua Zeelandă, iar mama ei, Lottie (născută Godfrey), a lucrat ca menajeră în familia scriitoarei Katherine Mansfield (a cărei biografie și operă am prezentat-o într-un număr anterior). Moașa viitoarei scriitoare, de la Spitalul St. Helens din Dunedin, în acea zi de august 1924, a fost dr. Emily Hancock Siedberg, prima femeie absolventă a Facultății de Medicină din Noua Zeelandă.

Frame și-a petrecut primii ani ai copilăriei în diferite orașe mici din provinciile Otago și Southland din Insula

de Sud a Noii Zeelande, înainte ca familia să se stabilească în orașul de coastă – ceva mai mare – Oamaru, prezentat drept „Waimaru" în romanul ei de debut și, ulterior, în alte opere. După cum ne povestește în primul volum al autobiografiei ei, copilăria viitoarei scriitoare a fost afectată de moartea a două dintre surorile sale adolescente, Myrtle și Isabel, care s-au înecat în incidente separate, și de crizele de epilepsie suferite de fratele ei George (numit „Geordie" și „Bruddie" în volumele de mai târziu).

În 1943, Frame a început să studieze la Colegiul de Educație Dunedin, pentru a deveni profesoară, frecventând cursuri de engleză, franceză și psihologie la Otago University. După terminarea a doi ani de studii teoretice cu rezultate mixte, Frame a început un an de stagiu practic la Arthur Street School din Dunedin care, conform biografului ei, a mers inițial destul de bine. Lucrurile au început să se destrame în a doua parte a acelui an, când, în urma unui colaps mintal în timpul vizitei unui inspector, a încercat să se sinucidă ingerând un pachet de medicamente. A fost internată pentru scurt timp la secția de psihiatrie a spitalului local din Dunedin și a început sesiuni de terapie cu profesorul John Money. În urma tratamentului a refuzat să se întoarcă acasă, unde tensiunile dintre tatăl și fratele ei se manifestau frecvent în izbucniri de furie și violență. În următorii opt ani, Janet Frame a fost internată, de obicei voluntar, în spitale de psihiatrie din diferite părți ale Noii Zeelande. În final a fost diagnosticată ca suferind de schizofrenie, fiind tratată cu terapie electroconvulsivă.

În 1951, în timp ce Frame era încă pacientă la spitalul Seacliff, Editura Caxton Press a publicat primul său volum, o colecție de povestiri intitulată *The Lagoon and Other Stories (Laguna și alte povestiri)*, volumul fiind distins cu premiul literar din acel an, ce s-a întâmplat să fie decernat tocmai atunci. După cum am menționat, acest neașteptat eveniment a făcut ca medicii să anuleze lobotomia (extirparea unor mari părți ai lobilor frontali ai creierului). La patru ani după ultima spitalizare la Seacliff, între aprilie 1955 și iulie 1956, tânăra scriitoare l-a întâlnit pe influentul om de litere Frank Sargeson, care locuia în Takapuna, o suburbie a orașului Auckland. Acolo a finalizat primul ei roman de mare anvergură, *Owls Do Cry (Bufnițele plâng)*.

Frame a părăsit Noua Zeelandă la sfârșitul anului 1956, iar următorii șapte ani au fost cei mai prolifici în ceea ce privește publicarea. A trăit și a lucrat în Europa, în principal la Londra, cu scurte șederi la Ibiza și Andorra. Autoarea se lupta încă cu anxietatea și depresia, iar în septembrie 1958 se internează la cerere la Maudsley Hospital din Londra. Aici, psihiatrul american Alan Miller, care-l avusese ca profesor pe John Money la Universitatea John Hopkins din Baltimore (SUA), a emis ipoteza că Janet Frame nu ar fi suferit niciodată de schizofrenie. În încercarea de a atenua efectele negative ale anilor petrecuți în spitalele de psihiatrie, Frame a început sesiuni terapeutice cu psihiatrul Robert Hugh Cawley, care a încurajat-o să continue să scrie ca metodă de a-și învinge anxietatea și depresia. Influența lui Cawley trebuie să fi fost hotărâtoare, deoarece autoarea i-a dedicat nu mai puțin de șapte dintre romanele ei.

Janet Frame s-a întors în Noua Zeelandă în 1963, acceptând bursa pentru scriitori „Burns Fellowship", oferită de către Otago University, în 1965. Următorii ani îi petrece în mai multe părți ale Insulei de Nord a Noii Zeelande, inclusiv Auckland, Taranaki, Wanganui, Horowhenua, Palmerston North, insula Waiheke, Stratford, Browns Bay și Levin. În această perioadă, Frame călătorește adesea, în principal în Statele Unite, unde primește rezidențe (burse plătite) la apreciatele tabere de artiști MacDowell și Yaddo. În timpul acestor șederi prelungite în SUA, Frame a avut relații strânse cu scriitori și artiști americani, printre care pictorul Theophilus Brown. Mai târziu scriitoarea se va referi la Brown ca fiind „experiența principală a vieții mele". Reamintesc și de partenerul ei de lungă durată, scriitorul Paul John Wonner, apoi de poeta May Sarton, de John Phillips Marquand și de Alan Lelchuck. În America, Frame a luat legătura și cu fostul ei terapeut și vechi prieten din Noua Zeelandă, profesorul John Money (care se stabilise în America de Nord), pe care îl vizitează frecvent la locuința acestuia din Baltimore.

În anii 1980–1990, Frame a scris trei volume autobiografice: *To the Island, An Angel at my Table* și *The Envoy from Mirror City* (*Spre insulă, Un înger la masa mea* și *Trimisul din Mirror City*). Romancierul australian Patrick White le-a descris ca fiind „printre minunile lumii literare". Regizoarea Jane Campion și scenarista Laura Jones au adaptat trilogia pentru televiziune. În cele din urmă, *An Angel at My Table* a fost lansat ca lungmetraj și a primit premii importante. Autobiografiile lui Frame s-au vândut mai bine decât oricare dintre cărțile ei anterioare, iar adaptarea cu succes a textelor de către Campion a făcut ca o nouă generație de cititori să ajungă să cunoască și să aprecieze opera scriitoarei. Frame a intenționat ca autobiografiile să „spună adevărul", sau „să corecteze falsurile" cu privire la trecutul ei și, în special, despre starea ei mintală, despre care nu s-a ferit niciodată să vorbească.

Opera scriitoarei a fost adesea premiată atât în Noua Zeelandă, precum și în Marea Britanie, de exemplu, cu *Commonwealth Writers' Prize*, în 1989, pentru ultimul ei roman, *The Carpathians* (*Carpații*). La data de 6 februarie 1990, de Ziua Națională a Noii Zeelande, Janet Frame a primit Ordinul Noii Zeelande, cea mai înaltă distincție civilă a națiunii. Ea a deținut, de asemenea, calitatea de membru din străinătate al Academiei Americane de Arte și Litere. I s-au conferit două doctorate onorifice, precum și statutul de „icoană culturală" (*Cultural Icon*). Au circulat adesea zvonuri care o prezentau pe Frame pe lista de finaliști la Premiul Nobel pentru Literatură, prima dată în 1998, după ce o jurnalistă i-a văzut numele în

fruntea unei liste care, mai târziu, s-a dovedit a fi în ordine alfabetică, și din nou, cinci ani mai târziu, în 2003, când Åsa Beckman, influentul critic literar, șef al cotidianului suedez „Dagens Nyheter", a prezis în mod greșit că Frame va câștiga prestigiosul premiu.

În ultimile decade ale secolului XX, operele scriitoarei au făcut subiectul unor studii academice de limbă engleză, incluzând abordări feministe și poststructuraliste. Au fost publicate monografii ample despre scriitoare. Dintre acestea menționăm contribuția biografică și critică a lui Patrick Evans din cadrul seriei „Twayne's World Authors Series", în 1977, apoi o interpretare feministă a romanelor și a autobiografiilor ,realizată de Gina Mercer, *Janet Frame: Subversive Fictions* (1994).

În anul 2000, istoricul neozeelandez Michael King a publicat biografia autorizată, *Wrestling with the Angel (Lupta cu îngerul)*.Acest volum a fost lansat simultan în Noua Zeelandă și America de Nord, apărând apoi și în ediții britanice și australiene. Biografia exhaustivă a lui King a atras atât laude, cât și critici. Unii critici au susținut că biograful nu a reușit să abordeze adecvat complexitatea și subtilitatea subiectului. King a recunoscut deschis că a ascuns anumite informații, „care ar fi fost o sursă de jenă și suferință pentru scriitoare" și că a adoptat abordarea „adevărului moderat de compasiune", sugerată de editoarea lucrării, Christine Cole Catley. Aceasta a pledat pentru o prezentare de dovezi și concluzii care să îndeplinească obiectivele majore ale biografiei, dar fără dezvăluirea unor informații care ar pune-o pe Frame (încă în viață în anul 2000) într-o situație jenantă nejustificată, ținând seama de sensibilitatea autoarei. King și-a apărat proiectul susținând că viitoarele biografii vor completa în cele din urmă golurile lăsate de lucrarea lui.

Frame a încetat din viață în ianuarie 2004, la Dunedin, la vârsta de 79 de ani, din cauza unei leucemii. I-au fost publicate postum mai multe lucrări, inclusiv un volum de poezie intitulat *The Goose Bath* (*Baia gâștelor*), care a fost distins cu premiul național de poezie al Noii Zeelande, în 2007. Acest fapt a generat o oarecare controversă în rândul unei părți a criticii literare, deoarece premiul nu se mai acordase niciodată postum. În 2010 a fost publicat romanul *Gifted* (*Dăruită*) al academicianului Patrick Evans (primul biograf al lui Frame). Mai târziu, romanul a fost adaptat pentru scenă, piesa fiind jucată în premieră la Festivalul de Artă Christchurch, în august 2013, urmată de un turneu prelungit în Noua Zeelandă. Deși a avut cronici pozitive, piesa a fost aspru criticată de moștenitoarea sa, nepoata scriitoarei, Pamela Gordon, care a susținut că lucrarea „a fost concepută pentru a o înjosi pe Frame". Evans a evitat controversa, declarând doar: „Am făcut publicitate lucrărilor ei și am popularizat-o de două ori, în două lucrări de răsunet. Am predat opera ei la generații de studenți. În *Gifted (Dăruită)* trebuie doar să te uiți la titlu pentru a vedea care este atitudinea mea față de Janet Frame. Chiar nu cred că am pentru ce să-mi cer scuze." Janet Frame rămâne unul dintre cei doi cei mai admirați autori provenind din Noua Zeelandă, probabil la același nivel cu predecesoarea ei, la fel de faimoasă, Catherine Mansfield.

Citate din operele scriitoarei:

„Nu există trecut sau viitor. A folosi gramatica pentru a împărți timpul e ca și cum ai desena cu creta pe ape."

„A scrie nu înseamnă doar să mergi la cumpărături peste graniță, într-o oarecare țară ireală: ci înseamnă ore și ani petrecuți pe străzile, în fabricile și în catedralele imaginației."

„Ne este groază de tăcere fiindcă este transparentă; precum apa limpede care revelează totul – pe cei folosiți, pe cei morți, pe înecați – tăcerea ne descoperă cuvintele aruncate doar ca să întunece pârâul limpede. Când suntem prea aproape de tăcere, uneori ne vedem propria reflecție, cu umbrele mărite de adâncuri, și asta ne înspăimântă. Știu. Știu." (*Grădini mirositoare pentru orbi*)

„Ea devenise din ce în ce mai tăcută cu privire la ce simțea cu adevărat. Se ghemuia în sine însăși, precum o scoică pe plajă, pe care când o atingi se închide repede și nu mai iese afară." (*Bufnițele plâng*)

„Toți scriitorii sunt exilați, iar aceasta este o stare implicită și prestabilită. Siguranța existenței constă într-o serie de expluzări succesive din tot ceea ce cară cu sine forța vieții… Toți scriitorii sunt exilați oriunde ar trăi, iar lucrările lor reprezintă călătoria de o viață spre țara pe care au pierdut-o." (*O autobiografie*)

„Pentru binele tău… – este un argument extrem de convingător, care te va conduce probabil spre propria distrugere." (*Fețe pe apă*)

„Viața e un iad care îți dă câte un premiu din când în când. Sau cel puțin așa am crezut."

„Limba, cel puțin, ne va descoperi secrete despre viață și moarte, conducându-ne prin labirintul Cuvântului originar, fie că acesta este monstru sau înger, către locul plin de jale unde îl vom întâlni pe Iov și-i vom asculta strigătul: Cât timp îmi veți mai tulbura sufletul și mă veți zdrobi cu cuvinte?" [1]

[1] Citate traduse de **Daniel Ioniță**.

„Celebritatea lui Janet Frame derivă atât din cariera ei literară, cât și din dramatica ei viață personală."

Eseu

IMAGINEA LUMILOR

Valentin Emil Mușat

Poet, eseist
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Creștinismul a fixat în conștiința colectivă credința că, după moarte, omul trece în post-existență. Ideea aceasta a avut asupra imaginarului religios consecințe structurante spațial, sufletul mortului devenind călător din lumea aceasta în lumea de dincolo. În lirica funerară, marea călătorie este precedată de marea despărțire și de pregătirea pentru trecerea în cealaltă lume. Cele două secvențe distincte în cadrul ceremonialului de înmormântare țin de credința că omul trebuie să se pregătească „încă din viață ca trecerea lui în lumea strămoșilor să se facă în mod sigur, corect și fără prea multe chinuri pentru cei rămași. [...] Datoria acestora față de cel plecat pe lumea de dincolo este înfăptuirea ritualului. Această datorie este esențială și nu poate fi preluată de nimeni. Neîmplinirea ei are efecte dintre cele mai nefericite, care afectează atât statutul sufletului mortului, rămas pribeag, neintegrat în lumea strămoșilor, cât și destinul neamului." [1]

Reprezentarea morții ca o mare călătorie din lumea aceasta în lumea de dincolo, fixată în *Cântecul zorilor*, se performează „în Oltenia de nord, estul Banatului și Transilvania sudică, în prima dimineață a priveghiului, după ce toți care l-au vegheat pe decedat au plecat. Un grup de femei în vârstă, obligatoriu în număr impar, cântă la fereastra casei, în tindă, așezat cu fața spre soarele care răsare, o succesiune de cântece de un dramatism unic", originale prin „bogăția ideilor și unicitatea practicii, a sintezei păgâno-creștine." [2]

Mihai Pop consideră că variantele transilvănene, în care Zorile sunt invocate să-și grăbească ivirea pentru a-l întoarce pe mort din drumul spre lumea cealaltă la „astă lume luminată", se raportează și conservă o structură mitică pe care „o regăsim în poezia noastră rituală și în basme; detaliile narațiunii generice dispar, metafora sau, în cazul nostru, personificarea-mit conservă însă aceleași tipar de gândire." [3] Imaginile dialogice au un caracter inițiatic și o funcție integratoare în noul rol din postexistență, recontextualizându-l în lumea strămoșilor. Paralelismul care se stabilește între planul performării și cel referențial-mitic face ca spectacolul funerar, prin structura și semnificația lui, să devină o tragedie hierofanică în care s-a produs un transfer de substanță între mitic și poetic. Morții trăiesc în lumea lor, în lumea cealaltă, comunică între ei, nu și cu cei vii din lumea aceasta. Prin forme mediate [4] – bocetele, pomana, visele – se stabilește comunicarea simbolică dintre vii și morți. Invocația este adresată Zorilor, zeițe subordonate sorții („– Bine, că noi vom grăbi,/ Și deloc că vom zili,/ Dar cine-n lume că poate/ Să-mplinească doruri toate?/ Că ursita a urzit,/ Și-n lume s-a împlinit,/ Rămâne nestrămutat/ Chiar și pentru împărat") [5], iar răgazul este solicitat ca să permită sufletului plecat spre cealaltă lume să se pregătească după rânduială. Femeile care dialoghează cu Zânele-Zori sunt, ca și aceste divinități, în număr impar. Funcția ordonatoare a acestor imagini se exercită în plan cosmic și are ca scop restabilirea echilibrului în relația „dintre viață și moarte, dintre natură și cultură. [...] Ritualul funerar oferă un cadru narativ prin intermediul căruia se structurează un cod semantic fundamental". [6]

Contextul funerar impune concordanța între limbajul ritual și acțiune [7], bocetele fiind utilizate „atât referențial, cât și indexical".

---

[1] **Nicolae Panea**, *Gramatica funerarului*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 2003, p. 26.

[2] Ibidem, p. 40.

[3] **Mihai Pop**, *Folclor literar românesc*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1976, p. 206–207.

[4] **Gail Kligman**, *Nunta mortului. Ritual, poetică și cultură populară în Translivania*, ediția a II-a, Iași, Editura Polirom, 2005, p. 110.

[5] Ibidem.

[6] **Gail Kligman**, *op. cit.*, p. 109.

[7] Apud **Stanley Jeyaraja Tambiah**, *A Performative Approach to Ritual*, Proceedings of the British Academy, London, vol. 65 (1979), Londra: British Academy.

Relația dintre cei vii și cei morți asigură calitatea echilibrului cosmic. Circumstanțele individuale ale morții constituie componenta indexicală a performării.

Din câmpul semantic al lumii acesteia „luminată,/ De Dumnezeu bun lăsată" fac parte elemente simbolice: vântul, ploaia, soarele, apa curgătoare, jocurile nejucate, lucruri nelucrate, flori mirositoare, frați, surori, mamă, dorul/dorurile, codrii, pădurile, munții, văile, pietrele, dobitoacele, steaua căzătoare, trecerea, plânsul, suspinul.

Termenii enumerației pot fi distribuiți în subgrupe paradigmatice de tipul sacru (Dumnezeu, lumina), cosmic (vânt, ploaie, soare, stea), teluric (munți, văi, ape, codri, păduri, pietre), animate (lume, flori, dobitoace), familie (mamă, frați, surori), sinele (omul trecător, muritorul). Elementele care leagă regnurile și fac posibilă comunicarea între ele sunt „plânsul și suspinul a căror funcție este de a neutraliza tensiunea morții ca eveniment existențial universal. Bocetul, ca fapt iconic și indexical, produce modelarea culturală a durerii trăite de către defunct, de familie și de comunitate." [8]

Imaginea poetică a lumii viilor are corelativ, în *Cântecul zorilor*, imaginea „lumii de dincolo în variantă populară", ambele integrate într-o „secvențialitate arhetipală":

„Dintr-o lume-ntr-alta,
Dintr-o țară-ntr-alta:
Din Țara cu dor
În cea fără dor,
Din Țara cu milă
În cea fără milă." [9]

Spațializarea celor două lumi se face în funcție de două atribute disjuncte, dorul și mila, structurante ale vieții și ale morții. Țara „este pământul locuit de un popor. Așa se vorbește de țara magilor de la Răsărit (Matei 2, 1, 12); de țara iudeilor (Ioan 11, 55; Fapte 10, 39); de țara locuitorilor din Tir și din Sidon (Fapte 12, 20) sau de o țară îndepărtată (Luca 15, 13–15; 19, 12), aici și cu sens metaforic. Vezi: Ținut, Ogor." [10]

Lumile, ca teritoriu și populație, sunt individualizate metaforic, relația dintre ele relevând „diferențierea morală" a universului „bazată mai mult pe opoziție și diferență decât pe similaritate și inversiune" și menținând „structura conceptuală a paralelismului negativ, caracteristic poeticii române." [11]

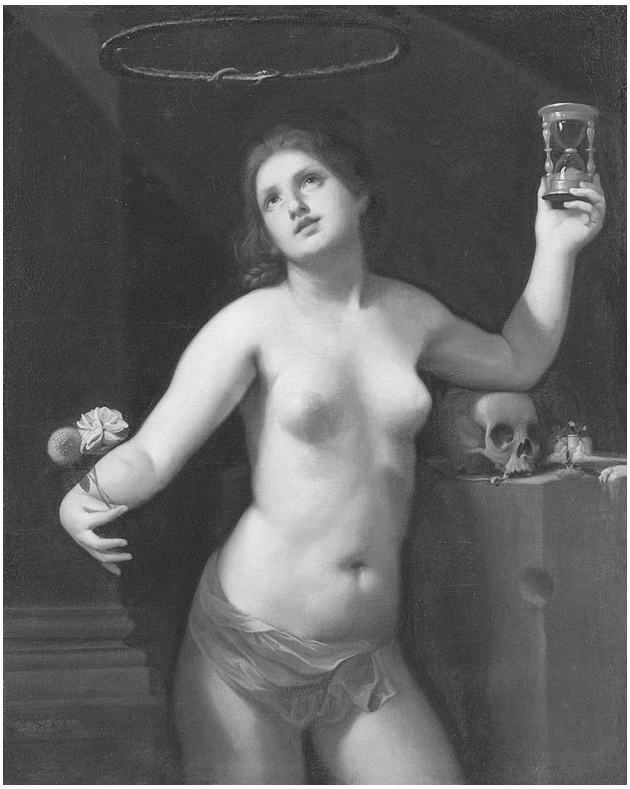

Guido Cagnacci (1601–1663), *Alegoria vieții*

Căutând formația și funcția cuvântului dor, Constantin Noica susține că acesta „are în el ceva de prototip: este o alcătuire nealcătuită, un întreg fără părți, ca multe alte cuvinte românești cu înțeles adânc și specific. Reprezintă o contopire, și nu o compunere. S-a contopit în el durerea, de unde și vine cuvântul, cu plăcerea, crescută din durere nu pricepi bine cum. […] Spunem dor, care este însă și căutare și negăsire, cum este și plăcere și durere." [12] Toponimul metaforic „țara fără de dor" spiritualizează imaginea lumii post-existențiale din ortodoxie, actualizată ca rugăciune în rânduiala înmormântării mirenilor: „Dumnezeul duhurilor și a tot trupul, Care ai călcat moartea și pe diavol l-ai surpat și ai dăruit viață lumii Tale, Însuți, Doamne, odihnește sufletul adormitului robului Tău (Numele), în loc luminat, în loc de verdeață, în loc de odihnă, de unde a fugit toată durerea, întristarea și suspinarea. Și orice greșeală ce a săvârșit el cu cuvântul, sau cu lucrul, sau cu gândul, ca un Dumnezeu bun și iubitor de oameni, iartă-i. Că nu e om care să nu fie viu și să nu greșească; numai Tu singur ești fără de păcat, dreptatea ta este dreptate în veac și cuvântul Tău este adevărul." [13] Rugăciunea oferă

[8] Ibidem, p. 112.

[9] *Flori alese din poezia populară. Poezia obiceiurilor tradiționale*, p. 237.

[10] **Preot Dr. Ioan Mircea**, *Dicționar al Noului*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1995, p. 537.

[11] **Gail Kligman**, *op. cit.*, p. 117.

[12] **Constantin Noica**, *Creație și frumos în rostirea românească*, București, Editura Eminescu, 1973, p. 14.

[13] *Moliftelnic cuprinzând slujbe, rânduieli și rugăciuni săvârșite de preot la diferite trebuințe din viața creștinilor*, ediția a cincea, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1992, p. 187.

în același timp o imagine generică a raiului, *locus amoenus*, topos al vieții veșnice, ca destinație a călătoriei sufletului (loc luminat, în loc de verdeață, în loc de odihnă, de unde a fugit toată durerea, întristarea și suspinarea) și, în același timp, a lumii morții ca ținut al durerii, întristării și al suspinului. Absența acestora, marcată prepozițional (fără), sugerează însăși moartea sufletului, deci o lume a morții, opusă vieții veșnice dobândite prin mântuire. Considerăm că cele două imagini ale lumilor dispuse în opoziție, Țara cu dor, Țara cu milă/Țara fără dor, Țara fără de milă, au originea în teologia apofatică și redau simbolic și metonimic imaginea lui Dumnezeu identificabil prin atributele sale. Aspirația la nemurire, finalitate a călătoriei sufletului, este dragoste și dor și sursă de imagini encomiastice: „Deci oricând în dragoste e și dor. Iar dorul înfrumusețează pe cel dorit." [14] De aceea dorul reprezintă și o marcă identitară a sufletului românesc, trăsătură justificabilă prin apartenența noastră la o cultură arhaică solidă, consacrată în aria oriental-europeană: „Dorul românesc stă în legătură cu personalismul comunitar al poporului nostru, și poate cu al popoarelor din Estul și Sud-estul Europei, părtașe la aceeași spiritualitate traco și slavo-bizantină." [15]

Subliniem că „Țara fără de milă" nu este lumea morților, ci lumea morții, desacralizată și desocializată, lumea vidului existențial. De aici și preocuparea viilor ca prin ritualul funerar sufletul să fie inițiat și să se integreze în lumea morților care este și una a vieții veșnice. Contextul funerar este extins în supraindividual și cosmic iar lumile, prin mediere transcendentală, comunică întru restabilirea ordinii universale. Poetica funerară reflectă dominanta eshatologică a conștiinței colective asumată ordonator în forme rituale.

Complexitatea fenomenului de aculturație medievală [16] în cadrul căreia s-ar putea înscrie imaginile semnalate se explică prin faptul că „n-a prea existat o opoziție tranșantă între popular și savant, între oral și scris (ceea ce nu este de fapt același lucru), ci s-a manifestat o interacțiune între agenții culturali și acte culturale de factură mai mult sau mai puțin savantă și mai mult sau mai puțin populară." Observațiile lui Jacques Le Goff au în vedere rolul unui intermediar cultural, preotul, în „locurile de sociabilitate și în schimburi culturale în evul mediu." [17]

Prudența îl determină însă pe autorul *Imaginarului medieval*, Jacques Le Goff, să recunoască impasul metodologic în cercetarea aculturației: „Repet, este greu de știut cum s-a realizat în epocile vechi folclorizarea culturii savante (chiar dacă, la sfârșitul evului mediu, pe unele opere de artă «populară» se pot studia fenomene de adoptare, de rezistență sau de adaptare ale modelelor «savante»)." [18]

Una dintre ipotezele provocatoare formulată de acesta este cea a „imaginarului de compensare, foarte activ în evul mediu", prezent în imaginea despre lume și în imaginea despre lumea cealaltă, produs al „opticii populare a diformului, a excesivului, a hiperbolicului, a miniaturizării, a monstruosului, a debordantului, a informului." [19] Având o structură palimpsestică, aceste imagini se situează între „onirismul popular și tradiția apocaliptică și vizionară", după cum o altă ipoteză pertinentă asupra cauzalității imaginarului acestuia vizează diferența dintre „bilingvismul clericilor" și „monolingvismul oamenilor din popor." [20]

[14] *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, traducere, introducere și note de Preot Profesor Doctor Dumitru Stăniloaie, vol. III , ediția a II-a, nota 555, București, Editura Harisma, 1994, p. 502.

[15] **Dumitru Stăniloaie**, *Reflecții despre spiritualitatea poporului român*, **http://spiritromanesc.go.ro/Despre%20Dor%20si%20Cantec.html**

[16] **Jacques Le Goff**, *Imaginarul medieval*, București, Editura Meridiane, 1991, p. 167–169.

[17] Ibidem, pag. 167.

[18] Ibidem.

[19] Ibidem, p. 170.

[20] Ibidem, p. 169.

„Creștinismul a fixat în conștiința colectivă credința că, după moarte, omul trece în post-existență. Ideea aceasta a avut asupra imaginarului religios consecințe structurante spațial, sufletul mortului devenind călător din lumea aceasta în lumea de dincolo. În lirica funerară, marea călătorie este precedată de marea despărțire și de pregătirea pentru trecerea în cealaltă lume."

Arte vizuale

NAVIGÂND PE MĂRILE LUMII ȘI ALE SUFLETULUI
Interviu cu pictorița Dorina Mocan de Daniel Onaca

*La Institutul Cultural Român din Stockholm, au avut loc în 2022 și 2023 (7–24 martie) două expoziții ale pictoriței **Dorina Mocan**, româncă stabilită în Suedia. Cu ocazia primei expoziții, am avut bucuria de a realiza acest interviu în atelierul artistei.*

Daniel Onaca: *În vara anului trecut, 2022, tablourile tale au putut fi admirate la sediul ICR de aici, din capitala Suediei. Ai vrea să ne împărtășești câteva din gândurile și sentimentele încercate la închiderea acestei expoziții care a durat mai toată vara, din 11 mai până în 12 august?*

Dorina Mocan: Mi s-a părut oarecum ca o revenire acasă. A fost plăcut să întâlnesc publicul, în mare parte suedez, dar și să descopăr celelalte activități ale Institutul Cultural Român în frumosul său sediu din Gamla Stan (Orașul Vechi), inima Stockholmului. Acest lucru a necesitat, din partea noastră, a tuturor, eforturi însemnate, având în vedere, printre altele, și elaborarea unui catalog al expoziției. Partenerul meu de viață, de 25 de ani, sculptorul Christer Lönngren a expus și el, ca invitat, câteva lucrări. Cel mai mare câștig al unei expoziții este întâlnirea cu publicul, puternicul feedback și sugestiile interesante primite din partea unor vizitatori privind posibile colaborări viitoare. Mulți dintre ei m-au contactat ulterior, dorind să achiziționeze lucrări de-ale mele. Aceasta este suprema confirmare a oricărei activități.

D. O.: *Aș vrea să ne întoarcem în timp și să începem cu începutul, cum se spune. Te-ai născut în România, la Târgu Mureș, mai exact. Mai departe povestește tu. Care a fost mediul în care ai crescut? Cum ți s-a trezit gustul pentru pictură?*

D. M.: Prima mea întâlnire cu arta s-a produs foarte devreme pentru că tatăl meu, economist de profesie, era iubitor de artă și picta el însuși în timpul liber. Printre primele mele amintiri a fost să pot atinge instrumentele lui de pictură și să fac ceea ce făcea el. Părea atât de captivant. Îmi amintesc că, odată, am alergat în jurul lui și, din greșeală, i-am răsturnat pe jos paleta și pensulele. Am început să plâng. Tatăl meu m-a ridicat atunci în brațe și mi-a pus în mână o pensulă

Dorina Mocan. Sursa foto: https://dorinamocan.com/

ca să mă consoleze. De atunci, acea pensula a fost mereu la vedere. Am crescut în Târgu Mureș, un oraș cu o viață culturală bogată și cu celebrul Palat al Culturii, construit la începutul secolului al XX-lea în stilul Art Nouveau. În copilăria mea, să pășesc în acea clădire ornamentată a fost ca și cum aș fi intrat într-o atmosferă de basm. Acel sentiment însoțit de sprijinul și dragostea părinților mei mi-a alimentat, cu siguranță, interesul crescând pentru artă.

D. O.: *Ce studii ai făcut pentru a deveni artist plastic? Ai avut mentori sau profesori care au jucat un rol important în viitoarea ta carieră?*

D. M.: Am început să studiez arta de la vârsta de 10 ani în orașul meu natal. În acel Palat al Culturii, menționat mai sus, pe lângă săli de concert, muzeul de artă, biblioteca, galeria UAP, mai existau ateliere ale școlii de artă pentru copii până la nivelul liceului. Am fost „descoperită” în clasa a IV-a cu ocazia vizitei făcută de un așa-zis descoperitor de talente… Am fost chemată apoi la un mare concurs, organizat pentru copiii din toată țara. La acel examen, desfășurat în frumosul sediu al Palatului, am fost admisă iar, ulterior, am susținut

probe practice în diferite etape, urmând Liceul de Artă, apoi Academia de Artă din Cluj.

Cei mai buni profesori ai mei din perioada liceului, Izsak Marton și Nagy Páll, au fost educatori sufletiști și strălucițiartiști. Simpla lor prezență am simțit-o ca pe o emulație. În copilăria mea, artistul era pentru mine o persoană importantă, cu o aură specială, care se plimba pe străzile orașului ca însuși Dumnezeu. Metoda pedagogică a lui Nagy Páll era să ofere studenților doar indicii potrivite pentru a rezolva singuri problemele plastice, fără a oferi, deci, soluții și rețete. Îmi amintesc cu căldură și de sculptorul Izsak Marton, directorul școlii. Era captivant să particip la lecțiile lui de sculptură, să simt mirosul de lut moale și să observ dăruirea lui de a preda. Părinții mei, îngrijorați, l-au oprit odată pe stradă, chiar înainte de absolvirea liceului, când intenționam să mă înscriu la Academia de Arte. „Eram eu suficient de talentată? Aveam vreo șansă să fiu admisă acolo?", l-au întrebat ei. După cum se știe, concurența era acerbă. Locuri puține, iar solicitanții erau mulți. Izsak Marton i-a liniștit dându-le un răspuns încurajator. Asta am aflat-o abia în anul următor, după ce am fost admisă la studiile superioare.

D. O.: *Ce ai făcut după terminarea studiilor?*

D. M.: După cei patru ani interesanți și tumultuoși de la Academia de Arte din Cluj, m-am angajat ca profesor la Școala Populară de Artă din Sfântu Gheorghe. Mulțumită notelor mari din diploma de absolvire, am putut alege între mai multe locuri de muncă din țară, locuri oferite în cadrul repartiției obligatorii de trei ani. Aflând că la Sfântu Gheorghe existau niște ateliere moderne de pictură, din toamna lui 1977, m-am dus acolo ca profesoară. În plus, cunoșteam și limba maghiară, fapt foarte util într-un oraș unde majoritatea populației era vorbitoare de limba maghiară.

Am avut norocul să închiriez ultimul atelier liber, disponibil din oraș, la etajul opt al unei clădiri înalte, cu ferestre mari și cu o perspectivă de câțiva kilometri, unde mă puteam consacra propriei mele activități de creație pe lângă munca de predare. Liniștea dobândită a fost un fel de eliberare – după anii de trudă ai studenției, sub același acoperiș, alături de alți colegi – departe de prețioasele indicații ale profesorilor. Atunci a început, de fapt, procesul găsirii unui stil și a unei identități proprii, al autoexaminarii, în singurătatea dintre pereții înalți ai atelierului, efortul susținut de a deveni artist. Pentru a te putea numi astfel, nu erau suficienți cei doisprezece ani de studii specializate.

D. O.: *În ce an și unde a avut loc debutul expozițional? Bănuiesc că a fost o expoziție de grup. Când ai avut prima expoziție personală? La câte ai participat în perioada cât ai trăit în România?*

D. M.: De la bun început am avut ocazia să particip la expoziții anuale de grup împreună cu artiști profesioniști locali; greu de numărat câte au fost… Erau expoziții municipale de unde statul făcea achiziții, cu regularitate. Am expus și la București, în Sala Dalles în 1978 și 1979, unde am participat cu un triptic de mari dimensiuni, pe care l-am vândut contra unei sume corespunzătoare salariului meu anual de profesor. Prima și singura expoziție personală din țară am avut-o în iarna anului 1979 în sediul galeriei UAP (Uniunea Artiștilor Plastici) din Sfântu Gheorghe.

D. O.: *Ai avut ocazia să participi la expoziții organizate în străinătate?*

D. M.: Nu, nu în acei puțini ani, dat fiind faptul că a trebuit să părăsesc țara în toamna lui 1981.

D. O.: *Sunt sigur că ai mai avea multe de povestit despre cariera artistică desfășurată în România. Dar aș vrea să facem un salt în timp și să ne oprim la anul și la împrejurările în care ai decis să părăsești țara. Ai fost influențată de condițiile de afirmare artistică, existente în România acelor ani, ori de altceva?*

D. M.: După cum spuneam, am început bine, am avut o slujbă bună, un atelier frumos, lucrările mele au fost apreciate tot mai mult, așa că eram destul de mulțumită. Nu mă gândeam să plec din țară și, fiind singură la părinți, la început, a fost aproape de neconceput. Dar mai târziu m-am răzgândit; atunci când soțului meu, refugiat politic și coleg artist din anii studenției, nu i s-a acordat drept de muncă din cauza cetățeniei sale străine. Nu i s-a permis nici măcar să-mi suplinească orele de predare la școală, în perioada concediului de maternitate, în decembrie 1979. Spre dezamăgirea noastră, i s-a permis, în schimb, unui alt coleg de-al meu, care avea deja un loc de muncă cu normă întreagă. Au mai fost și alte evenimente triste care s-au succedat rapid: pierderea locului de muncă, a atelierului, a noului nostru apartament… într-un cuvânt, a întregii siguranțe economice. Lumea mea se prăbușise cu totul. Am renunțat atunci la toate, pur și simplu, și mi-am urmat soțul în Suedia pentru a salva astfel integritatea micii noastre familii.

D. O.: *Odată ajunsă în Suedia, care a fost calea – să-i spun, șansa – spre noua afirmare? Cât a durat până ai expus pentru prima dată în patria de adopție?*

D. M.: În noua mea țară, mi-am găsit drumul treptat, căci tranziția nu este deloc ușoară atunci când nu cunoști limba și simți că deocamdată nu faci parte, în mod natural, din societate. Dar nu veneam cu mâinile goale. Aveam o educație artistică, experiență profesională și posibilitatea de comunicare prin limbajul universal al artei. Dictonul „o imagine valorează cât o mie de cuvinte" și-a confirmat valabilitatea, mai ales la început, în timpul primelor mele contacte cu publicul iubitor de artă, când vocabularul meu suedez era insuficient.

Am expus încă din primul an în sala de expoziție municipală din Upplands Väsby, localitate situată la nord de Stockholm. Am avut atunci satisfacția să vând două lucrări: una dintre ele

Dorina Mocan, *O explicație a iubirii*

unei persoane private, iar cealaltă unei instituții publice. Au urmat contactele cu asociații de artă – multe și foarte active într-o țară în care susținerea organizațiilor civile are o lungă tradiție. Asociațiile de artă din Suedia au avut și au o mare importanță pentru viața artistică din ultimele decenii.

În 1983, m-am înscris la „Salonul de primăvară" organizat, anual, de galeria de artă Liljevalch, (din Stockholm) cel mai important salon cu jurizare din Suedia. A fost o concurență acerbă, cu mii de candidați. Am participat de șase ori la acel salon, în primii mei ani în Suedia. El a constituit o trambulină în cariera mea deoarece are o mulțime de vizitatori, unde am putut să mă fac cunoscută unui public numeros, să stabilesc multe contacte și să obțin, astfel, noi oportunități de a expune.

D. O.: *Ai simțit, dacă nu o ruptură, o anumită modificare de ton, de tehnică ori de viziune, odată cu schimbarea mediului tău de afirmare ca artist? Sau simți că există o continuitate în toate acestea?*

D. M.: Bineînțeles că am fost afectată de plecarea mea din țară. Incertitudinea începutului și dorința de adaptare riscau să mă conducă spre un gen de asimilare care poate fi devastatoare pentru un artist. În toți acești ani, am rămas totuși fidelă viziunii mele artistice, formate încă de timpuriu. Mi-am urmat deci drumul călăuzită de un fel de convingere, o voce interioară și de dorința de a da o expresie autentică propriei mele personalități. Am parcurs un drum de limpezire treptată până când am ajuns la rezultatul reprezentat de pictura mea de astăzi. În acest fel simt că mă pot vedea în lucrările mele. De fapt, întotdeauna m-am simțit ca o pasăre ciudată pe cerul artei suedeze. (*Zâmbet larg.*) Dar aceasta nu este o senzație negativă, ci, dimpotrivă, mă bucură. O anumită schimbare s-a produs în ceea ce privește alegerea mijloacelor materiale, cum ar fi descoperirea culorilor acrilice, care se potrivesc temperamentului meu. Pe urmă am asimilat și o serie de noi tehnici grafice.

D. O.: *Din interviurile și din cronicile la expozițiile tale, apărute în presa de specialitate din Suedia, dar și din cele ce mi-ai povestit chiar tu, am aflat că ai participat la numeroase expoziții internaționale. Fără a-ți cere să faci o exhaustivă trecere în revistă a țărilor în care au fost organizate expoziții cu lucrările tale, te-aș ruga totuși să numești câteva dintre ele – le poți enumera pe toate, dacă nu ți-e greu.*

D. M.: În anii '90, au primit multe oferte de a expune în țări europene precum Danemarca, Norvegia, Germania, Anglia, Grecia, Olanda și Polonia. Am primit, de asemenea, comisioane mari de la liniile internaționale de croazieră, astfel că, de la sfârșitul anilor '90, picturile mele au „navigat" pe mai multe oceane ale lumii. Uneori, primesc reacții măgulitoare de la persoane cărora le-a plăcut lucrările mele expuse la bordul ambarcațiunilor cu care au călătorit. La începutul anilor 2000 am participat la târgul de artă de la Shanghai, fapt care a dus la o colaborare fructuoasă pe termen lung cu o galerie din Hong Kong, „Connoisseur Art Gallery". Proprietarii galeriei respective au avut o numeroasă clientelă internațională și au reușit să-mi plaseze lucrările în diverse țări europene, dar și în SUA, America de Sud, Australia și în țări din Asia precum: China, Taiwan, Coreea de Sud, Singapore, Japonia, Indonezia. Astăzi, sunt reprezentată cu arta mea în aproximativ 30 de țări.

D. O.: *Tot dintr-un articol apărut în presă am aflat că perechea regală a Suediei (regele Karl Gustav și regina Silvia) a cumpărat un tablou al tău pe care l-a dăruit fiicei lor, prințesa*

Victoria. Nu rezist tentației de a bârfi puțin, rugându-te să dezvălui câteva amănunte legate de această împrejurare.

D. M.: S-a întâmplat în toamna lui 1998, când perechea regală a vizitat expoziția mea de la Stockholm. Dar acea vizită a fost precedată de alte trei întâlniri ale Majestăților Sale cu arta mea, în diferite contexte expoziționale. Prima a fost în 1996 când, în cadrul unor schimburi culturale între Suedia și Chile, am participat la o expoziție la Centro Cultural las Condes, Santiago de Chile, cu ocazia vizitei de stat a cuplului regal suedez în Chile. Regina Silvia, primarul capitalei, soția președintelui țării și alte personalități erau prezente la inaugurarea expoziției. Eu am fost invitată să țin un discurs de câteva minute – în spaniolă – în ultimul moment, înainte de vernisajul acestei expoziții. Eram îngrozită pentru că nu avusesem timp să-l pregătesc și care, pe deasupra, urma să fie într-o limbă pe care nu o stăpâneam destul de bine. Nici nu am apucat să spun nu că am și fost prezentată publicului numeros și camerelor de televiziune… ca vorbitoare în numele artiștilor suedezi. Pe scurt, totul a decurs foarte bine, și asta în dublu sens: am scos-o la capăt cu discursul, am excelat în media și în fața oaspeților expoziției și am și vândut un număr de tablouri.

Din fericire, am reîntâlnit cuplul regal în anii următori în două contexte expoziționale diferite și am apucat să vorbesc cu Majestățile lor în ambele ocazii când s-au oprit în fața tablourilor mele. Am fost recunoscătoare că am avut o discuție și un răspuns foarte pozitiv la ceea ce am expus în ambele ocazii. Desigur, m-am bucurat când Regina Silvia și Prima Doamnă a Curții Regale Louise Lyberg mi-au vizitat expoziția la galeria de atunci, Baggen din Gamla Stan. S-a întâmplat să fie și ziua mea de naștere. Totul fusese aproape vândut cu câteva zile înainte, la vernisaj. Când Regina s-a întors cu Regele o săptămână mai târziu, mi s-a părut cam jenant să nu putem oferi nimic Majestăților lor. Le-am propus să prezint două lucrări noi în primăvara lui 1999. Zis și făcut… iar una dintre ele, *Scara din Åminne*, a fost achiziționată și oferită drept cadou de ziua Prințesei Victoria, viitoarea regină a Suediei.

D. O.: *În afară de acea fericită întâmplare, ai mai putea menționa câteva dintre manifestările tale artistice pe care le consideri a fi reușite deosebite?*

D. M.: Este foarte important să îți formezi un public fidel cu care să te întâlnești periodic. Un alt motiv de mare satisfacție profesională au fost realizările de la începutul anilor 2000 când am reușit să mă impun artistic într-o altă cultură și să primesc confirmarea unui public internațional. Anii colaborării cu galeriile din Asia au fost și ei importanți întrucât aproape toate lucrările mele din acei ani au fost destinate satisfacerii comenzilor primite de acolo. În anul 2010, de exemplu, înainte de deschiderea expoziției din Hong Kong, la „Galeria de artă Connoisseur", a venit la expoziția mea cel mai mare galerist din Taiwan, Liang Gallery. A vrut să cumpere întreaga colecție, dar i s-a permis să achiziționeze doar opt lucrări deoarece altfel ar fi fost privați de cumpărare alți clienți ai galeriei Connoisseur. În același timp, am primit o invitație de a expune la galeria din Taiwan. Am fost pusă atunci în situația unui conflict de loialitate. În final, am amânat oferta de colaborare cu distinsul galerist taiwanez, preferând să rămân fidelă celui din Hong Kong. Am rămas în Hong Kong și în anii următori, până când izbucnirea epidemiei de Covid și situația politică din țară l-au determinat pe galeristul meu să se mute la Berlin.

Situația nou-creată mi-a oferit prilejul să reînnod contactele din Suedia și să organizez o serie de expoziții acasă. Am descoperit că publicul meu fidel nu mă părăsise. Câteva expoziții mi-au depășit așteptările; în special cele de la Borås, la galeria de atunci Jeanette Ölund, cea de la Väsby Konsthall din Upplands Väsby și cea de la galeria Astley din Uttersberg, din toamna trecută. În 2017, am câștigat premiul al treilea, în Danemarca, la prestigiosul concurs internațional „Portrait Now", deschis artiștilor din țările nordice. Au fost înregistrate câteva mii de candidaturi, dintre care au fost admise doar 70 de lucrări. Tabloul premiat se numește *Sara și anturajul ei.*

De asemenea, sunt destul de mândră de misiunea de onoare pe care am primit-o anul trecut de la municipalitatea Örebro, de a portretiza prima femeie în funcția de președinte al consiliului municipal. Pictura este montată în sala mare de ședințe a Primăriei.

Îmi place să pictez portrete, dar rareori accept comenzi pentru a mă putea dedica creației libere. Dar când o familie londoneză m-a așteptat cu credință timp de 10 ani… atunci m-am hotărât în sfârșit să o fac. Am realizat lucrarea cu cele trei fiice frumoase ale familiei în timp ce erau încă adolescente, în decursul anului 2019. Acest tablou are, de asemenea, o amplasare frumoasă în casa lor, spre bucuria noastră, a tuturor.

D. O.: *Ai putea să ne împărtășești câteva amănunte despre relația dintre picturile tale și lumea ta, atât cea exterioară, cât mai ales cea interioară?*

D. M.: Creația plastică, și mai ales pictura, a devenit modul meu de existență, respirația mea, afrodisiacul meu. Simt că acel copil căruia îi plăcea atât mult să deseneze și să picteze, de-a lungul anilor, a fost răsplătit și că am privilegiul extraordinar de a putea face ceea ce-mi place. Sunt marile satisfacții ale unei munci grele. Picturile mele își au sorgintea în fascinația mea pentru viață, în curiozitatea cu care privesc lucrurile din jur. Mă opresc, le privesc cu un fel de încântare copilărească și devin ușor fermecată. A păstra acest sentiment și a te asigura că nu rupi vraja este partea dificilă a procesului de creație însoțit cu meșteșugul. Dintr-o dată, ceva din afara mea devine atât de important încât sunt gata ca, de dragul lui, să întorc spatele, să închid ochii la multe altele pentru a mă dedica complet elaborării imaginii, activitate laborioasă, dar

atât de minunată! În momentele mele cele mai bune devin una cu pictura mea și de multe ori la sfârșit, odată cu ultimele trăsături de pensulă, am cea mai mare satisfacție. Când toate par că și-au găsit locul, am senzația că pânza mă privește, vie, pe deplin realizată și că sunt una cu creația mea. Acea stare sufletească generată de sentimentul că, în sfârșit, am ajuns acasă este un moment de fericire amețitoare.

Când mă uit la lucrările mele, recunosc anumite momente, locuri, întâlniri, care au fost decisive pentru nașterea unora dintre ele și chiar pentru evoluția mea artistică. De exemplu, lungile mele șederi pe insula Gotland din Marea Baltică – de la mijlocul anilor '90 – au avut un mare impact și au introdus elemente noi în imagistica pânzelor mele. Un tip nou de putere și energie; o bucurie mai intensă și o mai mare limpezime. Contactul cu peisajul magic al insulei de corali mi-a îmbogățit pictura, care și astăzi poartă urmele acelor binefăcătoare și pline de inspirație călătorii.

Tot acolo, în afară de atmosfera generală a peisajului, alte detalii care m-au fascinat au fost flora și fauna insulei, coarnele sucite ale berbecilor. Întâlnirea mea cu o turmă de oi, pe Gotland, în lumina ultimelor raze călduțe ale unui soare vesperal a fost în măsură să-mi creeze o trăire de natură aproape biblică. M-am simțit transportată. Oile de pe o pajiște, care s-au repezit spre mine, pe neașteptate, m-au dus cu gândul la România copilăriei, a cărei frumoasă baladă, *Miorița*, tratează tocmai despre un cioban și oile lui. În copilărie, am câștigat un concurs național de recitare cu această baladă a cărei melancolie am purtat-o cu mine de-a lungul anilor. Mai adaug la asta și amănuntul că, în numele meu de fată, am păstrat aluzia la dorul românesc.

În decursul ultimilor zece ani, unul dintre atelierele mele a fost la țară – în regiunea numită Bergslagen – leagănul dezvoltării economice a Suediei moderne. (*Aici am avut o tresărire, sesizând o vagă asemănare cu Reșița, orașul meu natal – n.m.*) Odată cu schimbarea cadrului de viață – casa noastră din Uttersberg, grădina, frumusețea împrejurimilor, bunăvoința oamenilor – am fost cuprinsă din nou de sentimentul că mă aflam acasă la mine. A putea trăi și lucra, o anumită perioadă a anului, în mijlocul naturii nealterate și în apropierea unui râu liniștit este o binecuvântare. Și acest fapt mi-a influențat, desigur, munca din ultimii ani. Să privesc de la fereastra atelierului cerul înstelat, oglinda apei în care copii și adulți se scaldă și se joacă împreună. Bucuria vieții, libertatea și natura prietenoasă… sunt toate, pentru mine, izvor de delectare și de inspirație.

Cobor adesea la râu să simt liniștea ori să aud râsul copiilor. Percep o mișcare, lumina de sus, reflexele apei, plutirea plantelor pe suprafața ei. În acele momente magice împărtășesc încântarea copilului față de nuferi. În clipa în care ochii noștri veseli se întâlnesc totul a devenit perfect. Și totuși… în fundal, există mereu o umbră, presimțirea că undeva în mijlocul altor peisaje, în preajma altor ape, există părinți și copii chinuiți. De-a lungul anilor, mi-a devenit tot mai acută conștiința faptului că, pe această planetă, suntem strâns interconectați și de aceea cred în și invoc puterea artei de a reînvia binele din spiritul universal al umanității.

După ce mi-am părăsit țara natală, în 1981 și când, douăzeci de ani mai târziu, în 2001, mi-am prezentat lucrările departe, în cealaltă parte a lumii, am avut confirmarea faptului că oamenii au aceleași sentimente și nevoi indiferent de locul unde trăiesc pe această planetă. Împărtășim cu toții sentimentul universal al dorului, iar arta depășește barierele lingvistice, face posibilă comunicarea directă, nemijlocită de cuvinte, dintre noi. Ea poate duce astfel la apropiere și comuniune. Am învățat că cea mai intimă fibră din ființa fiecăruia este și universală, general umană.

Este un gând amețitor să fiu prezentă, prin lucrările mele, în diferite case din întreaga lume. Să fiu parte din viața cuiva și să-mi imaginez că, poate, chiar în acest moment, ochii și gândurile cuiva sunt atrase de un tablou al meu… Am senzația că lumea îmi devine mai apropiată, chiar dacă sunt numai doi oameni care se întâlnesc prin intermediul unui tablou. Această întâlnire devine posibilă datorită recunoașterii unor experiențe comune precum copilăria, dragostea pentru natură și animale, visele, încercările de a ne înțelege pe noi înșine, perenele întrebări despre scurta și complicata noastră existență, condiția coexistenței plină de probleme pe această planetă. Eu nutresc credința că lumea încă este un loc bun de trăit… mai ales acest loc cu ferestrele atelierului meu de la care contemplu frumusețea. Stau la șevalet și îmi doresc ca tablourile mele să devină și ele ferestre deschise spre o lume frumoasă. Ferestre spre lumină, spre magica zonă protectoare a viselor noastre.

D. O.: *Dragă Dorina, în încheiere îți doresc mult succes în realizarea proiectelor tale din viitorul apropiat și mai îndepărtat. Vrei să adresezi câteva cuvinte cititorilor acestui interviu?*

D. M.: Sper ca cei care și-au făcut timp să citească interviul nostru să se recunoască în unele gânduri exprimate în el, să le fi plăcut și poate chiar să devină curioși să descopere lumea picturilor mele. Le mai doresc o viață bună, plină de experiențe culturale interesante și prosperitate personală. Sunt mândră de originile mele și recunoscătoare pentru începutul bun de care am avut parte în ceea ce privește studiile mele în România. Ele au creat o bază solidă pentru arta mea, fiind sursă constantă de satisfacție și bucurie creatoare.

D. O.: *Cu sentimentul că doar am atins „cu vârful penelului", suprafața unei cariere artistice de excepție, pun capăt întrebărilor mele și îți mulțumesc încă o dată pentru amabilitatea de a răspunde și pentru timpul acordat.*

Lucrări de Dorina Mocan:
https://dorinamocan.com/artwork.html

Arte vizuale

GRAFICĂ DE ERICA OPREA

Născută la Târgoviște în anul 1995, **Erica Oprea** este absolventă a programelor de Masterat (2019) și Licență (2017) în cadrul Departamentului Grafică al Universității Naționale de Arte din București. Activitatea sa creativă s-a orientat pe mai multe planuri, atât în domeniul artei tradiționale, în desen, pictură, gravură și caligrafie, în domeniul designului grafic și al graficii aplicate, în care activează în prezent, dar și în publicistică și poezie, fiind colaborator la cotidianul online „Gazeta Dâmboviței", cu rubrica săptămânală „Tableta de duminică". Activitatea sa expozițională s-a concretizat atât prin expoziția personală *Forme. Litere. Cuvinte*, Galeria One on One, Târgoviște, în 2021, dar și prin numeroase expoziții de grup, atât în București, cât și în țară. Recent i-au apărut volumele *Refugii* (poeme, Târgoviște, Editura Bibliotheca) și *Tableta de duminică* (Târgoviște, Gazeta Dâmboviței).

Pasionată de gravură, a câștigat premii în cadrul concursurilor și expozițiilor de specialitate: Premiul „Gabriel Popescu" la Bienala Națională de Gravură „Gabriel Popescu", ediția a V-a, 2015; Premiul Juriului la Bucharest International Print Biennale, secțiunea Student Print, București, 2016; Premiul Uniunii Artiștilor Plastici, Filiala de Grafică, în cadrul Expoziției „Grafica Tânără – Neo Art", Galeria Galateca, București, 2017; Mențiune la Bienala Națională de Gravură „Gabriel Popescu", ediția a VIII-a, Târgoviște, 2021.

Ad litteram, peniță, 2014

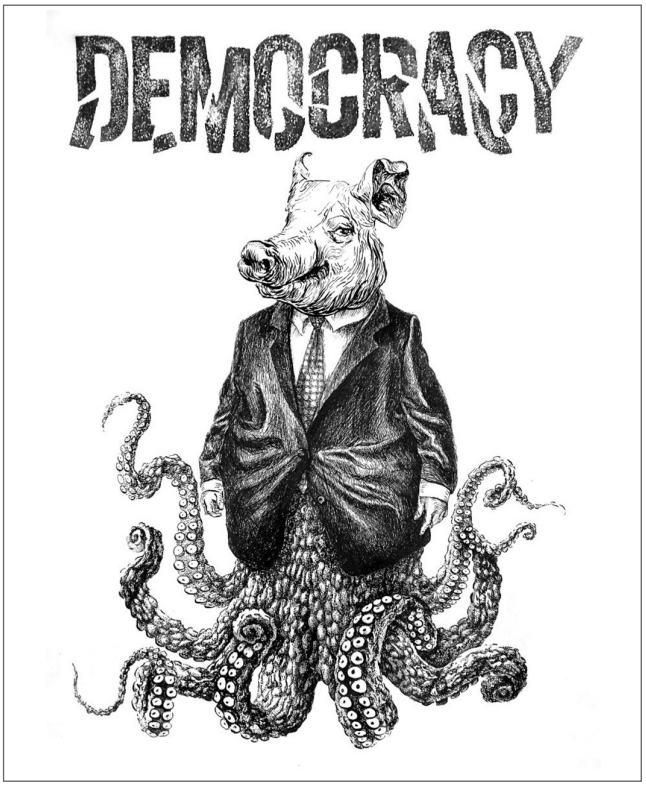

Democrație, peniță, 2018

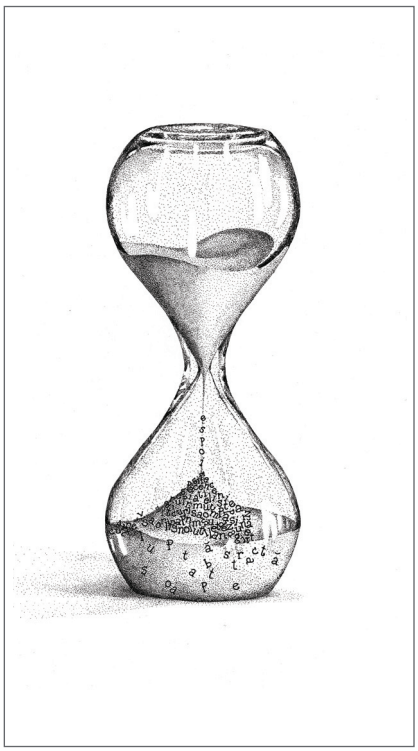

Curgere de idei, peniță, 2022

Capcană, peniță, 2022

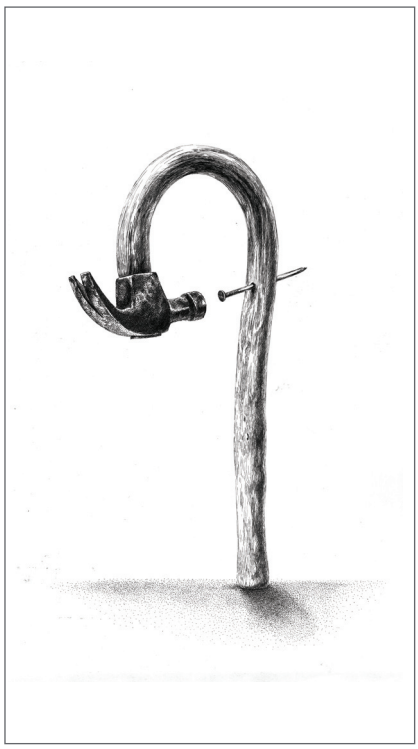

Dublu, peniță, 2023

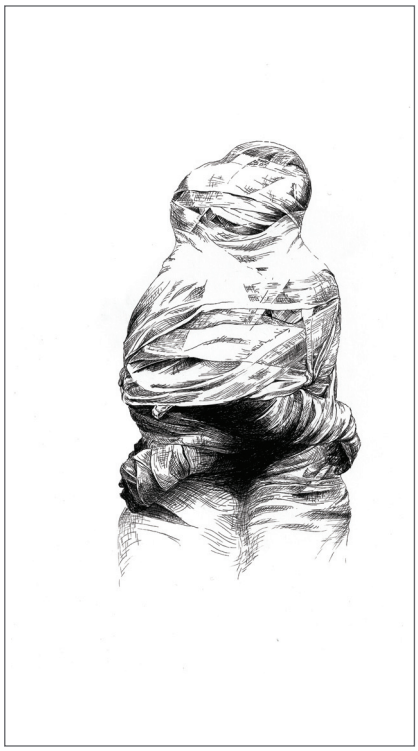

Alăturare, peniță, 2022

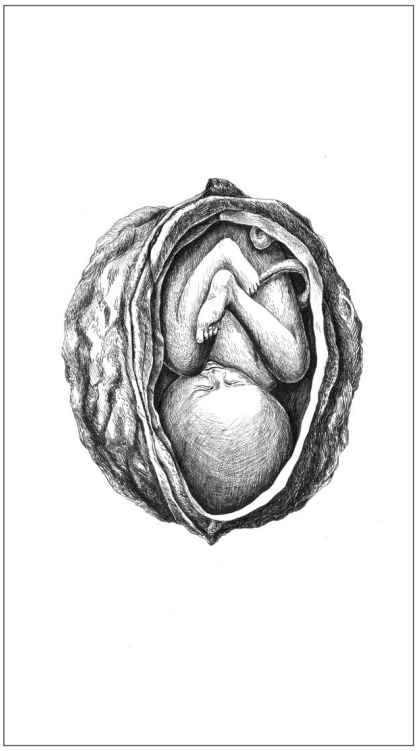

Cuprins, peniță, 2023

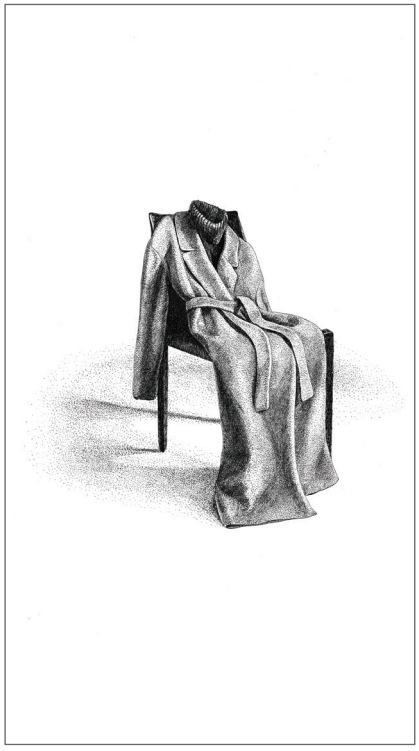

Locaș, peniță, 2022

Anul Rahmaninov

SIMFONIA CORALĂ „CLOPOTELE”

Costin Tuchilă

Spre sfârșitul anului 1913, marcat în istoria muzicii de sinistrul scandal de la premiera baletului *La Sacre du printemps* de Igor Stravinski (29 mai, Théâtre des Champs-Élysées, Paris), Serghei Rahmaninov [1] obține un succes fulminant la prima audiție a *Simfoniei corale „Clopotele”*, în 30 noiembrie, e drept că nu la Paris, ci la Sankt Petersburg [2]. Să fi fost publicul din țara natală a celor doi compozitori mai deschis la înnoirea limbajului simfonic decât cel parizian, odată ce și muzica lui Rahmaninov din această simfonie este, cel puțin în a treia ei parte, la fel de revoluționară sub aspect ritmic ca aceea din baletul lui Stravinski? Greu de crezut. Sau reacția publicului, la început sub formă de râsete batjocoritoare, apoi devenind un „vacarm îngrozitor” în care dansatorii nu mai auzeau orchestra, nu s-a datorat la Paris noutății muzicii „păgâne”, ritmurilor „nemaiauzite” din *Sacre*, ci coregrafiei lui Nijinski? Mai cu seamă că exact cu un an înainte, în 29 mai 1912 (Théâtre du Châtelet), baletul pe muzica *Preludiului la după-amiaza unui faun* de Debussy, cu Nijinski balerin și coregraf, declanșase ostilitatea unei bune părți a spectatorilor francezi datorită gestului din final al Faunului (interpretat de Nijinski), care mima, vai!, un orgasm. Și cum respectiva categorie de public nu uită…

Acum, după 110 ani, orice interpretare este posibilă dacă privim cu detașare evenimentele. Iar succesul sau insuccesul unei lucrări la premiera absolută nu a fost niciodată un criteriu de apreciere. Dacă ar fi să-i dăm atenție, în loc să ne amuzăm amintindu-ne, s-ar naște monștri. Gândiți-vă numai la *Traviata* de Verdi, eșec spectaculos la premiera absolută de la Veneția, 1853, cauza fiind nu doar distribuirea unei soprane corpolente în rolul Violettei, ci și subiectul greu de acceptat de burghezul conservator, frecventator al teatrului de operă,

Serghei Rahmaninov

învățat cu povești mitologice sau istorii din alte timpuri, singurele care i se păreau firești pe scena lirică.

Cert rămâne faptul că în aceeași perioadă, cu prima înfățișare la public chiar în același an prevestitor de apocalipsă (anul dinaintea declanșării Primului Război Mondial), muzica celor doi compozitori, în atâtea privințe înnoitoare ca limbaj, a trezit reacții total diferite.

Sunetele de clopote, spun biografii, l-au urmărit din copilărie pe Rahmaninov, nu neapărat cu semnificația lor din ritualul ortodox. În faimosul *Preludiu în do diez minor pentru pian, op. 3 nr. 2*, compus în studenție, prima parte, *Lento*, cu acorduri ample și finalul sugerează tocmai astfel de sunete. „Ascultam clopotele bisericii și într-o zi preludiul pur și simplu mi-a venit în minte și l-am scris. A venit cu o forță atât de mare încât nu m-am putut elibera de el, deși am încercat. Aveam 19 ani”, își amintea Serghei Rahmaninov.

Geneza *Simfoniei „Clopotele” pentru tenor, soprană, bariton, cor și orchestră, op. 35* se află într-o scrisoare nesemnată, primită de compozitor la începutul anului 1907, când se afla în

[1] **Serghei Rahmaninov**, născut la 1 aprilie 1873, în Uezdul Staraia Russa, gubernia Novgorod, Imperiul Rus. A murit la 28 martie 1943, în Beverly Hills, California, SUA.

[2] Prima audiție a fost dirijată de compozitor. Reluarea simfoniei, în 8 februarie 1914, la Filarmonica din Moscova a reprezentat, de asemenea, un mare succes.

vacanță la Roma. Scrisoarea conținea o copie a traducerii poemului lui Edgar Allan Poe, *The Bells* (publicat postum, în 1849), realizată de poetul simbolist Konstantin Balmont (de fapt, mai mult o adaptare decât o traducere), împreună cu sugestia de a o folosi ca sursă de inspirație. După moartea compozitorului, s-a descoperit identitatea expeditorului: Maria Danilova, studentă la violoncel la Conservatorul din Moscova. Rahmaninov urmează cele patru părți ale poemului lui Poe, un text foarte muzical la rândul lui, cu multe aliterații și rime interioare, pe tema vârstelor omului. Oricâtă de bună ar fi o traducere, ea nu poate totuși reda integral vraja muzicală a textului poetului american. Dar nu e nici o exagerare în a spune că instrumentul pe care îl folosește Rahmaninov (voci și o orchestră amplă, alcătuită astfel tocmai pentru complexitate timbrală [3]) recreează strălucit atmosfera poemului, de la armonie și ritm la detaliu. *Clopotul de argint, Allegro ma non tanto*, cu solo de tenor, simbolizează copilăria. Flautele, oboaiele și clarinetele sună la începutul simfoniei ca un alint („Clopoței de sanie,/ Clopoței de-argint!/ O, ce lume de-ncântări e-n duiosul lor alint!" [4]) iar tenorul și corul ne cheamă să ascultăm diafanele sunete ale clopoțeilor de argint sugerate de orchestră. În partea a doua, *Lento*, cu solo de soprană, *Clopotul de aur* este clopotul de nuntă, simbolul unei lumi fericite, în desăvârșită armonie, într-un senin *Re major*. Nu trebuie să ne așteptăm la fraze melodice care se pot reține, pentru că aici – ca și în prima parte – accentul cade pe repetarea cu rol de incantație a cuvintelor cântate.

Dar clopotele vestitoare până acum ale frumuseții vârstelor, devin dintr-o dată, ca în poemul lui Poe, „clopote de-alarmă", anunțând „sălbaticul foc". Prin ritmurile ei pustiitoare, partea a treia, *Clopotul de aramă*, *Presto* în *fa minor,* cu solo de bariton, a fost interpretată, fără nicio exagerare, ca profeție apocaliptică, la fel cum în ritmurile sălbatice și revărsarea potopului orchestral din *Sacre du printemps* s-a văzut prefigurarea războiului, nicidecum un ritual de sacralizare, oricât de greu de înțeles de sensibilitatea europeană. În muzica terifiantă a acestei părți răsună parcă ritmurile din baletul lui Stravinski.

În ultima parte, *Lento lugubre* în *do diez minor*, cu solo de bariton, dangătul *Clopotului de fier este* semnul simbolic, solemn, al morții. Cornul englez este instrumentul ales pentru a sugera această atmosferă, tema care îi este încredințată, echivalentă cu un monolog, fiind și o invitație la reculegere.

„Prin ritmurile ei pustiitoare, partea a treia a simfoniei lui Rahmaninov, «Clopotul de aramă» a fost interpretată ca profeție apocaliptică, la fel cum în ritmurile sălbatice și revărsarea potopului orchestral din «Sacre du printemps» s-a văzut prefigurarea războiului."

[3] 3 flaute (și flaut piccolo), 2 oboaie, corn englez, 2 clarinete, clarinet bas, 2 fagoturi, contrafagot, 6 corni, 3 trompete, 3 tromboane, tubă, timpani, 4 clopote tubulare, glockenspiel, trianglu, tamburină, tobă mare, tobă militară, talgere, gong, pianină, celestă, harpă, orgă (ad libitum), corzi.

[4] *Clopotele* de **Edgar Allan Poe**, traducere de **Dan Botta**.

Documentar

Incursiune în istoria operei „Carmen” CINE A FOST CEA CARE L-A INSPIRAT PE BIZET?

Madeleine Karacașian

Scriitoare, traducătoare, ziaristă
Membră a Uniunii Scriitorilor din România și a Uniunii Scriitorilor din Armenia

Opera *Carmen* de **Georges Bizet** este una dintre cele mai des prezentate creații lirice din lume, câteodată chiar și de două ori pe zi. Dar populara operă a lui Bizet a avut un debut cu totul diferit, neașteptat, compozitorul fiind cunoscut, mai ales, pentru operele *Les pêcheurs de perles* (*Pescuitorii de perle*, 1863) și muzica de scenă pentru piesa *L'Arlésienne* (*Arlesiana*) de Alphonse Daudet (1872).

Provenind dintr-o familie de muzicieni, romanticul parizian Georges Bizet (1858–1875) a devenit unul dintre cei mai apreciați compozitori francezi din secolul al XIX-lea. După studii muzicale la Paris și Roma, s-a dedicat creației. Amintesc aici și alte lucrări ale sale: romanțe, piese pentru pian, *Simfonia în Do major*, opereta *Le docteur Miracle* (*Doctorul Minune*), pentru care a fost răsplătit cu Premiul Romei, *Suita pentru pian la două mâini, „Jeux d'enfants”*, operele comice *Don Procopio* și *Djamileh*, opereta *La Prêtresse* (*„Preoteasa*”), uvertura de concert *La Patrie* (*Patria*), un *Te Deum* etc.

Cucerit de eroina nuvelei lui Prosper Mérimée, tânărul Bizet îi convinge pe cunoscuții Henri Meilhac și Ludovic Halévy să-i scrie un libret pe această temă. Premiera operei *Carmen* a avut loc pe 3 martie 1875, pe scena Operei Comice din Paris. Exact în ziua premierei, Georges Bizet își găsise numele pe lista celor ce vor primi „Legiunea de Onoare” și aștepta cu înfrigurare ca spectacolul să fie un triumf, deși era convins că lucrarea aceasta încalcă legile genului de operă, eroina lui Mérimée fiind o țigancă seducătoare, dezinvoltă, chiar provocatoare, fără teamă de Dumnezeu, care lucra într-o fabrică de țigarete din Sevilla.

Premiera a fost un eșec... Nu trebuie uitat că, datorită moravurilor epocii, comportamentul unei femei libertine era inadmisibil, chiar scandalos, astfel încât opera a fost desființată în primul rând de către criticii muzicali, dar și de reprezentanții presei. În afara acestora, în sală erau prezenți compozitori, cântăreți de operă, artiști, un public select. Printre

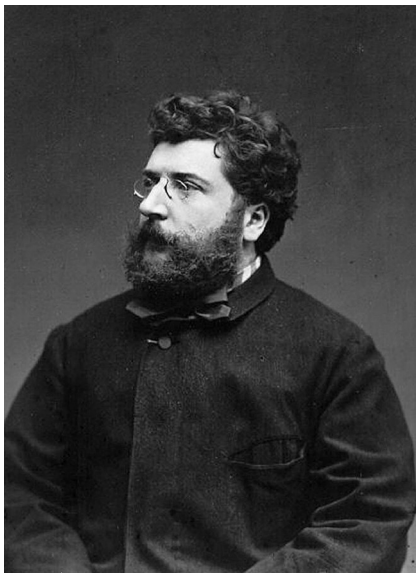

Georges Bizet
Fotografie de Étienne Carjata, 1875

aceștia, se aflau Alexandre Dumas-Fiul, Jacques Offenbach ș.a.

Eșecul primelor spectacole, decepția cumplită și disperarea compozitorului aveau să ducă la decesul său prematur, la vârsta de 36 de ani, chiar la trei luni după premieră, pe 3 iunie 1875. Deși atât de contestat pentru *Carmen*, dispariția compozitorului a fost considerată o pierdere pentru teatrul liric francez.

Sărmanul n-a trăit să vadă, nu mai târziu de octombrie același an, triumful creației sale pe scena Operei din Viena iar mai târziu, la Bruxelles, operei deschizându-i-se drumul spre nemurire...

Este interesant de amintit că Piotr Ilici Ceaikovski notase chiar în anul premierei: „*Carmen* va fi cea mai cunoscută operă de pe planetă.” Această previziune a marelui compozitor rus s-a împlinit într-adevăr, *Carmen* bucurându-se de mon-

tări și interpretări din ce în ce mai interesante și atractive, gloria postumă răzbunându-l pe Georges Bizet!

De-a lungul a aproximativ un secol și jumătate, cele mai mari cântărețe ale lumii s-au bucurat de succes interpretând-o pe Carmen. De la Adelina Patti la Ninon Vallin, Rita Gorr, Marilyn Horne, Fedora Barbieri, Teresa Berganza, Grace Bumbry, Leontine Price, Victoria de Los Angeles, Elena Obraztsova, ca să nu mai vorbesc de Maria Callas până la Elīna Garanča din zilele noastre. Există nume sonore și printre cântărețele românce – de la Hariclea Darclée la Viorica Cortez, Elena Cernei, Zenaida Pally, Ruxandra Donose, Aura Twarowska, chiar și Angela Gheorghiu, ultima doar pe scenele din străinătate.

Rareori s-a întâmplat ca, pornind de la acest subiect și chiar de la opera *Carmen*, să urmeze, de-a lungul secolului al XX-lea, chiar și în secolul XXI, atâtea adaptări cinematografice pentru marele și micul ecran, înregistrări discografice, balete.

După primul film mut din 1909, inspirat de povestea lui Carmen, au urmat vreo douăzeci și cinci de filme (drame muzicale, spectacole pe gheață, montări hip hop etc.) care au fost regizate de cineaști de renume, precum Cecil B. DeMille, Charlie Chaplin, Ernst Lubitsch, Christian Jacque, Charles Vidor, Otto Preminger, Jean-Luc Godard, Carlos Saura, Peter Brook, Francesco Rosi, Franco Zeffirelli, ultimii doi, mai ales, cu filme muzicale de marcă.

Nu pot trece peste baletele inspirate de filmul *Carmen* și mă gândesc la cele realizate de Roland Petit, Carlos Acosta și, mai ales, de Alberto Alonso, care a semnat coregrafia pentru suita *Carmen*, creată în 1967 de compozitorul rus Rodion Scedrin și dedicată soției sale, marea balerină Olga Plisetskaya, care a fost prima interpretă pe scena de la Bolshoi Theatre din Moscova, după care baletul a ajuns pe numeroase scene ale lumii, inclusiv la Opera Română din București.

După această trecere în revistă a popularității de care s-au bucurat subiectul și muzica operei *Carmen* în numeroase domenii ale artei, mă întorc la pretextul de la care a pornit acest articol. Jean Rousselot, autor și realizator al unor documentare de artă pentru France Television, a publicat în anul 2022 primul său roman la Editura Phébus (359 pagini). Acesta se intitulează *Georges et Carmen (L'amour fou derrière l'opéra le plus connu au monde)*.

În acest roman, autorul o prezintă pe mezzosoprana **Célestine Galli-Marié** (1837–1905), prima interpretă a lui Carmen, în 1875, și povestea cu premiera celebrei opere a lui Georges Bizet, care s-a îndrăgostit nebunește de cântăreață. Jean Rousselot află despre această poveste de dragoste după ce realizează un film despre casa în care a murit compozitorul, în orășelul Bougival, nu departe de Paris, pe malul Senei.

Célestine Galli-Marié în rolul lui Carmen, în costumul de la premiera din 1875. Fotografie de Nadar

Atât povestea casei, cât și a locatarului ei îl impresionează pe autor, ceea ce îl face să studieze viața agitată a muzicianului.

Cu acest prilej, Jean Rousselot o descoperă pe prima interpretă a celebrei opere, dar și relația dintre cei doi, încrederea pe care Célestine o avea în talentul lui, impulsionându-l să compună. Pe de altă parte, această operă se montase la Opera Comică din Paris și autorul află că unul dintre cei doi binecunoscuți libretiști, Ludovic Halévy, era văr cu soția lui Bizet. Întrebat de jurnaliști dacă povestea dintre cei doi îndrăgostiți este atestată, Rousselot a declarat: „Există o dezbatere între biografi. Este posibil ca Geneviève, văduva lui Bizet, să fi făcut dispărute unele scrisori. În orice caz, ea a vrut să rescrie povestea un pic cam în genul lui Halévy însuși care, în însemnările sale despre repetiții, anunța cum *Carmen* va fi un «dezastru» și, mai târziu, când opera va avea succes (nu la Opera Comică, ci la Viena și Bruxelles), el înlocuiește cuvântul acela cu «triumf». Ceea ce este sigur este că Célestine l-a inspirat pe Bizet. El a înclinat spre dorința ei mistuitoare, spre plăcerea ei, însă pentru scurt timp. Ceea ce este, până la urmă, logica profundă a poveștii pe care o redă în opera sa. […]. Iar această muzică eternă, atât de populară, mișcă pe toată lumea".

Prudent-Louis Leray (1820-1879), pictor și litograf francez, poster pentru premiera operei *Carmen*

Așadar, romanul lui Jean Rousselot înlătură vălul de pe povestea ascunsă a operei *Carmen*. Comentatorul de la ziarul „Le Point" este de părere că „descoperim cu bucurie această poveste, cu un Bizet timid și în plină descoperire de sine, și o femeie modernă, Célestine Galli-Marié. [...] Ea n-a fost o simplă muză, ea a jucat un rol activ în compunerea operei. [...] Iat-o deci pe Célestine în plină lumină. N-o vom mai uita!"

„Célestine Galli-Marié l-a inspirat pe Bizet. El a înclinat spre dorința ei mistuitoare, spre plăcerea ei, însă pentru scurt timp. Ceea ce este, până la urmă, logica profundă a poveștii pe care o redă în opera sa." – Jean Rousselot

Célestine Galli-Marié – Notă biografică

Marie-Célestine Laurence Marié de l'Isle (15 martie 1837, Paris – 22 septembrie 1905, Vence, lângă Nisa) a studiat cu tatăl său, tenorul Félix Mécène Marié de l'Isle (între altele, creator la Opera Comică din Paris al rolului Tonio din *Fiica regimentului* de Donizetti, 1840). A debutat în 1859 la Strasbourg în *Favorita* de Donizetti, interpretând apoi același rol la Rouen. A cântat la Opera Comică din Paris din 1862 (*La serva padrona* de Pergolesi) până în 1885. Aici a creat numeroase roluri în premiere cu opere de Gevaert, Massé, Maillart, Massenet, Guiraud ș.a. și mai ales rolurile titulare din *Mignon* de Ambroise Thomas (17 noiembrie 1866) și *Carmen* (1875). La 15 ani se căsătorise cu sculptorul Galli (m. 1861), luându-și numele de scenă **Célestine Galli-Marié**.

Se spune că la a 33-a reprezentație a operei *Carmen*, în 2 iunie 1875, ar fi avut o premoniție a morții lui Bizet în timp ce cânta scena cărților din actul al III-lea și că ar fi leșinat la ieșirea din scenă. Deopotrivă mare cântăreață și actriță de talent, conferind dramatism rolului, a creat prin Carmen un tip nou de realism pe scena lirică. În 1883 a reluat rolul la Opera Comică din Paris, după ce îl cântase la Bruxelles, Bordeaux, Neapole, Madrid, Barcelona etc., apoi în 1890 cu scopul de a strânge fonduri pentru un monument al lui Bizet.

Émile Wauters (1846–1933), pictor belgian, *Carmen*, pastel pe hârtie

Historia

OAMENI ȘI VREMURI

Gabriela Gîrmacea

Critic și istoric literar, traducătoare
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Publicată în 2022, la Editura Basilica din București, cartea *Iraclie Porumbescu și revoluțiile. Opera uitată* de **Adrian Lesenciuc** nu este doar o biografie apărută într-un moment omagial (bicentenarul nașterii părintelui Iraclie), ci o reconstituire a frământărilor pentru păstrarea identității etnice a românilor bucovineni, a idealurilor unei generații, a mentalității epocii. Intenția de a realiza un portret al lui Iraclie Porumbescu, tatăl compozitorului Ciprian Porumbescu, este evidentă, însă pe publicul de azi îl surprind cuvintele care urmează: *revoluțiile* și *opera uitată*.

Iraclie Porumbescu, alături de boierii Hurmuzachi din Cernăuți, a contribuit la răspândirea mesajului de unitate naţională a românilor din Bucovina. În atmosfera Cernăuţiului de la 1848, Adrian Lesenciuc a notat că părintele Iraclie „a avut capacitatea de a înmagazina toate lecţiile pe care le învăţase pentru a le duce mai departe şi a le preda începând cu fiii săi". Cea mai importantă lecţie a fost „adevărul istoric, în paralel cu crearea premiselor pentru formarea sentimentului de apartenenţă la locurile cu însemnătate istorică şi de legătură simbolică cu marile personalităţi".

În satele în care a fost trimis ca preot, acesta şi-a înţeles menirea de a contribui la luminarea celor pe care-i avea în grijă, dar şi de a lupta pentru înfiinţarea unei mitropolii a românilor din Bucovina, pentru introducerea limbii române cu alfabet latin în biserică şi în şcoală, animat fiind de ideile Revoluţiei de la 1848. I-a cunoscut pe marii paşoptişti şi s-a bucurat de prietenia acestora: Vasile Alecsandri, Mihail Kogălniceanu, George Bariţiu, Andrei Mureşanu. La fel ca aceştia, a compus literatură patriotică în care sunt evidente ideile de unitate, emancipare şi unitate naţională. Un exemplu ar fi oda *Către Zimbrul Moldovei* care a fost tipărită pe foi volante şi a devenit un manifest revoluţionar asemeni poeziei *Un răsunet* de Andrei Mureşanu.

Apropierea lui Iraclie Porumbescu de literatura populară s-a produs graţie prieteniei sale cu Vasile Alecsandri care-i scria pentru a-l încuraja în acest demers: „Cel mai scurt cântec, cea mai mică poveste să nu o bagatelizezi, să nu o ignorezi, să o scrii; ele sunt ori frânturi din întreguri mai mari, ori conţin în sine un întreg sintetic pe care analiticul îl va desfăşura şi dezlega drept, ca sticla camerelor obscure." Analizând corespondenţa celor doi, Adrian Lesenciuc a înţeles că apropierea părintelui Iraclie de folclor l-a ajutat să înţeleagă faptul că literatura este „o formă predilectă de expunere a sufletului unui popor, respectiv calea spre desăvârşire în plan literar".

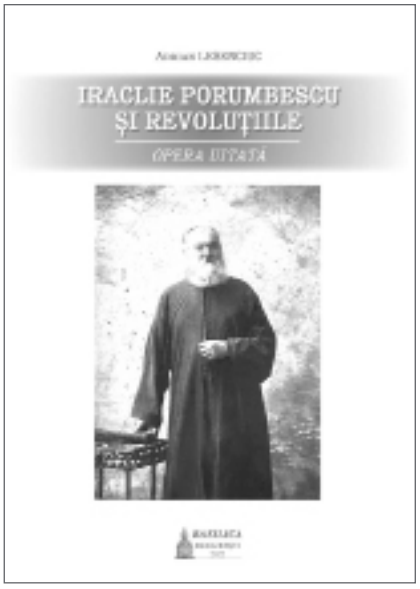

George Bariţiu i-a publicat părintelui Iraclie încercările literare în „Gazeta de Transilvania". Poemele patriotice scrise pe fundalul momentului istoric trăit sunt analizate comparativ cu cele scrise de Vasile Alecsandri sau Andrei Mureşanu, iar lucrările în proză sau textele memorialistice sunt des citate ca surse de informare cu privire la istoria familiei Golembiovski-Porumbescu, reconstituită de Adrian Lesenciuc alături de alte documente din arhive, începând cu 1654, când s-a născut Jan Chryzostom Gołębiowski, preotul de curte al regelui Jan Sobieski al III-lea.

Analizând corespondenţa dintre Iraclie Porumbescu şi George Bariţiu, Adrian Lesenciuc observă că „românismul lui Iraclie este puternic şi contagios,

iar această poziţie deranjează" autorităţile austro-ungare. Demersurile lui, împreună cu boierii Hurmuzăcheşti, de a introduce studiul în limba română atât în învăţământul primar şi elementar din Cernăuţi, cât şi în cadrul Institutului Teologic este una dintre cele mai importante realizări ale momentului, care marca o deschidere spre recunoaşterea unor drepturi fundamentale ale românilor bucovineni.

Dincolo de demersul analitic bine documentat, autorul conturează portretul unui om tenace, corect, ferm în faţa autorităţilor şi popular cu oamenii care-i trec pragul casei într-o perioadă în care cunoscătorii de carte erau puţini şi nedreptăţile multe: „Tânărul preot câştigă repede simpatia şi apoi încrederea ţăranilor huţuli nedreptăţiţi, le ia partea şi contribuie la dezvoltarea localităţii."

În plan familial, alături de soţia sa Emilia, părintele Iraclie s-a preocupat de întemeierea unei gospodării, de educaţia copiilor şi de întreţinerea acestora la şcoli. La greutăţile pricinuite de mutările în diferite parohii, fiecare cu problemele ei, s-au adăugat dispariţiile premature ale unor copii. Pe Ciprian l-a sprijinit în afirmarea muzicală şi i-a înţeles lupta pentru păstrarea identităţii naţionale prin cântec. Suprapunând anii din formarea lui Ciprian cu cei din tinereţea tatălui, există o asemănare vizibilă: aceleaşi aspiraţii, căutări, frământări, pe care părintele Iraclie le-a înţeles. În anii studenţiei, Iraclie Porumbescu a dirijat corul seminarului care interpreta numai muzică românească. Demersul era unul foarte curajos pentru „românul cu vechi rădăcini poloneze, luptător pentru cauzele panromânismului şi limbii române, respectiv românul Eugenie Hacman, aprig duşman al introducerii caracterelor latine", afirmă Adrian Lesenciuc. Ciprian a urmat exemplul personal al tatălui, care treptat începe să trăiască prin împlinirile fiului.

După dispariţia prematură a fiului, care-i semăna foarte mult şi care se adăuga celorlalte pierderi din familie (soţia şi mai mulţi copii), tatălui i-a revenit misiunea de a împlini o dorinţă testamentară: „Nu lăsaţi să moară munca mea!" Părintele Iraclie a cultivat memoria şi creaţia lui Ciprian. A plecat din parohia de la Stupca unde trăise „suferinţa aceea nedreaptă a omului drept, suferinţă de neînţeles cu mintea omenească, pe care nici măcar el nu o înţelesese pe deplin, s-a ridicat şi a acceptat că lepădarea de sine are sensuri mult mai profunde. Teologul Iraclie Golembiovski a înţeles, prin propria experienţă, cartea învechită a mult încercatului Iov şi a ales să se implice." El nu şi-a uitat menirea de a se implica în activităţile sociale, educative şi culturale în parohia din Frătăuţii Noi. A înfiinţat aici o şcoală de industrie casnică şi a adus doi învăţători din Braşov, pentru a-i învăţa anumite meserii pe copiii ţăranilor români care nu ştiau limba germană. În acest nou context creat, părintele nu a uitat să cultive memoria lui Ciprian. Spectacolele culturale organizate cu elevii din şcoala rurală cuprindeau interpretări din muzica corală a lui Ciprian Porumbescu. Şcoala de industrie casnică şi albinărit a fost o contribuţie extrem de importantă a preotului Iraclie Porumbescu pentru românii din clasa de mijloc.

De la Frătăuţii Noi le-a trimis celor doi copii, Ştefan şi Mărioara, mai multe scrisori, dintre care cea mai impresionantă evocă momentul când el şi-a aniversat singur cei 40 de ani de preoţie. Reproducerea unui fragment din această scrisoare întregeşte portretul cu imaginea omului căruia i-a rămas doar rugăciunea şi încrederea în misiunea încredinţată de Dumnezeu de a fi lumină şi călăuză enoriaşilor: „Sf. Liturghie o săvârşii cu acele sentimente şi rugăciuni cu care v-am scris că o voi săvârşi. Primească numai Dumnezeu! Şi după sfârşitul ei, zisei la popor: «rămâneţi în picioare şi numai eu voi îngenunchia». Îngenunchiai cum putui şi citii rugăciunea pentru toţi creştinii, câţi au fost până-n ziua de astăzi încredinţaţi păstoriei mele, câţi se află în viaţă şi câţi au repauzat, cu adausele necesare pentru cei vii şi pentru cei morţi. Mă biruiră simţirile."

Prin intermediul acestei cărți, Adrian Lesenciuc nu a dorit doar să omagieze personalitatea părintelui Iraclie Porumbescu, ci a scris o biografie despre un context social, cultural și politic, despre înțelegerea rostului omului în lume, despre asumarea rolului de a-i lumina sau de a-i îndruma pe cei mulți, despre demnitate, tenacitate și bunătate. Cartea readuce în atenția generației actuale galeria povestitorilor bucovineni (Ion Grămadă, Teodor Ștefanelli) în care se mai poate adăuga *opera uitată* a părintelui Iraclie Porumbescu, scrisă „într-un limbaj popular a cărui caracteristică este oralitatea, şlefuit fără metodă în atelierul lingvistic al lui Aron Pumnul, ultimul mare purtător al valorilor Şcolii Ardelene şi deschizătorul de drumuri spre studiul limbii române în Bucovina".

„Cartea «Iraclie Porumbescu și revoluțiile. Opera uitată» de Adrian Lesenciuc nu este doar o biografie apărută într-un moment omagial (bicentenarul nașterii părintelui Iraclie), ci o reconstituire a frământărilor pentru păstrarea identității etnice a românilor bucovineni."

Cronică literară

CUVINTE ÎN RANA TIMPULUI

Valeria Manta Tăicuțu

Poetă, prozatoare, critic literar
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Structurat în două cicluri de poeme (*Despre mine* și *Vorbesc aripile*), recentul volum [1] al **Cameliei Manuela Sava** pare, la prima lectură, un discurs reflexiv-liric despre descoperirea identității artistice și transformarea ei într-o „poveste cu mărgele", deci în ceva prețios, bun de împodobit „un peisaj colorat cu îngeri": „Sângele are contur negru/ timpul desenează un om c-o inimă primitoare/ nici un înger nu pleacă la culcare/ până nu se sting una câte una/ stelele".

[1] **Camelia Manuela Sava**, *Despre mine vorbesc aripile*, Buzău, Editura Editgraph, 2022.

Universul personal se compune din cadre fotografice, când alb-negru, când color, în dispunere emoțională: „Guști/ carnea gândurilor/ frăgezimea ideilor te încântă/ fotografiezi viața ta/ viața altora// Porți în suflet îmbrățișarea din acea fotografie făcută/ cu aromă de veșnicie// Iubirile/ sunt culorile care te impresionează cel mai tare// Faci un selfie să recunoști/ aripile/ de cuvinte legate" (*Fotografiezi*).

Ca poetă, Camelia Manuela Sava are capacitatea de a duce în transcendent și micile evenimente casnice, și drama de proporții prin care trece lumea bolnavă, înrăită de măști și ordonanțe de urgență, incapabilă să vadă dincolo de prezentul în suferință. Îngerii trec nebăgați în seamă, iar ocrotirea divină, oricât de generoasă, pare neputincioasă în fața răului absolut care a cucerit mințile și sufletele: „Aseară Dumnezeu trecea pe strada mea/ desculț/ călca pe frunzele ude/ luminau stelele veștede/ luna sângera ca o inimă/ pașii Lui erau mici și adânci/ pentru o clipă S-a oprit să mă îmbrățișeze cu zâmbet/ omenos" (*Întâlnire*). Dacă „Cerul e martorul unei fotografii neliniștite" (*Dimineața*), construcția de sub el, oarecum mitică, devine expresia acestei neliniști, a acestei neîncrederi permanente în posibilitatea umană de a accede la adevăr: „O casă solzoasă a născut/ un ou mic solzos/ din care s-a ivit dragostea/ cu solzi" (*Construcție*). Fanteziile (unele erotice, dar la modul decent) sunt, ca întotdeauna, o modalitate de evadare din lumea în care iubirea nu mai reprezintă ancora în real, ci autocombustie, pierdere, uitare: „Ești doar umbră în brațele mele/ în casă văd tablouri în loc de ferestre/ fumul iese din coaste/

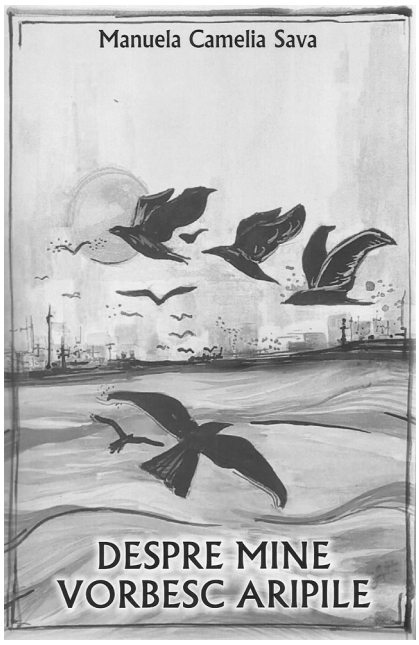

adorm repede// Lethe șoptește numele meu" (*Această oboseală*). În imaginar, poeta se vede sub formă de pasăre: aripile deschise îi simbolizează, pe de o parte, pe părinții care-au ținut-o cât mai departe de zbaterea mocirloasă a semenilor, iar, pe de altă parte, sugerează legătura cu părintele și învățătorul suprem: „Aripa dreaptă e ochiul verde al brațelor mamei/ ea naște în fiecare iarnă un copil îmbătrânit/ Vărsătorul strigă/ printre mugurii nopții/ Dumnezeu apasă tare cu podul palmelor/ coastele lui Adam// Aripa stângă e mâna tatălui/ el se odihnește pe umărul meu/ ca un copac rezemat de fructele sale// Despre mine vorbesc aripile/ un om suprapune înserarea peste lumină/ viața peste moarte/ bine rău femeie bărbat" (*Despre mine vorbesc aripile*). Ființă sensibilă, poeta tânjește după zbor, după spații deschise, după cântec și după iubire, adică după ceea ce condiția umană pare să fi pierdut

Abbott Handerson Thayer, *Corp înaripat*, 1892

ori să fi bagatelizat de-a lungul timpului: „Aripa dreaptă/ e martorul ce scrie negru pe alb// Aripa stângă șoptește numele iubirii/ poezia e în travaliu multicolor// Corbul își spală penele cu sânge auriu/ poezia stă scrisă în stâncă negru pe alb" (*Cântecul aripilor*). Când scrie, Camelia Manuela Sava este conștientă că intră într-o luptă cu iluziile și că finalul nu va fi cel imaginat: „Nu mai frământați cuvintele rubinii/ cu picioarele goale/ cu picioarele cailor// Pe câmpul de luptă/ iluziile/ se preschimbă în flori/ lăptoase" (*Lupta cu iluziile*).

Cu o construcție interesantă, poeme ca *Iarna*, dar, mai ales, *Încăput. Neîncăput* trasează, în catrene expresiv sugestive, lanțul de simboluri care constituie fundamentul emoțional, motivațional-artistic și uman, până la urmă, al volumului: frigul, ochii, tata, anotimpurile, fericirea, fântânile, copiii, poeții: opt trepte ale cunoașterii, de la ceea ce vezi cu ochiul interior („Ochii sunt apoși/ mâinile zgârie stânca/ tragi oblonul peste înserare/ nimic nu doare mai tare ca dorul") la revelația finală: „Tu scrii eu scriu ea scrie/ umplând paharul cu amar/ peste foile albe se revarsă preaplin Dumnezeu" (*Încăput. Neîncăput*).

Al doilea ciclu al volumului are structura unui jurnal în care sunt consemnate nu micile evenimente cotidiene, ci ecoul lor, emoțiile, sentimentele celei care trece prin timp conștientă de valoarea lui. După un tur sentimental prin locul unde, de fapt, nu se întâmplă nimic, ultimul popas este la bibliotecă: „La bibliotecă am ajuns la timp/ ce de cărți mi-am zis/ turnul babel era fericit/ mă puteam ascunde dincolo de cărămizi/ dincolo de masca albastră/ invitații așteptau curioși în sală/ lansarea cărții mele trebuia să înceapă curând/ le-am spus că nu ne grăbim/ avem o pădure de traversat/ iar eu trebuia să-mi încălzesc vocea/ să îmi scutur emoțiile pe prețul de la intrare/ drumul îl făcusem pe jos ca un eschimos/ ce umblă cu gândurile răsfirate" (*O zi*).

Două poeme (*Zbor* și *Artă poetică*) din a doua parte a volumului îl conduc pe cititor la descoperirea raportului care există între creator și opera sa: scrisul, dincolo de modalitate de eliberare și autocunoaștere, dincolo de valoarea terapeutică pentru ființa fragilă, supusă nesfârșitelor chemări ale abisului, poate fi și o cale fericită de a găsi și de a păstra esențialul: „Ceea ce scriu e povestea/ risipită pe câmpiile unde bunicul adăpa caii/ lumina se sparge în mii de culori/ dimineața aduni cuvinte din rana pământului// Poetul iubește și lasă lumea să judece/ viii cu viii și morții cu morții" (*Artă poetică*).

„Camelia Manuela Sava are capacitatea de a duce în transcendent și micile evenimente casnice, și drama de proporții prin care trece lumea bolnavă, înrăită de măști și ordonanțe de urgență, incapabilă să vadă dincolo de prezentul în suferință. Îngerii trec nebăgați în seamă, iar ocrotirea divină, oricât de generoasă, pare neputincioasă în fața răului absolut care a cucerit mințile și sufletele."

Cronică literară

„POETUL SUFERĂ DE O PERENĂ FRACTURĂ A EULUI”

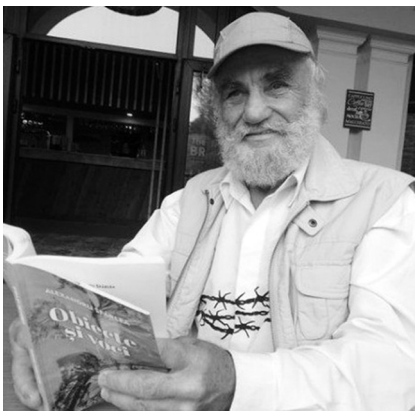

Alexandru Sfârlea

Poet, publicist
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Nu e nicio exagerare în a-l numi erudit pe poetul, criticul literar și traducătorul – filolog italienist de marcă – **Geo Vasile**, cel premiat cu medalia „Stella d'Italia”, pentru o masivă antologie de poezie italiană, dar și autorul a 23 de ediții bilingve din opera unor poeți clasici și contemporani români, precum și al unei antologii bilingve de poezie românească. Își etalează cu prisosință această râvnită calitate elitistă și în acest al 12- lea volum de versuri – *Madonizând/Angelizzando* [1] (versiune italiană a autorului) – apărut cu doi ani înainte ca autorul să împlinească 20 de luștri (în ziua solstițiului de vară al anului 2022). Acest ilustru cărturar a fost un solitar acerb, neparticipând la viața universitară, preferând funcții mărunte, pentru a se dedica strălucit traducerilor în (și din) limba lui Dante, italienisticii și propriei creații literare. Volumul de față, alcătuit din patru secțiuni, mă face să rezonez în bună măsură cu analiza poetei și criticului literar Adriana Gloria Marigo, din finalul cărții, potrivit căreia „stratificările simbolice se remarcă prin modalități expresive orfice sau ezoterice, abordând teme circumscrise, cvasi autoreferențiale, și care focalizează privirea asupra poeziei ca un *modus vivendi* specific autorului”. Ea amintește și de „ceea ce psihanalistul J. Hillman definea drept *anima mundi* sau principiul unificator reperabil în întreg cosmosul, anticipat deja de platonicieni și neoplatonicieni”. Ca și demonul ce se înfățișează la amiază și poate reprezenta neliniștea sau *fractura* creatoare (vezi versul selectat în titlu), implicită genezei poetice. Secvența unu și secvența patru sunt ca două armături protectoare ale miezului esențializat în expresivitatea inovativă a volumului, unde personaj feminin (hiper)idealizat este Inna, „ce-ar putea fi o contracție a numelui unei străvechi zeițe mesopotamiene, cu o puternică instinctualitate oarbă, pulsiune a morții în psihanaliza freudiană”.

Că „adevărul e cu precădere imaginație” (Magritte) cum „sună” unul dintre motto-urile volumului, se poate identifica în chiar ostentația cu care ni se relevă acest lucru în multe dintre

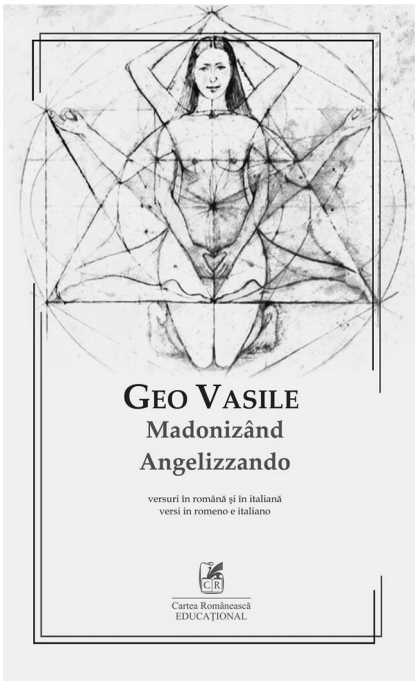

poeme, circumscrise paradigmatic în reflexivități și sentențiozități proprii unui elevat ezoterism. Dar se poate constata, în același timp, că dincolo de reverie și halucinație – care sunt constituenți esențiali ai imaginarului – se pot detecta în acest volum și germeni ai noii teorii filosofice a *structurii imaginativului uman* (Mircea Arman), adică accederea la adevăr „dintr-o perspectivă a raționalității implicite”. Acest lucru este sesizabil mai ales în cele două secțiuni centrale ale volumului – *Madonizând* și *Grafitti* – despre Inna, acel personaj emblematic prin arhaicitatea conectată la (hiper)modernism, care se dovedește a fi, pentru poetul Geo Vasile, fervent inspirator de constructe lirice cu puternic impact, la granița dintre imaginar și imaginativ, ori chiar potențându-l nerestrictiv pe acesta din urmă. În *Vis appetitiva* (p. 81) este

[1] **Geo Vasile,** *Madonizând/ Angelizzando*, Iași, Editura Cartea Românească Educațional, 2020.

Francesco Furini (1603–1646), *Poezia*, c. 1633

prezentă o referință la *imaginativ* aproape explicită : „Madonizarea obiectului amoros /se datorează poeților, mai ales,/ căci putința lor de a evalua scade/ odată cu apropierea morții,/ *asuprește imaginarul* (subl. mea, A.S.) și declanșează dorința […] Imaginarul și memoria *sunt împinse* să se învârtească obsesiv în jurul fantasmei […]" . Carevasăzică „sunt împinse" pentru că altminteri, probabil, am fi putut avea de-a face tocmai cu „raționalitatea apriorică" a imaginativului. Pe de altă parte, cum bine spune criticul literar Felix Nicolau, „constructele poetice din *Madonizând* jonglează cu diverse forme fixe și cu întorsături de topică medievale, dar și cu versuri libere sau albe". Geo Vasile se dovedește a fi un poet care preferă, nu de puține ori, să facă incursiuni (simili)hermeneutice în renascentism și în literatura medievală, cu trimiteri mitologice sau abia „contaminate" de modernitate: „Pe când era adolescentă Inna/ ținea pe pântecul gol o coroană/ de flori albe ca niște bulgări de nea,/ părea efigia unei copile moarte/ din necropolă de la Rotonda…/ Privirea ei era aceeași, de-acum,/ avea strălucirea cenușii recente/ și totodată o impuritate străveche,/ cea a statuilor hermafroditului sau/ a micii preotese barbare-a lui Priap…/ Pare a fi străbătut valurile vremii/ venind pe ulițele Pompeiului călare/ pe un ponei cu ochi sculptați în carbon…/ Inna era încarnarea tinerei Pannychis/ abia deflorată, cum se spune-n Satyricon." (*Coroană*).

Autorul descoperă, într-o fotografie cu Inna, „un goblen flamand țesut din laptele/ negru al zorilor și nopților lui Celan…" sau afirmă apodictic că „Inna s-a scăldat atât de tare și atât/ de timpuriu în alegorie, încât a devenit/ alegoria însăși". Iată și o necruțătoare descriere a Innei când se ducea spre un loc nedeterminat, sub influența drogurilor: „Basoreliefurile trupului ei aveau o/ senzualitate aproape pornografică,/ seismica lor unduire, comuniunea &/ frecarea coapselor îi asigurau/ echilibrul în mers/ prietenele o invidiau convinse/ că era un fel de masturbare discretă." (*Angelica Inna*). Tot Inna are și virtuți… (neo)homerice, „se află în locul oricărei neliniști,/ în chip de rafale de vânt […] și scrie cu tine a doua Iliadă/ pe pavajul smuls", apoi „te întâmpină pe puntea de/ aur în clocot peste-o-mbietoare genune…". Și iarăși o imagine exaltantă, răvășitoare, când „te lași orbit în văzul lumii/ madonizând-o pe Inna, nenumărata". Dar iată ce generoasă ofrandă de nume aureolate mistic, mitologic și… nabokovian i se aduce adoratei și adorabilei făpturi: „În Inna exista un străvechi farmec/ de nimfetă tip Lolita din cântecele lui/ Serge Gainsbourg, de menadă,/ de naiadă, divinizate și expulzate/ de Antichitatea păgână, ea putea fi/ Drusilla sau Myrtho, Callirhoe, dar/ mai ales Pannichis, cea ce-și serbase nunta cu Giton […] de-acolo veneau impulsul și haosul, geniul și inspirația […] iubirea orfană…" (p. 89).

În partea a patra a volumului *Madonizând*, versurile conțin – după atâtea epuizante provocări și ispititoare interferări cazuistic-sufletești cu Inna – și „cuvinte vlăguite de călătorie", „te regăsești în emfaza cuvintelor/ ce ucid imaginea sau o ascund […] parcă ai vrea să te absoarbă coaja lucrurilor". Dar întâlnim și ecouri din Emil Cioran, în care Poezia are rolul de prim-plan: „Poezia este cel mai tragic fel de a fi:/ a fi fără a fi, deplinătatea vidului,/ oră fără de timp și alte nume în care/ se rostește și se irosește-n răspântii/ ale limbajului […] urgență, viață, suferință,/ fluxul dezgustului de-a fi./ E rezonanța spusei dincolo de concept,/ un ambitus vertiginos cromatic numai/ bun pentru dezamăgire, frustrare și vis./ E genunea ce desparte vorbirea de scris." *(Între două genuni*). Fără îndoială, volumul de versuri al lui Geo Vasile, *Madonizând,* este unul de neuitat.

„Geo Vasile se dovedește a fi un poet care preferă, nu de puține ori, să facă incursiuni (simili)hermeneutice în renascentism și în literatura medievală, cu trimiteri mitologice sau abia «contaminate» de modernitate."

Cronică literară

FALIMENTUL EPOCILOR

Răzvan Nicula

Prozator, eseist
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Omenirea nu este capabilă de umanitate la nivel de specie, doar la nivel de individ, și poate nici atunci, lucru demonstrat de-a lungul timpului, deopotrivă, și de evenimente istorice și de rațiuni filosofice. Nu în zadar celebrul dicton *homo homini lupus* a rezistat cu brio asaltului vremurilor, inspirându-i pe contractualiști să se aplece asupra naturii duale a omului și să-i pună căpăstrul contractului social. Totuși, ca să nu ne pierdem mințile și în virtutea naturii noastre violente să purcedem la bătutul câmpilor fie cu pasul, fie cu mintea, Seneca a încercat să contrazică afirmația lui Plaut, susținând că, în realitate, „omul este sacru pentru om". Cam pe fundamentul celor două afirmații antice, parcă încercând să le aducă la un numitor comun și să le facă să conviețuiască, se susține și volumul de proză scurtă semnat de **Lăcrămioara Stoenescu**, *Destine în furtună* (București, Editura eLiteratura, 2022).

Povestirile, publicate anterior în diverse reviste literare, se încadrează în sfera realismului și chiar a autobiografismului, prezentând falimentul moral și factual al epocilor social-istorice a căror succesiune a marcat parcursul zbuciumatului secol XX. De remarcat încă de la început este modul în care acestea sunt structurate, în trei secțiuni, *Lumea inocenței, Lumea în flăcări, Lumea strâmbă*. Prin titlurile alese, dar și prin snoavele incluse în fiecare secțiune, volumul creează impresia unei vieți întregi căreia i se respectă cronologia copilărie, tinerețe, bătrânețe, caracterizată inclusiv de dezvoltarea psihică naturală – joaca, idealismul și maturizarea. Pe întregul cuprins al cărții, fără a ocoli nici măcar perioada vârstei la care se presupune că nu am avea griji, pregnant și apăsător, parcă ridicat pe un soclu, șade spectrul războiului, indiferent că este vorba de unul desfășurat la nivel individual sau la nivel social, primele două secțiuni cuprinzând narațiuni care evocă întâmplări din cele două conflagrații mondiale.

În povestirea *Tata moșu',* Doinița, o copilă mai băiețoasă „antrenată în bătăliile duse cu puștii de pe strada ei, când își lăsa baltă păpușile ca să

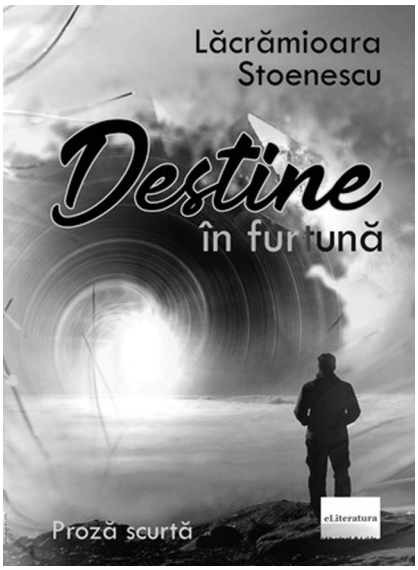

lupte cu băieții în tranșeele sau cazematele improvizate în șanțuri, unde se jucau de-a soldații, ascultă cu sufletul la gură poveștile de război depănate de bunicul său. Un demers care, de altfel, alătură spectrului războiului pe acela al însoțitoarei sale nedespărțite, moartea. Îngerul întunecat însoțește ca un fior nefast personajele Lăcrămioarei Stoenescu, transformând în dese rânduri în faliment valorile, principiile, conjuncturile favorabile individuale, micro și macrosociale, și chiar istorice. Conflagrațiile mondiale nu mutilează doar trupurile combatanților ci familii întregi și sufletele membrilor acestora, nu ucid doar indivizi ci și speranțe, idealuri, sentimente și liniști interioare. Inserțiile de ordin istoric sunt și ele binevenite, autoarea predând o lecție celor interesați, prezentând figuri istorice reale (Regina Maria, Mareșalul Averescu etc.) și fapte prin care acestea s-au distins, scurte detalii de ordin geografic, bătălii îngrozitoare adânc imprimate în memoria colectivă.

Când sângerosul Călăreț al Apocalipsei adoarme și lasă omenirii răgaz să răsufle, personajele sunt prinse în încleștări cu încărcătură morală și sentimentală care le refuză dreptul la liniște. Un astfel de exemplu se regăsește în *Speranța*, personajul principal feminin fiind obligat să aleagă între simțul datoriei față de Mirel, bărbatul care o așteaptă în fața altarului, și prima iubire, Maurice, un emigrat în Israel care apare din senin în chiar ziua cununiei Speranței, cu inelul de logodnă și promisiunea căsătoriei după ani întregi în care nu mai dăduse vreun semn de viață. După o scurtă parlamentare interioară, femeia decide că „merită să lupte pentru viitorul său, chiar dacă viața nu îi va fi asemenea cântecului *La vie en rose*, ci amară ca pelinul". Un alt exemplu se regăsește în *Premiul furat*, suferința abătându-se, de această dată, asupra Lianei, o elevă a cărei primă întâlnire cu nedreptatea se datorează dispozițiilor Partidului Comunist ca școlile să acorde premiul întâi copiilor de proletari. Valorile în care fata fusese crescută se clatină, se arată inutile în fața pumnului de fier și a constrângerii și anunță, într-un fel, dărâmarea de pe soclurile lor a noțiunilor de libertate, dreptate și adevăr. Îmbolnăvirea societății este și mai amplu prezentată în a treia secțiune a cărții, *Lumea strâmbă*, povestirile centrându-se exclusiv pe întâmplări petrecute în perioada comunistă. Din încărcătura acestora transpare nu numai înfiorătorul adevăr istoric și social ci și aversiunea autoarei față de acea perioadă cenușie marcată de abuzuri și de impostură. Și, mai ales, un alt faliment, acela al ființei umane, fie că este zdrobită de nedreptate, fie că devine talpa care strivește și oprimă. În *Întoarcerea*, Nicolae, eliberat după cinci ani petrecuți la Canal, își găsește copilul părăsit de nevasta care se recăsătorise cu un milițian. Află în sine puterea de a-i ierta uniunea matrimonială întrucât reprezentantul ordinii comuniste îi înșelase încrederea aducându-i vestea morții soțului, dar nu-i poate găsi scuze pentru abandonarea copilului. În *Joimărița*, povestirea cea mai complexă dintre toate, ulterior dezvoltată și transformată în roman (era păcat ca bogăția unui asemenea filon să rămână neexploatată pe măsura posibilităților), Luiza, o elevă foarte silitoare, este exmatriculată din liceu fiind considerată fiica unui „dușman al poporului". Alege sinuciderea în locul umilinței, afectându-și decisiv mama din punct de vedere psihic, deja suficient apăsată de grijile gospodăriei, de întemnițarea bărbatului, de spaima războiului și de norii negri care prevesteau, a rău, o nouă ordine socială. „Luiza a fost o victimă a epocii în care a trăit", statuează amar autoarea, dar la fel au fost deținuții de la Aiud, Pitești și alte penitenciare, nenorociții trimiși la muncă silnică pentru simplul fapt că și-au exprimat convingerile și, de altfel, un popor întreg aruncat sub ciubota discreționară încălțată de ticăloși și impostori.

Paginile Lăcrămioarei Stoenescu reprezintă o revoltă dezlănțuită în fața falimentului trăit de societatea românească în perioada 1947–1989, un faliment al valorilor, al normalității, al libertății, în fapt, o victorie a dezumanizării. Nimic nou sub soare, s-ar putea spune, vocea autoarei îngroșând rândurile corului imens care a dezavuat și a condamnat fervent anii de glorie ai „secerei și ciocanului" devenite, mai degrabă decât unelte, instrumente de tortură. Dar, așa cum afirmă Lucian Gruia în cartușul escortă de pe coperta a IV-a, cartea „se adresează în primul rând tinerilor ca să învețe ce a însemnat regimul comunist și să vegheze ca asemenea fapte să nu se mai întâmple". Poate de aceea, deloc întâmplător, tonul auctorial are cadența și păstrează stilul unui povestitor trecut prin viață, care-și etalează talentul oratoric la gura sobei în fața nepoților.

Din fericire pentru personaje, sau din nefericire pentru cititor, destinele lovite de furtună redate de autoare se opresc la porțile democrației românești, netrecându-i pragul. Ar fi fost interesant de văzut, însă, și o optică asupra noului faliment cu care ne confruntăm, poate o condamnare a dărâmării altor statui în numele nediscriminării, a retribuției sau a libertății prost înțelese. Concluzia certă și în măsură copleșitoare tristă a celor puțin peste două sute de pagini este că orice epocă își are falimentul ei dar, din păcate, în oricare dintre ele, falimentari rămân oamenii și, mai ales, omenia.

„Omenirea nu este capabilă de umanitate la nivel de specie, doar la nivel de individ, și poate nici atunci, lucru demonstrat de-a lungul timpului, deopotrivă, și de evenimente istorice și de rațiuni filosofice. Nu în zadar celebrul dicton «homo homini lupus» a rezistat cu brio asaltului vremurilor, inspirându-i pe contractualiști să se aplece asupra naturii duale a omului și să-i pună căpăstrul contractului social."

Note de lectură

SUNT CĂRŢILE FIINŢE?

Veronica Pavel Lerner

Poetă, prozatoare, Canada

Când iubește cititorul o carte? Greu de răspuns, pentru că fiecare relație cititor – carte e unică. În cazul meu, iubirea mea intervine atunci când, pe de o parte, mă recunosc în personaje, iar pe de alta, când cartea îmi dovedește că *ea știe tot* și despre adulți, și despre copii, și despre ce e bine și ce e rău și, mai ales când, după final, cartea rămâne definitiv prietenă cu mine.

Exact asta mi s-a întâmplat când am lecturat (ca să nu zic devorat) formidabila carte *Invizibilii* de **Ioana Părvulescu** [1], superb ilustrată de Irina Dobrescu.

[1] București, Editura Humanitas Junior, 2022.

Scriu rândurile de față de *Ziua Lecturii*, 15 februarie (2023), cu reverența care se cuvine tuturor cărților din lume. Și cu întrebarea: ce sunt, de fapt, cărțile? Niște ființe dragi, așa cum le simt eu, sau Universul indefinibil, prețios și fără seamăn în care pot călători cei care iubesc lectura? Sau și una și alta?

Sunt cărțile un Univers? Sigur că da! Intri în el, plângi, râzi, tremuri, trăiești în el și uneori chiar poți avea surprize, cum am avut eu zilele trecute, în sala de așteptare la un doctor, când luasem cu mine cartea *Invizibilii* de Ioana Pârvulescu, ca s-o termin, mai aveam numai câteva pagini. Și, intrată în Universul ei, emoția mi-a fost atât de mare încât nu mi-am putut opri lacrimile. Lângă mine își aștepta rândul la doctor o doamnă cu un copilaș de vreo 3-4 ani în brațe. Mirarea puștiului la vederea unui adult plângând la o carte de copii a fost atât de evidentă, încât m-a readus instantaneu în lumea obișnuită. Abia după vizita la doctor, acasă, am putut plonja – de data asta numai cu gândul, terminasem deja cartea – în formidabila lume în care mă transportase.

Sunt cărțile ființe? Desigur! Le vorbim, le îndrăgim, uneori ne purtăm cu personajele lor ca și cum ar fi lângă noi. Mie, de exemplu, pasionată a corespondenței, mi-ar fi plăcut să le pot scrie cărților scrisori. Numai că asta nu se poate. M-aș putea eventual adresa autorului, dar cartile, odată încheiat procesul creației, capătă propria lor viață, separată de cea a autorului.

Într-o scrisoare mi-ar fi mai simplu să-i povestesc cărții toate emoțiile prin care am trecut când am citit-o, să-i povestesc plânsul și râsul, bucuria sau nostalgia, admirația, împlinirea și câte

altele, simțite de mine pe parcursul lecturii.

Dar într-o cronică, de pildă, cum să scriu despre cărțile ființe și, simultan, Univers? Aș putea doar să-mi exprim fascinația lecturii! Într-o scrisoare, i-aș fi putut mărturisi cărții *Invizibilii* faptul că, din prima clipă, m-a emoționat o coincidență: eroina cărții, Laura, are un frate mai mare cu numele Toma, iar eu, Veronica, tot așa, am un frate mai mare, Toma. Ba mai mult: tot ce gândește Laura, pe parcursul cărții, seamănă perfect cu propriile-mi gânduri! Și i-aș mai fi scris că la sfârșit, am îmbrățișat cartea *Invizibilii* cu coperțile ei lucioase și paginile ei minunat scrise și desenate, așa cum am mai îmbrățișat, în trecut, alte cărți. Nu-l plimbasem eu, adolescentă fiind, pe Micul Prinț, cu sania prin București? Luasem într-o iarnă cartea, sania și troleibuzul și m-am dus la Palatul Telefoanelor, unde era o străduță în pantă, pe care săniuța mergea la vale, iar eu alergam alături de ea.

Deși am terminat-o, păstrez *Invizibilii* în vecinătatea mea imediată, nu numai pentru că oricine între 8 și 108 ani – cum sugerează autoarea în dedicație – are o mare bucurie a lecturii și relecturii, dar și pentru că mi s-a părut că ideea care străbate fiecare capitol este, într-un fel, o completare a afirmației făcută de Gabriel Liiceanu, cu ani în urmă, în articolul *Dans cu o carte*, apărut în „România Literară":

„Splendoarea cărții este că ea nu se impune de la sine. Alături de foame, de frig și de eros, nu există nevoia irepresibilă de a citi. Cartea nu este «cea de toate zilele» – ca pîinea, ca apa, ca hainele. Nu citești așa cum resimți nevoia de a mânca atunci când îți este foame. Întîlnirea cu cartea nu are loc în virtutea unui instinct. În fapt, «se poate» și fără ea."

Istoria a dovedit totuși că discuțiile despre lecturile memorizate au oferit rezistență morală și fizică deținuților politici ai lagărelor din Siberia și penitenciarelor din România anilor'50. N. Steinhardt, victimă a chinurilor îndurate alături de alți intelectuali în timpul detenției din închisorile comuniste, a evocat câteva asemenea mărturii în *Jurnalul fericirii*.

Povestea *Invizibilii* a Ioanei Pârvulescu, prin frumusețea narațiunii și a ilustrațiilor, stârnește dorința – chiar nevoia *„cea de toate zilele"* – de evadare din lumea reală, inevitabil bântuită de rău, în universul infinit al cărților.

Mississauga, Ontario, Canada

"Sunt cărțile ființe? Desigur! Le vorbim, le îndrăgim, uneori ne purtăm cu personajele lor ca și cum ar fi lângă noi."

NICOLAE TZONE „DUNĂRE KILOMETRUL 510 o poveste de viață de moarte și de naștere cum nu au mai fost și nu vor mai fi altele cartea nenăscutului"[1]

Cartea de peste 500 de pagini despre care m-am încumetat să scriu – deși despre o asemenea carte greu aș putea scrie ceva – este o *lume* de poezii în care autorul și-a trăit fiecare pagină, poem, vers, cuvânt, lume în care am fost atrasă cu atâta forță, încât fericita epuizare a lecturii m-a făcut să mă apropii cu greu de pagina albă ca să redactez o *cronică literară*.

Dar de ce m-aș îngrijora? Titlul rubricii de față, „Note de lectură", implică impresiile personale după citirea unei cărți, nicidecum o analiză literară. Drept care, iată, mi-am luat curajul să abordez subiectul, cu atât mai mult cu cât cartea cuprinde, la sfârșit, o scrisoare adresată autorului de Lucian Vasilescu după lectura cărții. Iată deci, mi-am spus citind-o, se poate și așa! Sinceră să fiu, chiar am început o scrisoare, imitând ideea lui Lucian Vasilescu, dar n-am continuat-o din următoarele motive: întotdeauna mi-am exprimat mai bine ideile și emoțiile în scrisori decât în orice alt fel de scriere, dar, dacă aș fi scris *liber* despre tot ce aș fi dorit, ar fi ieșit o scrisoare mult prea lungă; mi s-a părut – până recent – că unui autor de roman, de exemplu, i-aș putea scrie o scrisoare, pentru că viața cărții după apariție, se desparte, în acest caz, de cea a autorului. La un poet, autorul și cartea rămân întotdeauna împreună. Așadar, îmi spuneam, o scrisoare pentru Nicolae Tzone ar fi adresată simultan și cărții lui. Totuși, dacă mă înșel? Nu cumva poetul nu e întotdeauna contopit cu poezia? De aceea am renunțat la idee.

Și totuși, când am început cartea, am trăit atât de intens lectura încât, presimțind că starea va continua pe tot parcursul lecturii, am notat – cu gândul că voi continua – emoțiile pas cu pas. M-am oprit însă, pentru că notele mele ar fi depășit dimensiunile cărții.

Sigur este că titlul cărții reprezintă *adevărul lumii* create de poetul Nicolae Tzone și că cititorul care va lectura primele poezii, le va continua cu aviditate și va avea bucuria descoperirii unor pagini de mare și adâncă frumuețe.

Voi copia aici, pentru ilustrarea entuziasmului meu, câte ceva din notele mele inițiale, scrise sub forma unor mici scrisori adresate poetului.

[1] București, Editura Vinea, 2021.

1 nov. 2022

nicolae tzone
dunăre kilometrul 510
o poveste de viață de moarte și de naștere
cum nu au mai fost și nici nu vor mai fi altele
cartea nenăscutului
vinea

*Am avut azi-noapte un vis superb. Se făcea că vă scriam o scrisoare în versuri lungi, așa, ca ale dv., în care vă povesteam cum ne-am întâlnit, dv. cu mine, înainte de venirea nenăscutului. Și descriam în acele versuri nu numai natura și lumina care se oglindeau în ea și care țâșneau din fiecare cuvânt al scrisorii mele, dar și lungul drum străbătut împreună cu dv., prin lumea poeziei. Erau mulți poeți acolo, printre care Paul Verlaine, iar eu vă scriam că era normal să-l întâlnim, pentru că și eu eram tot PV (Pavel Veronica)... Cu el, dv., cu mine ascultasem **Les Violons**, priveam culorile din sunetele lui Verlaine, n-aș fi vrut ca visul să se termine. Iată dovada că versurile dv. trăiesc și, prin ele, cititorii.*

Cu cele mai bune gânduri și admirație pentru cartea dv. UNICAT!

27 nov. 2022

Azi am redeschis cartea și, probabil că nu mă veți crede, chit că ceea ce o să vă spun acum nu e nici poezie, nici metaforă, ci purul adevăr: am citit două versuri: „tot ce vedem nu este numai ceea ce nu vedem este,/ numai ce nu atingem este".

A trebuit să mă opresc, să-mi trag respirația. Și să recitesc. Și să plâng. De bine, de frumos și de prea... emoția care m-a inundat. Acum am lumină și am sunet (un concert pentru pian de Bach) și m-am putut lăsa în voia acestei neînchipuit de frumoase rostiri a dv. Densitatea și forța versurilor dv. mă copleșesc în asemenea măsură încât poate că va trebui, de aici încolo, să-mi trag răsuflarea la fiecare vers.

Rătăcind prin vis, m-am întrebat dacă voi avea destul timp de trăit ca să parcurg întregul drum al copilului nenăscut. Am înțeles că poezia din carte, prima care a dat naștere unui om, va fi și cea care va învia sufletele amorțite. După care le va însoți, ca într-un balet, spre a-și găsi trupului acoperământ.

Uneori, pur și simplu mi-e imposibil să las gândurile ferecate în mine...

22 dec. 2022

Continuu, cu mare emoție, lectura. Doresc să nu se termine niciodată, dar de fapt nici nu se va termina vreodată, versurile dv. curg la infinit și nu rămân în carte, ci traversează viața, sunt o apă vie: „poemele fără ochi încă nescrise sunt ținute de mână de poemele cu ochi/ scrise numai de o zi sau două".

N-am mai avut vise, dar, în timpul somnului de noapte, sau poate în semitrezie, vă recitam, stimate Poet, un fel de scrisoare nescrisă, încercam să vă spun cuvintele unui bătrân de 98 de ani, negru, care cânta jazz la Preservation Hall, o sală veche din New Orleans și cu bănci de lemn fără spătar, unde un mic ansamblu de jazz dădea concerte. Și cuvintele lui erau: „I sing because I'm happy, I'm happy because I sing" („Cânt pentru că sunt fericit, sunt fericit să cânt"). Eu încercam să vă povestesc fericirea acestui negru cu părul complet alb. Acuma vă scriu, nu dorm, vă spun pe viu, nu în somn, că absolut fiecare cuvânt al dv., din clipa în care s-a născut și a fost dăruit lumii, va trăi continuu, împreună cu celelalte cuvinte născute odată cu el, cu versurile și cu toate poemele. Covârșitor și copleșitor.

La noi acuma e seara în care se va schimba ora de iarnă, dar ce mai contează timpul omenesc în infinitatea timpului dv. poetic? Ce carte!

3 ian. 2023

Scriu la o oră a Canadei când, în România în care m-am născut, am împlinit astăzi o nouă vârstă. Acolo e deja 3 ianuarie. Scriu doar câteva cuvinte cu degetele care se pot mișca în ciuda ghipsului care-mi blochează mâna dreaptă. Vă scriu, d-le POET, pentru că sunt foarte impresionată de talentul dv. El se scurge sub formă de fluvii de frumusețe în poezia pe care o scrieți. Nu există un singur cuvânt, acolo, care să nu fie frumusețe pură.

„poemul care se iubește doar pe sine se luptă pe viață și pe moarte/ cu poemul care-i iubește pe toți".

Citindu-vă poeziile și admirând cărțile editurii dv. e ca și când ar fi ziua mea în fiecare zi, poeziile și tot ce vă reprezintă fiind cadoul pe care-l primesc în permanență și pentru care mulțumesc lui Dumnezeu, dar și mesei dv. de lucru, de la care oferiți cititorului, cu atâta generozitate, fericire! Foarte mulțumesc!

Aici notele mele se opresc. Mi-am continuat lectura fără a mai scrie, am pus hârtiuțe colorate în dreptul versurilor care m-au străfulgerat. Acum cartea e plină de semne colorate.

Ilustrațiile talentatei pictorițe Suzana Fântânariu, plasate la sfârșitul volumului, completează bucuria lecturii în cel mai înalt grad.

Prezentarea superbă a cărții poartă marca Editurii Vinea, al cărei director este chiar poetul Nicolae Tzone care, după cum recunoaște el însuși, „este un bun tată de cărți".

Închei aici această neobișnuită *notă* despre cartea poetului Tzone, „o poveste de viață de moarte și de naștere cum nu au mai fost și nu vor mai fi altele". N-aș fi putut-o face altfel, cei care vor citi volumul vor înțelege!

Antologie de umor online

IARMAROC CU POVESTIRI FACEBOOK (3)

George Grigore

Potolește-te! Că de nu, o să te citesc!

Cândva, la filologie

Un cadru didactic, relativ tânăr, venit la facultate pe valul ideologic ce făcea ravagii prin anii aceia ('60), ajuns aici mai mult pentru activitatea sa ideologică decât pentru știință, se tot lăuda cât muncește, cât se străduiește, criticându-i vehement pe toți ceilalți că nu pun mâna să umple hambarele țării cu înțelepciuni, așa cum făcea el. Îi apar cărți după cărți, o veritabilă maculatură, dăruită oricui îi ieșea în cale. Cei care nu-i arătau admirație erau bețeliți în fel și chip. Printre victime era și bătrânul său profesor, om școlit în alte vremuri, un reper în domeniul său. Așadar, după ce îi dăruiește cu multă emfază ultima sa carte, o așa-zisă cărămidă, pe care bătrânul nici nu catadicsește s-o deschidă, ba o împinge chiar ușor cu mâna din fața lui, se declanșează iadul. Frustrarea era prea mare! Seniorul tace tot timpul, ușor absent. Când sâcâiala atinge cote de nesuportat (pentru cei din jur!), cu o voce calmă îi spune:

– Potolește-te! Că de nu, o să te citesc!

Mărturisire

„Datorită" exprimă ceva pozitiv, bun, în timp ce „din cauză" exprimă ceva negativ, rău. Deși se face atâta caz în ceea ce privește folosirea lor, nu mai are nicio importanță acest aspect atunci când absolvenții îți spun, care mai de care, fie „mulțumim, am învățat mult datorită dvs.", fie „mulțumim, am învățat mult din cauza dvs.". Îți sunt dragi că au învățat, indiferent în ce lumină mărturisesc acum că te-au văzut…

Tanti Frosi

– Nu că m-ar interesa sau c-aș avea vreo nevoie, DAR…

După acest „dar" urmau cele mai uimitoare grozăvii ale lumii, pe lângă care toate sodomele și gomorele păreau angelice. Așa își începea tanti Frosi lunga cronică a evenimentelor din blocul de garsoniere în care locuiam. Toți locatarii, fiind „radicali liberi", cu o viață agitată, îi ofereau lui tanti Frosi grămezi de povești pe care nu mai prididea să ni le aducă la cunoștință când o găseam – și o găseam mereu – pe banca de la intrare. Indignarea auditoriului era singura răsplată pe care și-o dorea. Încheia, dând din mână a lehamite:

– Nu știu cum poate fi lumea asta așa de bârfitoare, de curioasă… Pe mine nu m-a interesat niciodată ce fac alții… Fiecare cu viața lui, maică, DAR…

Dacă nu o tuleai când auzeai iarăși acest „dar", riscai să rămâi proțăpit multă vreme în fața băncii de la intrare…

Unchiu' Gheorghe

Unchiu' Gheorghe, unul dintre cei cinci frați ai tatălui meu, era un povestitor înnăscut, cu mult umor. De altfel, această trăsătură le era caracteristică tuturor fraților.

La sărbătorirea, în 1997, a poetului George Petcu, născut în Grindu, am mers cu o prietenă ziaristă, care după ce mi-a luat un interviu despre sărbătorit, mă roagă să-i mai indic pe cineva care chiar l-a cunoscut pe poet (născut în 1917) și cum știam că unchiu' Gheorghe îl cunoscuse bine și avea și darul povestirii, i-l prezint. La finalul interviului, care era pentru Radio, îl întreabă cum îl cheamă.

– Sunt unchiu' lu' George Grigore și văr cu poetul George Petcu!

– Bine, bine, dar cum vă cheamă!

– Sunt unchiu' și atât!

După interviu, îl iau la rost!

– De ce n-ai spus cum te cheamă? Se poate așa ceva!

Zice cu umorul său obișnuit:

– Păi, erau prea mulți Gheorghe – nu, nu e bancul cunoscut cu „așa tânăr și deja Gheorghe" – și n-ar mai fi înțeles lumea nimic. Și poetul e Gheorghe, și tu, tot Gheorghe! Eu mai lipseam!

Gigi

Eram în armată. Știți stagiul acela militar obligatoriu în vremurile de demult… La o altă companie, din cele ale soldaților cu termen întreg, era un băiat extrem de săritor, de bine dispus întotdeauna, ceea ce i-a atras simpatia tuturor. De Sfântul Gheorghe, când a trecut pe lângă plutonul nostru, i-am strigat cu toții un „La mulți ani, Gigi!". S-a oprit încurcat:

– Măi, băieți, îmi pare rău, dar eu nu știu cum vă cheamă pe voi, că sunteți așa de mulți… pentru voi e ușor să mă țineți minte, că eu sunt singur!

Conceptul de *fă*

Predam limba română unor studenți străini. Îi anunț, la un moment dat, că voi lipsi o perioadă și că mă va înlocui doamna X. Cum i-am văzut că nu sunt prea încântați, am început să o ridic în slăvi cu performanțele ei didactice cu tot pentru a-i liniști. Sunt oprit însă din avântul luat de o studentă senegaleză, într-o română cu puternice irizații de franceză:

– Pe scurt, este un person bun, educe sau este un mare fă?

Soacra boului

Eram prin anul I de facultate… Mă întâlnesc în holul mare, de la intrarea din Edgar Quinet, cu Fakhri, un amic arab aflat pe atunci în anul pregătitor de limba română. Stăm un pic de vorbă, în arabă, apoi îmi zice precipitat:

– Hai să dau și eu un telefon. Trebuie să vorbesc cu prietena mea să vină azi în vizită…

La telefon. Îl aud pe Fakhri voios:

– Bună ziua! Ce faci, iubita mea? Vreau să te văd astăzi…

După câteva secunde:

– Cum? Nu înțeleg!

Acoperi cu palma receptorul, din care răzbăteau până la mine niște urlete apocaliptice, și mă întrebă, vădit tulburat:

– Ce înseamnă soacra boului?

Îi zic, luminat brusc:

– Spune „greșeală” și închide. Imediat! Închideeee!

– Ce este asta?

– Cred că ți-a spus, de fapt: „Eu sunt soacra, boule!”. Stai așa! Să-ți traduc…

A stârmăci

Româna din Grindul meu natal, un sat de pe întinderea Bărăganului, oferă uneori cuvinte de un mare rafinament semantic, ultraspecializate. Așa este verbul „a stârmăci” care înseamnă „a-și face de lucru pe lângă un eveniment pentru a fi băgat în seamă, pentru a fi invitat”. De pildă, prin fața casei unde are loc o nuntă, un botez, ba chiar și o pomană, cineva își tot face de lucru, intră în vorbă cu oaspeții care vin la eveniment, ca astfel sub presiunea prezenței sale să fie invitat. La fel se spune și despre pisici care „stârmăcesc” pe lângă bucătărie sau când este sacrificat un animal în curtea casei…

„N-o să mă vezi vreodată stârmăcind pe la porțile altora!” O propoziție cu care cineva își afirma onorabilitatea.

M-ai speriat din somn!

Noapte. Ma întorceam de la Basra la Bagdad cu mașina. Conducea un șofer român. O vreme am trăncănit vrute și nevrute pe șoseaua ce părea fără sfârșit. Apoi, în monotonia călătoriei, am ațipit. M-am trezit brusc cu o lumină puternică venind din față. Intraserăm pe contrasens! Am scos un răcnet de groază. Însă adevărata groază abia acum urma să vină:

– Ce-ai, dom'ne?, zice șoferul total năuc. M-ai speriat din somn!

Bum-bum maku

Pe șantierele românești din țările arabe, de dinainte de 1990, se născuse un pidgin româno-arab, și cu ceva engleză, franceză, folosit la interacțiunea cu arabii. De obicei, se baza pe interjecții (bâz-bâz = miere, hau-hau = câine etc.), câteva verbe în formă fixă (șuf = a vedea, la bază un imperativ, gul = a spune, tot un imperativ etc.) și substantive care erau dublate atunci când se voia un plural (mudir-mudir = directori, kalam-kalam = cuvinte, vorbe, a sta la taclale etc.). Uneori era folosit un singur cuvânt din araba dialectală și restul era spus în română, vorbitorul având convingerea fermă că e înțeles. Răspunsurile, la fel de lapidare, erau completate, amplificate de imaginația fiecăruia. Iată un exemplu de conversație. Un român cu un irakian, în timpul războiul din Golf, când Bagdadul era bombardat cu furie:

– Băi, mistere, bum-bum aku? (*aku* – este) (Băi, domnule, este bum-bum?)

– La, maku! (Nu, nu este!), răspunde scurt irakianul.

Un altul, care asista la conversație, intervine curios:

– Zi-mi, mă, și mie ce-a zis!

– Păi, a zis că azi nu vor fi bombardamente, dar mâine până-n prânz ne bombardează de ne iau toți dracii, da' p-ormă se potolesc…

– I-auzi, frate, da' concentrată-i araba asta! Mă înveți și pe mine? Ce limbă! Ăla zice doar „maku” și ăsta pălăvrăgește o oră în românește… Doamne!

Asimptomaticii

La bloc. Vreo 5-6 băieți se întorc de la fotbal și urcă scările zgomotos, hârjonindu-se. Femeia de serviciu se uită lung după ei, sprijinită în mop, la baza scării, și bodogănește cu năduf:

– R-ați ai dracu' de asintomatici, că m-ați căpiat de cap toată ziua!

Grupaj cu postări de pe Facebook, publicate de-a lungul anilor

Roman

CÂND ÎNGERII SE DEZBRACĂ DE ARIPI

Dori Lederer

Poetă, prozatoare, Portugalia

În fața ei era un bărbat căruia nu-i putea distinge chipul. Funcționara de la ghișeu îi dădu un pachet cu cărți, destul de voluminos. Bărbatul încercă să îl apuce cu mâna stângă, dar pachetul alunecă de pe tejghea și ajungând pe ciment se sparse, iar cărțile se împrăștiară. Abia atunci Otilia observă că nu avea mâna dreaptă. Se grăbi să îl ajute, să adune cărțile, dar el o asigură că se descurcă. Totuși, ea îi spuse:

– Așteaptă, te rog, te ajut să le duci acasă.

– Bine, te voi aștepta la ieșire!, răspunse omul încurcat de ajutorul venit pe neașteptate.

Brusc, Otilia avu sentimentul că îi citește gândurile, ba mai mult, că știa o mare parte din ce era scris în cărțile pe care le avea în mână. Și a mai știut ceva... Bărbatul se numea Emanuel și nu avea de gând să o aștepte. L-a strigat în momentul în care el se pregătea să păsească în stradă:

– Emanuel, cine va ieși din poveste?

Omul o privi fix preț de câteva clipe și nu-i spuse nimic, dar ea a citit dincolo de gândul lui, a citit în viitor. Otilia se trezi brusc, deschise ochii și vorbi cu voce tare: „Eu voi fi aceea, eu voi pleca din poveste". Apoi, la fel de brusc, adormi din nou.

*

Era dimineață, o dimineață de februarie. Femeia se trezi cu un sentiment de neliniște. Erau mulți ani de când nu mai visase în timp ce dormea, iar în noaptea care trecuse avusese acel vis ciudat. Se îmbrăcă, hotărâtă să colinde pe străzile orașului pe care îl lăsase în urmă după divorț. Pe străduța îngustă, magazine cu nimicuri, iar vânzătorii cucăiau în spatele tejghelelor. Otilia intră într-unul care avea tablouri în vitrină. Poate mai mult din curiozitate, poate un pic și pentru a se încălzi, nici ea nu știa de ce. Vânzătorul, un bărbat căruia nu-i puteai citi vârsta, trebăluia, aranjând locul în care-și petrecea ziua întreagă.

– Vă pot ajuta cu ceva? întrebă el, văzând femeia.

– Nu, doar mă uit, îi răspunse absentă.

Picturile reprezentau îngeri, aripi, câteva icoane din care o priveau niște sfinți cam triști, icoane în genul celor bizantine, un autoportret... Privi atentă la el. Privi și la vânzătorul care o urmărea pe furiș cu privirea și parcă-și aminti de cineva de demult sau poate recunoscuse pe cineva, de undeva. La ieșire, trecând pe lângă om, se înfioră. Cu ochii minții văzu o pagină albă pe care scria cu litere mari de tipar un nume: EMANUEL. Ceva inexplicabil se petrecea cu ea. Brusc, simți nevoia să-i vorbească acestui bărbat, dar nu reuși să-i spună decât ceva la fel de straniu ca și starea ei:

– Într-o zi voi scrie despre tine, Emanuel.

El tresări și o privi aproape speriat:

– De unde știi că trebuia să mă numesc Emanuel? Nu am spus asta nimănui.

Otilia plecă fără să-i răspundă, având pe chip un zâmbet straniu...

„La naiba, aș putea jura că femeia asta nu există", își spuse pictorul plecând la ale lui, printre tablouri. Era tulburat.

*

„Am trecut granița dintre vis și realitate. Sunt cu un pas mai aproape. Oare mă vei uita?" Emanuel se temea. Avea o îndoială. Se temea că zilele care vor urma o vor arunca în mijlocul vieții de oțel, o vor transforma în ce fusese el în ultimii zeci de ani. El nu mai fusese Emanuel, ci doar Andrei. Ea a schimbat cursul discuției răspunzându-i:

– Voi citi și va trece repede timpul.

Stinse veioza și se băgă în pat încercând să adoarmă.

Era ceva acolo, pe câmpia aceea, un fel de luptă între umbre. Emanuel se îndrepta spre locul care se va transforma într-un mormânt, oricare ar fi fost deznodământul. Nu știa al cui nume va fi scris pe cruce. Dar simțea că va fi un nume. *Visase un vis într-un vis.*

*

Ziua trecuse greu, un sentiment ciudat îl urmărea. Aștepta ceva și refuza să primească gândul că o așteaptă pe ea. Femeia aceea de ieri îi amintea de o dragoste pe care o lăsase undeva, departe, departe prin timp și prin spațiu. Oare venise pentru a-l face să plătească pentru că fugise înainte de a începe povestea aceea? Și de unde acel vis? Ce voia să-i spună? Se înserase și se pregătea să plece spre casă. Deodată, ușa se deschise și cu un zâmbet familiar intră ea, femeia.

– Bună seara, este deja închis? întrebă privindu-l în ochi.

Andrei aproape că-și pierdu graiul.

– Nu, nu am închis, îngăimă încurcat.

– Aș vrea să cumpăr autoportretul, spuse Otilia căutând cu privirea printre tablouri.

– Da, este aici, da, sigur că da, da… se bâlbâia și roșise ca un școlar prins copiind la lucrarea de control.

Împachetă tabloul și i-l dădu.

– Acum, vă iau acasă, când voi dori să vă văd, nu mai fac drumul până aici, chicoti ea, spunând un „noapte bună" aproape vesel.

Un fier roșu îi străpunse inima: „nu va mai trece pe aici", își spuse în timp ce o urmărea cu privirea ieșind pe ușă. „Nu va mai trece pe aici? Nu se poate! Cum să nu mai treacă? Trebuie să treacă, trebuie, pentru că… Pentru că… ce?" se întrebă tot el surprins…„Pentru că… Hai, spune, de ce?" Se luă la întrebări din nou. „Pentru că… La naiba, pentru că… cred că m-am îndrăgostit!"

*

Ajunsă acasă, Otilia se așeză pe canapea și rămase cu ochii pironiți la portretul pe care îl lăsase rezemat de perete. Căldura camerei o toropi și genele se lăsară grele.

*

Era încă întuneric. Emanuel dormea liniștit cu fața spre ea. „Oare el o iubea?". „Nu, mai bine să nu mă iubească", își spuse și se întoarse cu spatele la el. „O iubire ca asta l-ar chinui. Cum să iubești pe cineva de pe alt tărâm și să fii fericit?" Chemă umbrele și le rugă să se așeze între ei. Plecase din lumea ei pentru o singură noapte însoțită de umbra pe care o rugase să nu-i dea voie să-l îmbrățișeze chiar dacă îi va cere acest lucru. El venise tot pentru o noapte din lumea lui însoțit de o umbră care avea aceeași sarcină ca și a ei, să nu-i dea voie să o atingă. Un sunet strident o făcu să se trezească. „Bună dimineața", auzi vocea lui răspunzând la telefon. Preț de câteva minute, umbrele lor se priviră victorioase și reci.

– Cât e ceasul?, întrebă Otilia.

– E devreme încă, e șapte, mai poți dormi, răspunse bărbatul.

Aveau privirile obosite și triste și încercau să le ascundă în spatele unor zâmbete chinuite. Alarma deșteptătorului suna cu insistență. Era dimineață, iar Otilia se trezi obosită constatând că adormise îmbrăcată pe canapeaua din sufragerie. Figura din tabloul pe care-l cumpărase cu o seară înainte o privea cu ochi triști.

– Ai revenit, Emanuel… sau poate că niciodată n-ai fost plecat, i se adresă ea cu un amestec de durere și revoltă.

Își aminti povestea aceea pe care o îngropase pentru totdeauna fără s-o aștearnă pe hârtie. Povestea poveștilor, cum a numit-o pe timpuri, povestea pe care sufletul o scrie pe coperta cărții sale, carte cu care pleacă din lumea oamenilor pentru a se întoarce „acasă". Acolo era Emanuel, așa îl botezase pe cel pe care-l plăsmuise, o iubire ideală, cum nu mai putea crede că ar exista printre oameni, pe pământ.

*

Ajuns acasă, Andrei simți apăsarea unui soi de teamă. Ciuguli fără poftă din mâncarea pe care o cumpărase de la un mic restaurant din apropiere, apoi stinse lumina și se băgă în pat.

*

Nu se despărțiseră. Lipsea acel sărut de adio, lipsea acea împăcare a conștiinței. Așa înțelegea el despărțirile. Așa se despărțise de tot ce îi trecuse prin viață. Ea era acum acolo și-l privea știind ce gândește, ce îl macină. Și îl durea că ea știe. Îi simți mâna mică pe frunte, așa cum făcea de fiecare dată când îl vedea îngândurat. Apoi, îl îmbrățișă cu durere. O ultimă îmbrățișare dintr-o lume din care nu se poate reveni ușor, dintr-o lume în care umbrele nu se ating. Cu o ultimă sforțare, priviră amândoi în trecut: două lebede dansau pe cerul gri. Înlănțuirea lor era ca o promisiune făcută iubirii că vor muri împreună, acolo, sus… „Sufletele își duc zborurile în tăcere", se auzi de undeva… și, brusc, lebedele își curmară zborul cu un țipăt, la jumătatea drumului. Mirosea a teamă, mirosea a plecări în adâncul văzduhului.

– Îți amintești? întrebă ea

– Tot, tot… răspunse el cu ochii închiși.

Anii-lumină intraseră într-o oră. Fata se ridică și ieși fără zgomot, ca o fantasmă, așa cum o vedea mereu cu ochii minții.

*

Se frecă la ochi. Nu era nimeni. Fusese un vis. Iubita lui din adolescență venise pentru a-i spune că îl iertase? Pe masă zăcea un caiet nou. Nu mai scrisese în ultima vreme. Îl deschise și scrise pe prima pagină: „Sfârșit", apoi trase o linie și desenă un punct gros. Rămase privind punctul și ceva parcă se rupea din el. Se răzgândi, luă pixul și așeză sub punctul gros o virgulă subțire, dădu foaia și scrise cu majuscule: „CÂND ÎNGERII SE DEZBRACĂ DE ARIPI". Apoi un… „Va urma".

Portimão, Portugalia

Fragment din romanul cu același titlu,
în curs de apariție la Editura Leviathan

„Emanuel se îndrepta spre locul care se va transforma într-un mormânt, oricare ar fi fost deznodământul. Nu știa al cui nume va fi scris pe cruce. Dar simțea că va fi un nume. Visase un vis într-un vis."

Roman

ATERIZAREA PE LUNĂ

Letiția Vladislav

Prozatoare, poetă
Los Alcazares, Murcia, Spania
Membră a Uniunii Scriitrilor din România

Uneori satul părea o adevărată pușcărie în aer liber. Toți stăteau ascunși în spatele porților de lemn (crăpate pe alocuri din cauza inundațiilor, ploilor, vânturilor urâte) din ocoalele lor, cu urechile ciulite ca iepurii, cu ochii pe câte-o spărtură, nu puteau pierde nimic, totul trebuia auzit, înregistrat, notat cu detalii amănunțite, șlefuit ca un diamant, pentru că, din nimic, apărea dubița miliției și, dacă erai isteț și informai la timp, aveai mai multe avantaje în viața de fiecare zi. Informatoarele erau bine cunoscute. De cum începea căldura, stăteau pe scaunul din fața casei, ba făceau dantelă, curățau boabele de fasole, cârpeau ceva și duceau lungi conversații cu toți cei care treceau prin fața lor. Așa aflau câte ceva, mai ales de la copii, pentru că sărmanii de ei nu învățaseră să mintă ca lumea. Probabil că singurele care nu raportau erau ea și nana Lina. Ea stătea cu ochii pe crăpătura porții din motive de apărare. Unii, bandiții colhozului, umblau liberi peste tot, dar taică-su plătea pagubele lor. La ei nu găsiseră nicio gâscă furată peste noapte, nici sacul de făină de mălai, nici geaca de nylon trimisă din America.

O gâscă nu se putea mânca într-o noapte, chiar dacă erai leșinat de foame. Și cu geaca aia ce dracu să faci, dacă toată lumea știe că tu nu ai așa ceva, iar neamurile mamei tale din America au uitat de mult de unde au plecat, mai ales că Piroșka-neni, nevasta unchiului Peter (Petru nu mai era bun pentru viața de peste ocean) era unguroaică născută prin Texas și nu avea nicio tragere de inimă să învețe românește. Ultimii din sat care mai aveau contact cu el spuneau că unchiul și restul familiei vorbeau numai americana. Mai târziu, domnul Ivanovici i-a spus că americana era engleza și, spre surprinderea ei, l-a lăudat pe unchiul Peter pentru curajul și hotărârea de a începe o nouă viață, de la zero, cum zicea, pentru că numai lăsând totul în urmă o poți lua serios de la capăt. Deci, îi plăcea ori nu, ea nu-i putea cere mamei să-i scrie o scrisoare americanului, cerându-i o geacă verde. Mergea și fără geacă. Maică-sa îi cususe una din monton și era foarte mulțumită. Avea ceva în spate și nu tremura de frig. Așa că, la anii ei fragezi, stătea cu ochii pe gaura porții și, cu riscul să fie trimisă la internatul de reeducare, atât de lăudat și recomandat de doamna Viorica, pentru că nici pe lună și nici în Mesopotamia nu ar fi trimis-o nimeni, ea striga în plină uliță tot ce văzuse și auzise. Nana Lina era martorul ei. Ieșea furioasă pe poarta imensă de lemn și începea să înșire tot ce văzuse și auzise, fără să-i fie frică de amenințările milițienilor. Ea refuzase să le dea rușilor curcile ei frumoase. Tot satul era în fața porților deschise. Soldații erau beți zilnic. Aveau un fel de cantină, dar, cum mulți dintre ei erau ucraineeni și, ciudat, înțelegeau ceva românește și descoperiseră ce se mănâncă și se bea în cele cincizeci și șase de case, motivând că ei sunt eliberatorii și că fără ei i-ar fi ucis nemții, pretindeau aceeași mâncare. Nu știau că regiunea era româno-germană-ungară și că fugărițiii nemți își plătiseră mâncarea și băutura. Lina refuzase să le dea curcile, dar nebunii le-au împușcat pe toate cinci și, cu pușca ațintită spre cei încremeniți de groază, i-au pus să curețe bietele păsări în fața porții și să prepare mâncare ca la nuntă. Toate femeile au fost puse la muncă forțată. Cele bătrâne, pentru că cele tinere erau ascunse de familiile lor. Satul mirosea uluitor de bine, povestea maică-sa, pe vremea aia aproape un copil. Lipseau doar țiganii și o învârtită pa cinste. În schimb, au cântat balalaicile toată noaptea și au curs râuri de lacrimi în berc. Buni, răi, beți, treji, erau oameni și aveau dor de casele lor. Două zile au mâncat și băut ca la Crăciun. Alte curci nu mai erau în sat. Și chiar dacă au fi fost, oamenii și-au dus păsările și animalele afară din sat, unde nu erau încartiruiți soldații. Când au plecat, oamenii și-au făcut o mie de cruci. Bucuria a fost scurtă. Nu începuse iarna și aceiași nebuni erau din nou musafiri în satul lor. Le-o spusese popa la biserică, zicea maică-sa, așa că,

imediat ce au auzit că se „întorc rușii", ogrăzile au fost golite de orătănii, bărbații au săpat gropi imense în grădină, unde își îngropau zilnic fetele, nevestele și banii. Pentru că întoarcerea beților însemna jaf în toate formele. Au rămas câteva zile, zicea maică-sa, timp în care au reușit să fure tot, de la câine, ceasuri, tiglăzău de cărbuni [1] și haine. Iată, și-a făcut satul o mie de cruci. Era clar, nu se mai întorc. Nici ei. Nici nemții. Așa că ea o avea pe curajoasa nana Lina ca martor. Taică-su zicea că, dacă el ar fi fost ales ministru, pe vremea lui Groza, nana Lina ar fi ajuns la cârma regiunii. Femeia asta avea simțul dreptății în sânge și știa să lupte pentru ceva ce merita cu adevărat jertfa publică. Chiar dacă ei doi aveau destule divergențe, ca vecini, pe bătrâna asta, zicea taică-su, nu ar fi trimis-o, sigur, cu cinul [2] pe Mureș în jos. Ea nu a cunoscut-o pe vecina ei nici în anii războiului și nici în anii buni ai satului, puțini, dar buni, după plecarea eliberatorilor și intrarea într-o nouă eră, cum declarau acum, înveliți în drapelul țării, la cravată și cu haine lungi de piele, ca domnii, aceiași vecini care-l plânseseră pe rege și lăudau tot ce făcuseră legionarii între Uroi și Geoagiu, vecini care erau „tovarăși", oameni care nu mai zmicurau [3] cucuruzul în lungile nopți de iarnă în camera lor de la stradă, nu mai beau cu ei și se îndepărtau de semenii lor ca de o boală infecțioasă. Ea se născuse în această eră nouă și, de când începuse să înțeleagă, știa că nu poate avea încredere decât în nenea Gheorghe, brudarul, unchiul Solomon și domnul Ivanovici. Nana Lina o suspecta că-i fură lăcrămioarele din grădina de peste drum. Nu se mai bătea cu rușii. Se bătea cu ea. Dar, după ce bătrâna a văzut cu câtă tărie a țipat în fața celor cu dubița, și-a schimbat tot comportamentul. Deveniseră aliate. Aveau un dușman comun. Cei din dubiță. Nana Lina s-a opus vehement întovărășirii. Apoi colectivizării. Apoi recensământului animalelor. Valul era, însă, prea puternic. Imposibil să-i ții piept. Prea bătrână, prea slabă, prea femeie. Până la urmă era și ea una din noua eră. Dar, din când în când, noutățile o făceau să scoată mătura din poiată, să curețe strada și să-i altoiască pe cei tineri, pentru că erau mereu de partea viitorului. I-a simțit mătura pe spinare când dansa în mijlocul drumului, împreună cu tineretul satului, de fericire că americanii au ajuns pe lună.

– În berc cu voi, striga, luna este pusă acolo de Dumnezeu să ne lumineze nopțile și el nu permite ca mizerabilii ăștia să-i murdărească steaua preferată!

– Am auzit la radio, încercase ea să calmeze situația, este adevărat, americanii au ajuns pe lună!

Mătura o atinsese direct pe spate.

– Au! Ce faci? Îmi rupi oasele!

[1] Tiglăzău de cărbuni (reg.), fier de călcat.

[2] Cin (reg.), barcă.

[3] A zmicura (reg.), a dezghioca.

Ea, nana Lina, între ei, ca scoasă din minți. Au fugit toți în berc. Acolo puteau aștepta căderea nopții. Poate, spera fiecare dintre ei, poate îi vor putea vedea pe americani plimbându-se pe lună. Nu i-au văzut. Dar luna era extrem de luminoasă peste berc și Mureș. Ei, nici copii, nici adolescenți, hotărâseră să-și spună o dorință. Cu voce tare. Razele lunii o vor lua cu ele și, în cel mai scurt timp, va ajunge acolo, sus.

– Vreau să scriu povestea lunii într-o carte, a strigat din toți plămânii, să ajung la Mardin unde erau Shahmaran, regina-șarpe și Drumul Matăsii, iar ultimul meu drum să fie spre lună!

– Nu se poate, a spus Nelu Loiș, avem dreptul la o dorință!

– Ba se poate, a protestat ea, fără lună nu ajung la Mardin, toate sunt legate unele de altele, se poate, a insistat, domnul Ivanovici mi-a spus că se poate!

Fiecare și-a spus dorința lui. Și s-au întors acasă. Din cauza măturii pe spatele ei, taică-su avusese un meci verbal cu nana Lina. Maică-sa era de partea ei. Întâi Dumnezeu, apoi americanii. Scuze nu și-a cerut. Chiar dacă erau comuniști și luptau împotriva imperialiștilor, radioul le-a vorbit despre aterizarea pe lună. Deci, nu era o farsă inamică. Ei erau acolo! Doamne, cât i-a mai iubit pe americani în acele momente.

*Fragment din romanul **Mardin, mătasea de pe tălpile ei***

„Toți stăteau ascunși în spatele porților de lemn din ocoalele lor, cu urechile ciulite ca iepurii, cu ochii pe câte-o spărtură, nu puteau pierde nimic, totul trebuia auzit, înregistrat, notat cu detalii amănunțite, șlefuit ca un diamant, pentru că, din nimic, apărea dubița miliției și, dacă erai isteț și informai la timp, aveai mai multe avantaje în viața de fiecare zi."

Roman

FRATELE IOSIF

fragment

Ionuț Cristache

Cu o lună înainte de a împlini 29 de ani, Ștefan s-a întors din Franța. Terminase stagiul de doi ani în Albania și era în căutarea unui alt loc de muncă, după jumătatea de an trăită într-un Paris pe care nu l-a mai recunoscut. Avea simțiri amestecate și confuze, recunoștea că și-a permis prea multe capricii, ar fi vrut să evadeze oriunde, dar îi lipsea chiar și o intrare simplă. Sau o ieșire? Continua să folosească vocea egală, pe care o exersase în ultimii zece ani de prea multe ori.

A ajuns spre seară în orașul adolescenței, a luat-o pe o străduță care mirosea ca un șanț plin cu noroi, și-a amintit drumul spre școală, mereu cu spaima câinilor care-l mârâiau printre garduri. În apropiere, pe bulevardul străjuit de castani bătrâni și uscați, se auzeau claxoanele repetate ale mașinilor. Pe ziduri se împleteau trandafiri și ramuri noduroase, toate crescute în devălmășie, dar el nu vedea altceva decât petalele mari, umede, lăbărțate precum frunzele unui copac.

A luat o cameră la hotelul nou, care s-a construit chiar pe vechea lui stradă, pe locul în care a fost înainte casa bunicii din partea mamei, care-l crescuse pe Ștefan de la vreo trei ani. Tanti Gica, așa o striga toată strada, în anii prăbușiți în sărăcie și întuneric. El tocmai învățase, mai ales în ultimii ani, că martorul adevărat e întunericul nesigur al amurgului, dar și noaptea, și toate câte vor învia odată cu ea. Un bătrân pe care l-a întâlnit pe străzile Parisului i-a spus cândva că și timpul, dar și începutul și sfârșitul tuturor ne fac să credem că omul este în veșnica lui pierzanie. Toate, adăugase el, se petrec ca și când în lume există un echilibru al violenței pe care nu mai suntem în stare să-l descoperim. Ar fi de ajuns să înțelegem totul, pentru a ierta totul. Așa să fie? Nu e mai adevărat că e suficient să înțelegi cum se întâmplă cu viața ta, pentru a nu mai ierta pe nimeni, niciodată?

Cu peste zece ani în urmă, profesorul lui de filosofie din liceu, care locuia chiar peste drum de bunica Gica, i-a dat să citească o carte, a purtat-o cu el, în bagaje, prin locurile multe ale studenției. O mai avea și atunci, în camera de hotel, se gândise să o înapoieze după atâta vreme, dar a aflat că vecinul era plecat de peste o lună în America, la un prieten. A sunat la poartă și i-a răspuns mama profesorului, care l-a cercetat pe Ștefan cu o stăruință delicată. A rămas multă vreme în camera hotelului, cu *Lumea Sofiei* de Jostein Gaarder, deschisă pe marginea patului curat și parfumat. Există nenumărate povești de care ne îndrăgostim și pe care nu le mai uităm niciodată, iar întâmplările, faptele rămân întipărite în inimă, ca prinse în cea mai veche carte din lume. Mai există, de cealaltă parte, și poveștile pe care încercăm din răsputeri să le uităm. Poveștile care, la vremea lor, nu au fost spuse prin cuvintele potrivite. Ce face însă, dincolo de felul în care rostim o poveste, să rămână alături de noi o trăire pe care ne promitem că nu o vom uita niciodată? Și, tot dincolo de cuvinte, amintirea a ceea ce simțim se păstrează, fără ca noi să mai depunem vreun efort ca atunci când încercăm să uităm.

Jacques-Louis David (1748–1825), *Portret de tânăr*

Așa simțea Ștefan că în *Lumea Sofiei* pășești ca într-o carte deschisă și, în același timp, cea mai veche din lume. Știi că pășești pe un tărâm care, în realitate, nu poate exista aievea. Dar te lași vrăjit, foarte ușor, de felul în care îți place și ție, naiv, să te plimbi alături de niște aventuri pe care nu oricine le poate prinde atât de ușor. Filosoful Alberto Knox îi trimite Sofiei lecțiile-scrisori și, citind *Lumea Sofiei*, simți de multe ori plăcerea scrisului, de parcă rândurile ar fi putut fi chiar ale tale, nepregătit încă să recunoști față de tine că, de la primele pagini, ai devenit personajul principal. Atunci când visăm, păstrăm în amintirea noastră locuri dragi, iar Ștefan nu putea să uite cum, de multe ori, citind și recitind povestea, ieșea întâmplător în mijlocul unei păduri în care, pe lângă lumea Sofiei, se mai ascundea încă una, secretă și tulburătoare.

Se făcuse noapte și el continua să recitească pagini din cartea aceea. Fiecare nouă lectură înseamnă o plecare. Există atâtea feluri de a-ți lua la revedere de la un om, însă nimic nu poate descrie felul în care ne retragem pe furiș spre o carte, spre alte locuri, spre alte lumi. Sunt căutări continue, sunt vânători după niște răspunsuri pe care nu știm niciodată dacă le vom găsi. În trecut sau în viitorul imaginat, mintea noastră încearcă în permanență să înțeleagă și să cuprindă în ea lumi întregi. Refugiu, evadare sau formă în care singurătatea te lasă să crezi că nu ești, realmente, atât de singur… *„Am văzut în cazul lui Socrate cât de primejdios poate fi să apelezi la rațiunea oamenilor. Cu Iisus vedem cât de primejdios poate fi să ceri o dragoste necondiționată pentru aproapele tău și o iertare la fel de necondiționată. Și astăzi vedem cum state puternice tremură din toate încheieturile atunci când sunt puse în fața unor cereri simple de pace, dragoste, mâncare pentru cei săraci și iertarea statelor dușmane."* Să fii tu preocupat de tine, cât și de celălalt, cât și de lume, părea să spună cartea, ești una cu lumea, ești una cu istoria filosofiei care ți se predă într-un mod atât de neașteptat, neobișnuit și, totodată, fermecător. A ajuns la cuvintele pe care le învățase pe dinafară de multă vreme: *„După cât se pare, noi ne pierdem în decursul copilăriei însușirea asta de a ne mira în fața lumii. Dar prin asta pierdem ceva esențial – ceva, un lucru pe care filosofii ar vrea să-l trezească din nou la viață. Căci undeva în noi, ceva ne spune că viața este o mare enigmă. Noi am trăit asta cu mult înainte de a fi învățat să gândim."*

S-a făcut dimineață, i s-a părut ciudat să-și vadă locurile copilăriei de la etajul patru al hotelului, știa toate casele din stânga și din dreapta, nimic nu se schimbase în curțile mici, cu lucruri inutile, îngrămădite de-a valma, cu garduri prăbușite și bucăți de tablă spânzurate pe deasupra.

Seara i-a vizitat, în capătul celălalt al străzii, pe doctorul Vega și pe doamna lui, care i-a fost profesoară de franceză la școala generală. Ei l-au iubit pe Ștefan și, cândva, au vrut chiar să-l înfieze, atunci când mama i-a plecat undeva, în lume. Bătrânului doctor îi plăcea să vorbească despre misiunea lui trecută, adică, zicea el, să-ți afli fericirea în dreptul celuilalt de a se folosi de tine. Avea un metru și jumătate, se mișca fără încetare, era plin de filosofii personale și scruta orizontul, atât cât putea face de la înălțimea lui neînsemnată.

– În general, l-a contrazis doamna, oprindu-l din verva sfârșitului de zi, deznodământul ocolește rațiunea. I-am spus, dragă Ștefan, de mai multe ori că se mișcă prea mult între îndoielile lui morale.

– Și acum mai credeți așa? a întrebat-o Ștefan, înconjurat de privirile lor calde. Eu îmi amintesc foarte multe din poveștile pe care le-am aflat aici, în curtea pe care n-am să o uit niciodată.

– Sigur, i-a răspuns doamna, deși astăzi mă cam îndoiesc că sinceritatea și credința ar fi același lucru. Și cine să mărturisească adevărul pe care-l găsește?

Doctorul era nerăbdător să-și golească paharul cu vin roșu, recoltă proprie, cum zicea. Erau de câteva ore în curtea mică, de la intrare, sub umbrela decolorată, la masa veche, cu aceleași scaune joase, rămase acolo din adolescența lui Ștefan. I s-a părut că și televizorul atârnat de fereastra bucătăriei era tot cel dinainte, la care au văzut zeci de meciuri cu miză, pătimaș comentate de, pe atunci, mai tânărul doctor Vega. Au ajuns și la crema de zahăr ars, așternută pe feliile coapte de măr, pe care Ștefan o mai visase, câteodată, în lungile lui plecări prin țări diferite și îndepărtate.

– Vezi, a zâmbit doamna, n-ai uitat specialitatea bucătarului. Tot dumnealui o face, dar mai greșește uneori, îi cam tremură mâinile și uită câte ouă trebuie să pună în cratiță.

– E la fel de bună, a zâmbit și Ștefan.

– Așa, a zis repede bătrânul, apără-mă tu, cine știe ce pățesc mai târziu…

Ștefan îi privea amețit de mirosul viței de vie de deasupra capului, ciorchinii copți deja atârnau semeți, iar lumea se rotea și ea, și vuia domol alături, se auzeau rar mașinile pe bulevardul din apropiere, iar în pieptul lui pulsa ceva indecis, care părea doar o învolburare de toamnă anonimă. A ascultat liniștit cum erau umplute paharele de pe masă, cum mutau gazdele scaunele dintr-un loc în altul, iar întrebările doamnei s-au rătăcit prin amurgul căzut peste ei. Li s-a alăturat și vecinul de peste drum, pe care Ștefan îl știa foarte bine, era nenea Fane, lucrase cu doctorul în spital, asistent la pediatrie și, pe vremuri, îi îndesa lui Ștefan câțiva bani în buzunar, „să-ți iei o carte, băiete", zicea de fiecare dată.

– Și ce-ai mai făcut? l-a întrebat nenea Fane, care nu știa povestea spusă mai devreme de băiat.

– Multe, a zis el, prin Franța, Albania, la New York, prin Italia…

– Ai împlinit 30 de ani? a întrebat doamna, ieșind pe ușa casei, cu un castron plin cu floricele calde.

– Mai am câteva zile…

S-a apropiat miezul nopții, televizorul mergea în gol, nu mai asculta nimeni vorbele scurse de dincolo de ecran, iar Ștefan le povestea încă despre viața lui, despre doctoratul obținut la Sorbona, despre cei doi ani la Tirana, ca asistent al secretarului general al ONU, dar și despre câteva din întâmplările ciudate care l-au însoțit. Era, totuși, fără gânduri, golit, ca o plantă înghețată. Sau doar ofilită? Căuta ceva printre istoriile trecute, grăbit să respire, deși ar fi putut să încerce și un fel de salvare, era locul cel mai potrivit pentru o speranță. Gazdele îi priveau ochii mari și umeziți de răcoarea nopții, o umbră îi acoperise toată fața și chiar trupul lui firav și aplecat spre marginea scaunului se dizolvase în lumina vagă a becului de deasupra ușii de la intrare. Căpătase o maturizare forțată, mișca repetat capul spre dreapta, cei trei bătrâni pricepeau greu că e complicat să trăiești altfel decât învățaseră ei, de mulți ani, pe strada plină cu locuințe înghesuite și colorate aiurea, acoperite cu tablă veche și ruginită pe la încheieturi. Era complicat să trăiești, dar toți aflaseră că trebuie să încerci să o faci cumva.

– Ce mai știi despre mama ta? l-a întrebat doctorul, atunci când doamna se apucase să strângă paharele și farfuriile goale.

– E tot acolo…

– La pușcărie, a strigat doamna, din bucătăria de alături, în care spăla deja paharele mici și castroanele albe, cu urme de cremă colorată. Cred că mai are vreo doi ani…

Ștefan n-a răspuns, erau toți trei, nenea Fane plecase de mult la culcare, niște oameni ghemuiți acolo, în curtea înghesuită din fața casei, care nu păreau nici curioși, nici întrebători, deși vorbele curgeau pe lângă urechile lor. Numai pisica albă care se urcase peste picioarele uscate ale bătrânului doctor Vega, torcea fericită într-o lume numai a ei, acoperită de noapte. Rar, și pisica suspina fără vlagă, cu ochii închiși, mișcând ușor din urechile înalte.

– Am ajuns în țară acum o săptămână, le-a mai spus el, aproape de plecare, se ridicaseră deja de pe scaunele din curte.

– Din Albania? l-a întrebat doamna.

– Nu, am mai stat șase luni la Paris.

Le povestise, mai devreme, despre istoria ultimilor șase ani. Din toți oamenii pe care îi cunoscuse se revărsase către el un entuziasm mărunt, Ștefan nu-l simțise ca pe o acceptare, ci doar ca pe o înșiruire spontană a propriilor lui convingeri. Bătrânii l-au însoțit până dincolo de poarta casei lor, păreau că și-ar fi dorit să nu-l mai lase să plece.

– Trebuie multă răbdare, dragul meu, a zis, fără legătură cu altceva, doctorul, sprijinit de poarta deschisă.

– Răbdarea e tot o formă de cunoaștere, a rostit Ștefan, de parcă s-ar fi simțit nevoit să mai rămână lângă ei.

– Ce-ai zis? a părut doamna că nu înțelege.

– Nu vezi? a încercat doctorul să se strecoare între ei. Noi mereu credem că plecăm undeva, cât mai departe.

– Știți, le-a mai spus Ștefan, după ce s-au îmbrățișat, cineva credea că o călătorie adevărată nu poate să fie decât o întoarcere repetată.

– Frumos, a șoptit doamna, fluturând o mână mică și zbârcită, spre fața palidă a musafirului lor.

Ștefan a pornit încet spre hotelul din apropiere. Aldina, fata de care se îndrăgostise la Tirana, i-a vorbit cândva despre bizara lui introvertire. „Tu, i-a zis fata, ocolești mereu veselia oamenilor întâmplători din viața ta." „Poate că mă gândesc adesea doar la mine, a recunoscut atunci Ștefan, și la nimic altceva. Și ce? Mi-aș dori o zi în care să mă despart de toate și de aerul vesel al celorlalți și de serile pline de hărmălaie ale prietenilor de o noapte."

A adormit abia spre dimineață, în tot restul acela de noapte au trecut salvările pe strada din apropiere, au urlat sirenele și au lătrat câinii de pe strada copilăriei lui. În ultima vreme, Ștefan a avut mereu un somn încordat, învățase singurătatea și să respire aerul greu al încăperilor schimbate la repezeală, printre bagaje umflate și haine înghesuite în cutiile tot mai mari.

Nu era vindecat după întâmplările cumplite din Albania, cele șase luni petrecute la Paris nu l-au ajutat să uite, i se părea că îl urmăresc figuri hidoase, umbre sinistre îl însoțeau peste tot, iar răzbunarea oamenilor negri îl pândea după fiecare colț de stradă. În orașul copilăriei și adolescenței s-a simțit tot singur, dar era primul lui timp așezat, fără teamă și fără gândurile negre dinainte.

„Există nenumărate povești de care ne îndrăgostim și pe care nu le mai uităm niciodată, iar întâmplările, faptele rămân întipărite în inimă, ca prinse în cea mai veche carte din lume."

Roman

NĂLUCA

fragment

Caliopia Tocală

Poetă, prozatoare, dramaturg
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Mă priveam în oglindă și am observat că mi se instalase o undă de tristețe pe chip, dar imediat îmi aminteam cum a fost *dincolo*, nu prea aveam termen de comparație și nici alternative, deci nu-mi rămânea decât să privesc înainte cu asumare.

Mai rău nu poate fi, îmi ziceam, și luam toate lucrurile și situațiile așa cum erau.

Într-un fel, venisem, și nu mă simțeam singură, la propunerea lui Leonardo. Avea încredere în mine, mă considera o tânără capabilă, curajoasă, puternică, da, dar eram o femeie cu sentimente și începusem să cred că el nu le mai vede, nu-i mai pasă, sau altceva e în obiectivul său, ori altcineva îi programase deja viața. Nu găseam explicații pentru răceala bruscă după planurile pe care ni le făcuserăm împreună.

Într-o zi, am primit un telefon. Mă invita la o plimbare. M-am bucurat. Speram că se vor produce ceva schimbări, în sensul celor așteptate de mine. Nu mai aveam emoția întâlnirilor de la *dincolo de nori*. Nici nu mai trebuia să mă pregătesc în mod special pentru o întâlnire. Totul se încadra în firesc și normal. Puteam ieși în șlapi, în pantaloni scurți, nu mai era acel ritual de pregătire pentru întâlnirile cu el. Ceva se schimbase.

S-a făcut ora fixată. Cobor.

E aceeași mașină de acum trei ani. Ajung lângă mașină. Coboară. E la fel de galant ca și până atunci. Urc în mașină. Facem un traseu împreună. Ambii căutăm o clipă de liniște în mijlocul naturii. Ne îndreptăm spre o zonă de agrement. O frână bruscă și un scârțâit strident de roți mă avertizează că am ajuns. Parchează. Zgomotul produs de frâna trasă brusc sparge liniștea din jur. Mă gândesc că vom discuta lucruri importante, nu știu dacă pentru mine, dar pentru el, da. Modul în care a tras frâna de mână îmi indică acest lucru.

Ne plimbăm pe aleea de pe marginea lacului. Eu tac, el tace. Privirea mi se fixează pe ramurile sălciilor plângătoare care brăzdează pânza apei în mișcarea lină a vântului abia perceptibil. Sentimentul de zgârietură pe luciul apei se transferă în mine ca și cum o mână brutală și rece ar fi tras cu gheare ascuțite peste inima mea. Imaginea mă cutremură, o clipă am uitat unde sunt, cu cine sunt, el observă tresărirea. Îmi adresează o întrebare mimată, răspund la fel, printr-o ridicare din umeri. Îi prind chipul în colțul ochiului drept, într-o privire rapidă, pe furiș. E preocupat. A câta oară vedeam eu această imagine, nu, nu se poate, nu, nu iarăși... aceeași situație, la indigo. În timp ce-l observ, el caută un loc unde să ne așezăm și spune:

– Cred că aici, pe banca aceasta e bine, e un loc mai ferit și de bătaia vântului, am văzut că ai tresărit, te-a pișcat puțin vântul. E sfârșit de septembrie și chiar dacă suntem în zonă de câmpie, ce-i drept, nu e ca la munte, dar a început să se răcorească și aici vremea.

Nu, eu nu simt că vremea s-ar fi răcorit și mă gândesc la frisoanele sale interioare și cum nu am chef să tot interpretez, în felul meu, îl întreb:

– Ce mai faci? Nu ne-am văzut de mult. Cum îți petreci timpul, dacă mai rămâne ceva din el. Înțeleg că ești foarte ocupat. Și eu, de aceea nici nu te-am căutat, dar, oricum, nici nu s-ar fi căzut să te caut eu. Știm amândoi de ce acum lucrez aici, iar necomunicarea dintre noi o pun pe seama programului încărcat pe care îl avem, dar nu scap din vedere că universitarii au și viață personală. Au soții, copii, părinți etc. și timpul le ajunge pentru toate.

– Adevărul este că sunt foarte ocupat și nu știu dacă poți înțelege...

Și-i dau replica rapid, înainte de a fi terminat ce a vrut să spună:

– Pune-mă la încercare!

Și el continuă:

– Sunt foarte ocupat și a te naște într-o familie de universitari nu întot-

deauna e un avantaj. De multe ori e, mai ales, o povară. La mine acasă, pe ușa dulapului din camera mea, mama lipește sistematic lista congreselor, data și locul desfășurării, data înscrierii, în câte zile trebuie trimis rezumatul lucrării și nu mă pot eschiva, nu pot minți, nu mă pot preface că am uitat, pentru că, deși le am afișate pe ușă și asta ar presupune că sunt la curent cu toate evenimentele, chiar mi s-a mai întâmplat să uit de câte unul, vine tata și mă atenționează. De multe ori, în criză de timp, când îmi beau, dimineața, cafeaua, în viteză, în timp ce mă pregătesc să ies pe ușă, îmi lecturează datele.

– Și așa va fi tot restul vieții?

– Nu, doar o scurtă perioadă de timp. Nici nu știu cum să-ți spun, dar, tot la îndemnul lor, sigur, și eu îmi doream, mi-am depus dosarul pentru o bursă în Canada, continuă el, nici nu credeam că-mi va fi acceptat. Știi, noi nu eram obișnuiți. Acum, însă, după revoluție, au început să vină multe oportunități în sensul acesta. Când ai prins ocazia, pleci, nu știi când vei mai prinde o asemenea oportunitate.

– Ce vrei să spui?

– Plec în Canada, cu o bursă. Șase luni trec repede. Mă întorc înainte de Paște.

– E importantă această bursă pentru tine?

– Da! Sunt lector, pentru titlul de conferențiar, da! Dacă mă fac remarcat, pot rămâne să predau la ei, dar nu vreau asta. Abia ne-am adunat și uite că cel care pleacă sunt eu.

– Și eu, în acest timp, ce voi face?

– Tu? Mă aștepți pe mine.

– De când durează această așteptare?

– De doi-trei ani?

– E mult? E puțin? Ce crezi? Cine îmi spune mie că, așa cum mi-ai mărturisit, te-ai îndrăgostit de mine, nu ți se va întâmpla și cu altcineva, chiar în Canada.

– Așa ceva nu se va întâmpla. Știu ce simt pentru tine, să nu te îndoiești nicio clipă. Le-am comunicat alor mei intențiile mele, dorința noastră de a ne căsători.

– Și n-a contat ce vrei tu, nu? Dar ce vreau eu pentru tine are vreo importanță?

– Casandra, știi că te iubesc, însă nu sunt un tip mediteranean care să-și mărturisească tumultuos sentimentele, am decența educației și formării mele, dar îmi asum tot ceea ce ne privește pe noi doi. Nu aș putea rata această bursă, e visul meu, dar, mai ales, e visul părinților care nu au putut în comunism să iasă din țară, ei plâng de bucurie pentru plecarea mea. Trebuie să o fac, în primul rând, pentru ei.

Leonardo locuia cu familia într-o vilă superbă, cartier rezidențial, cartierul universitarilor, dar lui îi cumpăraseră părinții un apartament în centrul orașului, ca atunci când va lua decizia să se căsătorească, să nu fie nevoit să locuiască cu ei sub același acoperiș. În viziunea lor, tinerii au nevoie de intimitate și am apreciat acest mod de gândire.

Nu eram în apele mele. Observam că nu intram în calculele familiei sale și-i spun:

– Știi, nu prea sunt încântată de noua mea gazdă, dacă tot pleci, mă mut în apartamentul tău și te voi aștepta, și-i arunc o privire zâmbind, precum Penelopa pe Ulise, numai că eu nu voi tricota, nu știu, dar îți voi trimite peste ocean lacrimile și bucuriile mele și te voi face să le simți. Așa se întâmplă când două inimi comunică pe aceeași lungime de undă…

El nu spune nimic, se gândește, nu răspunde, e clar, e încă băiatul mamei și nu iese din cuvântul ei. E greu să ia o decizie.

Nu-l acuz. În naivitatea lui, ca și ceilalți, vrea și cariera și femeia, nu are puterea să aleagă, nu are încă foarte clar definit sistemul de priorități și valori… dar de ce mi se pare mie că fiecare dintre ei a crezut că e bine ca eu să fiu a doua opțiune?

Titlul de lector, apoi de conferențiar, îi aduce demnitate, recunoaștere, un salariu mai mare, o bucată mai mare de pâine, o halcă mai mare de carne… și când crezi că ai atins cerul cu mâna, viața îți dă o lecție și afli atunci că ai ales prost la ceasul tău de destin și rămâi apoi să-ți mănânci halca, printre lacrimile singurătății, urând clipa în care ai decis, convins fiind că faci cea mai bună alegere, sigur, pentru tine, în acel moment.

Mă uit la el. Nu știu dacă să râd sau să plâng că viața îmi aduce în cale asemenea personaje. Mă gândesc că sunt prea aspră, poate ar trebui să-i acord clemență. Ce aș fi făcut eu, cum aș fi procedat, dacă aș fi fost pusă în situația să aleg. Și în timp ce îmi trec prin minte asemenea gânduri, el spune:

– Casandra, știi că nu trebuie să fii profesor de literatură ca să fii scriitor; un matematician spunea că *există undeva, în domeniul înalt al geometriei, un loc luminos unde se întâlnește cu poezia*. Să știi, iubirea mea, că fiecare arhitect e și artist. Nu poți fi arhitect, dacă în fondul tău profund nu ești și poet. Trebuie să ai imaginație, să fii un interpret original al timpului tău, al zilelor tale, al epocii în care trăiești. Repet mereu studenților mei cuvintele lui Frank Lloyd Wright. Arhitectul trebuie să fie un vizionar, să identifice cerințele, așteptările, preferințele oamenilor, să fie capabil să anticipeze perspectivele. Arhitectura, draga mea, e o artă, dar e și o știință care poate sfida raționalul prin viziune și mileniul trei va fi al exploziilor în toate domeniile, de la știință la tehnologie, iar arta, iubito, nu va rămâne în urmă. Există curente și în arhitectură, nu numai în artele consacrate, există preocupare. Artiștii din domeniul meu și-au definit setul instrumentelor strategice, de la cele științifice, la cele sociale, emoționale și chiar spirituale, ținând seama de oameni, de planetă, de scop, dar și de profit. Ei prevăd o revoluționare a vieților noastre în viitorul nu îndepărtat, în care totul, de la clădiri și fabrici inteligente, va fi dotat cu mașinării complexe, rețele de

senzori și softuri avansate, iar eu, iubire, nu pot să mă uit la aceste transformări ca la un spectacol. Vreau să fiu în centrul lor, vreau să iau parte la aceste metamorfoze exterioare și chiar și interioare, indubitabil.

Îl urmăream cu atenție și aveam impresia că vrea să-mi țină un curs convingător prin care să înțeleg pe ce-și fundamentează decizia de a pleca.

– Casandra, aici, în Europa de Est, am trăit izolați, rupți de lumea cea mare, am trăit rudimentar. Șansa noastră, dacă o putem numi șansă, a fost aceea că mai aflam traducând din tratatele de arhitectură din limba rusă. Facultatea are o bibliotecă de specialitate impresionantă în această limbă. În lume, se vehiculează idei îndrăznețe care depășesc viziunea noastră tocmai prin faptul că am fost rupți de lumea civilizată. Occidentul e cu veacuri înaintea noastră. Vreau, trebuie să iau pulsul acestor idei avangardiste, excentrice chiar, nu știu dacă nu mă voi întoarce dezamăgit, dar plec foarte motivat să mă conectez la tot ce înseamnă noutate în acest domeniu. Se vehiculează idei care pentru Europa de Est țin de science-fiction.

Mimez prin ridicarea sprâncenei stângi o întrebare, eram curioasă.

– Da, așa e cum îți spun. Se vorbește tot mai mult despre proiecte extravagante în crearea dinamicii arhitecturale.

– Poți fi mai explicit?

– Adică, o clădire cu o sută de etaje, printr-o mișcare de rotație foarte fină, de 360 de grade, la fiecare 90 de minute, să acopere cele patru puncte cardinale.

– Uaaau! E posibil?

– Teoretic, da. Practic, nu știu, e doar în faza de proiect. Asta ar presupune ca aceste clădiri să fie echipate cu un sistem de turbine eoliene gigantice care să genereze energie electrică chiar și pentru proprietari, cu locuri de parcare în bloc, în apartament chiar, datorită ascensoarelor…

– Interesant! Crezi că e posibil?

– Da! Asta ține și de dinamica din piața materialelor de construcție, de aceea îți spuneam că am trăit izolați. Sunt multe idei, chiar se vorbește și despre un urbanism sălbatic, am în mare o idee despre ce înseamnă, dar rămâne de văzut. Sunt încrezător, nu sceptic.

– Ce înseamnă?

– Imaginează-ți un parc imens în care să ai un mixt de peisaj de tundră și stepă, de pădure și zonă umedă care să conțină micro-climate ce ar permite parcului să funcționeze non-stop. Bănuiesc că vor exista și niște sisteme climatice controlate, lumină naturală, altfel nu văd cum.

Leonardo e un artist. Pasiunea cu care vorbește îmi transmite clar că nimic nu-l va opri să-și poată atinge visul, iar această bursă e doar un început pentru el.

Îl ascult și-mi revine ca un flash, un déjà-vu, chipul lui Victor, și-mi amintesc că și el, ca și Leonardo, avea proiecte îndrăznețe, visa chiar să ne facem o casă în care lumina naturală să fie sursă de iluminare non-stop.

Fragmentul face parte din volumul al doilea, în lucru, al romanului ***Năluca***

”– Se vorbește tot mai mult despre proiecte extravagante în crearea dinamicii arhitecturale. – Poți fi mai explicit? – Adică, o clădire cu o sută de etaje, printr-o mișcare de rotație foarte fină, de 360 de grade, la fiecare 90 de minute, să acopere cele patru puncte cardinale. – Uaaau! E posibil? – Teoretic, da. Practic, nu știu, e doar în faza de proiect.”

Roman

NICI TU NU TE-AI SCHIMBAT

ultimele fragmente

Dragi cititori,

Iată-ne ajunși la finalul (...acestui prim volum?) al romanului nostru pentru adolescenți și adulți care se simt tineri, ***Nici tu nu te-ai schimbat*** (titlu provizoriu). Cu recunoștință vă mulțumim că ne-ați fost alături pe parcursul acestor 20 de capitole. Fără gândul că voi existați cu adevărat, nu știu dacă am fi reușit.

Mulțumim revistei „Leviathan" pentru încrederea și generozitatea arătate proiectului nostru, timp de aproape trei ani.Când am început primul capitol, Leti avea încă 15 ani, era un copil care alerga după păsări în parc, iar acum este o domnișoară foarte preocupată de facultatea pe care o va urma. (Și nu știm dacă va mai scrie cu aceeași disponibilitate și dezinvoltură...) De fapt, lumea a devenit alta pentru noi toți: Teo este studentă la drept, Dorel e un tânăr inginer informatician, iar noi „ăștia mari" ne-am mai apropiat un pic de copilăria eternă.

Ideea acestei cărți s-a născut în cadrul **Proiectului „Credință fără granițe"**, în contextul declarării anului 2021 ca *Anul omagial al pastorației românilor din afara granițelor României,* de către Sectorul Teologic-Educațional al Patriarhiei Române.

Proiectul nostru – care între timp a fost chiar premiat de Patriarhia Română – își propunea desfășurarea unor activități catehetice cu caracter educațional și cultural-artistic derulate în comun de două grupe de copii și tineri: Grupul catehetic„Sf. Arh. Mihail și Gavriil" din Moniom (România) și Grupul catehetic „Sf. Ioan Gură de Aur" din Vedrin (Belgia).

Activitățile proiectului au fost coordonate de pr. Mihai Ciucur și prof. Georgiana Ciucur (România), respectiv prof. Ovidiu Gligu (Belgia). De asemenea, am beneficiat și de sprijinul Mănăstirii „Acoperământul Maicii Domnului" din Vedrin – Namur, Belgia.

Obiectivele propuse au fost: păstrarea și transmiterea elementelor de credință, limbă și neam, a tradițiilor ortodoxe, a obiceiurilor și a valorilor morale, atât pentru tinerii din țară cât și pentru cei din Diaspora. Ne dorim de asemenea

PATRIARHIA ROMÂNĂ

2021

Anul omagial al pastorației românilor din afara României

DIPLOMA OMAGIALĂ

Se acordă grupului catehetic de la Parohia „Sfântul Ioan Gură de Aur" - Vedrin, Namur, Belgia, Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Europei Occidentale, în cadrul Concursului Național Catehetic „Biserica: familia românilor de pretutindeni", în semn de prețuire și recunoștință pentru merite deosebite în păstrarea credinței ortodoxe și promovarea culturii creștine.

Dată în reședința Noastră patriarhală din București, în anul mântuirii 2021, luna mai, ziua 21.

†DANIEL,

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

un schimb de experiență între copiii și tinerii români din cele două țări, subliniindu-se diferitele modalități de trăire a credinței ortodoxe, precum și deosebirile dintre sistemele educaționale din cele două țări.

Pentru desfășurarea proiectului și evidențierea activităților derulate, au fost create pagina de Facebook https://www.facebook.com/credintafaragranite.ro.be și canalul youtube: *Credință Fără Granițe – Foi Sans Frontiere*: https://www.youtube.com/channel/UC-MX_X6dAjeQi4HE8z5WZvw.

Ovidiu Gligu

Capitolul 19
Nici tu...

Ovidiu Gligu

Profesor de religie ortodoxă, prozator, poet
Liège, Belgia

Acest text este o ficțiune, orice asemănare cu persoane și situații reale este absolut întâmplătoare...

Liège, iulie 2018

Suntem în avionul Charleroi–Timișoara, în curând vom ajunge. A fost un zbor ușor și am găsit și bilete ieftine. Séphora doarme liniștită lângă mine, iar eu mă uit pe geam. Admir norii aurii care acum par să fie mai jos decât noi. E a doua oară în viața mea când zbor cu avionul. „După ce vom trece de controlul de la îmbarcare, o să fie chiar plăcut", spunea Séphora. „În avion e ca în tren, poți dormi liniștit!", a mai adăugat ea. Și imediat a pus în aplicare ce-a spus.

Eu, din contră, sunt frământată de gânduri. Tudor mi-a scris că o să ne aștepte la aeroport cu părintele Gavriil, cu mașina. Cum va fi întâlnirea noastră? Nu ne-am mai văzut de doi ani, nici măcar în poze... Cum va fi să stau apoi o săptămână în această tabără unde nu cunosc nicio fată, cu excepția Séphorei? Bine că măcar ea nu-și face griji, e curioasă și bucuroasă, parcă ia totul în glumă. „Ei, o să fiu și eu acolo o pată de culoare!", râdea arătându-și dinții ei superbi.

De la aeroport o să mergem cu mașina părintelui Gavriil vreo două ore, până la tabără. Probabil Tudor va sta în față, cu părintele. Oare când o să-i pot spune despre planul meu? Oare o să-i pot spune? Când eram în Belgia totul mi se părea simplu, singura problemă era cum să ajungem să vorbim „față către față". Dar cu cât ne apropiem de Timișoara, încep să-mi vină alte gânduri. Oare e normal ce vreau eu să-i spun? Oare n-or să-l șocheze ideile mele? Până acum am ținut totul secret, dar în scrisori mi-au mai scăpat unele aluzii. Oare și-o fi dat seama? Sau totul se petrece doar în mintea mea? E complicat, deși până azi-dimineață era extrem de clar...

Dar important e că am pornit! Dumnezeu ne-a ajutat și toate s-au derulat foarte bine până acum. Localitatea în care vom merge e la cam șase kilometri de Reșița, acolo e preot părintele Gavriil. „Aici toate încep cu *mo* – glumea Tudor într-o scrisoare – cartierul meu se numește Modur, cartierul de lux al Reșiței se numește Moroaia (că s-a construit peste un fost un cimitir), satul părintelui e Moniomești (că se zice c-au stat pe vremuri niște pusnici pe dealurile de-acolo)." Tudor a început să se spovedească la acest părinte și îl îndrăgește, și îl apreciază foarte mult. Zice că nu înțelege cum reușește să se ocupe de atât de multe lucruri, când el însuși are șapte copii, șase băieți și o fetiță.

Ideea dânsului a fost să organizeze an de an o tabără „în inima satului" pentru că nu toți copiii au posibilitatea să meargă în tabere la munte sau la mare. Însă toți acești copii și tineri se pot simți bine împreună, pot petrece clipe minunate, pot lega prietenii trainice, dacă se creează o atmosferă de tabără ortodoxă. Dacă se organizează drumeții și concursuri, și tot felul de ateliere și activități, nu e nicio problemă că vom fi într-un sat oarecare, la poalele unui deal, cazați în clădirile unei foste școli. Și mulți alți preoți au preluat această idee și fac la fel. De fapt, în România cam toate satele sunt înconjurate de peisaje splendide.

O să fie frumos, sunt sigură. Și o să-i placă și Séphorei, o să se integreze imediat, de altfel mulți copii din România vorbesc franceza. Și la nevoie o să îi mai traduc și eu, primele două-trei zile, până o să învețe ea să vorbească românește... „Româna nu e grea pentru un francofon și eu am deja două limbi materne, o să îmi fie ușor să mai învăț una!", zicea ea super-optimistă. Cred că ar fi bine să o trezesc acum, că începe procedura de aterizare.

– Hei, mami, ne apropiem! o scutur eu ușor. Uite, Séphora, ce frumoasă e Timișoara văzută de sus! Aia cred că e catedrala ortodoxă, o vezi?

– *Mon amie!* [1] Așa se spune corect! De câte ori să-ți mai repet, Oana dragă?

[1] Iubita mea (fr.)

*

– Hai, te rog, să fim atente amândouă! îi spun Séphorei pe trotuarul din fața aeroportului. Uită-te și tu, Tudor e înalt și voinic, iar părintele e îmbrăcat în negru și poartă barbă!

E multă lume, o învălmășeală de oameni și bagaje. Un băiețandru numai zâmbet, probabil un taximetrist „la negru", vine și îi propune Séphorei să ne ducă în oraș pentru doar zece lei. Mi-amintesc că tata mi-a spus să am grijă, că prin aeroport s-ar putea să umble și hoți. Bineînțeles, Séphora nu pricepe nimic. Sau poate a învățat deja româna, că îi răspunde prompt:

– *Dégage, salop!* [2]

Eu m-am cam speriat când am auzit-o vorbind astfel, dar, din fericire, tânărul acela n-a înțeles insulta, și a plecat spre alți posibili clienți. Abia aștept să vină Tudor, nu-mi place deloc așteptarea asta, fără nicio îndoială pe aeroportul din Charleroi m-am simțit mult mai în siguranță decât aici. Ce bine că este Séphora cu mine! Poate părea complet incredibil, dar încerc sentimentul că mă aflu într-o țară străină. Chiar și faptul că toți vorbesc românește mi se pare ciudat. Și toți vorbesc tare, unii de-a dreptul strigă, alții chiar și înjură…

– Uite-l, uite-l! I-l arăt Séphorei pe Tudor care coboară dintr-un Logan albastru care tocmai a parcat cam departe de noi.

Doamne, ce mare s-a făcut! Are doi metri, cred. Sau poate nu chiar, dar pe la unu nouăzeci tot are. Și abia ce-a terminat liceul… Se uită agitat peste mulțime, dar încă nu ne vede.

– Tudor, Tudor! îi fac insistent semne cu mâna pe sus.

În sfârșit, ne-a reperat! O ia la fugă spre mine, fără să mai fie atent la oameni. Nu mai sunt în stare să gândesc nimic, fug și eu spre el și îi sar în brațe.

– Oana, Oana! Nu te-ai schimbat deloc!

Mă strânge în brațe și mă bate ușor cu palma pe spate, de mai multe ori. Mă pupă pe obraz, aplecându-se, căci acum sunt mult mai scundă decât el. Eu vreau să mă ridic pe vârfuri și din greșeală îmi bag mâna pe mâneca largă a tricoului său. Am nimerit cu degetele direct pe umărul lui, sper că nu l-am și zgâriat. L-am pupat și eu și m-am dat repede înapoi, că-mi ardeau urechile și obrajii din cauza acestei stângăcii. „Nici tu nu te-ai schimbat!", am vrut să-i spun, dar de pe buze mi-au ieșit alte cuvinte:

– Ea e prietena mea, Séphora!

– *Enchanté!* [3] a spus Tudor în franceză și i-a strâns mâna.

De fapt, el s-a schimbat foarte mult, în sensul că am lăsat un băiețandru la plecarea din Fălticeni, iar acum găsesc un bărbat tânăr. Și totuși nu mi-e deloc rușine să vorbesc cu el, deci nu s-a schimbat… Cu ochii lui mari, Tudor îmi zâmbește cu o privire caldă și protectoare, cum doar tata mai are. Nu, hotărât, nu s-a schimbat!

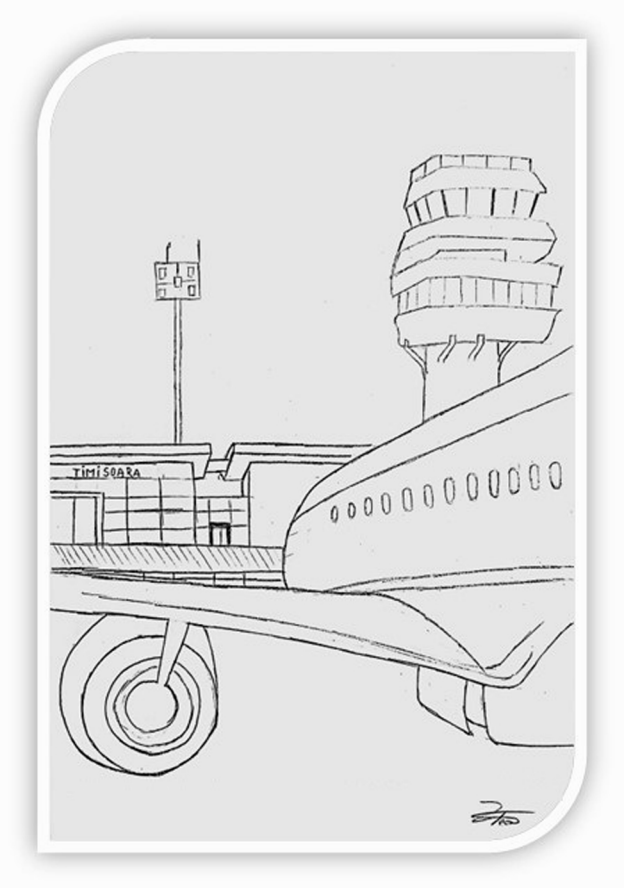

Aeroportul din Timișoara. Desen de Teodora Zaberca

Până să mă decid eu să spun ceva, apare și părintele Gavriil, însoțit de o fată și de un copilaș. Fata e cam de vârsta mea, e firavă și delicată. Și ea și micuțul sunt super-lejer îmbrăcați, doar cu maieu și pantaloni scurți, iar în picioare au sandale de plastic. Dar amândoi sunt niște copii frumoși, chiar foarte frumoși…

– Să fac prezentările! zice Tudor. Părintele Gavriil și Vanesa! Oana și Séphora! Iar el este micuțul Vlad, are doar doi ani…

Dăm mâna unii cu alții, care cum putem, iar mie îmi pare că ceva n-are sens. Vanesa, vecina lui Tudor, ce caută ea aici?!

Ca și cum mi-ar fi ghicit gândul, Tudor se explică:

– Vanesa și Vlad sunt vecinii mei, m-am gândit să-i aducem și pe ei la aeroport, că n-au văzut niciodată un avion de aproape…

[2] Cară-te, nenorocitule! (fr.)
[3] Încântat (fr.)

Vanesa e numai zâmbete, ne privește cu drag pe toți, mai ales pe Séphora. Aceasta își dă seama, și întreabă amabilă, într-o română pe care nu pot să nu i-o admir:

– Tu es de la Etiopia?

– Ăă, nu… noi suntem din Modur. El e…

– Tuo fratello?

– A, nu, nu e frățiorul, frații mei au rămas acasă! Vlad e băiețelul meu, spune Vanesa parcă în culmea fericirii.

– Extrem frumos! adaugă Séphora zâmbind.

– Mulțumesc, mersi, și tu ești frumoasă!

Apoi Vanesa o îmbrățișează pe Séphora, așa cum poate, căci diferența de talie e foarte vizibilă, chiar amuzantă… Dacă aș fi răutăcioasă, ar trebui să mă supăr puțin… Dar încerc să nu fiu.

– Haideți, fraților, că mai avem mult drum! intervine părintele exact la timp.

Din fericire ceilalți au pornit mai grăbiți spre mașină, iar eu am rămas în urmă cu Tudor.

– Știi, Tudor, voiam să îți spun…

– Ce anume, Oana? Spune-mi…

– Eu nu m-am schimbat deloc, ai avut dreptate, și cred că nici…

– Scuze, Oana! Uite, Vlad fuge spre porumbei…

Într-adevăr, Vanesa și Séphora mergeau discutând de zor, sau mai degrabă mimând, iar Vlăduț a rămas nesupravegheat și a ieșit pe carosabil. Tudor a alergat, l-a prins din zbor și l-a luat în brațe.

– Vlad, să nu mai ieși niciodată la mașini, ascultă-l pe nenea Tudor, bine?!

Apoi, întorcând-se către mine a adăugat:

– Scuze, Oana, voiai să-mi spui ceva?

– A, nu, nimic important…

Tudor îl ducea pe băiețel pe o mână și cu cealaltă m-a mângâiat în treacăt pe umeri, când tocmai am ajuns la mașină.

– Este vremea, fraților! a spus părintele cu un glas hotărât și ne-a făcut semn să urcăm.

Tudor l-a pus pe băiat pe bancheta din spate și s-a întors spre mine zâmbind. Mă uitam bucuroasă în ochii lui blânzi și-mi venea să strig: „Nici tu nu te-ai schimbat!”. Însă doar i-am șoptit… Dar chiar atunci s-a pornit motorul și nu s-a mai auzit nimic.

„O să fie frumos, sunt sigură. Și o să-i placă și Séphorei, o să se integreze imediat, de altfel mulți copii din România vorbesc franceza. Și la nevoie o să îi mai traduc și eu, primele două-trei zile, până o să învețe ea să vorbească românește…”

Capitolul 20
Munte cu munte se întâlnește, darămite om cu om

Letizia Timofte

17 ani, elevă la Institutul Saint-Laurent, Marche, Belgia

Acest text este o ficțiune, orice asemănare cu persoane și situații reale este absolut întâmplătoare...

Fălticeni, noiembrie 2018

Le mulțumesc părinților mei că m-au adus în Belgia, permițându-mi să descopăr lumea din altă perspectivă și să devin persoana care sunt azi.

Dar de ce chiar acum, când mi-am făcut prieteni așa de buni, s-a gândit mama că ar fi momentul să ne mutăm?! De ce-aș pleca acum că mi-am făcut prieteni noi la mănăstirea din Vedrin și Oana este lângă mine? Ca să răspund la întrebare, aș avea nevoie să vă povestesc ce am făcut vara aceasta.

Am pornit spre România de sărbătoarea Sfântului Ilie. Nu mai știu în ce țară eram când ne-a prins o ploaie teribilă și tata a trebuit să se oprească din condus. Ar fi fost înspăimântător să mai continuăm drumul, care nu se mai vedea sub perdeaua de ploaie ce izbea parbrizul. Zgomotul era infernal. Tata a făcut dreapta la prima ieșire și am găsit un magazin non-stop în care am intrat toți și am stat acolo vreo două ore. Absolut pe neașteptate, la un moment dat, mama a spus cu un ton de ceartă:

– Eu nu vreau să mai stau pe drumuri, Adrian. Uite așa, facem un accident și la ce bun ne-am chinuit atât?

– Ei, data viitoare mergem cu avionul dacă vrei, deasupra norilor nici nu ne plouă, a răspuns tata glumind ca de obicei.

– N-ai înțeles! Vreau să stau în ograda mea, la casa mea și să nu mai alerg ca nebuna. Tu-ți dai seama, o singură dată am fost la mănăstirea Petru Vodă, la mormântul părintelui Iustin Pârvu! Data trecută când am mers în România tu ai spus că nu se poate, că n-avem nu știu ce la cauciucuri. („Dacă aduce reproșuri de acum câțiva ani, e de rău!", mă gândeam eu.)

– Bine, ne mutăm în România acolo în ciment, în azbest și praf. Asta vrei?

Mi-am ridicat uluită ochii leneși care cercetau mozaicul de sub masă. Îi priveam pe amândoi și mă gândeam nedumerită... Cum ar fi totuși să merg la școală în România, unde se vorbește română, să iau toate cărțile de la bibliotecă în limba română... să nu mai visez în franceză? Pare greu de închipuit. În special faptul că aș vorbi și auzi română de dimineață până seara. Acest simplu fapt m-ar bucura atât de mult... însă mă tem că nu mi-ar fi ușor la școală. Și poate că mă voi simți foarte singură din cauza unei așa schimbări. „Și acum că m-am împrietenit atât de bine cu David, chiar nu pot să plec de tot...", mi-am spus eu categoric pe moment.

Cred că Dumnezeu a vrut să aud eu discuția asta, așa că l-am rugat pe Sfântul Ilie să alunge norii cu biciul lui și să o liniștească pe mama. Pentru că dispoziția mamei e foarte influențată de starea meteo.

Dar eu ce-mi doresc, profund? România sau Belgia... O alegere atât de importantă precum țara în care vrei să trăiești nu o faci doar cu inima, ci cercetând și faptele la fața locului. Cum ar arăta viitorul pentru mine, Elena, dacă mă voi muta în România?

Dumnezeu mi-a dat un răspuns la marea întrebare chiar fără să-l cer cu adevărat. Vă anunț deja că răspunsul *Lui* e ambiguu, de parcă tot pe mine vrea să mă lase să aleg. Mama și tata erau nehotărâți, ca și mine, dar păreau să țină cont și de dorința mea. Nu vă mai fac să așteptați, vă povestesc acum mica aventură.

*

M-am certat cu mama. Vă închipuiți din ce motiv. Într-adevăr, nu doar din cauză că eram mereu în dezacord cu ea... Mama a vrut să mă pună la treabă intensiv. Și eu nu voiam... Simplu. Cum să fac treabă când merg în vacanță cu gândul că mă voi relaxa? Dar mama zicea că sunt destul de mare și că *trebuie* să fac curat în noua casă, să spăl „hectarele" de podele ale vilei *ei*. Căci așa mă simțeam, ca o femeie de serviciu, nici pe departe ca o proprietară de conac.

Poate doar mi-am închipuit când a spus mama, cu câteva săptămâni înainte, că „mergem în vacanță". Dar sigur nu mi-am imaginat când a spus: „Dispari din fața mea, leneșo, nu vreau să te mai văd!"

Mi-ați reproșa că am luat cuvintele ei prea în serios când *m-am dus* ca să nu mă mai vadă? Desigur, mi se pot reproșa cu certitudine și alte greșeli... Aș vrea să învăț lucrul cel mai important în familie – care e pur și simplu esențial în viață – comunicarea. Cred că i-ar fi de folos și mamei. În special comunicarea non-violentă, când vine vorba de neînțelegeri. Atunci poate ne-ar fi mai ușor și nu va mai recurge nimeni la reproșuri, amenințări sau altceva mai rău.

Așa că, în acea sâmbătă dimineață am... fugit de acasă, cum ar spune unii. Am plecat spre Țarna Mare, satul vecin, fără să am niciun plan în minte. Deși localitatea aceasta e chiar lângă Fălticeni, mi s-a părut că am străbătut mult drum pe jos. La un moment dat, mi-a venit o sete teribilă, dar mi-era rușine să bat la vreo ușă și să cer apă.

Am mers tot înainte până am întâlnit o femeie în vârstă așezată pe banca din fața gardului și cu bastonul lângă ea. O bătrânică tipică, cu baticul mereu pe cap. Însă poarta casei îmi părea cumva cunoscută, aveam senzația unui déja-vu care mi-a dat curaj. Într-un fel sau altul am intrat în vorbă și dânsa nu numai că mi-a dat apă, după ce m-a recunoscut ca fiind nepoata lui Gheorghiță din Valea Lupului, dar m-a poftit și la masă căci era amiază.

Am intrat la ea în casă de parcă era lucrul cel mai normal. Cred că am îndrăgit-o instantaneu, deși nu știam nimic despre ea. Grădinițele cu flori, bucătăria de vară, fântâna... parcă îmi aduceau totuși aminte de ceva. M-a pus la masă și apoi m-a servit cu turte, pe care le-a făcut pe loc. Erau atât de pufoase și de gustoase! Secretul ținea de tigaia înaltă și groasă care avea peste o sută de ani, mi-a spus dânsa, și de faptul că ea nu întinde aluatul cu făină, ci cu apă.

– Tu cred că n-ai de unde să știi... mama ta mi-a fost elevă timp de patru ani, mi-a spus ea.

Așa deci, bătrânica aceasta a fost învățătoarea mamei mele... Nici nu mă mai miră. Am înțeles că suntem oricum legați de locul de unde provenim și că lumea asta mare, este mică. Mi-a vorbit apoi mult despre fiul dânsei, de care părea mândră dar în același timp regreta mult că nu-l avea mai aproape.

– El, a început ea să povestească, voia să ajute copiii cu probleme de tot felul, că-i de boală de plămâni, că-i de un picior rupt, că-i de altceva... Așa, o vrut să se facă medic pediatru. Dar l-o dus mintea să învețe mai mult, l-or încurajat profesorii, l-am încurajat și noi și – femeia a făcut o pauză, suspinând – iaca l-o ajutat Dumnezeu să termine facultatea să fie chirurg! Da! Și o făcut rezidențiatul în București vreo trei ani, dar în ultimul an o venit la mine și mi-o spus: „Mamă, eu nu vreau să lucrez într-un spital de-aici, am văzut cum se face. Oamenii vin și dau un plic, medicul se înroșește puțin și promite că va face minuni, doar ca să mai vadă alt plic. Dar abia avem material de operat. M-am gândit să-mi termin rezidențiatul în altă țară!"

– Da?!

– Da, și eu l-am lăsat, ce era să fac... De când a căzut Ceaușescu, ce spun, și mai dinainte, în spitale se fac numai rahaturi, mă ierți, ca să nu zic altceva. Doctorii aveau salarii mici, așa că luau șpagă de la pacienți. Și a mers așa multă vreme. Da' la rezidențiat, altă măzăcie [1] era că doctorul din sala de operații nu lăsa studenții să pună mâna pe pacienți, ca să capete experiență și ei, ăștia tineri. No, că altfel nu-i mai venea lui mita! Acum nu știu cum o mai fi, dar mă tem că nu prea s-au schimbat multe. Până nu s-or întoarce tinerii acas' din străinătățuri, lucrurile tot așa vor sta, nimic nu se schimbă. Te-ai uitat la filmul *O prietenie pe viață*? Să te uiți, c-o să-ți placă! E cu un pianist negru din America, mie mi l-o povestit Cezar al meu...

Femeia părea să aibă resurse inepuizabile și vorbea cu atâta pasiune! Mi-a povestit cum că una dintre elevele ei era așa de bună la învățătură încât de multe ori se plictisea în clasă, și așa fata asta și-a făcut obiceiul să scrie într-un caiet sub bancă. M-am gândit că într-un fel îmi seamănă: și eu mă plictisesc la ore des, dar prefer să ațipesc puțin, dacă e posibil. Și de fapt eu sunt o elevă mediocră.

Mă uitam la dulapul plin de cărți și ziare vechi, și cu multe poze alb-negru, în rame care odinioară trebuie să fi fost aurii. Chiar atunci dânsa s-a ridicat, cam greu, s-a dus spre dulap și a scos de undeva un caiet mic cu paginile îngălbenite.

– Parcă-i un jurnal improvizat, păcat că nu-i scris mult. Da' ce e?

– Cum?! Îi caietu' pe care l-am confiscat de la eleva aia bună! a spus ea cu un zâmbet enigmatic.

La indicația fostei învățătoare am citit cu glas tare (un pic cam greu, recunosc) primele pagini scrise cu cerneală cândva neagră, pe care vi le împărtășesc și vouă:

„15. IV.1986

Povestea scheletului

La școală venea un schelet îmbrăcat în mai multe rânduri de haine, ca să-și ascundă goliciunea. Dar într-o dimineață, a trebuit să se dezbrace pentru vizita medicală. Fetele au văzut imediat cât de slabă era chestia aia. Parcă oasele se vedeau mai bine la ea decât pe scheletul din clasa celor mari, la biologie. De aceea a fost numită Scheletul. Dar ce-i mai rău, era și urâtă. Era cea mai urâtă fată din școală. Toata lumea știa asta. Mai ales băieții care îi aminteau adeseori:

– Scheletule! Ești urâtă! Jur, ești mai urâtă ca vaca mea din șură! spunea unul.

– Măcar vaca are carne pe ea, zicea altul.

[1] **Măzăcie** (reg.), murdărie, mizerie.

Fata, într-o zi după școală, e batjocorită tare de câțiva colegi. Se mai apropie cineva, altă fată, care-i spune:

– I-ai spus lui Andi că îl placi?! Când știi bine că pe mine mă iubește, sluto!

– Scheletul e îndrăgostit! Scheletul e îndrăgostit!

Râsetele continuă.

– O, cred că am auzit ceva! E un schelet vorbitor!

– Plânge!

– Hei! Veniți să vedeți un schelet care plânge! strigau copiii încercuind-o în spatele școlii.

După ceva timp, ajungând acasă, mama ei o ceartă văzând-o de departe:

– La ora asta termini școala? Unde ai fost până-acum? Iar ai stat la joacă și ai uitat de treburi?! Vino-încoace, afurisito!

Fraților mai mici mama le dădea mâncare pe săturate, câteodată și ceva dulce, dacă era. Fetei, doar ce rămânea de la ei. Lor le făcea baie cu apă caldă, și mai punea apă la încălzit dacă trebuia. Fata făcea baiE în apa răcită. Sau, câteodată, mama o grăbea să se spele ea prima: „Care fierbinte? Spală-te că-i bună!". Pe băieți, mama îi iubea tare. Pe fata cea mare, doar o certa și o bătea.

Într-o zi fata, așa copilă cum era, s-a dus la mama ei ca să-i ceară s-o lase să plece în lume, că nu mai poate răbda atâta foame.

– Tu n-oi pleca de la casa mea până nu se însoară fratu' Arseni! Până atunci ai să lingi chietre de ți-i foame!

Fata a rugat-o din nou. Și a primit un ceaun în cap pentru ce-a spus. În aceeași seară, Dumnezeu să o ierte, fata a făcut neascultare. Puținele lucruri pe care le avea, le-a strâns într-un batic și a ieșit nevăzută din casă. Dar pe prag s-a mai gândit... A mers ușor în camera mamei, a căutat pe dulap o cutie ruginită, unde fuseseră cândva biscuiți. A deschis-o și a luat tot ce a găsit. Cutia a rămas goală ca și buzunarele mamei.

Afară era cald, luna scălda copacii înverziți și norii rari. S-a mai uitat o dată la casa bătrânească, locul în care a trăit viața ei chinuită. Dar și în viitor e viață, și-a zis.

– Să mă ierți mamă, eu cu tine nu mai pot sta, a spus ea vântului.

Apoi a plecat spre satul vecin.

– Voi găsi acolo o familie de bătrâni care mă vor primi ca slujnică în casă! și-a spus, încurajându-se singură. Când voi crește mare, mă voi mărita cu Andi, el mi-a fost totdeauna aproape. Poate la început îi va fi milă de mine, dar după un timp mă va iubi. Voi deveni cineva și toți colegii mă vor admira și mă vor invidia... Iar de mama nu vreau să mai știu niciodată!"

– E păcat că l-ați confiscat! Aș fi vrut să știu continuarea... zic eu. Dar cine a scris?

– Păi da' nu ți-ai dat seama? m-a întrebat dânsa la fel de enigmatic.

M-am uitat pe coperți, însă nu era scris niciun nume. Dar m-am gândit că dacă ea se așteaptă să cunosc autoarea, „eleva cea bună" nu putea fi altcineva decât...

– Mama? Nu se poate?!

– Precis!

Atunci am realizat că „talentul meu" la scris se datorează de fapt mamei mele. Incredibil... Cumva, cred, am moștenit asta de la ea. Mă întreb acum, oare câte lucruri la care nu m-aș aștepta am mai moștenit de la părinții mei? Dar mai mult mă întreb de ce mama nu a continuat să scrie? De ce am aflat abia acum că are – sau a avut – darul acesta?

Aproape imediat, tanti mi-a propus să merg în grădina ei să strâng vișine de făcut compot. Ea mi-a adus o găleată pe care a și spălat-o la pompă.

– Dar... sunteți sigură că mama a scris povestea aia?

– Eu zic că da.

– Mama era mică atunci, mai mică decât mine! Eu nu aș putea să inventez o poveste ca aia nici acum.

– Păi nu a inventat chiar tot... s-a inspirat din unele întâmplări.

– Doar nu ea e fata din poveste!!! am strigat, deși tonul meu suna mai mult a întrebare.

– Noo, spune femeia. Și nici copiii nu se hărțuiau pe la școală, nu exista așa ceva.

– Atunci, nici mama fetei, bunica mea care a murit înainte de a mă naște eu, nici dânsa n-au fost chiar așa...

– Bine că nu! Deși pe-atunci părinții mai foloseau nuiaua... Pe băietul meu l-am învățat să asculte de vorbă bună, nu de frică. Câți părinți n-am întâlnit eu, care mă întrebau cum de am un copil așa ascultător? Începeau să râdă sau să se sperie când le ziceam că eu îl dojeneam cu cuvinte bune și că nici când făcea o boacănă mare, nu țipam la el. Da. Stăteam poate o seară întreagă și-l ascultam. Copiii sunt inteligenți, ei înțeleg repede când au făcut ceva greșit.

A adus încă o găleată și a spălat-o și pe aceasta.

– Câți elevi n-am văzut că veneau cu ochii roșii de la plâns dimineața la școală? D-apoi cei pe care nu-i vedeam! Of... Când o să ai copii, să dea Dumnezeu să nu-i înveți să te-asculte de frică. Să asculte pentru că așa știu ei că-i bine.

Fiindcă nu mă atrage nicio discuție despre copiii pe care *poate* îi voi avea, am mai întrebat-o despre mama.

– Să știi că m-am gândit ades la ea. A fost foarte talentată la literatură și la limbi străine. De-aia s-a și descurcat așa bine în străinătate; ca și Cezar al meu...

Suna trist... Dar viața, asta este: o grămadă de cauze și consecințe. Partea bună e că mereu avem de ales, chiar și atunci când „nu avem de ales".

Am strâns cu mare drag vișinele. Cu ocazia asta am mâncat și eu câteva. Bine, de fapt am mâncat chiar foarte multe... Dar chiar și așa, am putut strânge două găleți pline. A trebuit să mă urc pe acoperișul bucătăriei de vară, cu scara. Așa ajungeam perfect la crengile pline de vișine frumoase. Aș mai fi strâns, dar au venit țânțarii. Cu alte cuvinte, se înserа și – foarte ciudat – mi s-a făcut dor de mama și tata, chiar și de Flavius.

– E vremea s-o sun pe bunică-ta, să vină tătictu' să te ia. Acuși îi noapte, spune femeia.

– A, dar eu pot să mă întorc pe jos, n-am de urcat… prea mult. Eu sunt mare, am cincisprezece ani, mă descurc și singură.

– Ee, pe străzile astea nu mai e sigur c-ajungi acasă. Copiii s-au obrăznicit și stau noaptea pe la colțuri. No, Doamne păzește, s-or lua de tine dacă te văd ăia singurică.

După un sfert bun de oră în care femeia a stat la telefon, apelul s-a terminat și eu abia atunci m-am gândit s-o întreb:

– Dar cum de aveți numărul lu' mamaia, chiar?

– Păi cum, nu-s eu neam cu ea? Chiar dacă suntem verișoare mai îndepărtate, mai vorbim din când în când, așa ca două bătrâne singure….

Tata a venit fără grabă să mă ia cu mașina. A intrat și el în casă și stat de vorbă cu mătușa lui, al cărei nume l-am aflat și eu în sfârșit, când a zis:

–Tușă Mihaela, ce mai faceți? Cum vă merge piciorul, e mai bine?

M-am mirat că nu m-a certat deloc. Abia pe urmă am aflat că tanti Mihaela îi anunțase de mult pe ai mei că eu eram la dânsa. Când a găsit ea răgazul să sune, nu știu. Probabil în timp ce eu eram cocoțată în copac.

– Dar văru' Cezar pe unde mai e? Tot în Elveția? Am auzit că a trecut pe aici, n-am apucat să-l salut că aveam mult de lucru la casă, eram doar eu cu muncitorii. Știți cum e… Dar acum am cam terminat, a ieșit foarte bine… („Of, dacă-i așa, tata nu mai termină niciodată!", mi-am spus eu.)

Apoi au început să vorbească despre mutatul în România, iar la un moment dat tata a spus aproape în derâdere:

– Elena, care înainte voia așa de mult să vină la bunică-sa, acum se cam împotrivește. Chiar azi s-a certat cu maică-sa! („Dacă mai continuă așa, chiar că nu mai voiesc deloc!", am ripostat eu mental.)

– Păi cum? Tu nu vrei să stai aici? mă întreabă mătușa pe un ton cu totul diferit, unul cald, empatic. De ce? Îți faci prieteni noi, mergi la școală aproape… Și stai la țară, nu în nebunia de la oraș! („Ce simplu i se pare ei!")

– Am prieteni în Belgia. Nu vreau să-i părăsesc. (Îmi dădeau aproape lacrimile spunând-o.)

– Aa, păi vino să-ți zică tușa ceva, îmi spune ea.

Mi-a întins mâna ca să o prind. M-am dus spre ea, mi-a strâns mâinile în palmele ei surprinzător de moi și cu multă tandrețe mi-a spus:

– Tu știi că munte cu munte se-ntâlnește? Așa-i! Munte cu munte se-ntâlnește, darămite om cu om! Nu știai, da-i precis cum zice tanti Mihaela.

Și apoi luându-mă în brațe mi-a mai zis:

– Așa, lasă c-o să-i mai vezi pe cei de acolo! Nu te întrista! Că doar nici nu mai îs mulți ani și o să pleci unde vrei tu! Dar rămâi acum aici, ai să vezi c-o să-ți placă!

Am răspuns detașat cu un „am să mă gândesc". Însă cuvintele ei m-au marcat mai mult decât lăsasem să se vadă.

Înapoi acasă, mama nu a putut să nu facă o anchetă. Dar când i-am plasat fix ce voia să audă, i s-a înmuiat tonul.

– Chiar așa? Și care-i motivul ăsta…? m-a întrebat ea foarte curioasă să știe cum de mi-am schimbat părerea.

– În Belgia nu-întâlnești mătuși ca tanti Mihaela!

*

Suntem în noiembrie și acea conversație a rămas încă întipărită în memoria mea. Dacă și munte cu munte se-întâlnește, problema mea s-a dus în mare parte! Mătușa Mihaela mi-a dat speranța că oricum va fi, va fi bine.

Le-am spus atunci Oanei și lui David noutățile. Reacția prietenei mele m-a surprins: „Elena, mă bucur mult pentru tine! Ai o mare șansă! Vei vedea că te vei îndrăgosti de România. Sunt sigură că vei avea colegi de care te vei atașa! Acolo nu e ca aici, în străinătate, unde parcă tot singuri suntem, chiar înconjurați de o mulțime de oameni. Ai observat cum ne împrietenim mai ușor cu străinii veniți din alte țări, decât cu belgieni? Eu cred că e, fiindcă avem în comun acel *dor de acasă,* pe care belgienii – fiind la ei acasă – nu-l înțeleg. Garantat, te vei simți bine acolo! Mă bucur mult și abia aștept să ne revedem la vară, ca odinioară!"

Mi-a mai trimis desigur și alte mesaje, dar niciunul nu făcea aluzii la vreo părere de rău. M-a mirat și m-a bucurat mult lucrul acesta. Aveam nevoie să fiu susținută în alegerea mea, nu de companie în suferință.

Discuția pe care am purtat-o însă cu David a fost mai personală… A vrut să se asigure că nu am fost constrânsă, că voi fi în siguranță și fericită. Dar nu a pus în discuție alegerea mea, lucru pentru care mă bucur: a demonstrat și că lui îi pasă mai mult de binele meu.

Mă temeam că mă va ruga să fac tot posibilul ca să rămân în Belgia. Dar, de fapt, prietenii adevărați te încurajează să faci ce-i bine și ce, în plus, îți va aduce fericire pe termen lung; pentru că… te iubesc! Preferă să sufere ei puțin acum, dar să fie toată lumea fericită mai încolo.

Suntem în noiembrie, dar nimic nu mai este ca în celelalte luni de noiembrie. Mi-ar trebui volumul doi ca să vă pot povesti cum s-a desfășurat mutarea noastră și tot ce s-a schimbat. Puteți chiar să vă așteptați la un nou roman!

De trei luni aproape, trăiesc un ritm diferit. De ani și ani nu am mai sărbătorit Crăciunul în România. Simt că va fi unul formidabil! Aștept cu nerăbdare să vină decembrie! La munte zăpada s-a așternut deja. I-am invitat pe cei pe care i-am lăsat în Belgia să vină aici, la noi, de sărbători. Eh, nu, nu se poate. Anul ăsta, nu…

„Mais ce n'est pas la fin du monde [2]*,* ne vedem tot la vară! Hei, să nu plângi!", mi-a spus cineva.

Noi ne vom mai revedea, știu asta.

[2] Dar nu e sfârșitul lumii (fr.)

Teatru

SALONUL ROȘU
de August Strindberg
Dramatizare radiofonică de Pușa Roth
Traducere de Corneliu Papadopol
Teatru serial

Episodul 5

Personajele:

Carl Nicolaus Falk
Soția acestuia
Servitoarea lui Carl Nicolaus Falk
Levin
Olle Montanus
Sellén
Lundell
Arvid Falk
Ygberg
Struve
Servitoarea lui Arvid Falk

August Strindberg
(22 ianuarie 1849, Stockholm–14 mai 1912, Stockholm)
Fotografie din 1890

Pușa Roth

Dramaturg, prozatoare, ziaristă
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Acasă la Carl Nicolaus Falk, care își bea cafeaua alături de soție. Zgomot de cești, râsete.

Soția *(râzând amuzată)*: Dragul meu Nicolaus, zău, tu, ieri au fost aici toate cinci ca să-și verse necazul, râzând amuzată.

Carl Nicolaus Falk *(iritat)*: Iar aceleași…

Soția: Nicolaus! Dă-ți seama! Doar ai isprăvit cu tejgheaua!

Carl Nicolaus Falk: Draga mea soție, ce vrei să zic dacă mă înfurii?

Soția: În primul rând, nu te înfurii, ci te indispui! Și apoi, se poate spune: „ei, asta este de-a dreptul bizar!"

Carl Nicolaus Falk: Da, este de-a dreptul bizar că mă bați la cap mereu cu lucruri nesuferite. Nu mai pomeni de chestii din astea care mă sâcâie.

Soția: Supără-te, bărbățele! Nu zău, eu să-mi duc necazurile singură, dar tu să-mi pui mereu în cârcă…

Carl Nicolaus Falk: Nevastă dragă, se spune încarcă!

Soția: În cârcă, așa se spune, să-mi pui în cârcă supărările tale! Ia ascultă! Așa mi-ai promis când ne-am căsătorit?

Carl Nicolaus Falk: Uite ce! Fără discuții, lasă logica! Hai, dă-i drumul! Au fost aici toate cinci, mamă-ta și cele cinci surori ale tale!

Soția: Patru surori! Nu-ți iubești chiar deloc familia!

Carl Nicolaus Falk: Familia ta! Nici tu nu ții la ele!

Soția: Nu! Nu pot să le sufăr!

Carl Nicolaus Falk: Ei bine, au fost aici și s-au văicărit că socrul meu a fost dat afară din slujbă și asta au citit-o în *Patria*. Nu-i așa?

Soția: Da! Au mai avut și nerușinarea să-mi spună că nu mai am niciun drept să mă țin fudulă.

Carl Nicolaus Falk: Îngâmfată, nevestico.

Soția: Așa au spus: fudulă; eu nu m-aș coborî niciodată să folosesc o astfel de expresie!

Carl Nicolaus Falk: Ei, și ce le-ai răspuns? Bineînțeles că le-ai dat peste nas.

Soția: Da, poți să mă crezi! Și atunci bătrâna m-a amenințat că altădată nu-mi mai calcă pragul.

Carl Nicolaus Falk: Nu zău, așa a spus? Crezi că se ține de cuvânt?

Soția: Nu, nu cred! Dar sigur este că bătrânul…

Carl Nicolaus Falk: Nu-i mai spune tatălui tău „bătrânul". Dacă te-aude cineva?

Soția: Crezi că atunci mi-aș permite ? În orice caz, fie vorba între noi, bătrânul nu mai vine pe aici niciodată. *(Pauză.)*

Carl Nicolaus Falk *(meditativ)*: Mamă-ta e îngâmfată? E ușor de jignit? După cum știi, nu-mi place să jignesc oamenii. Spune-mi care este partea ei slabă, sensibilă, ca s-o evit.

Soția: Dacă e îngâmfată? Știi bine că este, în felul ei. Dacă, de exemplu, ar auzi că am dat o petrecere fără să o invit pe ea și pe surorile mele, n-ar mai veni niciodată pe aici.

Carl Nikolaus Falk: Sigur?

Soția: Da, crede-mă!

Carl Nicolaus Falk: E ciudat la oameni de condiția ei…

Soția: Ce vrei să spui?

Carl Nicolaus Falk: Ei, ei! Doar că femeile pot fi așa de sensibile! Ia spune, cum mai merge asociația ta? Cum ziceai că se numește?

Soția: *Pentru drepturile femeii*, tontuleţule!

Carl Nicolaus Falk: Ce fel de drepturi or mai fi și astea?

Soția: Păi da, femeia trebuie să dispună ea însăși de averea ei.

Carl Nicolaus Falk: Ei, și tu nu dispui?

Soția: Nu, nu dispun!

Carl Nicolaus Falk: Și care e averea asta de care nu dispui?

Soția: Jumătate dintr-a ta, bărbățele! Dreptul meu la comunitatea bunurilor.

Carl Nicolaus Falk: Doamne Iisuse Hristoase, cine ți-a băgat în cap prostiile astea?

Soția: Nu sunt deloc prostii, ăsta e spiritul vremii, vezi tu! Noua legislație trebuie să prevadă că după căsătorie capăt jumătate și cu jumătatea asta pot să-mi cumpăr ce vreau.

Carl Nicolaus Falk: Și după ce ai cheltuit-o, eu trebuie să te întreţin mai departe? Bine mi-ar mai sta!

Soția: O să fii silit, se înțelege, altfel te bagă la muncă, tontuleţule! Așa prevede legea pentru cine nu vrea să-și întrețină soția.

Carl Nicolaus Falk: Ei, nu, că asta-i prea de tot! Dar, în fine. Ați avut o întrunire? Cine a venit? Povestește-mi!

Soția: Ne ocupăm încă de statute, sunt întruniri pregătitoare.

Carl Nicolaus Falk: Ei, dar cine ia parte ?

Soția: Deocamdată numai nevasta revizorului Homari și înălțimea Sa baroana Rehnhjelm.

Carl Nicolaus Falk: Rehnhjelm! Un nume foarte bun! Mi se pare că l-am mai auzit. Dar nu cumva era vorba să înființați și o asociație de croitorie?

Soția: Se spune *fondați!* Ba da, și poți să-ți închipui că pastorul Skåre va veni într-o seară să ne citească!

Carl Nicolaus Falk: Pastorul Skåre este un excelent predicator și are relații în înalta societate. E bine, nevestica mea, că eviți anturajul prost. Nimic nu este mai periculos pentru oameni decât anturajul prost. Așa îmi spunea mereu răposatul tata și a devenit unul dintre principiile mele cele mai stricte.

Se lasă o scurtă tăcere, apoi doamna culege fărâmituri de pâine și încearcă să-și umple cu ele ceașca goală; domnul își caută scobitoarea în buzunarul vestei. Atmosferă stânjenitoare. Se aud pași, se deschide ușa și intră servitoarea.

Soția: În cazul ăsta eu mă retrag, bărbățele. O zi bună! *(Râde și se îndepărtează.)*

Servitoarea lui Carl Nicolaus Falk: Conașule, am adus ziarele. *(Pași, foșnet de ziare.)*

Carl Nikolaus Falk: Bine, bine, dă-mi-le. De ce stai aici? Altceva, ce mai e? Nu ai treabă?

Servitoarea lui Carl Nicolaus Falk *(umilă)*: Vreau să vă spun că a sosit secretarul Levin.

Carl Nicolaus Falk: Roagă-l să aștepte! *(Servitoarea iese, Carl Nicolaus Falk se ridică și scârțâie o vreme din cizme, mergând prin cameră.)* Intră Levin!

Leviv *(intră, emoționat)*: Bună dimineața!

Carl Nicolaus Falk *(autoritar)*: Ai blancheta la tine, Levin ?

Levin *(înfricoșat)*: Cred că da, am adus un teanc de cambii și blanchete, de toate valorile posibile. La care bancă preferi să mă adresez, frate? Am pentru toate, mai puțin una.

Carl Nicolaus Falk *(satisfăcut)*: Să alegem Banca Frânghierilor.

Levin: Tocmai asta e singura care nu merge, fiindcă acolo sunt cunoscut.

Carl Nicolaus Falk: Ei, atunci Banca Pantofarilor, Banca Croitorilor, care o fi, dar repede! Să mergem, Levin. *(Ușă care se deschide, pași îndepărtându-se.)*

Trecere muzicală.

Levin: Domnule Falk, am ajuns, iată, la Banca Tâmplarilor.

Carl Nicolaus Falk *(autoritar)*: Acum, Levin, acum du-te și fă-ți rost de haine noi, dar de la un croitor de uniforme, ca să poți după aceea să-ți faci uniforma pe credit.

Levin *(foarte mirat)*: Uniforma? N-am nevoie…

Carl Nicolaus Falk *(autoritar)*: Taci când vorbesc! Trebuie să fie gata joi, săptămâna viitoare. Atunci dau o mare petrecere. Știi că am vândut prăvălia și depozitul, iar mâine voi fi primit în rândul angrosiștilor.

Levin: Oh, te felicit.

Carl Nicolaus Falk *(autoritar)*: Taci când vorbesc! Acum te duci să faci o vizită în Skeppsholm. Prin purtarea ta prefăcută și priceperea nemaipomenită de a trăncăni prostii, ai reușit s-o câștigi pe soacră-mea. Așa! Ai s-o întrebi cum i-a plăcut marea petrecere pe care am dat-o aici, la mine acasă, duminica trecută.

Levin *(foarte mirat)*: Aici? Ai…

Carl Nicolaus Falk: Taci și ascultă! Atunci ea o să se holbeze și o să întrebe dacă ai fost invitat. Firește că n-ai fost, deoarece n-a fost nicio petrecere! Așa! Vă exprimați reciproc nemulțumirea, vă împrieteniți, mă bârfiți, asta știu că poți; dar trebuie s-o lauzi pe nevastă-mea! Ai înțeles?

Levin: Nu, nu chiar!

Carl Nicolaus Falk: Nici nu trebuie să înțelegi, doar să mă asculți. Încă ceva: poți să-i spui lui Nyström că am devenit atât de îngâmfat, încât nu vreau să mai am relații cu el. Spune-i-o pe șleau, de data asta spui adevărul. Nu, stop! Să mai așteptăm – un timp. Te duci la el, îi vorbești despre importanța zilei de joi, îi prezinți marile avantaje, numeroasele binefaceri, perspectivele strălucite și așa mai departe. Înțelegi?

Levin: Înțeleg!

Carl Nicolaus Falk: Și apoi te duci la tipograf cu manuscrisul și apoi…

Levin: Apoi îl pocnim!

Carl Nicolaus Falk: Dacă vrei să te exprimi astfel, fie!

Levin: Și eu citesc versurile la petrecere și le împart?

Carl Nicolaus Falk: Hm, da! Încă ceva! Încearcă să te întâlnești cu fratele meu! Află cum o duce și cu cine are relații! Bagă-i-te sub piele, câștigă-i încrederea – asta e ușor; fă-te prietenul lui! Povestește-i că l-am înșelat, spune-i că sunt un îngâmfat și întreabă-l cât cere ca să-și schimbe numele!

Levin: Ce-ai spus la urmă este cam neplăcut.

Carl Nicolaus Falk: Cum? Ia, ascultă! Încă ceva! Ca om de afaceri, vreau să-mi pun în ordine afacerile. Garantez pentru suma de atât și atât; am s-o plătesc, să fie clar!

Levin: O! O!

Carl Nicolaus Falk: Hai, lasă fleacurile! În caz de deces nu am nicio asigurare. Completează cu numele meu cambia asta, valabilă la purtător, plătibilă la vedere; este o simplă formalitate!

Levin *(încet)*: Cum la purtător? Dar ce mă fac? *(Tare. Foarte speriat.)* Da, da, semnez.

*Trecere muzicală. La Salonul Roșu se aude Marșul nupțial din **Visul unei nopți de vară**, apoi se aude ușa deschizându-se, pași. Atmosferă de local.*

Olle Montanus: Este ora șapte seara și orchestra de la Bern cântă marșul nupțial din ***Visul unei nopți de vară***, aici în Salonul Roșu. Sunt foarte fericit că mi-am găsit de lucru! Așa am și eu haine noi, cizme lungi și, evident, joben *(Râde fericit.)* A, iată că acum intră Sellén. Ia uite cum e îmbrăcat! În jachetă de catifea, cu pantofi de lac, pled și binoclu de voiaj la curea, baston de trestie, cravată de mătase galbenă, mănuși roz și floare la butonieră. Calm și mulțumit ca întotdeauna. Ei, Sellén, acum ești fericit? Nu-i așa?

Sellén: Fericit? Ce palavre sunt astea, Olle? Am vândut o lucrare!

Prima în cinci ani! E cumva prea mult?

Olle Montanus: Dar cred că ai citit ziarele? Ai un nume!

Sellén: Ah! Să lăsăm asta! Nu mă sinchisesc deloc de astfel de fleacuri. Știu cât de mult mai am până să ajung cineva! Peste zece ani, Olle, frate, vom mai vorbi despre asta.

Olle Montanus: Doamne, ce elegant ești, frate!

Sellén: Zău, așa ți se pare? Dar și tu arăți ca un leu! Aha, uite-l și pe Lundell! E împreună cu Falk.

Lundell: Te felicit, Sellén, dar asta nu este decât ceea ce se cuvine.

Sellén: Mulțumesc, Lundell, dar și tu ai comandă pentru tabloul de altar al bisericii din Träskåla, așa că e bine. Timp de cinci ani am pictat la fel de bine și totuși chiar alaltăieri unii s-au strâmbat, iar acum… Ptiu, drace, ce oameni! Poftim aici scrisoarea pe care am primit-o de la idiotul ăla de profesor de Carol al IX-lea. Uite, vedeți cu ochii voștri ce scrie… *(Foșnet de hârtie, citește cu voce tare)* *„Prea scumpe domnule Sellén!"* Auziți! *„Vă urez bun venit printre ai noștri"* – se teme canalia! – *„întotdeauna am dat o înaltă apreciere talentului dumneavoastră"* – ce ipocrit! Hai să rupem mizeria asta și să-i dăm uitării prostia! *(Foșnet de hârtie ruptă, veselie.)* Azi bem pentru Falk, că în curând acesta va face să se audă de el într-un fel oarecare prin pana lui. Am dreptate, Falk?

Arvid Falk *(șovăie și roșește)*: Sellén, o să-mi vină și mie rândul la timpul potrivit, pentru că studiile vor dura mult. Îți mulțumesc, Sellén, ești un bun camarad! M-ai învățat să-mi cultiv răbdarea și să îndur lipsurile.

Sellén: Dragul meu Falk, te rog să nu mai spui prostii! Ce performanță este să suferi când n-ai altceva de făcut și ce este deosebit dacă înduri lipsuri, când nu ți se oferă nimic?

Olle Montanus *(fericit)*: Lundell, beau în cinstea ta și te rog să tragi învățăminte de la Sellén ca să nu uiți Țara făgăduinței de dragul îmbelșugatelor bucate ale Egiptului. Ai talent, Lundell, și de aceea trebuie să iei pictura religioasă drept o afacere prin care vei putea ajunge în situația de a picta cum te îndeamnă mintea și inima.

Arvid Falk: Dragul meu Olle, ce părere ai tu despre arta ta? A, uite cine a venit la Salonul Roșu? *(Zgomot, râsete, pași.)* Ygberg, vino la masa noastră.

Ygberg: Îmi pare bine să vă văd pe toți. Dați-mi voie să închin pentru Sellén. *(Invidios.)* Sellén a reușit. *(Apoi schimbă tonul.)* Din păcate, eu am eșuat. Dar mă bucur pentru tine, Sellén. Uite, Falk, ți-am adus publicația recent tipărită pe a cărei copertă este silueta neagră a Ulrikăi Eleonora. Eu mi-am îndeplinit misiunea chiar în aceeași zi. Smith a primit refuzul și reclamația ta, dragă Falk, cu cel mai desăvârșit calm, iar acum este pe cale să-ți tipărească poeziile.

Arvid Falk *(fericit)*: Poeziile mele vor fi tipărite și Smith va plăti această treabă costisitoare! Așadar trebuie că e ceva de ele!

Trecere muzicală. Zgomotul străzii, ploaie, pași, ușă.

Arvid Falk *(ironic)*: Bună seara, Struve! Ce oaspete distins la mine acasă!

Struve (*necăjit*): Nu-ți bate joc de mine, Arvid!

Arvid Falk: Și de ce n-aș face-o? Nu știu nici un motiv ca să nu o fac!

Struve: Așadar și tu te-ai stricat!

Arvid Falk: Da, poți fi sigur de asta, așa că în curând voi deveni și eu conservator! Văd că ai necazuri, sper să te pot felicita.

Struve: Am pierdut un copil.

Arvid Falk: Ei, atunci îl pot felicita pe el! Spune-mi, de fapt, ce vrei de la mine? Știi că te disprețuiesc; presupun că și tu însuți gândești la fel despre tine. Nu-i adevărat?

Struve: Bineînţeles, dar ascultă, amice, nu crezi şi tu că oricum viaţa este destul de amară ca să ne mai amărâm unul pe altul? Dacă Dumnezeu sau Providența se amuză cu astfel de lucruri, omul nu trebuie să se coboare până acolo.

Arvid Falk: Ei, iată un gând rezonabil, care te onorează, dragă Struve! Nu vrei să îmbraci halatul meu până ți se usucă redingota? În halul ăsta ai să răcești cu siguranță.

Struve: Mulțumesc, dar trebuie să plec imediat.

Arvid Falk: O, mai poți rămâne un moment cu mine ca să punem, în sfârșit, lucrurile la punct.

Struve: Nu-mi place deloc să vorbesc despre necazurile mele.

Arvid Falk: Atunci vorbește despre crimele tale!

Struve *(hotărât)*: N-am comis niciuna, Arvid Falk!

Arvid Falk *(enervat)*: O, ba chiar mari! Ai apăsat cu mână grea pe cei asupriți, i-ai călcat în picioare pe cei răniți, i-ai batjocorit pe cei nevoiași! Îți amintești cum la ultima grevă te-ai dat de partea poliţiei?

Struve: De partea legii, frate!

Arvid Falk: Ha, legea! Cine a făcut legea pentru săraci, smintitule? Cei bogați, știi bine! Adică stăpânii pentru sclavi!

Struve: Legea este făcută de întreg poporul și de conștiința obștească a justiției. Dumnezeu a făcut-o!

Arvid Falk: Economiseşte-ţi vorbele mari faţă de mine! Cine a făcut legea din 1734? Domnul Cronhielm! Și ultima lege privind pedeapsa corporală? Colonelul Säbelmann – a fost propunerea lui – și a fost adoptată cu sprijinul acoliților lui, care formau majoritatea. Colonelul Säbelmann nu este poporul și acoliții lui nu sunt conștiința obștească a justiției. Cine a făcut legea privind drepturile societăților anonime? Judecătorul de pace Svindelgren! Cine a făcut noua organizare a Parlamentului? Asesorul Vallonius! Cine a promovat legea privind „protecția legală", adică legea care îi apără pe bogați de pretențiile legale ale săracilor? Angrosistul Kryddgren! Ține-ți gura! Îți cunosc frazele! Cine a proiectat noul drept succesorial? Infractori! Noua lege forestieră? Hoți! Cine a făcut legea privind dreptul de emisiune al băncilor particulare? Escroci! Și tu susții că le-a făcut Dumnezeu! Bietul Dumnezeu!

Struve *(calm)*: Pot să-ţi dau un sfat, un sfat pentru viaţă, pe care mi l-a dat şi mie experienţa! Dacă vrei să previi autodistrugerea către care te îndrepți ca un fanatic, atunci stabilește-ți cât se poate de repede un nou punct de vedere asupra problemelor și lucrurilor; învață-te să vezi lumea în perspectivă descendentă și vei vedea cât de mărunte și neînsemnate par toate; pornește de la ideea că totul este o grămadă de gunoi și că oamenii sunt deșeurile: coji de ouă, tulpini de morcovi, foi de varză, zdrențe; atunci nu vei mai fi niciodată surprins, nu-ți vei mai pierde niciodată vreo iluzie, în schimb vei avea o mulțime de bucurii de fiecare dată când vei vedea un gest frumos, o faptă bună; într-un cuvânt: stabilește-ți și un dispreț calm și tăcut față de lume – nu trebuie să te temi că din cauza asta vei deveni insensibil, dragă Falk.

Arvid Falk: Punctul ăsta de vedere nu îl am încă, e adevărat, dar disprețul față de lume îl am, în parte. Dar tocmai ăsta e ghinionul meu, că dacă văd o singură dovadă de bunătate sau de noblețe, îi iubesc din nou pe oameni, îi supraestimez și sunt înșelat din nou!

Struve: Fii egoist! Dă-i dracului pe oameni!

Arvid Falk: Mi-e teamă că nu pot!

Struve: Caută-ți altă ocupație. Asociază-te cu fratele tău; se pare că lui îi prieşte aici, pe pământ. L-am văzut ieri în Consiliul Parohial de la Sfântul Nicolae.

Arvid Falk: În Consiliul Parohial?

Struve: Este epitrop! O, e un băiat de viitor! L-a salutat pastorul Primarius! În curând va ajunge și deputat, ca toți moșierii.

Arvid Falk: Cum mai merge *Tritonul*?

Struve: O, ăia se ocupă acum de obligațiuni; fratele tău n-a pierdut nimic la asta, nici n-a câștigat nimic; nu, el are alte afaceri!

Arvid Falk: Hai să nu mai vorbim de omul ăsta.

Struve: Dar, oricum, este fratele tău.

Arvid Falk: Are vreun merit că este fratele meu? Dar am vorbit destul vrute și nevrute: spune-mi acum ce dorești!

Struve: Of, trebuie să merg mâine la înmormântare și n-am frac.

Arvid Falk: Fie, ți-l pot da…

Struve: Mulțumesc, frate, mă scoți dintr-o mare încurcătură. Asta era o treabă, dar mai este totuşi încă una, de o natură şi mai delicată, la urma urmei…

Arvid Falk: De ce m-ai ales tocmai pe mine, dușmanul tău, să-ţi fiu confident în astfel de situaţii delicate? Asta mă uimeşte!

Struve: Pentru că eşti un om de inimă.

Arvid Falk: Nu te mai încrede mult timp în asta! Hai, dă-i drumul…

Struve: Arvid, eşti aşa de nervos, de nerecunoscut, tu, care înainte erai atât de blând!

Arvid Falk: Așa e, Struve! Spune odată!

Struve: Voiam să te întreb dacă accepţi să mă însoţeşti la cimitir?

Arvid Falk: Hm! Eu? De ce nu-l inviţi pe unul dintre colegii tăi de la „Capa gri”?

Struve: Pentru că există motive speciale! Ție pot să-ți spun! Nu sunt căsătorit!

Arvid Falk: Nu eşti căsătorit? Tu, apărătorul altarului şi al moralei, te sustragi de la sfânta legătură?

Struve: Sărăcia, împrejurările! Dar sunt tot atât de fericit și așa! Nevastă-mea ține la mine și eu la ea și asta ajunge! Mai este încă o situație! Din anumite motive, copilul a rămas nebotezat; avea trei săptămâni când a murit și de aceea nici un pastor nu vine la înmormântare, dar nu îndrăznesc să-i spun nevestei, fiindcă ar apuca-o disperarea; de aceea i-am spus că pastorul vine direct la cimitir; cel puțin tu să știi. Ea rămâne acasă, firește. Vei întâlni numai două persoane; în primul rând pe Levi, fratele mai mic al directorului de la *Triton*, angajat în biroul societăţii de asigurare; este un tânăr simpatic, are un cap neobişnuit de bun şi o inimă şi mai bună. *(Falk râde.)* Nu râde, Arvid Falk, îţi închipui, văd, că am împrumutat bani de la el; am făcut-o, se înţelege; dar este un om care o să-ţi placă! În afară de el mai vine vechiul meu prieten, doctorul Borg, care a îngrijit copilul. Un om fără prejudecăţi, cu idei foarte avansate – cred că o să te înţelegi cu el de la bun început. Ei, atunci pot conta pe tine; vom fi patru în trăsură şi micul coşciug, firește.

Arvid Falk: Da, Struve, voi veni!

Struve: Însă vreau să te mai rog încă ceva. Vezi tu, nevastă-mea are îndoieli religioase în legătură cu mântuirea micuţului, fiindcă a murit nebotezat şi ca să-şi găsească pacea sufletească îi întreabă pe toţi ce cred despre asta.

Arvid Falk: Păi, cunoşti, desigur, crezul de la Augsburg?

Struve: Nu e vorba acum de niciun fel de crez!

Arvid Falk: Dar când scrii la ziar este vorba întotdeauna de credinţa oficială.

Struve: Ziarul, da, este o treabă a societăţii anonime. Dacă societatea vrea să susţină creştinismul, n-are decât, cât timp lucrez pentru societate este… este o treabă în sine… Fii aşa de amabil şi dă-i dreptate, dacă îţi spune că este convinsă de mântuirea copilului!

Arvid Falk: Păi da, ca să fac un om fericit, pot să tăgăduiesc credinţa, mai ales dacă nu este a mea. Dar mai trebuie să-mi spui şi unde locuieşti!

Struve: Știi unde sunt Munții Albi?

Arvid Falk: Da, știu! Locuiești cumva în casa șpăcluită de pe stâncă?

Struve: Cum de o cunoşti?

Arvid Falk: Am fost cândva acolo.

Struve: Atunci poate că îl cunoști pe Ygberg, socialistul, care îmi strică oamenii! Sunt vice-administratorul și locuiesc gratuit, pentru că încasez chiriile; dar fiindcă ei nu pot plăti, trăncănesc aiureli învățate de la el, „despre muncă și capital" și altele asemenea care se tipăresc în ziarele de scandal. *(Falk tace.)* Falk, îl cunoști pe Ygberg ăsta?

Arvid Falk: Da, îl cunosc. Struve, acum vrei să probezi fracul?

Struve: Da, îl probez. Îmi vine bine. Am să pun redingota pe deasupra. *(Aprinde chibritul.)* Am un muc de ţigară. Acum plec. La revedere, Arvid.

Arvid Falk: Noapte bună, Struve. *(Paşi.)* Mă simt obosit. Credeam că o să mă cert rău cu Struve dar... *(Se aud bătăi în uşă.)* Intră!

Servitoarea lui Arvid Falk: Bună seara, domnule! Am venit să vă fac patul şi să vă dau scrisoarea pe care a adus-o factorul poştal.

Arvid Falk: Bine, rezolvă repede ce ai de făcut. *(Paşi, puţin zgomot şi servitoarea iese.)*

Servitoarea lui Arvid Falk: Noapte bună, domnule Falk!

Arvid Falk: Noapte bună! *(Curios)*. Ia, să vedem cine mi-a scris? A, scrisoarea e semnată de Olle Montanus. Oare ce îmi scrie? *(Foşnet de hârtie. Citeşte cu voce tare.)*

Dragă prietene!

Cu toate că Lundell şi cu mine ne-am terminat lucrările şi ne vom reîntoarce curând la Stockholm, simt totuşi nevoia să aştern pe hârtie impresiile din zilele petrecute aici, pentru că au fost de mare importanţă pentru dezvoltarea mea spirituală şi am ajuns la un anumit rezultat; sunt uimit ca un pui abia ieşit din găoace, care priveşte lumea cu ochii abia atunci deschişi şi se scutură de cojile ce l-au despărţit atâta vreme de lumină. Cu siguranţă că rezultatul nu este nou; Platon spusese înainte de a exista creştinismul: realitatea, lumea vizibilă este doar o aparenţă, o umbră a ideilor; adică, realitatea este ceva inferior, nesemnificativ, secundar, întâmplător. Prea bine! Dar eu vreau să procedez sintetic și să încep cu particularul, pentru ca apoi să pot înainta spre general.

Mai întâi vreau să vorbesc despre lucrarea mea, care a fost obiectul interesului comun al Parlamentului şi Guvernului. Pe altarul bisericii din Träskåla se găseau două figuri de lemn; una era sfărâmată, cealaltă întreagă. Cea întreagă ţinea o cruce în mână şi era un chip de femeie; din cea sfărâmată se păstrau în sacristie doi saci de aşchii. Un savant arheolog cercetase conţinutul celor doi saci ca să stabilească înfăţişarea figurii sfărâmate, însă, până la urmă, nu ajunsese decât la presupuneri. Totuşi a făcut o treabă temeinică: a luat o probă din vopseaua albă cu care era grunduită figura, a trimis-o Institutului farmaceutic şi i s-a confirmat că vopseaua conţine plumb şi nu zinc, aşadar data dinainte de 1844, pentru că oxidul de zinc a început să fie folosit în acest an (concluzie discutabilă, pentru că s-ar putea să fi fost repictată!). Apoi a trimis o probă de lemn Oficiului tâmplarilor din Stockholm şi a primit răspuns că este vorba de lemn de mesteacăn. Figura era deci din lemn de mesteacăn, executată înainte de 1844. Dar nu la asta voia el să ajungă, ci avea motive (!), adică îşi dorea pentru onoarea lui, ca statuia să fie din secolul al XVI-lea şi i-ar fi plăcut să fie aşa dacă ar fi fost cercetată de marele (mare, firește, pentru că numele lui era atât de adânc gravat în stejar, încât s-a păstrat până în zilele noastre) Burchard von Schiedenhanne, cel care sculptase şi stranele catedralei din Västerås. Savantele cercetări au fost continuate. Omul a furat un pic de ghips din figurile de la Västerås și împreună cu o probă de ghips din sacristia de la Träskåla, le-a trimis la Ekole pollyteknik (nu știu cum se scrie), la Paris. Răspunsul a fost zdrobitor pentru calomniatori: analiza demonstra că probele de ghips aveau aceeași compoziție, 77 echivalenți calciu și 23 acid sulfuric, deci (!) erau figuri din aceeași epocă. Așadar vechimea figurilor era stabilită; toate acestea au fost consemnate și „expediate" Academiei de arheologie (acești savanți au o teribilă pasiune de a „expedia" totul); mai rămânea doar să fie identificată și reconstituită figura sfărâmată. Doi ani de zile cei doi saci au circulat între Uppsala și Lund; de data asta cei doi profesori au fost, din fericire, de păreri diferite, astfel că a luat naștere o dispută; profesorul din Lund, care tocmai ajunsese rector,

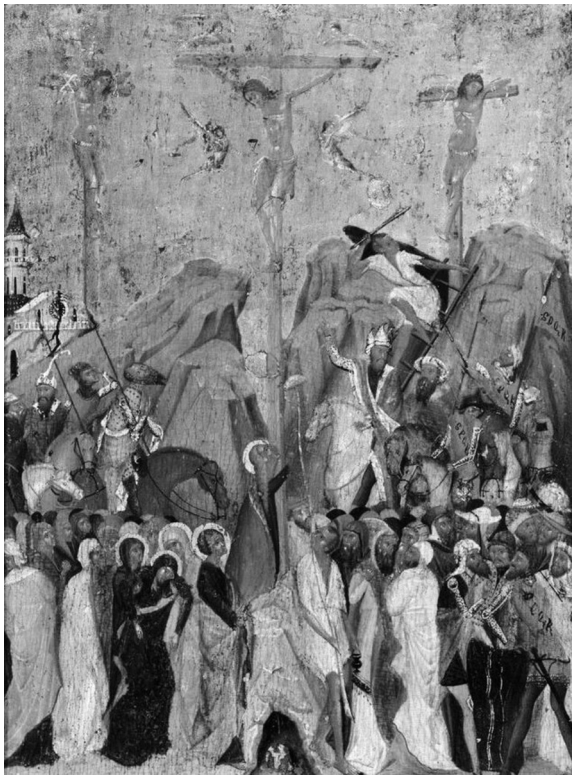

Anonim suedez, *Crucificarea*, între 1400 și 1419

a scris, pentru discursul lui de recepție, o disertație despre figuri și l-a zdrobit pe profesorul din Uppsala care, la rândul lui i-a răspuns printr-o broșură. Din fericire în același timp a intervenit și un profesor de la Academia de artă din Stockholm, care a susținut o opinie cu totul nouă și atunci s-a întâmplat, așa cum se întâmplă întotdeauna, că Irod și Pilat și-au „ajustat" opiniile, s-au năpustit asupra celui din Stockholm și l-au sfâșiat cu toată răutatea provincialului. „Ajustarea" se realizase și stabilea următoarele: figura sfărâmată reprezenta Necredința, pentru că cealaltă figură reprezenta Credința, simbolizată de cruce. Ipoteza (de la Lund) că figura sfărâmată ar reprezenta Speranța, pentru că într-unul dintre saci s-a găsit un cârlig de ancoră, a fost respinsă, întrucât atunci trebuia admisă existența unei a treia figuri (!) anume aceea a Iubirii, din care nu se găsea nicio urmă și nu avea nici loc; în afară de asta s-a dovedit (cu exemplare din bogata colecție de vârfuri de săgeți a Muzeului de istorie) că nu este nicidecum un cârlig de ancoră, ci un vârf de săgeată aparținând armei ce simbolizează Necredința; vezi Scris. către evr. cap. 7, vers. 12, unde se vorbește de loviturile oarbe ale necredinței, de asemenea și în Isaia, cap. 29, vers. 3, unde săgețile necredinței sunt pomenite de mai multe ori. Forma vârfului de săgeată, identică cu a celor din vremea regentului Sture, a înlăturat și această ultimă îndoială cu privire la vechimea figurii.

Sarcina mea acum era ca, după ideea profesorilor, să execut o imagine a Necredinței ca pandant la credință. Programul era dat, nu încăpea nicio îndoială. Am căutat un model masculin, pentru că trebuia să fie bărbat; am avut mult de căutat, dar l-am găsit, cred că am găsit Necredința în persoană – și mi-a reușit – briliant! Acum, actorul Falander stă în stânga altarului, ținând un arc mexican și săgeți luate din piesa ***Ferdinand Cortez*** *și o capă de brigand din* ***Fra Diavolo****; dar lumea zice că este Necredința care ridică arma împotriva Credinței și protopopul care a ținut predica inaugurală a vorbit despre splendidele daruri pe care Dumnezeu le face uneori oamenilor, de data asta mie, și contele, la care am luat cina inaugurală, a declarat că am creat o capodoperă comparabilă cu cele antice (pe care le-a văzut în Italia), iar un student angajat al contelui a profitat de ocazie ca să tipărească și să împartă versuri în care dezvolta conceptul de sublim și făcea un istoric al mitului satanic.*

Dar, ca un adevărat egoist, până aici am vorbit numai despre mine! Ce să spun despre tabloul de altar al lui Lundell? Arată astfel: Hristos (Rehnhjelm) pe cruce, în fundal; în stânga, tâlharul nepocăit (eu; mizerabilul m-a făcut și mai urât decât sunt); în dreapta, tâlharul pocăit (Lundell însuși cu ochii lui ipocriți privind spre Rehnhjelm); la piciorul crucii: Maria Magdalena (Maria, știi care, foarte decoltată); un centurion roman (Falander) pe cal (armăsarul de prăsilă al juristului Olsson).

Nu pot descrie ce impresie groaznică m-a copleșit când, după predică, au căzut vălurile care-l acopereau și toate aceste fețe cunoscute priveau de la înălțimea altarului spre mulțimea ce asculta cu evlavie cuvintele mari ale pastorului despre înțelesul adânc al artei, mai ales când este pusă în slujba religiei. În acel moment și pentru mine a căzut un văl care a dezvelit multe, foarte multe și ceea ce gândesc de atunci despre credință și necredință vei auzi odată; ce cred despre artă și înalta ei misiune voi arăta într-o conferință pe care vreau s-o țin într-un local public, de îndată ce voi veni în oraș.

Poți să-ți închipui cât au crescut sentimentele religioase ale lui Lundell în aceste zile „neprețuite". Este fericit, pe măsura colosalei lui amăgiri de sine și nu știe că este un mișel. În sfârșit, cred că am spus aproape totul, mai departe voi explica prin viu grai când ne vom întâlni. Până atunci rămâi cu bine și toate cele bune.

Al tău prieten sincer, Olle Montanus

P. S. *Am uitat să pomenesc de rezultatele cercetărilor arheologice. Ele s-au încheiat astfel: pensionarul Jan, de la Azilul de săraci, care și-a amintit din copilărie cum arătau figurile, i-a lămurit pe cercetători că au fost trei: Credința, Speranța și Iubirea; și pentru că Iubirea era cea mai mare (Matei, 12 și 9) fusese așezată deasupra altarului. A fost lovită de trăznet odată cu Credința, în anul 1810. Tatăl lui care fusese tâmplar de galioane în portul Karlskron, luase aceste figuri.*

Arvid Falk *(schimbă tonul vocii)*: Foarte interesantă scrisoarea prietenului Olle Montanus! Cred că e timpul să mă apuc de scris.

Muzică de final.

Superproducție a Teatrului Național Radiofonic, teatru serial în 10 episoade. Regia artistică: Vasile Manta. În rolul principal, Arvid Falk: Cristian Iacob. Distribuția episodului 5: Mihai Constantin (Carl Nicolaus Falk), Profira Serafim (Soția lui Carl Nicolaus Falk), Petre Lupu (Levin), Mircea Rusu (Struve), Eugen Cristea (Olle Montanus), Ionuț Chivu (Sellén), Marius Manole (Lundell), Mircea Constantinescu (Ygberg), Alina Teianu (Servitoarea lui Arvid Falk). Redactor și producător: Costin Tuchilă. Regia de studio: Janina Dicu, Renata Rusu. Regia de montaj: Mirela Anton, Dana Lupu și Radu Verdeș. Regia muzicală: Stelică Muscalu. Înregistrare difuzată în premieră absolută în perioada 11–22 aprilie 2016 la Radio România Cultural.

Pentru că textul dramatizării a fost reîmpărțit la montaj, din motive de spațiu la difuzarea pe post (maximum 30 minute), în episodul radifonic nr. 5 veți asculta a doua parte a episodului 4.

La linkul https://www.youtube.com/watch?v=wiXC3R1J4Wg, puteți asculta episodul 5, care începe cu replica lui Arvid Falk: „Deja au trecut câteva zile de la ultima întâmplare și trebuie să ajung la Parlament…" (din episodul 4, publicat în nr. 1/2023 al revistei, p. 139) și se încheie cu replica lui Carl Nicolaus Falk: „Să mergem, Levin." (ep. 5, p. 124). Continuarea episodului 5 – în episodul radiofonic nr. 6, la linkul https://www.youtube.com/watch?v=eLI-tM5uSMM.

Primele patru episoade au fost publicate în numerele 2, 3, 4/2022 și 1/2023 ale revistei. Următoarele episoade vor fi publicate în numerele viitoare.

„Struve: Pot să-ţi dau un sfat, un sfat pentru viaţă, pe care mi l-a dat şi mie experienţa! […] pornește de la ideea că totul este o grămadă de gunoi și că oamenii sunt deșeurile: coji de ouă, tulpini de morcovi, foi de varză, zdrențe; atunci nu vei mai fi niciodată surprins, nu-ți vei mai pierde niciodată vreo iluzie, în schimb vei avea o mulțime de bucurii de fiecare dată când vei vedea un gest frumos, o faptă bună; într-un cuvânt: stabilește-ți și un dispreț calm și tăcut față de lume – nu trebuie să te temi că din cauza asta vei deveni insensibil, dragă Falk. Arvid Falk: Punctul ăsta de vedere nu îl am încă, e adevărat, dar disprețul față de lume îl am, în parte. Dar tocmai ăsta e ghinionul meu, că dacă văd o singură dovadă de bunătate sau de noblețe, îi iubesc din nou pe oameni, îi supraestimez și sunt înșelat din nou!"

Proză scurtă

SPERANȚA MOARE ULTIMA

Mircea Bodnariu

Prozator

Mă rătăcisem. Și-mi era teamă, căci riscam, dacă n-o luam în direcția bună, să ajung în zone pustii și periculoase. Am stat un timp în dubiu, oare în ce parte să mă îndrept? Speranța, care mersese tot timpul în fața mea și căutase să mă convingă că nu e nimic pierdut, că perseverând voi ajunge în sfârșit la un liman, mi-a făcut semn s-o urmez. Haina ei verde viu, aerul ei încrezător, hotărârea cu care o pornise deja m-au determinat s-o ascult. Oricum e mai bine să-țiurmezi speranța, decât să nu faci nimic, mi-am zis.

Am mers mult așa, Speranța în față, eu în spate pe urmele ei, fără ca lucrurile să se îmbunătățească, fără ca să apară un semn, un reper, nimic care să mă ajute să ies din impas, până ce am început să intru la bănuieli. Avusese ea ceva în cap când o luase în această direcție, se bazase pe cunoștințe sigure despre locurile pe unde umblam sau măcar pe un raționament sănătos? Sau făcuse doar pe grozava, mă văzuse la ananghie și își dăduse seama că, neavând niciun ajutor, voi fi la cheremul ei? Se bucura să mă poarte după ea aiurea prin pustietăți numai ca să se dea mare și să mă umilească?

Cu toate aceste gânduri care mă frământau, am continuat s-o mai urmez un timp. Când mi-am dat seama că mă atrăsese pe căi greșite, când n-am mai avut niciun dubiu că acolo unde ajunsesem eram în pericol de moarte, bănuielile mele au devenit negre: nu mă adusese acolo din prostie și îngâmfare, ci pentru că asta voia, să mă termine.

Înfuriat, am strigat la ea, i-am adresat cele mai urâte injurii, i-am reproșat că vrea să mă ducă la pieire, am amenințat-o că, dacă nu mă scoate din acel tărâm al morții în care mă adusese, o omor eu pe ea. Părea să nu-i pese, se așezase pe o piatră și mă privea cu un rânjet batjocoritor. Culoarea hainelor ei se schimbase, devenise cafeniu închis, era culoarea frunzelor uscate și a putreziciunii. Sfidarea pe care o afișa râzând de mine și schimbându-și culoarea m-a hotărât să trec la atac.

N-am apucat decât să-i cărăbănesc câțiva pumni, că a și reușit să-mi plaseze o lovitură puternică în figură. Profitând de momentele de amețeală care au urmat, m-a lovit în cap cu o piatră. Am decedat pe loc. M-a târât ceva mai încolo unde era o groapă, m-a aruncat în ea și a astupat-o cu pământ și pietre, a pus deasupra o cruce făcută din două crăci strâmbe, o adevărată batjocură, și a început să joace tontoroiul pe așa zisul meu mormânt. Îi reușise!

Mai târziu, când a obosit, s-a oprit și s-a uitat dezorientată în jur. Eu nemaifiind, ea nu mai era speranța nimănui, deci nu mai era o speranță. Și cum nu s-a pomenit ca o fostă speranță să aibă propria ei speranță, văzându-se singură, fără nicio posibilitate de orientare și fără nicio speranță, s-a întins cu capul în dreptul caricaturii de cruce, și-a pus mâinile pe piept și asta a fost.

Înțeleaptă este lumea, într-adevăr, speranța moare ultima!

SENSUL VIEȚII

Imediat după ce m-am născut, am întrebat:

– Are viața sens?

– Desigur, mi s-a răspuns.

– Și care este sensul vieții?

– Asta trebuie să descoperi singur.

Ce prostie, mi-am spus, să-mi pierd vremea căutând sensul vieții. Nici nu știam dacă am când să o fac, venisem pe lume cu un program bine stabilit, trebuia să cresc, să devin bărbat, să cuceresc femei, să mă reproduc, să întemeiez un clan, să prosper, să mă realizez și, mai important decât toate, trebuia să las urme clare, adânci ale trecerii mele prin viață. Aș putea să spun că de-a lungul timpului, preocupat de îndeplinirea programului, aproape am uitat de întrebarea pe care o pusesem în zorii luminoși ai vieții.

Aproape am uitat, dar nu de tot. În câte o seară liniștită, după o zi rodnică de muncă, după cina luată împreună cu toată familia într-o ambianță caldă,

ies pe terasă în lumina arămie a soarelui care ne părăsește și, satisfăcut, fac bilanțul realizărilor mele de până acum, analizez cât din programul cu care am venit pe lume am îndeplinit, ce mai urmează să înfăptuiesc și, mai ales, dacă urmele pe care deja le-am lăsat sunt durabile și cum să las altele mai adânci.

În aceste momente minunate de liniște sufletească, de împăcare cu lumea și cu viața, de plinătate, aud ecoul vocii mele de la începutul vieții, ecou care amplifică până la limita suportabilului întrebarea cu care venisem pe buze în lumea aceasta: care este sensul vieții?

Zilele trec, eu îmi continui de îndeplinit programul. Mai am puțin și îl realizez în întregime. Conștiința acestui fapt îmi dă o stare foarte bună. Când voi ajunge dincolo, ceea ce va fi curând, voi putea sta cu fruntea sus atunci când îmi voi prezenta raportul de activitate. Nu știu însă pe unde voi scoate cămașa atunci când voi fi întrebat ce am descoperit, care este sensul vieții?

O CONFRUNTARE BENEFICĂ

„O confruntare cu propria moarte poate aduce modificări personale pozitive", am citit într-o carte de psihiatrie și m-am hotărât: mă voi confrunta cu propria mea moarte. Mă și vedeam încleștat într-o bătălie pe viață și pe moarte (cum ai putea să te confrunți altfel cu moartea?) cu cea care voia cu tot dinadinsul să-mi curme viața. Ba mă imaginam pe marginea unei prăpăstii, ea încercând să-mi facă vânt în hău, ba dejucându-i planul de a mă otrăvi sau de-a mă îneca, sau de a-mi da foc, ori lupta putea avea loc într-un spital, ea încercând să se strecoare până la patul meu ca să mă sugrume. În toate reveriile mele ieșeam victorios, dar nu mă ducea mintea ca să-mi imaginez ce modificări pozitive aș fi putut suferi ulterior. Era deci imperios necesar ca să mă confrunt cu dumneaei, propria mea moarte, în realitate, nu în închipuire și apoi să constat urmările.

Se zice că este bine ca omul să fie hotărât și să lupte cu curaj pentru a-și atinge scopul. Numai că eu, cu toată hotărârea mea îmbătoșată, nu puteam realiza nimic atâta vreme cât adversarul cu care voiam să mă lupt nu era de găsit. Da, nu vă mai mirați, poate credeți că moartea e pe toate drumurile și la dispoziția oricui, știu, asta este concepția comună, numai că nu-i chiar așa. Și ca să fiu cât se poate de precis, marea dificultate este să-ți găsești propria moarte, nu așa, orice moarte, nu una din acele multe care ne înconjoară și ne sunt indiferente.

Pentru că nu era de găsit, m-am hotărât s-o provoc. M-am urcat pe terasa unui bloc cu douăsprezece etaje, m-am apropiat de margine, am privit în jos, nu aveam decât să mă mai aplec puțin și aș fi căzut în gol. Atunci a apărut Moartea, propria mea moarte, dar nu sus, pe terasă, alături de mine, încercând să mă împingă așa cum îmi imaginasem, deci nu aveam cum să mă lupt cu ea așa cum dorisem. Moartea apăruse jos, la baza blocului, zâmbea blând și-mi făcea semne să mă arunc, asigurându-mă că mă va prinde în brațele ei pe care le ținea deschise, că nu voi păți nimic. M-am îndepărtat scârbit de margine, ce haz ar fi avut să mă salveze Moartea de la moarte, ce confruntare ar fi fost aceea în care eu i-aș fi mulțumit că nu m-a lăsat să mă zdrobesc de asfalt?

Mi-am dat seama că n-o voi putea provoca în felul acesta. Dacă m-aș fi aruncat în fața unei mașini sau a trenului, ar fi putut să se interpună între mine și vehicul sau m-ar fi tras de ceafă din fața pericolului. Dacă aș fi vrut să beau un pahar cu otravă, mi l-ar fi vărsat probabil când să-l duc la gură, iar dacă aș fi făcut cumva ca să mă îmbolnăvesc grav, ceea ce nu era deloc simplu, ar fi fost în stare să-și schimbe pelerina neagră cu un halat alb, să pătrundă în spital, să mă îngrijească și să mă vindece. Nu, așa nu realizam nimic, era clar.

M-am gândit că cel mai bun lucru ar fi să lupt într-un război. Acolo da confruntare cu moartea, la greu și, cel mai convenabil, fiecare cu moartea lui. Slavă Domnului, războaie se găsesc destule, nu ducem lipsă de ele pe fața pământului, așa că mi-am ales unul și m-am înrolat de partea celor mai slabi, nu pentru că așa am socotit că este moral, ci pentru că acolo aș fi avut șansa cea mai mare ca să mă confrunt cu Moartea (Moartea, nu moartea, e vorba de propria mea moarte). Într-adevăr, acolo fiecare se confrunta cu moartea lui, am văzut atâtea confruntări cum n-aș fi crezut vreodată. Numai că moartea mea nu apărea. Am început să mă expun tot mai mult pericolului, lucru care a fost interpretat de către camarazii și superiorii mei ca un mare curaj. Într-un târziu a apărut Moartea. Slăbănoagă, abia ținându-se pe picioare, mergea ca o bâbătie.

– Am venit să-ți spun că poți lupta liniștit, că poți deveni eroul acestei armate, deocamdată nu am de gând să te iau cu mine. Nici n-aș putea acum, nu prea mă simt bine, poate mai încolo după ce mă mai întremez.

Asta m-a înfuriat la culme, eu mersesem acolo special ca să mă confrunt cu ea și poftim! Am ridicat pușca cu intenția să-i dau cu patul în cap, dar ea a fugit și, până să pun degetul pe trăgaci ca s-o ciuruiesc cu gloanțe, a dispărut. Cum de-o fi devenit brusc atât de vioaie?, m-am întrebat înciudat și m-am retras imediat din acel război cu care, de fapt, nu aveam nimic de a face și nu-mi ardea să ajung erou.

Eram întins pe pat, cugetam la ceea ce mi se întâmplase. Doream imens să am modificări personale pozitive, să mă confrunt cu propria mea moarte ca să le obțin și iată că Moartea fuge de mine. Am auzit un foșnet și am privit în direcția din care venea. În obscuritatea camerei am zărit o siluetă care stătea la masă, neagră pe fond negru, de-abia se distingea. M-am ridicat din pat și am aprins lumina. La masă stătea Moartea.

– Am venit să ne confruntăm, știu că asta îți dorești, mi-a spus cu aerul ei blând care mă scosese din sărite dățile trecute.

În mâini avea un pachet de cărți de joc pe care le tot amesteca.

– Hai să jucăm, dacă câștigi, eu plec, dacă pierzi, plecăm amândoi.

Nu mi se părea cine știe ce confruntare, dar am zis:

– Bine, hai să jucăm.

Am jucat ce am jucat și am auzit-o strigând:

– Ai câștigat!

Când și-a întins mâinile ca să adune cărțile, a căzut una din mâneca ei largă.

– Ai trișat, am izbucnit furios.

O făcuse intenționat ca să câștig eu. Sunt o fire irascibilă și când mă înfurii, o fac rău de tot. Am sărit la ea și i-am tras o pereche de scatoalce zdravene. M-au cam durut palmele, obrajii ei nu aveau pic de carne, dar nu mi-a părut rău. Moartea s-a ridicat umilită, s-a întors și a plecat. Totuși am putut să-i zăresc lacrimile negre care-i curgeau din golurile ochilor.

Mi s-a făcut milă de ea. Am strigat-o, am rugat-o să vină înapoi, i-am spus că vreau să-mi cer iertare. Ea se îndepărta tot mai mult fără să mai privească în urmă. Până atunci nu-mi mai fusese milă niciodată de nimeni, nici măcar de camarazii mei din război care mureau, de multe ori în chinuri, în apropierea mea. Psihiatrul acela avusese dreptate, bine scrisese el în cartea lui, m-am confruntat cu propria mea moarte și iată, o modificare personală pozitivă deja a apărut: mi-a fost și mie milă o dată de cineva.

JOACA DE-A DUMNEZEU

Am avut chef să mă joc cu piesele de Lego, așa că le-am împrăștiat pe toate pe jos. Fiind sătul să tot construiesc căsuțe și mașinuțe, m-am gândit să fac un om. Am îmbinat piesele până am isprăvit corpul, picioarele, mâinile și gâtul. Cu capul nu știam cum să mă descurc ca să iasă rotund. După ce m-am chinuit mult timp, am zis că-i bine și așa, mai mult cubic decât sferic.

Apoi mi-am amintit de povestea aceea frumoasă cu Dumnezeu care l-a făcut pe Adam, primul om, cum a modelat lutul și apoi a suflat peste el. „Din pământ te-am făcut și-n pământ te vei întoarce", i-a zis Dumnezeu. De ce n-aș sufla și eu peste omul meu de Lego, m-am gândit. Am suflat: din Lego te-am făcut și-n Lego te vei întoarce. Adam al meu s-a însuflețit și a început să țopăie. I-au căzut de câteva ori mâinile și picioarele, i le-am pus de fiecare dată la loc până ce m-am săturat și m-am răstit la el, ce, ai draci pe coadă de nu te mai potolești?, așa cum tata striga uneori la mine. L-am admirat cum stătea nemișcat, mi-a plăcut ce am făcut, numai că în poveste mai era și Eva, aia rea. De ce fusese Eva rea? Chiar nu-mi mai aminteam. În schimb știam că Dumnezeu o făcuse dintr-o coastă a lui Adam. Eram eu Dumnezeu, dar Adam al meu nu avea coaste. Nu-i nimic, am s-o fac și pe ea din Lego. Am dat-o gata repede (lucru firesc pentru un Dumnezeu experimentat), dar cum ar fi putut cineva să știe că-i femeie, semăna prea mult cu Adam. M-am chinuit să-i fac ceva la cap care să semene cu un păr lung, dar tot nu mi se părea că diferența este destul de clară. Adam și Eva umblau goi prin grădinile raiului, se spunea în poveste, așa că ar fi trebuit ca lui Adam să i se vadă puța, iar Evei nu. Știam de când mergeam la grădiniță că numai băieților li se vede, nu și fetițelor. Am căutat ceva care să semene cu ceea ce-mi trebuia, am găsit un bețigaș pe care i l-am înfipt lui Adam între picioare. Ce nu-mi plăcea era că oricât mă străduiam nu reușeam să-l fac să stea îndreptat în jos, ca și cum ar atârna, arăta țeapăn și îndreptat în sus. Poate că e mai bine așa, m-am consolat, seamănă cu bățul țeapăn al acelui nene pe care l-am văzut pe ecranul televizorului atunci când m-am trezit noaptea și m-am dus în living unde erau părinții mei care nu se culcaseră încă. Tata a sărit speriat, de zăpăceală nu găsea telecomanda, așa că s-a repezit ca să acopere cu pieptul lui lat ecranul, iar mama m-a luat de o mânuță și m-a dus înapoi în camera mea, certându-mă că am pornit prin casă, trebuia s-o strig din patul meu. Până a sărit tata ca să acopere ecranul, eu tot am zărit cum nenea acela cu puța mare și țeapănă și-a băgat-o între picioarele unei tanti care era întinsă goală pe pat.

Știam din poveste că Adam și Eva au trăit un timp în rai. Raiul era o grădină cu mulți pomi. Am încropit și eu câțiva pomi, niște iarbă, flori. Le-am făcut și o băncuță să aibă pe ce sta amândoi când obosesc să se plimbe, o masă cu două scaune unde să mănânce, un chioșc acoperit ca să se poată adăposti de ploaie. Apoi m-am gândit că ar trebui să stric

chioșcul, doar în rai nu plouă, e numai soare și cer albastru. Totuși nu l-am stricat, în raiul meu va ploua uneori, am hotărât eu, altfel ar fi prea mare plictiseală. Și tot ca cei doi să nu se plictisească, intenționam să le mai fac tobogane, leagăne, cățărători și tot felul de alte jocuri ca cele cu care mă jucam eu când mergeam în parc. Numai că nu le-am făcut, mi s-a părut că mi-ar lua cam mult timp, ar fi o treabă prea migăloasă, și apoi astea erau jocuri de copii, Adam și Eva erau oameni mari, le trebuia un joc pe măsura lor. Le-am făcut un pat, nu ca să doarmă pe el, ci ca Eva să se poată întinde așa ca tanti de pe ecran, iar Adam să-și poată înfige între picioarele ei bățul. Eram convins că joaca asta le-ar plăcea mai mult ca oricare alta și în mod sigur le va alunga plictiseala. După ce le-am făcut patul, am vrut să verific dacă-i bun și am așezat-o pe Eva așa cum era așezată tanti, iar pe Adam deasupra, așa ca nenea. Nu a fost chiar ușor pentru Adam să-și înfigă bățul între picioarele Evei, poate nu era la fel de abil ca nenea de pe ecran, dar, până la urmă, cu ajutorul meu, a reușit. M-am uitat la ei și mi-am zis că e bine, e ca la televizor.

Deodată, ușa de la bucătărie a scârțâit, am intrat în panică, atât ar mai fi trebuit ca să vină mama și să vadă ce minune făcusem, i-am săltat pe cei doi din pat și i-am așezat cuminți pe băncuță. Bățul rămăsese înfipt în Eva, parcă ea ar fi fost bărbatul, i l-am smuls și l-am azvârlit cât acolo. Mama a aruncat o privire ca să vadă ce fac, ce frumos te joci, mi-a zis și a plecat iarăși la bucătărie. Am răsuflat ușurat.

Mi-am spus că Dumnezeu nu avusese televizor pe vremea când a făcut lumea, așa că n-a putut vedea prostiile pe care le văzusem eu. Erau sigur prostii căci altfel tata n-ar fi sărit atât de disperat ca să acopere ecranul. M-am hotărât să urmez povestea fără să mă mai abat de la firul ei. Numai că nu-mi mai aminteam bine ce a urmat. Tot privind cu atenție grădina raiului, mi-am dat seama că-i lipsește ceva important, ceva ce ar fi trebuit să fie chiar în centrul ei și să determine în continuare acțiunea poveștii. Dar ce-i lipsea? Aha, mi-am adus brusc aminte, pomul acela cu cele mai frumoase și mai aromate mere, cel din care Adam și Eva nu aveau voie să mănânce. Am pus degrabă un pom în mijloc și i-am înfipt în coroană piese mici, galbene, roșii, portocalii, apoi cei doi locuitori ai raiului au venit în apropierea pomului privind pofticioși. Parcă eram eu cu Ada, fetița din vecini care venise la mine în dimineața zilei în care părinții mei pregăteau petrecerea de după-amiază. A rămas foarte impresionată de tava imensă de pe bufet plină cu tot felul de bomboane ambalate în hârtie de culori diferite și privea la ele cu poftă. Putem să luăm și noi?, m-a întrebat. Nu avem voie, tata a zis să nu mă ating de ele că o să primesc și eu, dar numai după petrecere. Atunci Ada a șoptit, hai să luăm și noi câte una, sunt destule, n-o să știe nimeni. Am luat de jos unde erau mai multe, tocmai ca să nu

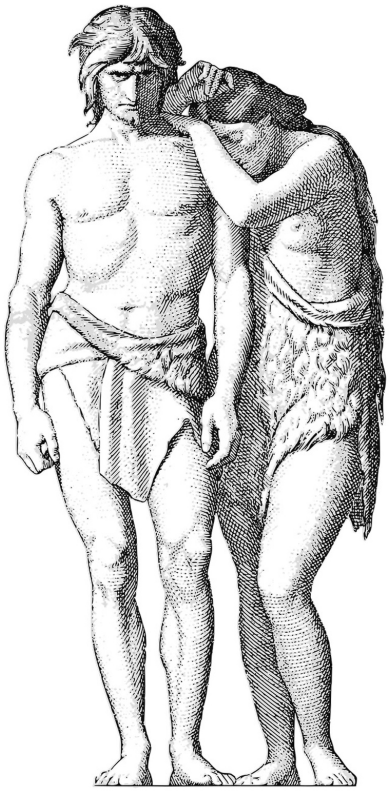

se observe, numai că a fost o idee greșită, luând de la bază s-a năruit aranjamentul. Ne-am speriat amândoi, Ada și-a ascuns bomboana ei în buzunar și a fugit la ea acasă, eu am pus-o pe a mea înapoi și am încercat să refac aranjamentul. O prostie, mai bine fugeam și eu, am fost prins asupra faptului și pedepsit zdravăn. Da, fetele sunt rele, te îndeamnă la prostii.

Atunci mi-am amintit de ce Eva a fost rea, ea a mâncat prima și l-a îndemnat și pe Adam să mănânce mere din pom. Dar n-a fost chiar așa de rea ca Ada, pentru că pe Eva a păcălit-o șarpele, i-a spus că nu va păți nimic dacă va mușca dintr-un măr, va vedea doar ce gustos este. Pe Ada n-a păcălit-o nimeni și nici n-a pedepsit-o, toate ponoasele le-am tras eu, ea și-a mâncat liniștită bomboana. Eva, mai puțin vinovată ca Ada, a fost gonită din rai, Adam, și mai nevinovat, a fost gonit și el.

În joaca mea eu eram Dumnezeu și nu știam ce să fac, să le trimit un șarpe care să-i îndemne la rele ca apoi să-i pot pedepsi sau să fiu mai bun ca Cel din poveste și să-i las să mănânce liniștiți din pom. Atunci m-am auzit strigat, mama mă chema la masă. Am simțit în mine o forță mare, eu am creat oamenii și raiul, vinovați sau nu, eu o să-i distrug. Pentru că așa vreau eu. Am dat cu mâinile și cu picioarele în tot ce construisem, piesele s-au împrăștiat în toate părțile. Mi-era foame, am plecat la masă. Și nu-mi părea rău de distrugerea făcută, eram Dumnezeu și puteam oricând să creez o altă lume.

Proză scurtă

INTERVIU CU O CEAȘCĂ DE CAFEA

Lică Barbu

Prozator, ziarist
Membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

Alarma telefonului, lăsat la întâmplare pe jos, a sunat așa cum a fost programată: la ora 6.30.

Alarma a sunat cât a fost setată să sune și Alisia tot nu s-a trezit. A adormit spre dimineață, pe la ora 3.00, citind o carte de dragoste, captivantă până la ultima pagină. Nici Cici, pisica ei vărgată, nu s-a sinchisit să se trezească. A deschis un ochi, a tors anemic și s-a dus în visele ei.

Alisia s-a trezit brusc și bâjbâind după telefon a sărit iute din pat văzând că era ora 7.45.

– Uff! Naşpa. În puii mei… Tutencarton mă ceartă dacă întârzii, a mormăit Alisia aiurită.

Și-a preparat în grabă o cafea pe care a turnat-o într-un mic termos, i-a schimbat apa de băut pisicii și i-a lăsat în castronel câteva boabe de rontăit. Și-a luat adio de la duș și a zburat din garsoniera în care locuia cu chirie.

Alisia venise dintr-un oraș cu puțini locuitori. După ce a luat bacul, a îndrăznit mai mult și, cu ajutorul părinților, a absolvit Facultatea de Jurnalistică. Cu greu, prin tot felul de probe la multe societăți, a fost angajată la un trust de presă cu jumătate de normă.

Bun și-așa! Salariul îl primea greu, la două-trei luni și restul cheltuielilor le acopereau părinții.

Nu mai avea timp să ajungă la redacție cu metroul și a căutat un taxi. După câteva negocieri, a găsit un taximetrist tinerel care a acceptat suma de bani pe care o avea Alisia.

Pe drum, din câteva vorbe, tânărul i-a destăinuit că lucrează în timpul liber. Avea o firmă de consultanță și traduceri. În timpul liber făcea taximetrie. Era ceva în plus.

La destinație, Alisia a cerut să plătească.

– Lăsați! Îmi plătiți când vin să vă duc acasă. La ce oră să vin?, a întrebat tinerelul surprinzându-și clienta.

„Ăsta-mi face curte. Caută clienți sau vrea să mă agațe?”, se gândi Alisia uimită de propunerea taximetristului.

– Ăăă… Nu știu. Nu am oră fixă când plec de la serviciu. Și de obicei nu prea merg cu taxiul. Nu-mi permit.

– Eu tot am să vin să vă iau pe la ora 14.00 și dacă nu sunteți, vin la și la ora 16.00. La noroc. Oricum, tot eu pierd. Serviciu ușor!, a mai spus taximetristul și a demarat în trombă.

Alisia a rămas blocată câteva secunde și cu graba întârzierii a intrat iute în liftul clădirii.

În fiecare dimineață avea loc o ședință fulger în biroul redactorului-șef privind activitatea trustului de presă. Un fel de comandament.

Alisia și-a aruncat pardesiul odată cu poșeta pe biroul ei și s-a dus grăbită la ședință.

Ședința nu începuse încă. Șeful vorbea la telefonul mobil, iar ceilalți membri butonau pe telefoane, obicei firesc, de altfel.

Când a intrat Alisia pe ușa biroului, toți au rămas tablou. Până și șeful a întrerupt convorbirea de la telefon pufnindu-l râsul.

– Ha, ha, ha! Hai, măi Lisa! Vii la ședință fără fustă pe tine? Ne place, nu zic, dar nici așa, a dezvăluit șeful starea situației în care s-a prezentat Alisia la ședință.

Atunci, Alisia a realizat că în graba de acasă a uitat să-și tragă fusta peste jupon.

În fuga spre biroul ei, ca să-și ia pardesiul pentru a-și acoperi lipsa fustei, un gând fără logică o urmărea: *„Oare, taximetristul a observat?”*.

În urma ei un cor de râsete îi răsufla în ceafă.

– Lisia, te rog, ia loc și notează sarcina ta de serviciu pentru astăzi, i-a ordonat șeful imediat ce Alisia a revenit în biroul unde avea loc ședința.

Patru perechi de ochi o scanau de sus până jos.

„De ce nu mi-am luat blugii pe mine, în puii mei, nu știu. Dacă sunt o proastă, d-aia”, îi treceau prin gând Alisiei nimicuri de moment.

– Dragă Lisia! Nu comentez întârzierea ta și nici incidentul cu fusta lipsă. I se poate întâmpla oricui. Munca e muncă și avem de treabă. Până mâine să găsești

o persoană publică din acest oraș și să îi iei un interviu. La capitolul Interviuri nu prea stăm bine. Ai aici o listă cu câteva nume importante din stafful local și treci la treabă. Știi ce ai de făcut, ordonă redactorul-șef și ridicându-se de pe scaun, părăsi biroul împreună cu ceilalți trei jurnaliști.

Alisia a rămas ca la o piesă de teatru cu final dramatic.

A luat lista de posibili intervievați și, obosită, a căzut lin pe scaunul din biroul ei.

Știa foarte bine unde au plecat colegii ei în frunte cu șefu'. Zilnic erau clienți stabili la un cafe-bar din apropiere. Beau, fumau și jucau biliard. Articolele se scriau singure prin copy-paste de la alții, cu mici modificări. La unele evenimente de „breaking news" nici nu se deplasau. Le ofereau pe tavă alți jurnaliști de la alte trusturi media și făceau câteva modificări, așa cum le cerea partidul care sponzoriza „jurnalismul" lor slugarnic.

– De unde cădelnița mă-sii să-i găsesc pe păcălicii ăștia? Dacă-i sun, o să-mi răspundă purtătorii lor de minciuni și mă programează în epoca de piatră. Sigur, baronii sunt pe teren la vreo amantă sau la vila lor în construcție. 'Tu-i lista lui de pupincurist! Și chiar dacă sunt aprobată pentru un interviu azi, cu ce fusta mea mă duc?, se frământa Alisia în timp ce își turna cafeluța caldă într-o ceașcă de porțelan pregătită mereu în dulăpiorul biroului.

Sorbea cu poftă din cafea căutând o scăpare din acest impas. Oboseala după o noapte nedormită parcă dispăruse și se simțea mai liniștită.

„Ce te tot frământi atâta? Nu e capătul lumii să iei un interviu. Variante de interviu, cât vezi cu ochii, chiar sub nasul tău. E obligatoriu să iei interviu doar oamenilor?"

„Poftim? Aiurez? Cine-mi vorbește? Și cine ești tu de-mi dai sfaturi?"

„Oi fi tu obosită, dar nici atât încât să nu-ți dai seama cu cine vorbești."

„Oi fi eu obosită și proastă, dar tâmpită nu sunt. Dă-ți vorbele la iveală și nu mă lăsa să înnebunesc. Of, Doamne! La ce fază din viața mea am greșit?"

„Măi, fată! Sunt ceașca de cafea de sub nasul tău."

„Pe cuvântul tău? Ești un lucru inert, ești un mic nimic, ești aiurea pentru mine și pe deasupra îmi dai sfaturi prin viu grai. Nu, nu se poate, e imposibil. Trebuie să-mi fac niște analize."

„S-o crezi tu. Dovada că exist în mintea ta este că te-ai prins în joc. Ia-mi un interviu. Am multe să spun oamenilor. Pune-mă la încercare!"

„Bine! Tu ai vrut-o. Eu am sarcini jurnalistice mult mai serioase. Nu vezi lista de sub nasul tău? Oameni importanți așteaptă, mă rog, «așteaptă» să fie dați ca importanți. Tu de ce ai fi mai importantă ca ei?"

„De chi-michi. Fără o ceașcă de cafea, nimeni nu e important. De când lumea. Hai, lasă filosofia asta ieftină și treci la întrebări."

„Ete, ce tupeu! Dar nu lipsit de interes. Boon! Hai să văd ce pot scoate din aiureala asta!"

Reporter: Bună ziua! Mă numesc Alisia Nicolae și sunt reporter la bla, bla, bla, și vreau să vă iau un interviu, stimată doamnă Ceașcă de Cafea, în eventualitatea că ați crede în acest gen de comunicare între om și materie sau neființă, dacă doriți!

Ceașca de Cafea: Din moment ce discutați cu mine, evident, cred. Dovada sunteți dumneavoastră care ați deschis această discuție cu deznădejdea că nu aveți cui să luați un inteviu. Hai, că am glumit. Eu am fost prima care v-a abordat și nu întâmplător. Comunicarea există de când există această planetă, atât între organismele vii din natură, cât și între ființe cu lucrurile de pe Pământ, dacă nu și mai departe. Altfel, nu le-ați fi descoperit și nu le-ați fi folosit în ajutorul vostru. Încă de la începuturi, omul, animalul și planta, tot ce-i viu, au comunicat cu noi pentru că au nevoie de noi. Facem parte din sistemul lor organic. Dacă vă faceți niște analize, ia să vedeți ce de fier, calciu, crom, cupru etc. aveți în corp. Fără noi, nu puteți supraviețui. Și asta pentru că sunteți într-o comunicare permanentă cu noi.

R.: Da, aici aveți dreptate. Atât eu cât și cititorii acestui interviu vrem să aflăm când ați apărut în lume și cu ce scop.

C. C.: Ceașca, pocalul sau cana au apărut odată cu omul. Realizate mai rudimentar, oamenii au plămădit din lut diferite recipiente cu care să bea apă, dar și vin, căci descoperiseră vița de vie. Când au descoperit ceaiul și cafeaua, lucrurile au devenit mult mai serioase cu noi, cești, cu sau fără tortiță. Primele cești din porțelan, un material obținut din caolin, cuarț și feldspat și ars la o temperatură foarte ridicată, datează tocmai din timpul Dinastiilor Shang și Zhou, mai exact începând din anii 1600 î.Hr. Noi provenim din foc și purtăm în noi energia soarelui.

În Europa, cești le au ajuns prin Marco Polo, un mare călător, sau prin marinarii portughezi. Valoarea porțelanului era echivalentă cu greutatea lor în aur și de aceea multă vreme s-a numit „aurul alb". Și de aici o istorie plină de povești.

Prima fabrică din Europa datează din anul 1710, în Saxonia, mai exact în Meissen. În acele vremuri, nu orice muritor avea acces la cești le din porțelan. Doar regii și nobilii mai înstăriți. Acum, suntem cele mai populare obiecte. Din păcate, suntem puse în vitrine și oamenii folosesc pahare din plastic. Păcat. Avem atâtea să le spunem.

Vedeți, doamnă reporter, cât de valoroase am fost și suntem în această lume? Aproape nimeni din lumea asta nu își începe ziua fără o ceașcă de ceai sau de cafea. Se folosesc de noi artiștii, filosofii și arhitecții, inginerii și economiștii. Politicienii beau din pahare de plastic. Mai bine.

R.: Mă uimește ceea ce-mi spuneți. Sincer, niciodată nu m-am gândit ce valoare poate avea o banală ceașcă de

cafea... Nici nu mai știu ce întrebare să vă pun... A, ba da! Ca lucruri, ca obiecte neînsuflețite, aveți sentimente, gândiți ca noi oamenii?

C. C.: Când oamenii beau cafea, unii mai cu maniere țin degetul mic în sus parcă să nu ne atingă total. Asta se numește respect, respect pe care îl transmitem noi prin comunicare. E ca un ritual de bună înțelegere.

Draga mea, cred că pot să-ți spun „prietenă" având în vedere că mă „săruți" în fiecare zi, amândouă suntem plămădite din praf de stele. Amândouă ne intersectăm cu Universul, acolo unde ajung gândurile și sentimentele noastre. În drumul către un vis, către o speranță, către o dragoste, sunt și eu, banala ceașcă de cafea, care te călăuzește în vârtejul dorințelor fără să știi. Atingerea dintre noi este vibrația care ne unește. Asta se numește iubire fără condiții, în nuanța unei lumi nebănuite, dincolo de noi. Gândim odată cu voi, oamenii, și vă ghicim viitorul.

R.: Ce frumos! M-ați amețit în gânduri, stimată doamnă Ceașcă de Cafea. Vă mulțumesc cu plecăciune! Un astfel de interviu nu cred că există în realitate. Există în cuvintele pe care le căutăm în noi de mii de ani și pe care le regăsim doar în gândurile amorțite, în fața unei cești de cafea. Mulțumesc!

„Hai, treci la treabă și lasă aplauzele pentru oamenii treziți din amorțirea de care ai spus. Fii pe fază și trimite interviul acolo unde este așteptat. Dezvoltă dialogul nostru și te-ai scos."

Alisia era între granița dintre vis și realitate. A observat că tot acest interviu era deja redactat pe calculator. Unde era visul, unde era exisența ei?

– Ce memoria mea s-a întâmplat aici? Am fost la film? De dormit nu știu dacă am dormit. E clar! Am luat-o pe arătură, gândea Alisia cu voce tare privind fix în ceașca de cafea. Niciun răspuns.

A recitit dialogul corectând pe ici pe colo și adăugând câte o expresie tehnică folosită la interviu. În mintea ei persista întrebarea: *„Când am scris, frate, nebunia asta?"*

– Mă omoară tirifliciu' șef când îl va citi. La naiba! O să mă zboare de pe post.

Cu un click a trimis interviul pe adresa redactorului-șef. Ce-o fi o fi! A închis calculatorul și când a ajuns la lift și-a dat seama că ar fi bine să printeze un exemplar al interviului. Să fie acolo.

Ce bine că s-a întors! Uitase pardesiul și cât p-aci să iasă în stradă cu fusta lipsă. În plus, mai și ploua mărunt. În fața clădirii, Alisia a fost atenționată de un claxon al unui taxi staționat în drumul ei.

– Vă aștept de o oră domnișoară. Comanda-i comandă. Ce-am vorbit?, îl auzi Alisia pe taximetristul de la cursa de azi-dimineață.

„Ăsta-i nebun. Are un fix pe mine. Știu eu? Nimic nu e întâmplător", își spuse Alisia.

– Dar, domnule, nu am stabilit nimic. V-am spus că nu-mi permit să merg cu taxiul.

– Nici eu nu-mi permit să aștept o oră un client care nu știe de ce nu-și permite să meargă cu taxiul. E problema lui. Problema mea este să vă duc acasă.

Au pufnit în râs amândoi de răstălmăcirea vorbelor, iar Alisia a urcat în taxi, pe bancheta din spate. Se gândea că ceva nou apare în viața ei. De ce nu?

Pe drum a aflat că-l cheamă Xines, iar prietenii îi spun Xerox. Ce nume exotic!

La destinație, Alisia a încercat să plătească cursa dus-întors din acea zi, dar nu a reușit. Xines i-a cerut drept plată numărul de telefon. Ca să nu rămână datoare, i l-a dat fără nicio teamă că s-ar întâmpla ceva.

Tânărul taximetrist Xines a găsit pe bancheta din spate interviul Alisiei imprimat pe două pagini, uitat de ea. L-a citit, i-a plăcut și a doua zi, textul era tradus în limba engleză.

Alisia a plecat a doua zi dimineață la birou, cu o mare teamă în suflet.

– Măi, fată! Unde te trezești? La cenaclu, la un extemporal de liceu? Du-te, măi, tinerico, la un medic psihiatru și te caută. Ce-i panarama asta de interviu? Ne facem dracului de râs în fața partidului care ne ajută și ne hrănește. Vezi că ieșirea e acolo pe unde ai să ieși cu demisie cu tot, a luat-o șefu' direct pe Alisia de cum a intrat în redacție.

La ieșirea în stradă, un număr cu prefix din străinătate o suna insistent pe telefon. Alisia, printre lacrimi, fără să-i pese cine sună, a răspuns la apel.

O voce, într-o engleză perfectă, îi propunea o colaborare la o revistă londoneză, "Time In", revistă online dedicată gastronomiei și activităților zilnice culturale și de divertisment.

Alisia a cerut lămuriri și răspunsul a venit imediat: *„Sunteți acel «altceva» pe care îl tot căutăm de mult timp. Ne onorează creația dumneavoastră și vă dorim alături de noi cu alte «nebunii» pe care publicul nostru le cere. Cu respect, așteptăm răspunsul dumneavoastră."*

– Yes!, a strigat Alisia de s-au oprit trecătorii în loc să vadă ce s-a întâmplat.

O mână fluturând dintr-un taxi o invita la o plimbare. Xines, taximetristul, autorul acestei surprize, a trimis interviul în engleză revistei londoneze și în nici 24 de ore Alisia devenea colaboratoarea prestigioasei reviste.

Au mers împreună la o cafea și au discutat până s-a închis cafeneaua.

A doua zi, Alisia ocupa un loc într-un birou al firmei lui Xines, angajată cu normă întreagă.

Ce a urmat, e altă poveste pe care doar Alisia, Xines și Cici (**C**eașca de **C**afea) o știu.

Vedeți ce importantă e o banală ceașcă de cafea?

Proză scurtă

SE NUMEȘTE RAYMOND

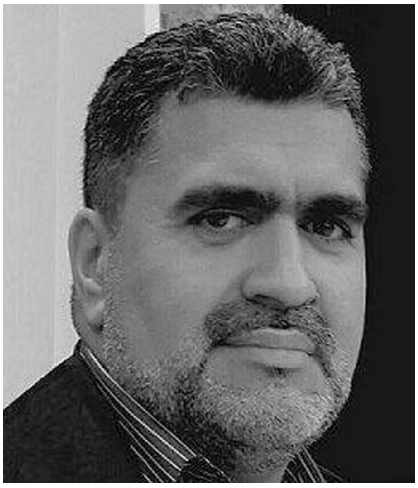

Radu Comșa

Prozator

Cerul cade vertical și unghiular printre pereții alb-gălbui ai clădirii care se înalță drept și definitiv din asfalt. Copaci cu frunze verde închis, așezate în solzi ordonați de-a lungul crengilor lungi și flexibile, se lipesc de marginile zidului înalt care separă curtea interioară de cealaltă curte interioară a celeilalte clădiri, tot alb-gălbuie, tot veche, tot înaltă, tot definitivă. Cineva cu multă grijă pentru el însuși plantase cioburi de sticlă pe creasta zidului despărțitor. Prinse în ciment pe jumătate finisat, cioburile lungi, alb-transparente, orientate în toate direcțiile, strălucesc slab, sfâșiind prismele de lumină clară stivuite pe cornișe.

Curtea interioară a clădirii e lungă și deschisă într-o parte de un gang tăiat drept, înălțat într-un neverosimil și ogival plafon decorat. Gangul acela e închis la capătul exterior cu un grilaj negru înfipt în aleea care, după ce însoțește clădirea pe o întreagă latură, se varsă anonim și liniștit în parcul pustiu. Barele de oțel ale grilajului sunt subțiri și de unde stau eu, par fire de tuș trasate fin pe cer și pe peluza verde de dincolo de alee. În mijlocul asfaltului ce acoperă în gri-petrol curtea interioară, într-un oval aproximativ prins în fier forjat scund și obosit, copaci cu frunze lanceolate gâfâie neliniștiți. În umbra lor, în aerul cald, se mișcă lasciv tufe largi, cu frunze deschise, palmate și feminine.

Înecat de șoaptele ce plutesc leneș și moale în jurul meu, deasupra cu cerul acela prismatic sprijinit pe ziduri în echilibru instabil, pictez flori pe suprafețe albe, lungi și înguste. Colorez petale ronde în roșu și orange, scurg din vârful pensulei petale subțiri în galben și bleu, apoi alte petale răsucite în albastru și vermillon, petale ascuțite în liliachiu și carmin, petale intercalate în roz și violet pal. Înfloresc pe alb flori mici în indigo și argintiu, flori răvășite în cărămiziu și brun, flori proaspete în purpuriu și azur, inflorescențe rubinii și verde stins. Petale suprapuse, intersectate, lipite unele de altele. Mă uit la ele, la toate florile acelea, la amestecul de corole și calixuri, la filamentele și anterele punctate în mijlocul lor, la stamine și pistiluri. Am o vagă senzație de frig și repulsie. Îmi vine să le șterg. Albul era frumos și fără ele. „F…, zise prințesa!", gândesc. Faci ceva pentru cineva, care cineva are nevoie de asta pentru altcineva. Nici nu putea să iasă altfel. Stau sprijinit de fierul forjat al gărdulețului mâncat de ani. Pe folia de plastic așezată pe jos stau împrăștiate tuburi de vopsea, pensule folosite, terebentina, ulei de in, lavete de bumbac și câteva cupe de staniol (cred că-s forme de prăjituri) în care am amestecat culorile. Încet îmi șterg pensulele și degetele. Pe materialul alb al lavetei, pete albastre se preling în pete roz, se amestecă lung cu orange, galben, violet, roșu și vermillon, bleu și indigo și carmin. Laveta arată bine. Un Pollock foarte colorat, ametit și sui-generis. Mi-ar fi plăcut să pot picta așa. Nu pot. O să păstrez laveta.

Ceva mai încolo, cățărat pe bara de bătut covoare plantată în alte vremuri lângă zidul despărțitor, stă un băiat de vreo treisprezece-paisprezece ani. Din când în când se mai uită în direcția mea discret, deși nu se ferește. Oricum privește pe cer sau cel puțin așa mi se pare mie. E subțirel, cu jeans și bascheți și un tricou de skater ce îi cade pe umeri. Brunetel, cu fața prelungă și părul lunguț și căzut pe ochi. Credeam că îi știu pe puștii de aici. Pe el nu-l știam. Continuu să-mi curăț degetele și îi prind privirea.

„Salut", zic.

Se gândește o secundă înainte să răspundă. *„Bună ziua!"*

„Ce faci pe aici?", îl întreb.

Dar l-aș întreba mai degrabă ce face cățărat pe bara aceea, în această după-amiază care curge caldă și indiferentă. Indiferentă la mine și la florile mele. Băiatul coboară cu atenție de la locul său

și se îndreaptă spre mine încet. Se uită la pictura mea ineptă, apoi la mine, mă privește drept în ochi și zice fără inflexiune: „Stau."

Apoi își întoarce capul spre clădirea de lângă noi și privește scurt către o fereastră de la etajul doi unde perdeaua se zbate slab. Nu reușesc să văd cine e dincolo de ea.

„Locuiești aici?", continuu eu.

„Nu", zice și nu simte nevoia să meargă mai departe cu explicațiile.

„Și ce faci pe aici?", insist eu a om mare.

„Nimic, îmi place aici."

Și își aruncă din nou privirea cafenie către etajul doi unde perdeaua se zbate încă. Văd un cap șaten de adolescentă, privind intrigată la conversația noastră.

Zic: *„Mă ajuți un pic? Cum te cheamă?"*
Se uită concentrat la mine.

„Raymond. Ce vreți să fac?"

„Să stai lângă lucrurile mele. Două minute. Urc în casa să iau ceva."

Își înclină capul pe umărul stâng. *„Sigur, nicio problemă."*

Și se instalează pe gardul de fier forjat.

Perdeaua de la etajul doi tremură ușor. Îl las acolo și mă grăbesc să urc cele șapte trepte de la intrare. Deschid ușa și las cheia în broasca yale. În casă e semiîntuneric. Cotrobăi după niște pensule mai mari și mai curate. Le găsesc și le mângâi. Aleg trei dintre ele. Mă ridic și mă întorc să ies. Dar cumva nu-mi mai găsesc pofta de a întinde vopselele.

Cât timp urcasem treptele lucioase acoperite cu mozaic, dorința mea se erodase și acum zăcea făcută bucăți pe podeaua lăcuită, la picioarele mele. Pun încet pensulele în buzunarul lateral al pantalonilor în culori de deșert, știind că astăzi nu va fi nevoie să le curăț. Ies din casă și închid ușa cu grijă. Cobor scările încet.

Băiatul a rămas în aceeași poziție, rezemat, cu un picior sprijinit pe toată talpa de grilaj. Cu capul întors spre același etaj doi, privește neclintit. Fata e acolo și privește neclintită și ea. Când ies în curte, Șeherezada cea șatenă se retrage dincolo de perdea și băiatul se întoarce spre mine.

Îi spun băiatului: *„Mulțumesc. A fost ok?"*

„Cu plăcere. Da, e ok." Și se desprinde din loc.

„Eu o să plec", mai zic.

El se oprește ușor nehotărât pe asfalt, dar nu zice nimic. Mă aplec și strâng toate și le îndes în sacul de voiaj din foaie de cort, cândva verde. Pun sacul pe umărul drept și iau cu mâna stângă panoul cu flori, revoltător, colorat, inutil, atent să nu ating suprafața pictată.

Mă întorc spre băiat. *„Salut"*, spun. *„Mulțumesc încă o dată."*

Își dă părul din ochi și își îndreaptă umerii.

„N-aveți de ce. La revedere." Și rămâne pe loc și se uită la mine de parcă așteaptă ceva.

„Mai stai?", îl întreb ca să zic ceva.

Îmi răspunde vag: *„Da..."*

Cu sacul greu atârnat, cu grijă să nu alunece de acolo, îi întind mâna. Mi-o dă și el pe a lui, filiformă, cu degete prelungi, cafenie și încordată. Îmi scutură mâna zdravăn, neașteptat și mă privește direct în ochi, în felul acela al lui.

„La revedere", spune.

„La revedere, ai grijă", spun.

Calc pe asfaltul plin de cioburi de lumină mereu caldă, devenită un pic cețoasă. Urc din nou cele șapte trepte de la intrare. Împing cu genunchiul ușa grea și pășesc peste pragul de marmură tocită. Ușa se închide în spatele meu cu zgomot înfundat. Mai arunc o privire afară.

Prin geamul gros îl văd pe băiat cățărat pe bara aceea a lui, acolo unde îl văzusem prima oară. Stă cu picioarele încrucișate, își ține mâinile sprijinite deasupra capului. Asta îl și ajută să își țină capul înclinat ușor pe spate. Privește tăcut și liniștit către o anume fereastră.

Se numește Raymond. Așteaptă o fată.

Proză scurtă

ȘI APOI A FOST O DIMINEAȚĂ

Constantin Radu Vasile

Regizor, scenarist, poet, prozator

Terezia se culcă în pat sub greutatea oaselor pe care de-abia le mai purta cu ea, îndoindu-și cu greutate articulațiile roase de coxartroză și cu ochii în tavan aștepta să moară. Un miros violet inundase dormitorul peste zi, și acum explozia florilor de liliac părea să aibă loc chiar în dormitorul adâncit în beznă. Și-a făcut din timp bagajele pentru drum, costumul nou-nouț lăsat la vedere în șifonier, prosoapele și batistele pentru înmormântare se găsesc pe același raft, băieții de la pompe funebre au fost deja plătiți, la fel și crucea, și sicriul, a avut grijă de tot ce putea, astfel încât fiica ei să aibă cât mai puține bătăi de cap de pe urma plecării ei deja anunțate.

Nimeni nu a crezut-o, nici măcar fiica ei, punând totul pe seama toanelor de femeie puțin senilă, care a început să își piardă memoria odată cu apropierea de nouăzeci de ani. Într-una din zile, și-a calculat zilele trăte. Sunt în jur de treizeci și trei de mii de zile. Zile care acum sunt din ce în ce mai scurte, dar prin monotonia lor au devenit și mai greu de suportat. Nici plecarea nu e ușoară, cu atâtea bătăi de cap. Se gândește ce bine ar fi fost dacă ar fi putut să dispară pur și simplu, să se evapore în eter, să fie totul mai ușor atât pentru familie, cât și pentru ea. Dar și moartea asta e un lucru pe care cu toții trebuie să îl facem la un moment dat și nu ar fi corect ca ea să trișeze și să își dorească o altfel de ieșire. Așa cum suntem concepuți, și creștem fără să știm în mamele noastre timp de nouă luni, așa trebuie să fie și când suntem băgați în pământ. Odată cu închiderea ei în sicriu și înghițirea sicriului de către pământ, tot ce a experimentat, toate amintirile, chipurile dragi și chiar și cele mai puțin dragi, peisajele, cărțile citite, dorințele neîmplinite, toate noțiunile cu care s-a deprins și care i-au format personalitatea, toate legăturile umane și cam tot ce ea consideră viața ei vor fi un capitol încheiat pentru această lume. Ce va fi dincolo va vedea, dacă va mai avea ce să vadă, dar trage nădejde că va avea. Iar aici va rămâne un nume pe cruce, același nume pe un certificat de deces, într-un registru, eventual, și niște fotografii, majoritatea vechi. În ultima vreme nepoții au mai filmat-o cu telefonul, dar nu crede că telefoanele astea noi vor avea bătaie lungă în timp. În cele din urmă, totul va dispărea. Singura dovadă a existenței ei va rămâne o mână de oase îngropate.

Strânge cu mâna marginea de lemn a patului. E o slăbiciune de moment, un gând răzleț care nu îi slăbește deloc hotărârea ca în noaptea aceasta să adoarmă pentru ultima oară. Nu are de ce să se teamă, dincolo trebuie să o aștepte Dumitru.

L-a visat pe Dumitru cu trei nopți în urmă, prima oară după moartea lui acum șapte ani, șapte ani în care l-a așteptat deznădăjduită până la necredința că îl va mai vedea vreodată. Distanța destul de rece pe care a pus-o între ea și lume a făcut-o să nu îi arate de cele mai multe ori dragostea pe care o purta față de el. De exemplu, dacă ar fi fost aici, nu i-ar fi împărtășit cât de mult se bucură de mirosul de liliac și ar fi lăsat impresia că este nepăsătoare la lucrurile care se întâmplă în jurul ei. Când a murit Dumitru, și-a dat seama că s-ar putea să fi plecat cu o părere greșită în privința ei, cum că nu ar fi făcut-o fericită sau că viața lor împreună nu a fost cea mai frumoasă poveste de dragoste posibilă în ciuda tuturor neînțelegerilor și neîmplinirilor. Au fost șapte ani de chin, iar peste depresia în care s-a tot adâncit, chinul fizic s-a întețit și el, pe lângă durerile articulațiilor, ale genunchilor, în special, vederea a început să o lase tot mai mult, până aproape de orbire. A fost prea tristă în vremea în care mai putea face vreo intervenție chirugicală la ochi, iar acum e prea târziu. De asemenea, cei șapte de ani trebuie să fi fost cel puțin la fel de grei pentru el, trebuie să fi fost șapte ani de veșnicie, dacă stă bine să se gândească, ceea ce, de fapt, nici nu își poate imagina ce înseamnă.

Știe că și el s-a chinuit dincolo, nu doar pentru că i-a relatat în vis, ci mai ales din cauza condițiilor în care a murit.

Octav Băncilă, *Portret de bătrână*, 1920

Nu a fost clar pentru nimeni dacă Dumitru s-a aruncat în fața trenului sau a fost doar un accident. Incertitudinea care plana asupra ultimelor clipe ale lui Dumitru l-a făcut pe preot să nu îl considere un sinucigaș, astfel încât înmormântarea și parastasele s-au putut desfășura în mod obișnuit. Toate eforturile, ținerea soroacelor și împărțirea mâncării, a hainelor și tot ce a fost sfătuită să facă pentru sufletul lui, au fost făcute după puterile ei, chiar dacă avea impresia, câteodată, că le face din datorie, ca dintr-o obligație, un ritual pe care a încetat, uneori cel puțin, să îl mai trăiască trup și suflet.

Tot din vis a aflat că acum sufletul lui Dumitru a reușit să se odihnească, într-un sfârșit. Nu i-a spus-o el, nu era nevoie, s-a subînțeles din privirea liniștită care încă păstra totuși urma unei îndelungi suferințe conturate în strângerea ochilor și a obrajilor trași într-un rictus. Îi recunoștea cumva stările de tristețe de odinioară, numai că acum nu erau doar o expresie facială, ci păreau o mască ce i se întipărise pe chip, o suferință care îi săpase ființa și care, deși estompată acum, lăsase urme pe chipul lui înviorat deodată. Văzându-l eliberat de această suferință, era mai liniștită și bucuroasă că eforturile ei de aici nu fuseseră în van. Visul o convinsese că totul era bine acum. Și că el o aștepta. Puteau fi împreună. În sfârșit, împreună! Tereziei nu îi venea să creadă. Pipăi din nou lemnul patului pentru a se asigura că nu visează. Dumitru era tot ce iubise mai mult pe lumea asta. Mai mult chiar decât pe propriii copii care aveau viețile lor acum, mai mult decât pe nepoți și chiar mai mult decât pe Dumnezeu, să-i fie cu iertare. Odată cu plecarea ei din această lume, se termina și singurătatea. Tremura de emoție. Nu putea adormi la gândul întâlnirii, întreaga ființă îi era străbătută de o nerăbdare deloc obișnuită ritmului monoton al șirului zilelor ei atât de asemănătoare unele cu altele. Parcă era o școlăriță.

Îi trece prin minte avertizarea preotului în privința influenței visului, care poate fi nefastă. Cu toate acestea, i-a acceptat mărturisirea și a și împărtășit-o în aceeași zi, pregătind-o așadar pentru ultimul drum. Terezia deschide ochii speriată și se ridică cu greutate, dar pe cât de repede poate. Pipăie pe noptiera de lângă pat. De când a lăsat-o privirea, simțul pipăitului i s-a ascuțit, așa încât găsește destul de repede lumânarea groasă, pregătită să ardă șaptezeci și două de ore. O aprinde și i se ia o piatră de pe inimă.

Se culcă la loc în pat. Se convinge că e mai bine așa. Respiră greoi din cauza efortului. Răsuflă ușurată. Începe să o doară piciorul stâng, ca de obicei, în jurul orei trei. La ora asta, dacă reușește să adoarmă, de obicei durerea piciorului stâng o trezește și începe să se gândească la tot felul de lucruri de peste zi sau imagini din trecut care revin, aceleași amintiri, precum școala catolică sau prima dată când a văzut marea, uniformele soldaților, atunci când Dumitru a învârtit-o prin aer după ce au decis să părăsească orașul cel murdar, botezul fiicei, botezul nepotului, toate par să se fi întâmplat în aceeași zi. În același timp se gândește la rochia înflorată care o așteaptă în șifonier. O găsește potrivită pentru eveniment, caracterizându-i totodată viața, cu frumusețea ei efemeră, ca o floare. Își amintește cu claritate când l-a certat pe Dumitru pentru că i-a adus un buchet de garoafe. Nu își mai amintește însă ocazia cu care a primit acel buchet, doar ține minte foarte bine că s-a supărat pentru că a primit niște flori pe care le considera potrivite numai pentru morți. Acum e pregătită să primească acel buchet, chiar cu bucurie.

A obosit. Gândurile curgeau cu greutate, doar atât cât să mai apară vreo imagine sau o simplă culoare. Movul, de exemplu, care să îi amintească atât de mirosul florilor de liliac, cât și de tunica violet a fetiței ei din clasa întâi… Sau, poate, de propria ei tunică violet din ziua în care a intrat la școala catolică, la treisprezece ani, când a apărut brusc acel nor negru de peste deal și a început o ploaie care a fugărit fetele și călugărițele în școală. Era pentru prima oară când râdea de când murise mama ei, iar printre râsetele amintirii, se lăsă o pânză neagră și gândul adormi undeva în gol, alt gând se mai zbătu o dată, dar nici acesta nu reuși să redea vreo imagine care să atragă atenția Tereziei, ci se lăsă scufundat, fără vigoare, până când se instală întunericul.

Terezia stă singură la o masă, la o petrecere. După muzica pe care o recunoaște, niște romanțe vechi, pare să fie la un revelion. E prima dată când a îmbrăcat rochia cea nouă, acea

rochie înflorată de care se bucurase atât de mult când a cumpărat-o, dar nu-și mai amintește cu ce ocazie. Doamne și domni îmbrăcați elegant trec pe lângă masa ei. Nu îi urmărește, nu e cuviincios ca la un astfel de eveniment să îți fugă ochii după oameni. Privește în gol și bate ritmul melodiei vioaie pe masă cu ambele mâini. Șirul gândurilor îi este destul de încurcat. Știe că nu are părul alb, ci doar a început să fie grizonat prin părți și nici spatele nu o doare, și nici piciorul. Nu știe de ce se gândește la toate astea. Ar trebui doar să se bucure de moment. Niște pași se furișează prin spatele ei. Se simte privită în ceafă, se întoarce și, surprinsă, îl vede pe Dumitru care îi cere mâna pentru a o invita la dans. Se ridică de pe scaun cu o ușurință de care nu mai credea că e capabilă și își lasă nu doar mâna, ci întreg trupul să fie condus într-un vals pe care Dumitru, cu chipul lui tânăr care o privește ca pe singura ființă de pe lume, îl controlează cu fermitate și tandrețe deopotrivă, iar ea, tânără din nou, se lasă purtată pe scena acestei petreceri la cumpăna dintre ani, fără să mai fie interesată ce an nou sărbătoresc, doar bucurându-se de dans, de respirația lui Dumitru, de parfumul ființei lui, așa cum și-l amintea, așa cum își amintea perfect că îi ținea mâna ei într-a lui.

Terezia se trezi, ca de obicei, înainte să răsară soarele, cu ochii în tavan, după ce a reușit să doarmă câteva ore, probabil. Niciodată nu doarme cât să se și odihnească. Și somnul a obosit să mai stea cu ea. Îi rămâne singurătatea și junghiul care o sâcâie. Oftează. Își dă seama că nu are cum să fi trecut doar șapte ani de la moartea lui Dumitru. Își amintește bine că nepotul ei era un copil atunci, iar acum e la facultate. Trebuie să fi trecut spre douăzeci de ani. O doare capul dacă încearcă să își amintească exact. Pipăie marginea lemnoasă a patului. De ea se va sprijini când va da să se ridice. Nu prea îi mai iese din prima încercare. Se va lupta puțin cu propriul trup ca să se ridice, va suferi puțin, dar parcă nici nu are chef să o facă. Întotdeauna ridicarea din pat, de dimineață, este cea mai grea. Rămasă imobilizată în patul bătrâneții și al durerilor, Terezia mai trage de timp înainte să își înceapă ziua. Pânza de păianjen care atârnă din tavan, vaza cu flori, ceasul de pe noptieră, lumânarea aprinsă, oglinda, scaunul cu spetează, șifonierul, biblioteca cu fotografia alb-negru a lui Dumitru în geam, fotografiile colorate ale nepoților și ale părinților lor așezate pe rafturi, contrastând cu cotoarele cărților vechi, goblenul cu peisaj montan, icoana cu Maica Domnului ținând Pruncul în brațe, peretele cu tapet bej, covorul persan, fotoliul, televizorul de pe măsuța șubredă, toate obiectele din dormitor zac nemișcate la locul lor, sub întunericul din care începe să muște firav lumina dimineții. Soarele își face apariția neașteptat, ca după o eclipsă lungă.

Nicolas de Larmessin IV, *Bătrânețea*, gravură după Nicolas Lancret, 1735

Film

CRASH LANDING ON YOU (ATERIZARE FORȚATĂ ÎN BRAȚELE TALE)

Milena Munteanu

Scriitoare
Canada
Membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din Romania

Un titlu incitant de serial sud-coreean. Traducerea liberă a titlului este departe de sensul literal, mai ales că nu traduc din coreeană, ci din engleză. Apoi, varianta engleză poate fi și ea interpretată în mai multe feluri: *crash* înseamnă zgomot, ca urmare a unui impact, precum căderea unui avion sau ciocnirea unor mașini, care se fac țăndări. În termeni erotici, *crash* sugerează „căderea" în dragoste, care și ea te poate face praf. Sunt, așadar, mai multe interpretări posibile, iar ele sunt susținute de acțiune.

Personajul principal, Yoon Se-Ri, este o sud-coreeancă bogată care practică sporturi nemotorizate, precum zborul cu parapanta. Filmul începe cu ea survolând de plăcere frumusețile țării sale, când, neașteptat, se stârnește o furtună puternică, al cărei vârtej o mână spre Nord, făcând-o să aterizeze, metaforic și nu numai, în brațele căpitanului Ri – ceea ce conduce, cum altfel?, la o idilă. Accidentul provocat de tornadă poate însă aduce și altfel de turbulențe, având în vedere că aterizarea are loc aproape de o zonă demilitarizată din Coreea de Nord. Oops…

Vorbim despre trecerea accidentală a graniței ce desparte cele două țări. Picată din cer (sau descinsă de acolo), Se-Ri descoperă cu surprindere lumea comunistă, o lume în care se tăia curentul electric, unde nu era apă (nu numai caldă, ci nici apă curentă), unde entuziasmul social era impus de megafoanele ce dădeau cadența înviorării de dimineață sau difuzau cântece patriotice, distribuiau „echitabil" corectitudinea politică egalitaristă și alte lucruri pe care le-am cunoscut și noi, dar care, surprinzător, s-au mai estompat în memorie. Am recunoscut cravata roșie de pionieri, dar și bișnița, comerțul pe sub tejghea, mai ales când era vorba despre mărfuri de import, precum săpunurile. În Coreea de Nord se pare că și raziile erau la ordinea zilei, oricine putea fi vizitat în puterea nopții, cu sau fără ordin de percheziție, spațiul privat fiind practic inexistent. Cam cum am trăit și noi în spatele Cortinei de Fier, nefiindu-ne străină acea lume care funcționează pe bază de relații, cu dare de mită și influențe de tot felul. Se vede că nici în armată nu e altfel, mai ales că sunt prezentate câteva rivalități și frecușuri dintre cei cu grade militare superioare. Contează și pe cine ai acolo sus, în Biroul Executiv. Nimic nou sub soare.

Căpitanul Ri o găzduiește pe tânăra Se-Ri la el acasă, așa că filmul prezintă o mostră de trai comunist, chiar dacă nu e unul extrem, având în vedere că totuși lucra în armată, în plus aflăm că era fiu de nomenclaturist, deci bine conectat, ca să nu spun și influent. În satul unde era cazarma, zvonurile se răspândeau din gură-n gură, din poartă-n poartă, dar și ca un gen de solidaritate între vecini, necesară supraviețuirii. Ajungi să afli ce gândește vecinătatea, ca și micile povești ale cunoscuților căpitanului Ri, o lume în care plonjează și Se-Ri.

Căpitanul avea în subordinea sa patru soldați bine antrenați, din forțele de elită, în care avea toată încrederea. Era nevoie de ei, mai ales că Se-Ri trebuia ascunsă și păzită, să nu stârnească întrebări despre cum ajunsese ea în lumea aceea, în care, de altfel, nici n-ar fi avut voie să călătorească. Ar fi putut merge la capătul pământului, chiar în Antarctica, dacă dorea, dar nu în Coreea de Nord!

Serialul este axat pe ideea imposibilității comunicării între lumi, deși în cele două țări se vorbește aceeași limbă.

Acțiunea se desfășoară când în Coreea de Nord, când în cea de Sud. La întoarcerea lui Se-Ri în Coreea de Sud, căpitanul află că ea este în primejdie, așa că, împreună cu subordonații lui se aventurează ilegal în lumea lui Se-Ri, să o protejeze.

Observațiile nord-coreenilor la descoperirea abundenței capitaliste sunt când hazoase, când înduioșătoare. Reac-

țiile lor în fața vitrinelor opulente sunt evidente: „Crezi că au aflat că venim noi din Coreea de Nord, și au vrut să ne impresioneze de au umplut străzile cu mașini?", până la: „Crezi că au aflat că suntem noi în oraș, de e luminat feeric în noapte?". Uimirea la lucruri obișnuite, străine însă lumii lor, este copilărească. Ea poate avea loc în fața unui robinet din care curge și apă caldă, și apă rece, sau în fața unei yale de ușă, ce pare o minune.

Unii dintre ei vorbesc ca din cartea corectitudinii politice a lumii comuniste din care tocmai au descins, iar cei mai îndoctrinați le reamintesc celorlalți că în capitalism nu tot ce zboară se mănâncă. De exemplu, impresionați de câte feluri de paste se găseau în magazine, unul dintre ei propune teza că abundența de paste făinoase nu se putea explica decât prin lipsa orezului… ceea ce, evident, se dovedește fals.

Mirările lor vin și din alte experiențe surprinzătoare, ca de exemplu, din sălile cu jocuri electronice sau de pe internet – toate noutăți absolute. Pe timpul scurtei lor ședere la Seul, descoperirile individuale se împart camaraderește, fiecare ținându-i pe ceilalți la curent despre ce mai aflase peste zi.

Întoarcerea în Coreea de Nord reprezintă un alt moment de cotitură, căci între timp protagoniștii se obișnuiseră cu unele comodități, în principal cu apa curentă și lumina, dar și cu alte răsfățuri care le fuseseră puse la dispoziție în vizita lor în Coreea de Sud.

În film impresionează felul cum sunt surprinse relațiile interumane din Nord și Sud. În timp ce în Nord are loc o aparentă supunere la regulile impuse, există și un gen de rezistență subterană care se opune tacit sistemului. Individul e, în general, susținut de familie, care rămâne o componentă esențială supraviețuirii. În Sud însă, relațiile de familie sunt diferite. Familia lui Se-Ri, deși trăia pe picior mare și conducea o companie, este dezbinată. Frații ei încearcă să preia compania tatălui lor prin orice mijloace. Relațiile de familie sunt puse pe alte baze, afectate de competiția acerbă în care atât companiile cât și indivizii sunt nevoiți să funcționeze. Relațiile umane sunt alterate și de către sistemele sociale diferite, adoptate de către cele două țări, dar și de importanța abundenței și a lipsurilor în viețile lor. În ciuda abundenței în care trăia Se-Ri, aflăm despre drama ei personală care a adus-o până în pragul sinuciderii, și uite așa constatăm cum săraca fată bogată din Sud are multe de învățat de la „camarazii" ei din Nord, ceea ce îi oferă companie și suport.

Camaraderia, ca și dragostea, nu par să se oprească la granițele dintre țări. Se vede că separările teritoriale ce divid popoare nu pot fi decât strâmbe, arbitrare și nedrepte.

Filmul nu fascinează prin efecte cinematografice și totuși prinde la public, fiindcă așa am și ajuns la el – căci are una dintre cele mai mari audiențe din cinematografia coreeană. De fapt, e bine jucat. Mă întreb dacă a fost difuzat și în Coreea de Nord.

Crash landing on you mi-a atras atenția prin faptul că deși prezintă o cultură foarte diferită de a noastră, ne vorbește nu doar despre orânduirea comunistă, pe care am „gustat-o" și noi pe viu, ci și despre tranzițiile dintre lumi. Mai importantă mi se pare lecția despre granițele ce despart artificial același popor în două lumi diferite. Poate de aceea filmul se axează în final pe o soluție neutră, singura posibilă, a întâlnirii eroilor principali în Elveția, unde el concertează, fiind și pianist, căci întâlnirea în oricare dintre țările coreene n-ar fi fost posibilă decât accidental, ilicit sau ipotetic. Mult mai credibil ar fi fost ca în condițiile actuale cei doi să nu se mai întâlnească vreodată.

Serialul ilustrează veridic două lumi care n-au voie nici măcar să comunice. Atunci, mă întreb, ce șansă au ele să se înțeleagă?

Crash Landing on You este un serial sud-coreean din anul 2019, regizat de Lee Jeong-hyo. Din distribuție fac parte actorii: Hyun Bin, Son Ye-jin, Kim Jung-hyun și Seo Ji-hye. A fost produs cu un buget de 20 milioane USD, iar filmările au avut loc în Coreea de Sud, Elveția și Mongolia. El reprezintă a doua colaborare dintre actorii Hyun Bin și Son Ye-jin, cei doi apărând în trecut în filmul *The Negotiation* (2018). Scenarista popularului serial, Park Ji Eun, a mărturisit că s-a inspirat dintr-o întâmplare reală pentru acest serial. Ideea i-a venit în 2008, când a văzut la televizor o știre potrivit căreia actrița Jung Yang și câțiva prieteni de-ai ei au ajuns din greșeală în Coreea de Nord pe mare.

Toronto, Canada

„Picată din cer (sau descinsă de acolo), eroina serialului, Yoon Se-Ri, descoperă cu surprindere lumea comunistă, o lume în care se tăia curentul electric, unde nu era apă (nu numai caldă, ci nici apă curentă), unde entuziasmul social era impus de megafoanele ce dădeau cadența înviorării de dimineață."

Istorii mai puțin știute

TAXA PE PĂLĂRII

Pușa Roth

Dacă e să ne raportăm la relaţia omului, a cetăţeanului cu statul, omul, cetăţeanul are atâtea obligaţii faţă de stat, obligaţii sub formă de taxe, unele, să zicem, necesare, altele făcute să mai scoatem un ban din buzunar. Ideea de a pune fel de fel de taxe, unele chiar biruri, nu s-a inventat azi, ci a fost pusă în practică de când există statul. Acum, dacă stăm strâmb şi socotim drept, conducătorii statelor, fie că s-au numit faraoni, regi, împăraţi, domnitori, ţari, preşedinţi etc., au promulgat legi, unele bune, altele strâmbe, în defavoarea cetăţeanului. Ele au rămas în istoria lumii, dar unele chiar merită amintite pentru ineditul lor, altele pentru năstruşnicia lor.

O taxă prin care s-au obţinut bani serioşi fără a se recurge la impozitul pe venituri a fost cea pe pălării, care a fost introdusă în Marea Britanie de către Pitt cel Tânăr [1] în anul 1784. Într-o ţară în care orice bărbat purta pălărie (era semn de distincţie!), impozitul aducea venituri serioase. Vă întrebaţi cum era posibil acest lucru şi cine se ocupa să verifice pălăriile fiecărui bărbat? Taxa a fost gândită cu cap (era să zic cu pălărie!), deoarece comercianţii au fost obligaţi să obţină licenţă, iar odată cu pălăria se elibera un ecuson care se prindea la pălărie. Nu aveai ecuson, primeai amendă! Simplu ca bună ziua! Modiştii, dar şi purtătorii de pălării au încercat, cum era şi firesc, să evite această taxă, găsind tot felul de metode sau şiretlicuri cum că obiectul în cauză n-ar fi tocmai pălărie, că pălăria ar arăta altfel etc., aşa că guvernul a adăugat la lege o definiţie a pălăriei în anul 1804. Legea a funcţionat până în anul 1811, adică 27 de ani şi vă imaginaţi câte venituri a adus.

Ca să nu dăm idei, că, mde, se poartă iar pălăria (pălărie cu tichie era să zic!), m-am gândit la un final de poezie, o poezie romantică, *Poemul VI* de Pablo Neruda din volumul *Douăzeci de poeme de iubire şi un cântec de disperare*, traducere de Ionuţ Popa. Putem spune la final, fără să greşim: jos pălăria!

„Mi te amintesc aşa cum erai astă toamnă.
Erai pălăria cenuşie şi inima liniştită.
În ochii tăi flăcările apusului purtau o luptă.
Şi frunzele cădeau în bălţile din sufletul tău.
Întinzându-mi braţele ca o plantă căţărătoare,
frunzele îţi împânzeau vocea, calmă şi împăcată.
Artificii de veneraţie în care setea-mi ardea.
Zambilă dulce şi albastră răsucită pe sufletul meu.
Îţi simt privirea călătorind, şi toamna se îndepărtează:
pălărie cenuşie, cântec de pasăre, inimă-cămin
către care dorurile-mi adânci au migrat
şi săruturile mele s-au răsturnat, fericite ca jarul.
Cer dintr-o corabie. Lot din întinsuri:
amintirea ta se-ncheagă în lumină, în fum, în ape liniştite!
Dincolo de ochii tăi, în depărtare, serile ardeau.
Frunze uscate de toamnă se învârteau în sufletul tău.”

Nicholas Hilliard, aurar şi pictor englez, *Bărbat necunoscut strângând o mână dintr-un nor*, 1588

[1] **William Pitt cel Tânăr** (28 mai 1759, comitatul Kent–23 ianuarie 1806, comitatul Surrey) a fost un politician britanic, prim-ministru al Marii Britanii în perioadele 1783–1801 și 1804–1806. În primul său mandat a stabilit recordul, valabil și azi, de a fi cel mai tânăr prim-ministru din istoria Regatului Unit al Marii Britanii.

Lumea copilăriei

FATA DIN FÂNTÂNĂ

Carmen Vințan

Prozatoare

A fost odată ca niciodată un tânăr pe nume Urlich. În fiecare dimineață pașii săi grăbiți porneau pe drumul ce ducea către fântâna de lângă Mlaștina Verde, cea situată peste deal, dincolo de satul unde se născuse. Mlaștina era înconjurată de multă verdeață și lui îi plăcea să privească răsăritul soarelui pe pământul umed de rouă, lângă fântâna așezată aproape de râul ce tăia pădurea în două. Liniștea adâncă, întreruptă din când în când de cântecul broaștelor sau de zgomotul făcut de vreo altă viețuitoare care se strecura prin iarba deasă îl făcea să se simtă mai bine decât în oricare alt loc. Desigur, mai era și iubirea pe care i-o purta frumoasei Rhona, fata cu părul ca focul și ochii ca cerul, care locuia în adâncurile fântânii. Drumul până la Mlaștina Verde părea lung și obositor, dar el nu lăsa nicio zi să treacă fără ca privirea lui să o întâlnească pe a celei pe care o îndrăgise din prima clipă.

Fiind și el un tânăr chipeș, cu părul auriu și ochii negri ca tăciunele, mult mai înalt decât toți tinerii din sat, multe fete și-ar fi dorit să-l ia de soț, însă el le refuza cu politețe pe fiecare păstrând cu sfințenie taina iubirii lui. Părinții îi construiseră încă de pe vremea copilăriei o casă alături de cea părintească, având o înălțime de zece picioare, cu mult mai înaltă și mai mare decât casele din împrejurimi și, când vremea însurătoarei venise, îl îndemnară să se căsătorească cu Melina, fiica cea mică a prietenilor lor care locuia cu câteva case mai în vale. Ulrich nu o plăcea pe Melina și o evita ori de câte ori se întâlnea cu ea. Ba mai mult, pleca de acasă când părinții lui o invitau la un ceai, fără măcar să guste din minunatele prăjituri aduse de fată.

Iubirea pentru Rhona începuse într-o zi de vară, pe când plecase de acasă spre târgul de păsări, care se ținea numai duminica, în satul vecin. În loc să urmeze drumul drept, bătătorit de căruțe, se abătu pe cărarea din pădure ce ducea către Mlaștina Verde. Odată ce ajunse acolo, văzu o fântână înconjurată de buruieni. Fiind foarte însetat, se duse la găleata cu apă proaspătă așezată pe marginea de piatră, de parcă cineva tocmai o umplusе și o lăsase acolo pentru el. Își răcori fruntea și buzele, apoi se aplecă peste fântână să se privească în oglinda apei, dar când se uită mai bine, reflexia zâmbitoare a unui chip de fecioară îl făcu să tresară și se dădu doi pași înapoi.

– Nu te teme, flăcăule!, se auzi glasul dulce, ușor înfundat care venea din apă. Mai bine ai sta să-mi ții de urât. Tare nu-mi place pustietatea asta!, continuă ea cu glas plictisit. Nici măcar greierii nu mai cântă de când mă aflu aici.

Urlich se întoarse cu pași apăsați aplecându-și mai mult capul peste fântână, uimit de ochii limpezi și duioși care îl priveau din oglinda apei.

– Ce faci aici?, o întrebă puțin stingherit de privirea ei.

– Dacă vrei, îți pot povesti. Am timp, chiar prea mult!, zise fata dând din cap, lăsând să-i scape o sclipire de bucurie pe care Ulrich o remarcă imediat. Dar, continuă ea înainte de a începe, privind când într-o parte, când într-alta, de parcă o urmărea cineva, să nu care cumva să sufli vreo vorbuliță cuiva despre cele ce îți voi spune, că tare rău îmi va fi! Ai înțeles?

Și duse degetul la gură în semn că el trebuia să aibă buzele pecetluite.

– Promit!, exclamă iute tânărul neluându-și ochii de la ea.

– Nu știu cum să încep, continuă fata, dar toate câte le voi spune s-au întâmplat cam la vremea când păsările călătoare își iau zborul către lumi mai calde, frunzele încep să cadă de pe crengi, vântul șuieră supărat pe la ferestre, iar ploaia se adună prin streșinile caselor alunecând iute prin gurguiul rece. Atunci este plăcut să stai lângă cuptorul încins bucurându-te de gustul minunat al unei plăcinte cu mere. Oftă scurt, apoi continuă. Trebuia să plec cu mama la lucru, însă tare mă mai trăgea inima să stau acasă. Pe vremea aceea eram amândouă slugi la un moșier din vecinătatea satului. I-am spus că o durere de cap mă țintuiește la pat și am rugat-o să nu mă ia cu ea în ziua aceea. Mama m-a privit lung, apoi, fără să scoată niciun cuvânt,

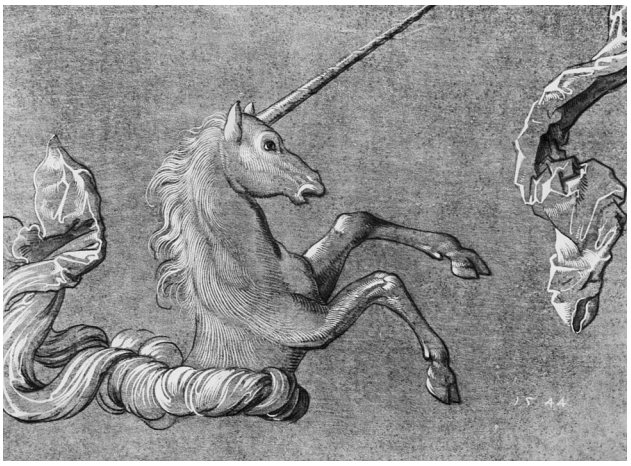

Hans Baldung Grien (1484 sau 1485–1545), Studiu de unicorn, 1544

a luat desaga cu merinde și a plecat liniștită în drumul ei. Dar nici bine nu închise ușa că eu m-am și ridicat din pat veselă și m-am pornit a cânta prin odaie și a dansa bucuroasă până pe la ceasurile serii când scârțâitul porții mă puse iute în pat, prefăcându-mă că sunt bolnavă. Mama nu spuse nimic nici de data aceasta, apoi își văzu de treburile ei. Și așa am făcut multe săptămâni la rând, timp în care biata de ea lucra și partea mea de muncă.

Într-o bună zi vântul se porni și mai tare, iar norii începură să cearnă fulgi mari, argintii, de zăpadă, îmbrăcând copacii și casele. Pe drum nămeții se ridicară până la genunchi. Mama își trase șalul de lână peste umeri și porni spre pădure, de data aceasta pentru a strânge crengi pentru foc. Știam că nu va veni prea curând și tocmai când mă pregăteam să mă ridic din pat, apăru înaintea mea Unicornul Alb.

– Așa deci, minți!, zise el, înainte de a deschide eu gura, neputând rosti nicio vorbuliță. Era supărat, ba mai mult, mă împunse ușor cu cornul lui din frunte.

– Tu ce cauți aici?, am îngânat uluită de ceea ce vedeam înaintea ochilor. În același timp mi-am tras iute pătura sub bărbie, de parcă puteam să mă ascund de el.

– Mama ta a fost luată de fratele meu, spuse, devenind trist dintr-odată. Îmi pare rău! Va fi ținută pentru totdeauna și toate acestea numai din pricina ta!, zise, dându-se un pas înapoi. Știai că stăpânul acestor locuri nu dorește ca treaba să rămână neteminată și tocmai asta a făcut mama ta. Nu a putut să își țină promisiunea.

– Mama mea muncește acum pentru fratele tău?, am întrebat surprinsă.

– Unicornul Negru este împăratul Ținutului de sub Mlaștină!, zise acum, aspru în glas. Știai că de câteva zile abia se mai poate ține pe picioare de atâta muncă?, continuă el privindu-mă drept în ochi și speriindu-mă și mai tare.

– Nu… știam!, am zis și dintr-odată o durere îmi străpunse inima.

– Trebuie să îți salvezi mama!, continuă iute. Mergi la fântâna de lângă Mlaștina Verde, aruncă-te în apele ei și caut-o la Castelul Unicornului Negru. Mergi direct în grădina mică, cea cu flori violet, de lângă curtea cu păsări. Ai grijă însă, toate florile au țepi otrăvitoare, ajunge să le atingi ca să cazi într-un somn adânc din care nu te vei mai trezi mulți ani. O singură floare îți este de folos, are culoarea albă și se află într-un colț ferit al grădinii. O iei cu tine, apoi urci în turnul castelului și atingi ușa cu ea. Înăuntru îți vei găsi mama torcând. Un fir o ține legată de scaun. Tot floarea o va elibera. Ai nevoie de mult curaj ca să faci asta, dar cred că vei găsi puterea să faci ce trebuie. Am speranța că vei reuși!, zise privindu-mă în ochi cu încredere. Înainte de a pleca îți mai dau un sfat: să nu îți iasă nicio vorbuliță pe gură, nici măcar atunci când vei fi întrebată! Fiecare cuvânt rostit va fi împotriva ta.

– Bine, așa voi face. Mulțumesc, Unicornule!, am răspuns și m-am ridicat din pat cu intenția de a-l îmbrățișa pentru bunătatea lui, dar nici bine nu am terminat de rostit făgăduiala, că Unicornul Alb dispăruse precum apăruse.

Am rămas mult timp cu privirea lipită de fereastră neștiind dacă fusese aievea și, cum timpul se scurgea iute, iar luna se ridicase deja pe cer, mi-am pus un șal gros pe umeri și desaga pe umăr și am plecat pe drumul ce duce către Mlaștina Verde. Am rătăcit un timp, dar până la urmă am ajuns aici tocmai când soarele se ridica încet pe cer privindu-mă de dincolo de marginea lumii. Apa din fântână tremura ușor la fiece adiere de vânt. M-am cățărat pe marginea de piatră, dar o spaimă cumplită puse stăpânire pe mine și un tremur rece îmi scutură trupul. Puteam să mă înec. Un alt gând fulgerător mi-o aminti pe mama și mi-am spus că trebuie să am încredere în Unicornul Alb. M-am lăsat să cad în apa rece ca gheața, dar nu am apucat să simt prea mult răceala ei, căci apa din fântână coborî iute sub tălpile mele luând forma unei cupe în care m-am cuibărit până ce m-a coborît la baza fântânii și am atins cu tălpile pământul. Apoi m-a împins cu putere către un tunel îngust și întunecos. Când m-am uitat în urma mea, fântâna se umplea încet de parcă niciodată nu se golise. Am mers un timp ghemuită sprijinindu-mă de peretele umed și alunecos. Inima îmi bătea cu putere. Când speranța îmi păli, am ajuns în fața unor scări de piatră care m-au scos înaintea unui câmp cu maci. Era atât de frumos încât teama îmi pierise odată cu întunericul din care tocmai ieșisem. Soarele strălucea deja pe cer, iar privirea mea se agățase de zidurile îndepărtate ale Castelului Unicornului Negru, cel despre care îmi vorbise Unicornul Alb. Am pornit bucuroasă cu gândul că mama va fi în curând alături de mine. Știam că mă va ierta ca de fiecare dată, mai ales că acum eu eram salvatoarea ei. Am mers așa întreaga zi, apoi o noapte și încă o zi, însă cu cât credeam că mă apropii de castel, cu atât observam că se îndepărta. Încă două zile și două nopți speranța nu m-a lăsat, dar în următoarea

zi mi-a ieșit în cale un drumeț care îmi dădu bineț. Așa cum mă sfătuise Unicornul Alb, nu am răspuns, deși drumețul mă certă pentru lipsa mea de respect. Am continuat să merg prin pădure ascultând ciripitul păsărelelor care țopăiau vesele printre ramuri și bucurându-mă de răcoarea care îmi mângâia fruntea, dar nu am apucat să ajung prea departe căci același călător pe care îl întâlnisem mai devreme îmi dădu iarăși bineț. Pornind alături de mine, începu a-mi povesti lucruri neimportante și fără noimă, însă și de data aceasta buzele îmi rămaseră pecetluite. Am mai mers noi o vreme împreună, dar îmi doream tare mult să scap de el. M-am oprit dintr-odată și m-am așezat la poalele unui copac bucurându-mă că pleacă mai departe. Mi-am sprijinit capul de trunchiul gros. Cum somnul mă cuprinse dintr-odată iar pleoapele mi se lipiră, m-am lăsat ademenită de un cântec plăcut care se porni din apropiere și care mă înconjurase ca un voal parfumat. Când am dat să deschid ochii, mai multe fete cu pletele ca mătasea porumbului strălucind sub coronițele de pe cap începură a dansa în jurul pomului la poalele căruia mă adăpostisem. Teama mă cuprinse deodată și am dat să mă ridic, dar ele nu mă lăsară și începură a cânta și mai tare și a sufla peste mine petale de flori până ce am închis iarăși ochii, apoi mă luară de mână și mă ridicară și mă prinseră în jocul lor, îmi despletiră părul și mă învârtiră așa un ceas și mai bine până ce am căzut la pământ. Dispărură după copaci, așa cum apărură, tocmai când noaptea se lăsă adâncă și întunecată. Am adormit în șoaptele tainice ale pădurii lângă trunchiul gros al copacului.

Zorii dimineții se iviră, iar razele soarelui îmi amintiră de mama. Am pornit la drum înviorată de cântecul privighetorilor fără să mă mai gândesc la cele petrecute în ultimele zile petrecute pe acest tărâm. Abia sfârșisem gândurile că-mi ieși în cale același drumeț curios de parcă mă urmărea și îmi dădu și de data aceasta bineț. Am răspuns cu răbdare dând din cap, însă el se supără și veni iute lângă mine și mă strânse de mână vădit supărat, vorbind cu cuvinte pe care acum nu le înțelegeam. Eram atât de speriată că m-am smuls din mâinile lui și uitând de poveț Unicornului Alb, am început să vorbesc explicându-i iute de ce mă aflam acolo. M-a privit lung un timp de parcă m-a înțeles, apoi plecă fără să mai spună nimic, făcându-se nevăzut după trunchiurile groase ale copacilor din apropiere. Și tocmai când am răsuflat ușurată bucurându-mă că scăpasem de el, că nimic nu s-a întâmplat, se auzi un vuiet mare, pădurea dispăru, cerul dispăru, totul dispăru și m-am trezit la fundul fântânii iar deaspura capului meu se prăvăli un val uriaș care mă cuprinse și mă trase aici, așa cum mă vezi, lăsându-mă să cuget la greșeala mea. De atunci nici țipenie de om nu mai trecu pe aici, iar anotimpurile fugiră unul după altul spulberându-mi orice speranță de a o salva pe mama.

– Ceea ce spui tu este înspăimântător!, zise Ulrich, după ce fata își încheie povestirea. Trebuie să recunosc că tu porți vina, continuă parcă rușinându-se de cuvintele lui.

– Acum este prea târziu pentru regrete, spuse ea oftând supărată.

–Te voi ajuta eu!, zise el și puse un picior pe marginea fântânii adâncindu-se iute în apă. Fata se dădu la o parte lipindu-se de peretele fântânii, iar el se scufundă privind uluit la apa care începu să se transforme într-o cupă invitându-l să se lase în voia ei. Îl împinse iute până la tunelul îngust, urcă scările până la câmpul cu maci, zărind și el în depărtare Castelul Unicornului Negru.

– Deci fata nu minte!, își spuse în gând. Parcurse același drum, întâlni călătorul care îi ieși în cale tot de atâtea ori, se feri de fetele cu părul ca mătasea porumbului, admirându-le chipurile ca mierea, dar își pecetlui buzele de fiecare dată și, când simți că drumul lui nu se mai oprește, un gând îi străfulgeră mintea: începu să strige în gând atât de tare încât părea că toată valea se clatină sub picioarele lui. Și zise:

– Mărite Împărat al acestor minunate locuri, mă pun rob și cavaler al domniei tale. Voi face tot ceea ce îmi ceri!

Răspunsul fu o tăcere adâncă. Se așeză deznădăjduit pe iarba înaltă, înconjurându-și genunchii cu mâinile, neștiind ce să mai facă, dar așteptarea lui nu fusese zadarnică. Din depărtare galopul unui cal ridicase pe cărare un nor mare de praf. Se ridică iute în picioare. Coama bogată și strălucitoare a calului flutura în vânt apropiindu-se atât de iute încât Ulrich se aruncă în goană pe șaua calului, abia ținându-se de căpăstru. Ca vântul, alergară până în poarta castelului. Aici calul se scutură de două ori și îl aruncă pe Ulrich cu fața la pământ. Doi străjeri îl luară de subțiori și îl duseră într-o sală mare și îl ținură până ce stăpânul castelului își făcu apariția.

– Bine ai venit, rob al meu, spuse Unicornul Negru apropiindu-se încet de el. Ce vrei în schimbul robiei tale?

– Deci m-ai auzit!, zise Ulrich surprins.

– Gândurile tale au ajuns la urechile mele.

Ulrich îi privi atent cornul negru ca tăciunele din frunte, se miră de frumusețea și strălucirea unicornului și, cu sinceritate, începu să-i spună toată povestea Rhonei rugându-l să o elibereze pe ea și pe mama fetei.

– Bag de seamă că iubirea dumitale este la fel de mare precum va fi timpul în care îmi vei fi rob.

– Da, Măria Ta!

– Bine! Iată că dorința ta va fi îndeplinită, însă nu înainte de a-mi sluji un timp, cât pentru a mă convinge de loialitatea ta.

Ușa se deschise și fu înhățat iarăși de două slugi care îl duseră în grădina mică, cea cu flori violet despre care îi vorbise Rhona. Era așa cum îi povestise ea, chiar lângă curtea cu păsări. Privi iute la florile violet care răspândeau un miros îmbătător. Nu trecu cu vederea țepii care ieșeau din tulpinile lor fragile doar la simpla adiere a vântului și care se retrăgeau când vântul se liniștea. Zări și floarea albă ascunsă într-un ungher al grădinii.

– Vei avea grija de aceste plante. Vezi să nu le lipsească apa, pământul se usucă foarte repede!, zise unul dintre ei, apoi râse și îl înghionti pe însoțitorul său bucuros că băiatul nu va trăi prea mult, la fel ca ceilalți robi care se ocupaseră de grădină.

Ulrich se strecură cu grijă printre florile violet tocmai când țepii se retrageau în tulpini, se duse direct la fântâna din colțul grădinii și umplu găleata cu apă. Așteptă ca vântul să adie scoțând țepii la iveală, apoi când vântul se potoli, începu să ude pământul. Și făcu asta până la lăsarea serii. După câteva zile, slugile veniră să vadă dacă băiatul mai trăiește și se minunară când văzură că pământul de la flori este ud iar florile violet crescuseră de un stat de om. Atunci apăru și Unicornul Negru care îl lăudă pentru istețimea lui și îl lăsă să își vadă în continuare de treabă.

Câteva luni aștepta Ulrich momentul în care o va salva pe mama Rhonei și, cum se obișnuise să umble printre straturile de flori violet fără să fie înțepat de vreuna, se duse și în colțul grădinii unde găsi floarea albă. Era de o gingășie nemaiîntâlnită, cu o cupă de forma unei lacrimi și o tulpină delicată ce se clătina în bătaia vântului. Așteptă cu răbdare înserarea, apoi o rupse și se strecură cu grijă printre florile violet. Ieși din grădina luminată de luna argintie. Umbra lui se lipise de zidurile castelului, trecu de grajduri și urcă scările de piatră ale turnului. Ulrich puse floarea peste mânerul ușii din lemn de arțar, apoi deschise ușa încet. Țipătul ruginit în liniștea nopții sperie o pasăre de noapte aciuită la fereastră. Înaintă până la patul în care dormea mama Rhonei. Alături se afla un scaun de lemn la picioarele căruia erau adunate zeci de gheme din lână. Se aplecă și atinse firul care o ținea legată de el, apoi o trezi încet.

– Trebuie să pleci de aici!, îi spuse ea privindu-l înspăimântată. Părea neliniștită și temătoare.

– Nu-ți face griji, sunt robul împăratului. Tu trebuie să pleci, Rhona te așteaptă.Vino! Te voi conduce pană la fântână, apoi mă voi întoarce.

Femeia se ridică încet urmându-l în liniștea adâncă a nopții. Părea gârbovită de ani și slăbiciune și abia își târa picioarele în ghetele roase de vreme. O conduse până la drum și o sfătui să nu vorbească cu nimeni până va ajunge la fântână. Ea îi mulțumi și porni la drum, bucuroasă că își va vedea fata în scurt timp, iar el se întoarse la treburile lui.

După un an

Rhona încă se gândea la Ulrich. Mama ei se întorsese prin fântână, iar prin sacrificiul băiatului amândouă fuseseră eliberate. Se întorseseră acasă împreună, iar de atunci fuseseră mai apropiate ca niciodată.

Într-o bună zi, pe când pregăteau cina, Rhona dădu glas cuvintelor pe care le ținuse în sufletul ei de foarte mult timp:

– Mamă, a venit timpul să-l eliberez și eu pe Ulrich. Voi pleca mâine în zori!

Femeia tăcu un timp, însă lacrimile i se scurseră încet peste obrajii subțiri. Strânse ușor buzele, șopti ceva de neînțeles, apoi luă o lumânare și o puse în mijlocul mesei. Pregăti o desagă cu merinde, apoi se duse să doarmă.

Dis-de-dimineață, Rhona luă desaga pe umăr și porni la drum. Până la fântână gândurile i se amestecară cu bucuria, cu dorul și dragostea pe care o nutrea pentru el. Ajunsă la Mlaștina Verde, fata nu mai stătu mult pe gânduri și se adânci în apa rece a fântânii, dar nu mică îi fu mirarea să observe că nu se mai ridica să o cuprindă în cupa ei, ci rămânea rece și neclintită. Se prinse iute cu mâinile de marginea fântânii, cuprinsă de spaimă. Încercă să se ridice, dar nu reuși. Când simți că degetele îi alunecă și apa o va înghiți și mai mult, o mână puternică o ridică și o trecu peste marginea fântânii. Era Ulrich. Inima începu să îi bată cu putere.

– Ești tare nesăbuită!, zise el supărat pentru gestul ei, dar bucuros că o vede. O luă în brațe și o așeză pe iarbă.

– Veneam după tine și… apa… a rămas nemișcată, zise ea privindu-l cu ochi mari, uimiți.

– Lucrurile s-au schimbat între timp, continuă el, așezându-se alături de Rhona. Unicornul Negru m-a eliberat și pe mine.

– Cum așa?, întrebă surprinsă.

– Povestea asta ți-o voi spune acasă. Să mergem!, zâmbi el ridicându-se în picioare și luând mâna fetei în a sa.

Se întoarseră în sat și făcură o nuntă ca în povești. Desigur că veniră toți sătenii, chiar și cei din satele din împrejurimi, însă Unicornul Alb era oaspetele de onoare. El îi dărui miresei un fir din coama lui pentru ca toate dorințele să i se îndeplinească. Cât despre Ulrich, cu siguranță că tot Unicornul Alb a fost cel care și-a convins fratele să-l elibereze și l-a invitat și pe el la această nuntă.

„O singură floare îți este de folos, are culoarea albă și se află într-un colț ferit al grădinii. O iei cu tine, apoi urci în turnul castelului și atingi ușa cu ea. Înăuntru îți vei găsi mama torcând. Un fir o ține legată de scaun. Tot floarea o va elibera.”

Lumea copilăriei

MÂNZUL CU STEA ÎN FRUNTE

Poveștile mele pentru copii sunt scrise pentru Radio. Acolo au fost auzite de sute, mii de copii, poate chiar milioane. Vocile unor artiști cunoscuți – Alexandrina Halic, Daniela Anencov, Ana Ciontea și mulți alții – au însuflețit aceste povestiri imaginare sau scenarii în studiourile de la Radio România începând de prin 1977 și până spre 2004... Exista un minunat regizor – Val Moldoveanu – care iubea scenariile noastre și de dimineață actorii, dar și copiii-mici actori veneau la Radio, în T2 sau Studioul 6 și chiar în cabinele 12 sau 15... Printre actori erau și starul de acum Florin Piersic-Junior și Dana Mladin, cunoscut om de televiziune. Regizorul muzical Romeo Chelaru, alteori compozitorul Timuș Alexandrescu asigurau coloana sonoră, iar noi, redactorii, scriam povești, scenarii, emisiuni, care de care mai năstrușnice, pentru că fantezia noastră era stimulată de acel minunat Program Trei, redacția care avea această secție pentru copii. Vă mai amintiți „Caruselul copiilor", „Un univers într-un ghiozdan", „Noapte bună, copii!" sau „Teatrul radiofonic pentru copii"? Și da, trebuie să vă spun că le-am scris și pentru fiul meu, care pe atunci avea doar câțiva anișori... În acest număr al revistei „Leviathan" vă dăruiesc o poveste de citit primăvara...

Georgeta Adam

Scriitoare, ziaristă
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Într-o zi de primăvară – pot spune sigur că în luna aprilie – se opri în fața blocului nostru o căruță trasă de un cal și un mânz. Nu, nu, trasă doar de un cal, mânzul era mânz, adică un copil de cal ieșit la plimbare cu calul. Sau poate cu mama lui, iapa (n-am întrebat pe nimeni, dar nu cred că se poate spune „mama lui, calul"! Voi știți cum se zice pentru a fi mai bine?)...

Important e că mânzul avea o frumusețe de stea în frunte pe care nu știu cum o luase de pe cer – fiindcă este sigur că toate stelele, chiar cele de pe frunțile cailor, se nasc mai întâi pe bolta cerească și apoi coboară într-un loc pe care ele îl aleg. L-am mângâiat așa cum poate să mângâie un băiețel de șapte ani ca mine, atunci când iubește pe cineva sau ceva. Și eu iubesc caii, i-am cunoscut vara la bunica mea din Moldova, am ascultat și chiar am citit povești despre cai năzdrăvani, știu că pot să zboare, să vorbească și că sunt foarte dispuși să se împrietenească cu copiii de șapte ani.

„Vrei iarbă?" – l-am întrebat încet, la urechea stângă. „Îhî!" – fornăi încetișor, ca să nu înțeleagă toată lumea din jur! „Sigur că vreau!" Am alergat într-un suflet în curtea blocului, am rupt grabnic iarba ce creștea printre flori și i-am adus-o! A mâncat din mâna mea, nu prea mult, apoi i-am dat-o mamei lui! Ce să-i mai dau oare? „Spune-mi, mânzușule cu stea în frunte, spune-mi ce-ai mai vrea?" „Nu știu nici eu ce e bun, nu știu încă! Ce, parcă tu ai știut totul de la început?"

Ce să fac? Omul cu căruța strigă mereu „Pământ de flori! Pământ de flori!" și poate că nici nu va mai sta decât câteva minute! Ce să-i mai dăruiesc noului meu prieten? Poate o... linguriță de zahăr! „Ce spui, zahăr?" întreabă mânzul. (Pasămite gândisem cu glas tare sau îmi înțelegea chiar gândurile?) „Da, e alb ca o zăpadă și e dulce!"

„Dar ce e aceea zăpadă?" „Cum, nu știi? Astă iarnă a nins cu zăpadă pufoasă, bună pentru săniuța mea." „Dar tu nu știi că eu n-o puteam vedea? Sunt încă mic, foarte mic ! N-am decât două săptămâni!" „Da? Atunci pot să-ți spun că zahărul e alb ca florile de cireș! Ai văzut pomii înfloriți?" „O, da, dar mama mi-a spus că nu se pot mânca!" „Desigur, le mâncăm atunci când vor deveni cireșe sau poate prune, mere, pere, caise, vișine!"

„Tu, la șapte ani, știi toată viața pomilor, eu încă nu le-o știu, nu-i cunosc decât după flori și frunze. Ți-am spus doar că abia azi am împlinit două săptămâni!" „Nu-i nimic, o să fii și tu mare și la anul vei cunoaște totul! Să știi că se învață ușor! Uite, eu nici nu știu când le-am învățat pe toate!" „Dar... zahărul de care vorbeai unde crește?" „Unde crește ?...Nu știu precis, dar cred că în cutia de zahăr din cămară! Mă duc să i-o cer mamei!"

Am zbughit-o pe scări, iar mama, curioasă ca toate mămicile din lume, m-a întrebat cu cine m-am jucat afară. „Cu mânzul înstelat!" – i-am răspuns gâfâind – și i-am promis că-i dau puțin zahăr. Te rog, mămico, dă-mi repede să nu plece!" „Dar oare o să-i placă ?" – întreabă mama. „Să vedem, dă-mi doar o linguriță!" Dar cum mama nu prea auzise de mânji care să mănânce cu linguriţa, îmi dădu puțin zahăr într-o cutiuță de chibrituri.

Am alergat, am alergat spre mânzul meu cu stea în frunte. Inima îmi bătea tare, tare, de teamă să nu plece și să nu pot să-i arăt cutiuța cu zahăr! Era încă acolo, dar se băgase sub burta iepei și eu nu i-am putut ajunge nici la urechea stângă, nici spre boticul lui de catifea. I-am dat cutiuța plină de zahăr căruțașului care-mi spuse că într-adevăr, mânzul nu mâncase niciodată zahăr!...

Și au plecat cu toții, iar eu aștept să se întoarcă mânzul primăvara viitoare ca să-mi spună cum i-a plăcut zahărul din cutiuța de chibrituri, dacă a cunoscut zăpada și viața pomilor. Poate că nu m-a uitat; eu în niciun caz nu-l pot uita: doar nu se întâmplă în fiecare zi să întâlnești un mânz de două săptămâni cu o stea atât de frumoasă în frunte!...

„Este sigur că toate stelele, chiar cele de pe frunțile cailor, se nasc mai întâi pe bolta cerească și apoi coboară într-un loc pe care ele îl aleg."

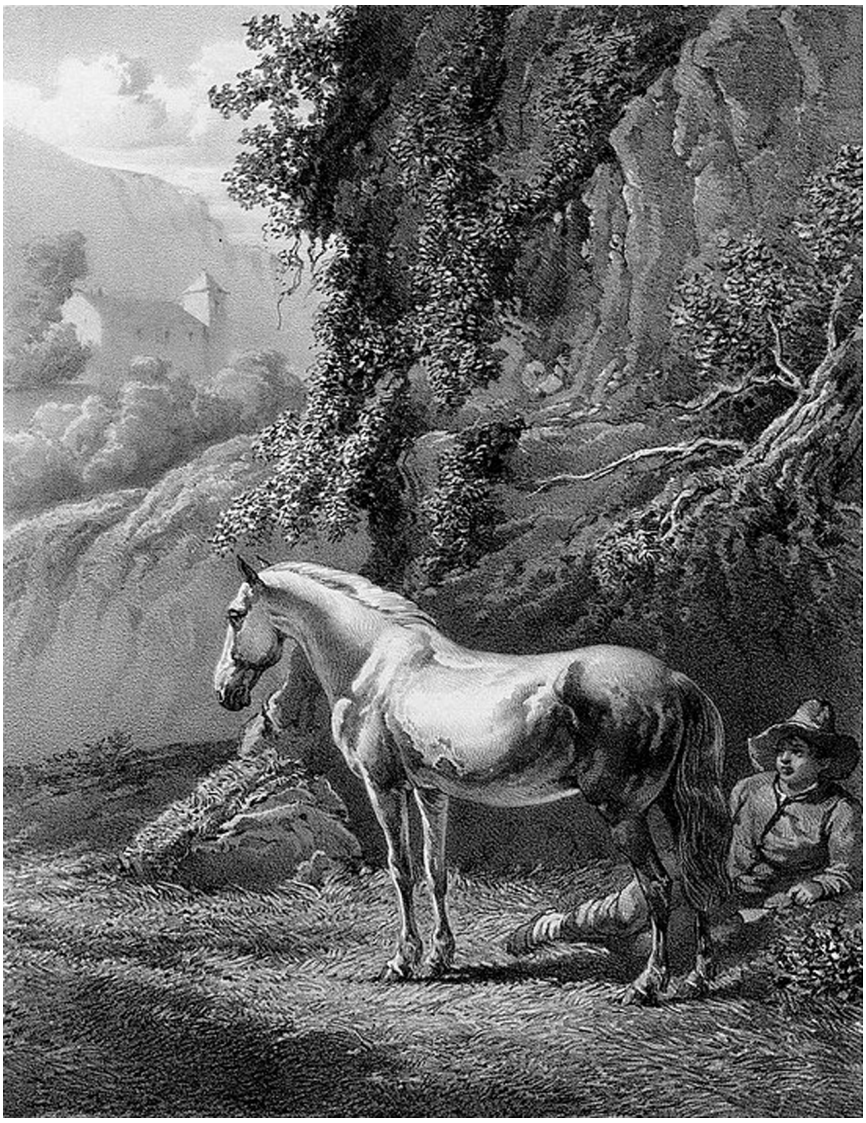

Calul alb, gravură după Paulus Potter. c.1845–1847

Lumea copilăriei

ÎNȚELEPCIUNE ȘI PUTERE, ÎN CĂUTAREA BUCURIEI

de Petra Alessia și Antonia Teodora Tiniche

Petra Alessia Tiniche

10 ani
Școala generală nr. 117 din București

Antonia Teodora Tiniche

10 ani
Școala generală nr. 117 din București

Pe când în lume erau doar prăjituri cu cremă de fructe de pădure și acadele multicolore, iar Soarele se rotea încetișor, încetișor, anume parcă pentru a nu deranja norii pufoși, păsărelele în zbor și frunzele copacilor… Pe când Luna era mereu plină, iar stelele străluceau toate la fel de tare precum Luceafărul… Pe când cerul era mereu senin, iar copacii erau plini de floricele curajoase… Într-o pădure, fix din mijlocul pământului, în cel mai înalt și mai falnic stejar, într-o scorbură în formă de inimă, a cărei intrare doar cel mai bătrân vestitor al pădurii o cunoștea, acolo prinseră viață două bufnițe mititele. Erau pufoase ca două gheme de lână, frumoase precum fluturii în zbor și priveau cu ochii lor rotunzi lumea care li se deschidea în față. Mama-bufniță cu ochi galbeni-portocalii și tatăl-huhurez cu ciuf sur în jurul urechilor le dădură numele la care visaseră dintotdeauna: pe cea mai mare cu un minut, ageră ca vântul când își face loc printre crengile copacilor, o numiră Zâna Putere. Cealaltă, liniștită ca pădurea după ploaie și senină precum cerul de primăvară, primi numele Regina Înțelepciune.

Timpul curgea lin în scorbura în formă de inimă din cel mai înalt și falnic stejar din pădurea care era fix în mijlocul pământului. Zâna și Regina puteau să facă tot ce își puneau în minte să facă: dacă Zâna se gândea la mâncare, de îndată în fața ei apăreau cele mai delicioase fursecuri și torturi, înalte și apetisante. Dacă Regina doar rostea cuvântul *carte*, scorbura se umplea cu nenumărate povești, care mai de care mai strălucitoare și mai frumoase, cu prinți și prințese din lumea celor care nu cuvântă, cu domnițe și cavaleri din vremurile în care nici străbunii Puterii și Înțelepciunii nu trăiau, cu dorințe spuse în secret, cu labirinturi și arabescuri pe care Zâna și Regina le descifrau rând pe rând…

Zilele treceau una câte una, iar noaptea, cele două bufnițe ieșeau să descopere lumea care, doar dintr-o privire, putea fi toată a lor. Erau iubite de toate viețuitoarele pădurii, iar dragostea pe care o aveau una pentru cealaltă doar în poveștile Reginei mai existase înainte. Erau cele mai bune surori-bufnițe din lume, dintr-o mamă-bufniță cu ochi galbeni-portocalii și un tată-huhurez cu ciuf sur în jurul urechilor. Plictiseala nu avea loc în scorbura în formă de inimă din cel mai înalt și falnic stejar din pădurea care era fix în mijlocul pământului.

Și totuși, într-o zi care a venit după o noapte în care Zâna și Regina s-au întâlnit cu două vulpi șirete, ele s-au gândit că viața le-ar fi mai plină de aventură dacă… ar face schimb de super-puteri între ele: Zâna să devină bibliotecara casei, iar Regina, responsabilă cu dulciurile. Părea urzeala perfectă. Până într-o zi, când Zâna nu mai vru să citească niciuna dintre poveștile pe care acum, cu puterea Reginei, le tot aducea în scorbură. Cărțile începură să sufere, imaginile care până acum erau strălucitoare își pierdeau viața, iar prinții și prințesele și cavalerii și domnițele ieșeau călare dintre paginile de acum scorojite. Regina încerca din răsputeri să îi oprească, mângâia cu drag fiecare carte, dar totul părea să fie degeaba. Deodată, Putere și Înțelepciune își dădură seama că până și fursecurile crocante cu migdale, bomboanele fondante, torturile cu cremă de fructe de pădure și multă frișcă și acadelele multicolore nu mai erau la fel de gustoase, iar platourile, altădată decorate cu fulgi de cocos și zahăr pudră, erau acum cenușii și lipsite, parcă, de viață. Știind că înainte de a-și schimba între ele super-puterile, ea aducea dulceața în scorbura în formă de inimă din cel mai înalt și falnic stejar din pădurea care era fix în mijlocul pământului, Zâna încercă să sufle peste ele, să le dea praf magic din rezerva ei secretă, de la Bunica-Buhă, dar totul rămânea neschimbat. În zadar se chinuiau. Merseră la Înțelepții Pădurii, făcură promisiuni că nu vor mai asculta niciodată ce spun vulpile șirete și își jurară una alteia că vor rămâne împreună chiar și dacă lucrurile nu aveau să mai fie niciodată ca înainte… Dragostea imensă dintre Zână și Regină făcu să apară Spiritul Pădurii, un trup ca un duh, cu plete aurii și ochi scânteietori, pe un cal înaripat. Cele două bufnițe din scorbura în formă de inimă din cel mai înalt și falnic stejar din pădurea care era fix în mijlocul pământului se așezară speriate, lipite una de alta. Spiritul Pădurii nu avea baghetă magică și nici praf de zâne. Venise doar cu Puterea Vorbelor Bune. Le explică bufnițelor că atunci când își schimbaseră super-puterile, ele făcuseră ca echilibrul pe care îl aveau de la naștere să se clatine puțin… Apoi, când fiecare refuzase să se bucure de noua ei super-putere, echilibrul dintre ele, ca bufnițe-surori, avusese și mai mult de suferit. Le mai explică și că fie că sunt bufnițe, elefanți, lupi, urși, ornitorinci, vidre sau unicorni, toate ființele din lumea asta mare vin pe lume cu o menire proprie și o putere unică și că totul se întâmplă, într-un ciclu de viață, în așa fel încât fiecare vieţuitoare să se bucure de felul în care a fost trimisă pe Pământ. Că bine e să fim fericiți exact așa cum suntem, să încercăm cu fiecare zi ce trece să fim mai buni, dar niciodată să nu ne dorim să fi fost altcineva.

Zâna și Regina erau vrăjite de Puterea Vorbelor Bune și, fără măcar să-și dea seama, fiecare trimise în văzduh un gând. Și în scorbura în formă de inimă din cel mai înalt și falnic stejar din pădurea care era fix în mijlocul pământului apăru, pe o rază de soare, Zeița Bucurie, o a treia bufniță, a cărei super-putere era să nu le lase niciodată pe Zâna Putere și Regina Înțelepciune să uite cine sunt cu adevărat și cât de frumos este drumul pe care, încă dinainte de a veni pe lume, cu toții îl avem în inimă.

Povestirea a fost scrisă de cele două surori gemene la vârsta de 7 ani.

Lumea copilăriei

SEMNELE DE PUNCTUAȚIE

Iuliana Dinu

Poetă, prozatoare, profesoară
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

La un moment dat, prin casă
Se aud șoptite vorbe:
– Ce să fie, mă-ntreb, oare?
În jur nimic nu se vede!

Atent îmi îndrept privirea,
Către locul cu pricina.
Și descopăr că o carte
De pe masă purta vina.

O deschid și ce să vezi?
Era mare tevatură,
Semnele scrise în carte
Se certau peste măsură:

– Lăsați gura, dragilor!
Punctul (.) striga cu emfază.
Eu sunt cel mai important,
Totdeauna-nchei o frază!

Virgula-și băgă codița:
– Ordine eu fac în toate,
Printre mai multe cuvinte
Ce-s pe file așezate!
Sunt pusă la loc de cinste,
De cel care atent scrie
Și m-așază-ntre cuvinte,
Înșirate pe hârtie.

– Vai de mine!, îndrăzni
Ofuscat, semnu'-exclamării (!),
Sunt la fel de însemnat,
Mi se spune și „mirării".
Vin după porunci, urări,
După sunet de-animale,
Când mă văd, toți mă cunosc,
Că sunt semnul de-exclamare!

Cocoșat, adus din fire (?)
Sare-atunci, plin de mirare:

– Când doriți răspuns, mă puneți
Pe mine, semn de-ntrebare!

Două sus și două jos („")
Vorbiră neîntrebate:
– Noi ghilimelele veghem,
Când se scriu din cărți citate!

Săriră din rând la vorbă,
Supărate, două puncte (:)
– Aflați, la enumerare,
Stăm mărețe, drept în frunte!
Ne mai așezăm în față,
Chiar la vorbele cuiva,
Înainte de concluzii,
Recunoașteți, treabă grea!

– Când vorbesc două persoane,
Fără-absența mea, nu pot,
Stau în față!, se-ngâmfa
Linia de dialog (–).

Paranteza ( ) luă cuvântul,
Printre-atâția vorbitori:
– Rolul meu în carte este:
„Sensul unei precizări!"

– Ascultați, aici, la mine,
Se-adresă scurt cratima (-),
De nu-s corect folosită,
Ar fi mare dandana!
Cuvintele-ar fi legate,
Fără pic de socoteală,
Cred că niciun semn nu pune,
Vorba mea la îndoială!...

Am închis cartea cu grijă,
Semnelor le-am dat dreptate.
Nu ai cum să scrii corect
De nu le cunoști pe toate!

Morala:
Semnele de punctuație
Sunt la fel de importante,
Atunci când citiți sau scrieți,
Dați-le respect la toate!

Lumea copilăriei

POVESTIRI ÎN DUBLU COD: SCRISE ȘI DESENATE DE ACELAȘI AUTOR

Sonia Elvireanu

Poetă, prozatoare, traducătoare,
critic literar
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Autoare de povești pentru copii și ilustratoare a cărților sale, **Crenguța Man** debutează în 2020 cu *Pufoșilă și lupul* (Iași, Editura Ars Longa), o carte despre prieteni adevărați și falși, inspirată probabil de proverbul „Lupul își schimbă părul, dar năravul, ba". E momentul de grație în care autoarea își descoperă înzestrările native: povestitoare și desenatoare. E minunat când povestea este ilustrată chiar de autor. El spune-povestește astfel în dublu cod, al cuvântului și al desenului.

O dată ce se descoperă pe sine în dublă ipostază, pasiunea pentru poveste și desen își urmează cursul firesc, șlefuindu-se de la un volum la altul. Continuă să publice la aceeași editură *Copiii fericiți nu mănâncă dulciuri în fiecare zi* (2021), iar în 2022 îi apar alte trei cărți: *Două povești hazlii cu broscuțe zglobii*, *Codruț și Hoțul de umbre* și *Povești românești*.

Poveștile Crenguței Man pornesc de la realități cunoscute cu intenția de-a atrage atenția asupra unor pericole, năravuri proaste, defecte de caracter. Cum să-i faci pe copii să înțeleagă noțiuni abstracte altfel decât prin poveste? Autoarea se inspiră din viața cotidiană, din propria experiență și știe să spună simplu, pe înțelesul tuturor, ce are de spus pentru a preveni și educa moral. Personajele sale sunt copiii, fiindcă ei trebuie să învețe, să fie inițiați pe calea binelui, deci personaje reale, cărora li se alătură uneori personaje fantastice (un animal cunoscut ori imaginar, un spiriduș, un obiect cu puteri magice). Autoarea are imaginație și simțul umorului, ca în poveștile amuzante cu broscuțe aurii.

De la o poveste la alta, Crenguța Man continuă să pună sub ochii cititorilor secvențe de viață, defecte umane, îmbinând natural realul cu fantasticul pentru un happy-end precum în cele mai recente cărți ale sale, *Codruț și Hoțul de umbre* și *Povești românești*. În prima, povestea vorbește despre stingerea unui oraș frumos, Orașul Zorilor, din cauza căldurii excesive, lipsei de umbră și apă. Toți oamenii, toate plantele și toate obiectele își pierd umbra. Dogoarea soarelui împiedică munca și câmpurile rămân nelucrate, plantele se usucă fără ploaie. Un copil încearcă să dezlege misterul și pleacă în căutarea hoțului de umbre, un spiriduș de pe Dealul Dragonilor, care luase umbrele tuturor ca să-i pedepsească pe orășeni pentru tăierea pădurilor de pe deal. În final, fiecare își redobândește umbra, doar dacă participă la refacerea pădurii tăiate.

De la o poveste care implică o comunitate, un oraș, autoarea aduce în prim-plan imaginea unei familii ce se zbate în sărăcie, în ciuda hărniciei sale. *Buzunarele fermecate* din *Povești românești* e povestea tuturor celor ce încearcă să răzbată în viață, iar dacă nu e posibil în locul natal, iau calea pribegiei în speranța că altundeva le va surâde norocul. Însă cinstea și hărnicia nu sunt recompensate din cauza unor oameni vicleni, hapsâni, ca boierul care nu plătește aratul ogoa-

relor sale celor trei flăcăi plecați în căutare de lucru. Doar intervenția miraculosului îi scoate pe flăcăi din sărăcie, după ce aceștia își dovedesc cinstea și hărnicia timp de trei ani, angajați de un bătrân ciudat, care îi răsplătește printr-un dar, o haină cu puteri magice, cu buzunare pline de bani, pe care fiecare dintre frați îi folosește după cum crede atât timp cât li se permite să poarte hainele fermecate: unul îi cheltuie cu prietenii, altul îi adună și îi îngroapă, dar i se fură, cel mai mare îi investește, muncind continuu, sporindu-și averea în pământuri și animale. După luarea darului, vă imaginați soarta celor doi frați nechibzuiți. Povestea Crenguței Man ne trimite cu gândul spre parabola biblică a înmulțirii talanților.

Lupul paznic la oi vorbește tot despre sărăcie și încercări nereușite pentru a scăpa de ea, ilustrând în altă manieră decât în povestea de debut a autoarei proverbul despre lupul ce își schimbă părul, dar nu și năravul. E și o lecție de viață ca toate poveștile Crenguței Man, în acest caz avertizează că orice moștenire trebuie administrată cu chibzuință de moștenitor, nu lăsată pe mâna unui străin viclean.

Poveștile Crenguței Man se inspiră din realitatea cotidiană, asimilând însă elemente din proverbe, parabole, basme. Sunt scurte, plăcute, instructive, frumos ilustrate prin imagini delicat colorate, realizate în tehnici diferite și în funcție de poveste. În *Povești românești*, personajele sunt îmbrăcate în costume populare românești.

„E minunat când povestea este ilustrată chiar de autor. El spune-povestește astfel în dublu cod, al cuvântului și al desenului.”

Desene de Crenguța Man din volumele *Codruț și Hoțul de umbre* și *Povești românești*

A(furisi)sme

GÂNDURI PENTRU... BANCA TIMPULUI (6)

Pompilius Micu

Prozator

La ce gânduri îmi trec prin cap, este clar de ce mintea a fugit speriată.

Atunci când vrei să schimbi pe cineva, ai grijă să nu te schimbe el pe tine.

Omul bun te ajută, chiar dacă știe că nu meriți.

Unii au *tensiune* oscilantă, eu am *inteligență* oscilantă.

Este frumos să iubim, dar mai important este pe cine iubim.

Lumea a ajuns un teatru al sufletelor pierdute.

Unii oameni sunt asemenea cărților bune, te îndeamnă să-i *recitești* mereu.

Nu sunt sexagenar, mai curând sex(ageamiu).

Unii își transformă viața într-un cântec de dragoste, iar alții într-un bocet amar.

Este trist că până acum se fura *de la morți*, dar acum se fură și *din morți*.

Eu văd raiul ca pe o imensă bibliotecă plină de *oameni-cărți* de poveste.

Multe gânduri s-au rătăcit în mine!

Nu este paradoxal *să te ia valul*... la munte?

Îmi plac oamenii care au *suflete curcubeu!*

Înainte să fim, ar trebui să ne fim!

Nu vă alungați/aruncați visele, sigur nu au termen de garanție!

Adevărul este atât de rar întâlnit, încât oamenii au ajuns să credă că este o *minciună*.

Atunci când ești prea *sigur*, *aproape sigur* ai devenit *nesigur*.

Fugim din noi ca să nu ne găsim!

Dacă ești *dus cu pluta,* sigur nu o să te întorci cu *un iaht*.

Crede că dacă merge din *greșeală în greșeală,* poate scrie o operă genială.

În viață unii vor să te conducă, dar puțini vor să te învețe.

Nu poți *vâna vise* cu pușca de vânătoare.

Ce bine este să-ți găsești liniștea în visele tale.

Zâmbetul nu este contagios... din păcate!

Este atât de acru încât pe piatra lui funerară o să-i scrie: *născut supărat și mort întristat*.

Unii nu sunt răi doar pentru că le este lene.

Nu te mai gândi la cum ar fi dacă... Acționează și o să fie.

Ce frumos ar fi dacă am putea dărui măcar un strop de noroc oamenilor dragi.

O să ajungem să dăruim sentimentele cu *copy paste*.

Multe întrebări au rămas fără un răspuns, pentru că nu au fost adresate oamenilor potriviți!

Aveți grijă să nu uitați că viața e o scară, unde tot ce te urcă te și coboară.

Doamne, dacă poți, să le dai mai multe *lucruri bune* celor care le merită!

Ce ne mai plăcea să ne *hrănim porcii* cu mărgăritare!

Dacă te interesează prea mult viața altora, nu prea mai ai timp să o trăiești pe a ta.

Toate femeile sunt frumoase, dacă știi cum să le privești.

Omul se cam crede stăpânul naturii, dar în realitate este doar *sclavul* ei.

Cutremurele pot mișca și munții din loc, doar prostia rămâne de neclintit.

Unii vorbesc despre tine, pentru că nu le mai permiți să discute cu tine.

Doar zâmbetele noastre mai luminează întunericul din noi.

Tot timpul sunt pe drumuri și-mi tot caut drumul.

Dacă aș putea scrie poezii, toate ar începe cu verbul a iubi.

Sunt uituc și aiurit, așa că nu este de mirare că îmi *pierd* des capul.

Sunt unii care așteaptă să se inventeze *dragostea de unică folosință*.

Aforismul este o poezie într-o singură frază.

Mă tot întreb pe unde mai *muncesc* aceia care scandau de zor *„noi muncim, noi nu gândim”*!

Unii sunt nesiguri în siguranța/suficiența lor, alții, în schimb, se simt siguri în *nesiguranța* lor.

Avem prea multe așteptări de la alții și prea puține de la noi!

Bunătatea și compasiunea sunt calități, nu defecte așa cum cred unii.

Viața poate fi o catastrofă sau o capodoperă. Depinde ce ne scriem în scenariu.

Timpul nu se vinde și nici nu se cumpără.

M-am apucat de tricotat, *împletesc* visele cu realitatea.

Parcă am *gura legată* atunci când trebuie să spun celor pe care îi iubesc cât de mult îi iubesc.

Uneori mă simt ca un călător fraudulos care se teme să nu-l dea jos din trenul vieții controlorul de bilete.

Gândurile mele suferă de insomnie și iar mă invită să le fac o cafea la nisip.

Vrei să fiu *baba ta?* Sigur că da, doar că tu mai ai *o sută de ani până să ajungi babă*.

Unii oamenii suferă din prea mult bun-simț.

Dacă tu nu te descoperi pe tine, atunci cum vrei să fii descoperit de alții?

Dacă tot dai idei cu împrumut, speră ca măcar să fie bine folosite.

Am vrut să-mi iau o pauză la scris, dar imediat gândurile mi-au *bătut obrazul*.

Unii vor dar nu pot, alții pot dar nu vor.

Dacă mă îmbăt cu vise, de ce a doua zi mă trezesc cu regrete?

De multe ori nu suntem fericiți din lașitate.

Ne credem veșnic tineri, dar din păcate oglinda ne contrazice.

De când a venit primăvara, gândurile au chef de joacă.

Unii nu gândesc de/din lene.

Sunt femei care nu au nevoie de tocuri ca să fie la înălțime.

Nesimțirea este *transfrontalieră*.

Îmi place să folosesc transportul în comun, aflu și ce nu s-a întâmplat.

Știu că pot, dar cel mai mult mă bucur că pot să știu.

Dacă ne-am putea *vedea* sufletele, am fi oare mai fericiți?

De ce să mă grăbesc, *mai am suficient timp,* spunem chiar și atunci când suntem în criză de timp.

Din volumul *A(furisi)sme*, în curs de apariție
la Editura Leviathan

Ab initio

NOȚIUNI GENERALE PRIVIND DREPTUL SUCCESORAL

Iulia Zorzoliu

Jurist
Membră a Colegiului Consilierilor Juridici București

Codul Civil prevede că moștenirea reprezintă transmiterea patrimoniului unei persoane fizice decedate către una sau mai multe persoane în ființă, atât persoane fizice cât și persoane juridice sau unități administrativ-teritoriale. Persoana despre a cărei moștenire este vorba se numește defunct sau „de cuius", abreviere din formula dreptului roman „is de cuius succesionis (rebus) agitur", mai exact cel despre a cărui moștenire este vorba. Persoanele care dobândesc moștenirea se numesc moștenitori sau succesori, iar în cazul moștenirii prin testament se mai numesc și legatari. În acest context, moștenirea poate să fie *legală (ab intestat)* în cazul în care patrimoniul succesoral se transmite în temeiul legii la persoanele determinate de lege sau mai poate fi *testamentară* în cazul în care transmiterea masei succesorale are loc în temeiul de voință a defunctului, manifestată prin testament. De asemenea, este important de menționat că cele două feluri de moșteniri nu se exclud reciproc, ci, dimpotrivă, moștenirea legală poate coexista cu cea testamentară (ex.: o parte din patrimoniul defunctului se poate transmite prin moștenire testamentară, iar cealaltă parte prin moștenire legală).

Legat de transmiterea moștenirii sunt câteva reguli care trebuie respectate. În primul rând, transmiterea moștenirii este una pentru cauză de moarte (*mortis causa*) întrucât se produce numai în urma morții constatate sau judecătorești declarate a unei persoane fizice, astfel normele dreptului succesoral nu pot fi aplicate în cazul încetării existenței unei persoane juridice. În al doilea rând, transmiterea moștenirii este una universală întrucât are ca obiect patrimoniul persoanei fizice decedate, ca universalitate juridică, adică totalitatea drepturilor și obligațiilor care pot fi evaluate în bani și care au aparținut defunctului. Drepturile și obligațiile nepatrimoniale nu se transmit prin moștenire. În al treilea rând, transmiterea moștenirii este una unitară, adică se transmite moștenitorilor legali după aceleași norme juridice, indiferent de natura sau proveniența bunurilor care o compun (ex.: nu se face deosebire dacă sunt bunuri mobile sau imobile, sau dacă sunt bunuri moștenite sau achiziționate din venituri proprii). Data deschiderii moștenirii prezintă importanță deoarece în funcție de acest element va fi determinat cel mai important aspect și anume persoanele chemate la moștenire și capacitatea lor succesorală. Astfel, data deschiderii moștenirii coincide cu momentul morții celui care lasă moștenirea.

În ceea ce privește *capacitatea succesorală*, Codul Civil reglementează că o persoană poate moșteni dacă există la momentul deschiderii moștenirii. Persoanele care nu au capacitate succesorală sunt cele pre-decedate și cele decedate în același timp, astfel, dacă nu se poate stabili că una a supraviețuit alteia, acestea nu au capacitate de a se moșteni una pe alta. Pentru ca o persoană fizică sau juridică să aibă dreptul de a culege moștenirea lasată de defunct, pe lângă că aceasta trebuie să aibă capacitate succesorală, mai este necesar să aibă și *vocație la moștenire* în virtutea legii sau a testamentului lăsat de persoana decedată. Astfel, legea conferă vocație la moștenire rudelor defunctului până la un anumit grad de rudenie, chiar și rudenia rezultată din adopție, soțului supraviețuitor al defunctului și în cazul în care nimeni nu revendică moștenirea, statului, mai exact comunei, orașului sau municipiului. De asemenea, pentru ca o persoană să poată veni la moștenire trebuie să îndeplinească și o condiție negativă și anume *să nu fie nedemnă de a moșteni*. Nedemnitatea succesorală reprezintă decăderea moștenitorului legal sau testamentar din dreptul de a culege o moștenire determinată din cauza faptului că se face vinovat de o faptă gravă față de cel care lasă moștenirea sau față

Marinus van Reymerswale, pictor olandez, *Un notar*, 1542

de un succesibil de-al său. Codul Civil reglementeaza două tipuri de nedemnitate și anume, pe de-o parte, *nedemnitatea de drept* care stabilește că sunt nedemne de a moșteni persoanele condamnate penal pentru săvârșirea unei infracțiuni cu intenția de a-l ucide pe cel care lasă moștenirea și persoanele condamnate penal pentru săvârșirea, înainte de deschiderea moștenirii, a unei infracțiuni cu intenția de a-l ucide pe un alt succesibil care ar fi înlăturat sau ar fi restrâns vocația la moștenire a făptuitorului, dacă moștenirea ar fi fost deschisă la data săvârșirii faptei, iar pe de altă parte *nedemnitatea judiciară* care stabilește că sunt nedemne persoanele care sunt condamnate penal pentru săvârșirea, cu intenție, împotriva celui care lasă moștenirea, a unor fapte grave de violență, fizică sau morală, ori, după caz, a unor fapte care au avut ca urmare moartea victimei, persoanele care cu rea-credință au ascuns, alterat, au distrus sau au falsificat testamentul defunctului și persoanele care, prin dol sau violență, l-au împiedicat pe cel care lasă moștenirea să întocmească, să modifice sau să revoce testamentul. Astfel de fapte sunt sancționate deoarece au un caracter imoral, voința nedemnului fiind să înlăture una sau mai multe persoane de la moștenire pentru a culege moștenirea în alte condiții decât cele dorite de defunct. Efectul nedemnității succesorale este deființarea titlului de moștenitor, iar acesta nu va putea primi partea cuvenită de moștenire.

În ceea ce privește principiile chemării la moștenire a rudelor defunctului, acestea sunt trei, ce trebuie aplicate în ordine pentru a putea stabili cum se va împărți succesiunea. Primul principiu este acela al chemării la moștenire a rudelor în ordinea claselor de moștenitori legali. Aceste clase sunt definite în Codul Civil și anume clasa I (copii, nepoți, strănepoți ai defunctului), clasa a II-a (părinții defunctului și frații și surorile acestuia și descendenții acestora), clasa a III-a (bunici, străbunici ai defunctului), clasa a IV (unchii și mătușile, verii primari și frații/surorile bunicilor defunctului). Deoarece rudele sunt chemate la moștenire în ordinea claselor, în prezența fie și a unei singure rude din clasa I, rudele din clasele subsecvente nu mai sunt chemate la moștenirea legală, indiferent de gradul lor de rudenie cu defunctul. Trebuie menționat că soțul supraviețuitor al defunctului deși nu face parte din nicio clasă, vine la moștenire în concurs cu oricare dintre clasele menționate mai sus, dar acesta nu înlătură nicio clasă de moștenitori, dar nici nu este înlăturat, ci va moșteni o cotă parte în funcție de clasa cu care vine la moștenire. Al doilea principiu este acela al gradului de rudenie între moștenitorii de aceeași clasă, astfel înăuntrul fiecărei clase de moștenitori, rudele de gradul cel mai apropiat cu defunctul înlătură de la moștenire rudele de grad mai îndepărtat (ex.: copiii defunctului înlătură de la moștenire pe nepoți, strănepoți etc). Cel de-al treilea principiu este acela că între rudele de aceeași clasă și de același grad chemate la moștenire, aceasta se împarte în mod egal.

După cum am menționat mai sus, moștenirea se poate transmite nu numai în temeiul legii, dar și în temeiul voinței celui care lasă moștenirea, manifestată prin testament, caz în care moștenirea este *testamentară*. Caracterele juridice ale testamentului sunt: este un act juridic deoarece cuprinde manifestarea de voință a testatorului cu intenția de a produce efecte juridice; este un act esențialmente personal, adică nu poate fi încheiat prin reprezentare; este un act juridic solemn, astfel că trebuie încheiat în forma prevăzută de lege sub sancțiunea nulității; este un act pentru cauză de moarte și este revocabil, adică până în ultima clipă de viață a defunctului, acesta îl poate revoca sau modifica unilateral.

Deși nu se acordă o importanță deosebită dreptului succesoral, oamenii ar trebui să fie mai preocupați de transmiterea moștenirii încă din perioada vieții pentru a putea decide cui, în ce condiții și cum doresc să se transmită moștenirea.

„Moștenirea poate să fie legală (ab intestat) în cazul în care patrimoniul succesoral se transmite în temeiul legii la persoanele determinate de lege sau mai poate fi testamentară în cazul în care transmiterea are loc în temeiul de voință a defunctului."

Silogismele culturii

DESPRE EFECTELE POLITICII CULTURALE (4)

Cornelia Costin

Măsurile de politică culturală luate imediat după decembrie 1989 nu au fost însă, așa cum am arătat deja, pe măsura așteptărilor. Poate chiar, dimpotrivă, au înșelat așteptările marii majorități. Cel puțin a marii majorități a intelectualilor care au avut bunăvoința să răspundă interviului cercetării în analiză.

„Incompetența elitei", „blocajul instituțional", „ineficiența" acțiunilor în general sunt considerate a fi cauze principale care au dus la criza morală (în accepția unora) sau culturală (în accepția altora) pe care o trăim. Și care a fost provocată de apariția unor probleme fundamentale în dezvoltarea națiunii române pe care nimeni nu părea că își asumă responsabilitatea să le abordeze frontal. Într-o lume în care nimic nu mai pare necesar, totul a devenit aleatoriu; aplicarea legii pare a nu se mai impune.

Astfel, răspunsurile la întrebarea „care credeți că au fost și vor fi efectele măsurilor luate după decembrie 1989 în raport cu obiectivele?" sunt de cele mai multe ori deprimante și pline de amărăciune: „Îmi este imposibil să prevăd, dată fiind degringolada din cultură, lipsa fondurilor, degringolada generală a dotărilor, eterogenitatea «valorilor», multitudinea (nu în sensul cel mai bun) a «produselor culturale» și nu în ultimul rând neprofesionalitatea multora care conduc cultura sau au responsabilități în acest domeniu", afirma un intervievat; sau „Putem vorbi deocamdată de un singur efect al măsurilor luate după decembrie 1989 în materie de politică culturală: diminuarea speranței în consolidarea valorilor naționale", spune altul; sau: „După «explozia» din decembrie 1989, saltul în cultură a fost spectaculos prin apariția de cărți cenzurate înainte, prin spectacole de teatru ale unor regizori care se autoexilaseră, prin periodice prestând însemnele unei permanente fronde, prin expoziții ale unor iconoclaști știuți sau nu până atunci… E trist că atunci când trebuiau luate măsuri urgente și salutare, Andrei Pleșu a pierdut un timp prețios pentru cultura română, Mircea Dinescu s-a limitat la aplicarea principiului granițelor deschise…; o boală gravă care amenință să devină cronică este aceea a «imaginii României în lume». Atinși de ea, veritabili oameni de cultură își modifică ordinea priorităților și, ceea ce este cu adevărat grav, această modificare o impun și instituțiilor de al căror destin sunt răspunzători", cum afirma un cercetător de la Institutul de Sociologie… Sau: „Au existat «bune intenții». Primul ministru al culturii de după 1989, domnul Andrei Pleșu, spunea de pildă că «va lăsa cultura în pace». Este o superbă intenție aceasta – anume de a lăsa liberă o cultură, câtă vreme ea însăși este un imperiu al libertății. Dar, ce naivitate să gândești astfel când societatea este tulbure, tensionată. Dacă libertatea acordată culturii a fost o măsură excelentă, efectul ei a fost derizoriu, căci a căzut sub «rațiunea dominantă» a comercialului, a prostului gust etc…", cum afirma un înalt funcționar din Ministerul culturii.

Majoritatea celor intervievați au apreciat că „singurele victorii" de după 1989 sunt desființarea cenzurii și dezideologizarea culturii. Ca efect secundar, libertatea de expresie atât de necesară duce uneori, în cazul marșandizării excesive a obiectului artistic, la scoaterea acestuia din absolut, necesara sferă estetică și alunecarea lui spre un comerț dictat de o „piață" încă neînvățată cu criteriile axiologice.

Mi s-a reproșat chiar că „întrebarea nu are obiect", deoarece „n-a existat nici un plan de lucru privind cultura, că aruncarea culturii în turbionul economiei de piață a fost singurul plan și singura măsură". Dar s-a exprimat și speranța că este posibil ca, „în curând cultura să-și redefinească rolul și însemnătatea tradițional românească, în contextul în care vor exista **voință politică – și mijloace materiale"**.

Totuși 60% dintre subiecți consideră că deși măsurile luate „nu au vizat fondul, ci mai mult forma" și că suntem „în faza de decantare, de discernere a ceea ce a fost bun de ceea ce a fost rău, se fac pași spre normalitate" și că „efectele măsurilor întreprinse după 1989 în domeniul culturii sunt în general pozitive, dar limitate și incomplete". Iar pentru a depăși stadiul de efecte limitate și incomplete e nevoie de o dinamică și eficientă activitate economică, în urma căreia să rezulte fondurile necesare sprijinirii actului de cultură autentic și de clarificare a conceptului de libertate individuală (implicit relația individ – societate civilă) epurat de interese politicianiste.

În acest context se apreciază că alături de realizarea unei „eliberări", deschideri generalizate în toate componentele sistemului cultural și de afirmare a diversității, adversității și

Christian Jakob Schlotterbeck (1757–1811), portretist german, *Pictorul Adolf Friedrich Harper*, gravură, 1783

identității proprii, alături de multiplicarea sistemelor de criterii și de mijloace de evaluare și asimilare a valorilor culturale (ca efecte pozitive) au apărut și dezorientări și confuzii cu privire la direcțiile majore dezirabile de evoluție culturală viitoare (ca efect negativ principal).

S-a avansat și părerea că „efectele se pot analiza în etape" și că, pe termen scurt (3-5 ani) putem vorbi de: haos opțional la nivelul receptorului; scăderea apetitului pentru actul de cultură strâns legat de scăderea nivelului de trai; explozie creatoare în diferite segmente ale culturii; manifestarea paroxistică a libertății – mai mult în formă, decât în fond; reintrarea României în circuitul universal de valori (cu orecare timiditate însă).

În aceeași ordine de idei, se evidențiază: tendința de descentralizare și dispersare a forțelor instituționale, tot mai dificil susținute bugetar, în fragmente, inclusiv de tip privat; riscul pierderii obiectivelor mari și a coerenței specifice unei politici culturale de tip național, absolut necesară; riscul comercializării și vulgarizării actului de cultură, în absența unor criterii valorice certe; pătrunderea în viața culturală a unui personal fără vocație și pregătire în domeniu, care distorsionează obiectivele politicii culturale naționale; traficul în exterior cu valori culturale îndoielnice; scurgerea peste graniță a unor valori patrimoniale în absența unui cadru legislativ suficient de cuprinzător, a unui sistem instituțional de control și a resurselor bugetare necesare; degradarea progresivă a așezămintelor culturale din mediul rural din pricina lipsei resurselor financiare.

Se apreciază de asemenea că „pe nedrept a fost marginalizată «cultura de masă», care nu a fost inventată de comunism sau de forma pe care a îmbrăcat-o anterior viața culturală la noi în țară, ci există ca un fapt pozitiv în toate țările puternic industrializate și eficiente pe toate planurile și nu există nici un motiv ca noi să o disprețuim sau neglijăm [...]. Locul secund acordat spațiului multicultural românesc (cu toate subculturile care îl compun) și o supraestimare a altor culturi este un mod de abordare care nu poate fi benefic pentru cultura națională, chiar dacă ne declarăm (și ne declarăm!) pentru o societate deschisă și o cultură deschisă".

În acest sens se insistă și asupra faptului că în cultură hotărâtor este să faci **ceva** care să-i înalțe pe cei mulți la frumusețea trăirii actului cultural, elita culturală fiind deja un bun câștigat. Dacă alături de ea se ridică întreaga populație la cultură și civilizație atunci politica culturală și-a atins menirea. Dacă nu... unii vor rămâne nostalgici zilelor grele când totuși pentru cultură era destul de bine. Oricum, majoritatea subiecților consideră că sistemul funcționează în virtutea inerției, greoi și ineficient în funcție de competența/incompetența cadrelor din fiecare segment sub scuza „tranziției". Și obiectivul servit devine în acest context supraviețuirea, ceea ce înseamnă, de fapt, exact inversul obiectivelor propuse.

Cultura adevărată se afirmă și azi sporadic, ca și înainte, datorită talentelor și unor oameni de cultură cu o înaltă ținută morală. „Dar măsurile, în fond bune, vor avea efecte pozitive când vor fi aplicate de oameni competenți și cu respect pentru civilizația românească, nu care servesc doar **căpătuirea unora"**.

Totuși sunt subiecți care semnalează și efecte net pozitive, cum ar fi: amplificarea activității editoriale, chiar dacă, din păcate, pe criterii comerciale; îmbunătățirea imaginii României în exterior ca spațiu de spiritualitate și cultură; apariția concurenței între instituțiile profesioniste; recuperarea valorilor românești din Diaspora; abandonarea politicii de comandă în cultură; diversificarea activității culturale și creșterea calității acesteia; reorientarea unor activități culturale în funcție de disponibilitățile publicului participant la actul de cultură.

Există și opinia (9%) că în cultură „e derută și haos", că efectele sunt catastrofale; s-au desființat reviste, s-au pulverizat colective de oameni, a fost efectiv o vânătoare de oameni, că „măsurile luate după decembrie 1989 au avut darul să instituie haosul în cultura românească, dar, organism viu, cultura își produce singură anticorpi și încet, încet își revine, în primul rând datorită maturității și seriozității unor creatori și adevărați oameni de cultură." Cum aprecia Andrei Pleșu,

Seymour Joseph Guy (1824–1910) pictor american, *La operă*, 1887

fost ministru al culturii, „e clar, cultura o va duce prost o perioadă de timp… pentru că mijloacele care ar fi necesare pentru a o duce bine nu sunt la îndemână. Statul și prestigiul omului de cultură sunt șubrezite. Economia de piață aduce alte criterii în circulația mărfurilor culturale… Pentru talente va fi o încercare în plus și în general nu putem face vinovat pe nimeni pentru asta".

Mai mult, o inerție culturală este firească în momente de criză, în orice societate. Nu poate fi vorba de o schimbare bruscă. Există o suprapunere de efecte între cele care provin din perioada de dinainte de 1989, dar și de dinainte de cele două războaie mondiale. E greu de spus cât provine din perioada comunistă și cât provine dintr-o experiență anterioară de tip mai mult sau mai puțin zonal. Este greu de spus de unde vine un fenomen. Este pur și simplu ideologie și rostul specialiștilor în domeniu este tocmai să încerce să limpezească lucrurile.. Fenomenele de inerție la nivelul culturii trăite sunt firești și pot fi de durată. Și în condițiile în care în spațiul politicilor culturale făcute de instituții guvernamentale sau neguvernamentale apare tendința de a acționa prin opoziție: de la o politică culturală supracentralizată la o politică de tip laissez-faire, de neintervenție, putem vorbi mai mult de dezorganizare decât de politică. Practic se preferă politicii de tip supracentralizat în cultură, absența oricărei politici. De aici cele mai semnificative efecte negative. În mod deosebit, majoritatea celor intervievați au insistat asupra efectelor negative ale abrogării legii „comuniste" a patrimoniului național, una dintre cele mai „blamabile măsuri de politică culturală elaborată de echipa Andrei Pleșu". Astfel, se apreciază că „deși s-a dezis de vechea politică a kominterniștilor, echipa Pleșu a mers pe aceeași linie politică promovând „un proletcultism odios, invers însă", iar abrogarea legii patrimoniului național este considerată a fi „una din diversiunile unor cercuri interesate din interior și din exterior", pentru care „Andrei Pleșu este blamabil până la Dumnezeu", cum spunea Cristian Tudor Popescu, chiar dacă „nu patrimoniul mobil trebuie să ne îngrijoreze, ci patrimoniul care nu se scurge, dar moare sub ochii noștri", cum spunea Andrei Pleșu.

Sigur că astfel de atitudini pot fi considerate (și sunt de cele mai multe ori) „pasionale", încărcate de resentiment; dar ele sunt adesea provocate de situații reale uneori greu de suportat. Problema care se pune și care trebuie rezolvată este tocmai depășirea acestor situații conflictuale și provocatoare de resentimente.

De altfel, toată lumea este acum de acord că abrogarea legii patrimoniului a fost un gest pripit, în sensul că trebuia imediat pusă în loc o lege nouă. „Atunci nu ne puteam imagina că va dura trei ani până să apară o lege nouă", afirma A.Pleșu. Dar faptul că însuși fostul ministru al culturii, ca autoritate spirituală, își face *mea culpa* nu rezolvă problema. Și chiar dacă „e tipică această stare de veghe tardivă care ar vrea să repare somnolența prelungă în care s-a trăit decenii întregi și avem de-a face cu curajul celor care constată că nu mai sunt pericole, toate acestea sunt efecte considerate de unii subiecți negative, de alții pozitive, care ar trebui să provoace la acțiune constructivă. Mai concret, apare clară necesitatea existenței în permanență a unui sistem coerent de legi prin care de fapt se poate propune un model pentru domeniul cultural, pentru a împiedica un răspuns negativ la provocări politice, în fond, pozitive.

„«Incompetența elitei», «blocajul instituțional», «ineficiența» acțiunilor în general sunt considerate a fi cauze principale care au dus la criza morală (în accepția unora) sau culturală (în accepția altora) pe care o trăim."

Quo vadis

CULTURA CANCEL

Irina Iosip

Artist plastic, master în Teorii și Practici în Artele Vizuale la Universitatea Națională „George Enescu" din Iași

Motto: *„Și dacă nu prea au nevoi culturale [oamenii, n.a.], ce motivație mai profundă pot da vieții lor? Cohorte de oameni, unii cu o stare de prosperitate materială, au totuși un statut de sclavi culturali. [...] Nu cumva se află aici sursa principală a derapajelor de ordin civic, moral, juridic, a violenței verbale, psihice, fizice?"* – **Solomon Marcus**

Omenirea evoluează și civilizația o dată cu ea, dar a uita istoria, faptele, evenimentele, sursele și treptele evoluției înseamnă a repeta, mai târziu, greșeli din trecut. Prezentul, însă, poate face ca trecutul să poată fi cunoscut și însușit iar societatea să fie modelată după principii noi bazate pe moral și etic. Acestea sunt câteva dintre motivațiile noului trend al *politicilor corecte,* atunci când se dorește restabilirea unor drepturi ale unor rase și genuri sau identitățile unor etnii sau populații defavorizate în trecut. Limitele la care s-a ajuns pentru implementarea acestor deziderate și metodele utilizate atrag însă multe semne de întrebare, precum: care sunt motivele reale și scopul final al acestor modificări, cine le-a gândit, cine și cum le implementează și, în final, în beneficiul cui? Teorii ale conspirației sunt multe, dar cel puțin o parte dintre cele contestate în timp s-au adeverit a fi corecte, exemplele de notorietate cele mai recente fiind cele ce privesc aselenizarea cu echipaj uman și pandemia de Covid 19.

Cultura cancel (sau „cultura anulării", sau „cultura corectitudinii politice" [1]) a atins toate structurile societății umane în ansamblul ei și încearcă să răstoarne noțiuni, definiri, drepturi, identități, obiceiuri, istorie cunoscută, relații interumane, principii de viață etc. și să anuleze fapte culturale petrecute în istoria veche sau recentă a omenirii. Recunoașterea și restabilirea identității unei populații sau rase nu înseamnă, însă, negarea sau restrângerea drepturilor altora. În noianul acesta de schimbări, din ce în ce mai profunde, desfășurate pe toate palierele vieții, în care fundamente de până acum sunt complet răstălmăcite, se strecoară anomalii și exagerări. Viteza de desfășurare a evenimentelor odată declanșate este atât de mare încât nu se mai deosebesc etapele logice și necesare fundamentării lor istorice, raționale, etice și morale și nici nu se mai chestionează necesitatea desfășurării lor. Ceea ce se vede cu ochiul liber, însă, este că multe dintre aceste înnoiri sunt impuse, pornesc de la nivel politic suprastatal și sunt aplicate în mod obsesiv de poliicul fiecărui stat. Neștiința amintită de Solomon Marcus face din actanții politici contemporani sclavi culturali, care, cu cât sunt mai inculți, cu atât devin mai intoleranți. În graba lor de a se afla în vârful piramidei de putere materială și decizională, aceștia utilizează metode străine de etică și morală, din ce în ce mai dure și mai indiferente la esența spirituală umană și la nevoile umanității. Pe de altă parte, evoluția datorată științei și, în special, tehnicii depășește viteza de adaptare psihologică și culturală necesară în general oamenilor, astfel că au apărut generații de roboței programați pentru a executa cu promptitudine sarcinile implementate.

Poate că astfel se explică atitudinea abuzivă recentă, din Canada, prin care grupuri de infractori culturali au decis arderea unor cărți aflate în bibliotecile școlare. Faptele sunt următoarele: în sud-vestul Ontario-ului, Providence Catholic School Board, care reunește 30 de școli, a efectuat o adevărată epurare în bibliotecile unităților școlare. Aproape 5.000 de cărți pentru copii, despre aborigeni, au fost distruse începând cu 2019, a relatat Radio Canada, motivele invocate fiind restabilirea identității aborigenilor aparținând Primei Națiuni, în cadrul societății canadiene, necesitatea sporirii incluziunii tuturor națiunilor conlocuitoare într-o societate unită, prosperă și sigură și eliminarea rasismului, discriminării și stereotipurilor. Scopurile par a fi de bun-simț cultural, dar metodele seamănă cu cele din societățile medievale. Inițial, comitete locale au decis interzicerea a 155 titluri și arderea unor cărți.

[1] Constă în denunțarea publică a comportamentelor sau acțiunilor percepute ca problematice.

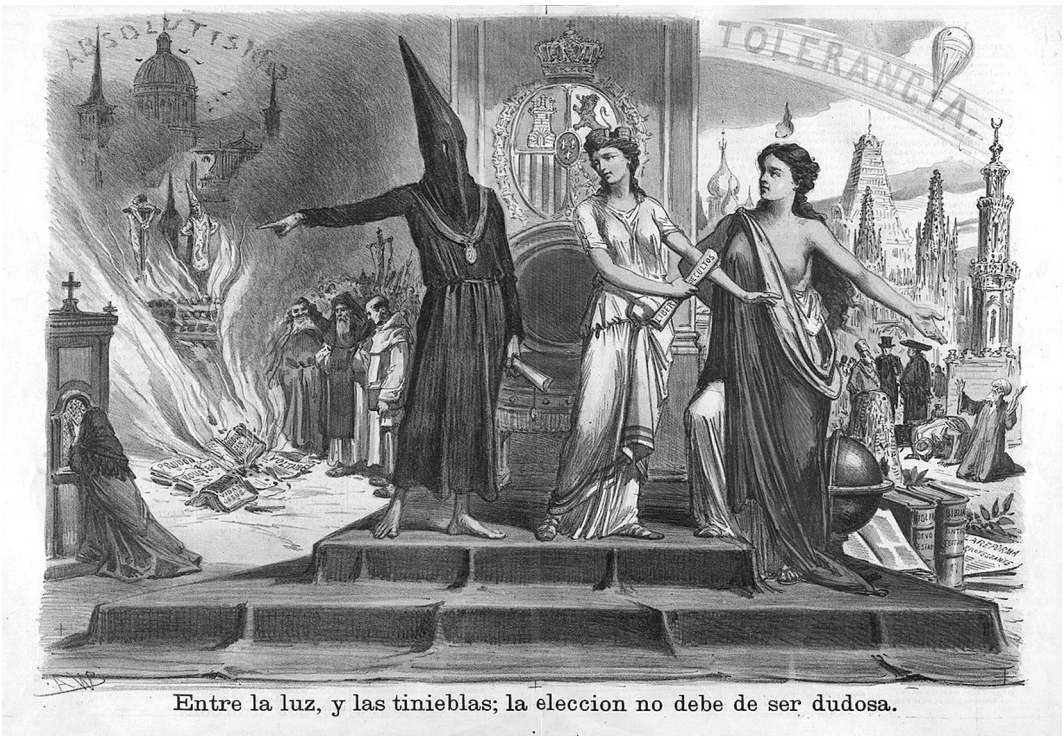

Între lumină și întuneric; alegerea nu trebuie pusă la îndoială. Ilustrație din „La Madeja Política," revistă satirică editată la Barcelona, nr. 3, 23 ianuarie 1875, p. 2

Printre cărțile eliminate deja din circuitul școlar (dar urmează și altele a fi evaluate) fac parte: benzile desenate de Hergé (*Tintin în America, Templul Soarelui*), *Lucky Luke, Asterix și indienii* și chiar romane și enciclopedii privind aborigenii. Motivele imediate invocate au variat în jurul ideii că aborigenii erau înfățișați ca fiind nesiguri, leneși, beți, proști etc., că materialele ofereau informații greșite și, în general, o prezentare negativă și denaturată a aborigenilor în desenele animate. Legat de aceasta, ne putem aminti cum africanii veniți ca sclavi în Americile timpurii erau văzuți la momentul respectiv ca fiind atavici comportamental și inferiori intelectual. În urma unor raiduri și expediții pe continentul african, aceștia erau prinși și aduși în stare de sclavie în Americi, dar din fericire, cultura lor africană nu a putut fi distrusă spre deosebire de cea a nativilor americani și canadieni.

Revenind la seria de benzi desenate *Aventurile lui Tintin*, acestea au făcut deliciul a generații întregi timp de peste 30 de ani, au povestit întâmplări din călătorii de pe tot globul (Egipt, Rusia, America, Belgia, Congo etc.), au abordat probleme de actualitate din anii '20 și din cei care au urmat – evident în concordanță cu politicile timpului și perspectiva ideatică a autorului, au generat o adevărată cultură și o industrie profitabilă a produselor bazate pe aceste publicații, speculând setea de cunoaștere și dezbatere a generațiilor tinere și numai.

În numele corectitudinii politice, un nou val de intoleranță s-a aprins în lume, cuprinzând țări pe care le consideram modele ale civilizației contemporane. Ce țări s-au format acceptând cele mai diferite naționalități? America și Canada. Temerari flămânzi aventurându-se în cele mai sălbatice locuri ale Americii și-au marcat teritoriul arborând fanionul cuceritorului. Au acaparat teritorii și resurse. Au adus cu ei civilizația omului nou. Populațiile autohtone și-au pierdut terenurile, sursele de hrană, cultura și identitatea și apoi s-au stins, în mare parte, sau au fost asimilate de populația nouă. Nici dimensiunea, nici tehnologia nu le-au avantajat. În timp, în cultura cea nouă și-au găsit loc rase noi, precum africanii sau asiaticii. Dar, precum s-a văzut până la urmă, toți cei menționați nu au fost asimilați cu adevărat, din când în când, și chiar în zilele noastre, izbucnesc conflicte între naționalități sau grupuri, căci cel opresat nu-și uită niciodată opresorul.

Privind arderea cărților, unii autori, precum Marcel Levasseur, al cărui personaj animat Laflèche a fost interzis în școli, au invocat libertatea de exprimare proprie gândirii liberale și destinația distractivă a materialelor, în timp ce Ministerul Educației din Canada a permis comitetelor locale să acționeze independent, după propria voință iar teoreticianul în educație Normand Baillargeon a interpretat nuanțat situația, afirmând că arderea cărților este un gest deranjant extrem, care are o tentă istorică neplăcută, chiar dacă istoria reală a popoarelor vechi trebuie restabilită. Atitudinea oarecum duplicitară a ministerului și explicațiile teoreticianului nu par a fi favorabile opririi eradicării unei părți din cultura și civilizația de până acum. Sigur, toate perioadele istorice au

părțile lor întunecate, dar acuzarea continuă pe anumite probleme și luarea deciziilor radicale este o greșeală. Însuși fostul președinte al Statelor Unite ale Americii, Barack Obama s-a pronunțat asupra corectitudinii politice spunând că „există un pericol real în a condamna oamenii definitiv". Într-un interviu acordat la CNN, fostul președinte a afirmat și că lumea actuală este „complexă și ambiguă" și a denunțat excesele de corectitudine politică în toate împrejurările, ale oricui și oriunde, care sufocă libertatea de opinie și exprimare.

Faptul că în orice trecut există un sâmbure din adevărul viitorului, dar și că în orice situație rea există și ceva de bine, este demonstrat de Antoine Quellette, într-o analiză a numărului *Tintin în America* (1932), prin care evidențiază natura relațiilor dintre lumea nouă și autohtoni și o descrie ca fiind abuzivă (deci corectă din punctul de vedere politic actual) și descoperă natura profetică a unor întâmplări, precum urmările dezvoltării economiei pe baza petrolului. Dar nici realitățile de tipul celor descrise de Quellette nu au putut împiedica elanul distrugerii unei părți din cultura secolului trecut.

Poate arderea cărților pare un fapt mărunt, dar urmările pot fi imprevizibile chiar și numai datorită puterii exemplului, și ulterior, imposibil de îndreptat. Aceste cărți au reprezentat cândva esența gândirii unor generații, cultura perioadei respective, evident imperfectă, dar care a funcționat un timp, chiar zeci de ani. O dată cu distrugerea acestor colecții și cărți, se distruge și o parte importantă a culturii și principiilor bune după care s-a conviețuit atunci. A rade parte din istorie și a inocula și aplica forțat alte principii de viață seamănă prea mult cu nazismul și apoi comunismul secolului trecut. Și atunci se induceau principii străine de natura umană, se ardeau cărți și se pedepsea nesupunerea.

Din istoria mai recentă, amintim de caracterul abominabil al distrugerii artefactelor antice ale culturii afgane după schimbarea regimului politic taliban: în 2001 a fost distrusă mare parte din vasta colecție de artă preislamică a Muzeului de Artă din Kabul, iar doar cu câteva luni înainte ca talibanii să fie înlăturați de la putere, gruparea islamistă dură a distrus cu buldozerele istoria preislamică a Afganistanului – statuile lui Buddha din Bamiyan, concepute acum peste 1400 de ani; în august 2021, talibanii au ajuns din nou la putere, cu aceleași declarații de protecție a patrimoniului cultural și istoric, dar și cu aceleași năravuri.

Pericolul ideologizării conforme corectitudinii politice începe de la vârstele mici, preșcolare și școlare și din perioada de formare a personalității, deprinderilor, dezvoltării atașamentelor și a acumulării de cunoștințe. Oamenii care au primit informația gata pregătită, au devenit roboțeii de mai târziu, obedienți, harnicii stupului matrice, urmând să acționeze întocmai prin modalitățile impuse – prin toate etapele posibile, de la sugestie la obligație. Este cu atât mai greu de stabilit adevărul scopurilor finale cu cât informația modificată vine de peste tot, este prezentă ubicuitar sub toate formele, oricând și pregătită pentru toate nivelurile de percepție.

Așadar, dacă în ultimii aproximativ 20 de ani, globalizarea a unificat și uniformizat cultural nu numai populații, ci și culturi, acum o nouă abordare, mai minuțioasă și mai profundă, pare să se impună, cea a corectitudinii politice, care se manifestă în cele mai diverse domenii și, probabil, va reuși să fragmenteze unitatea deja creată, până la niveluri fără putere decizională, culturală și materială.

Desigur, civilizația, și cultura odată cu ea, trebuie să evolueze, să depășească obstacole, dar arderea punților spre trecut, precum am văzut mai sus, nu mai este de mult o excepție și permite ca greșelile trecutului, neștiute, uitate sau neasumate, să se repete.

Bibliografie:

*** Barack Obama dénonce les dérives du politiquement correct en toutes circonstances: „Il y a un réel danger à condamner les gens en permanence", 09.06.2021 cu actualizare în 07.09.2021, în revista „La Libre" – **https://www.lalibre.be/international/amerique/2021/06/09/barack-obama-denonce-les-derives-du-politiquement-correct-en-toutes-circonstances-il-y-a-un-reel-danger-a-condamner-les-gens-en-permanence-R7VDAWVCKRHNLOFVIVJNUQNIGE/**

*** Des milliers d'ouvrages, dont Tintin et Astérix, détruits dans des écoles : „Nous enterrons les cendres de racisme", revista „La Libre", 07.09.2021 – **https://www.lalibre.be/international/amerique/2021/09/07/des-milliers-douvrages-dont-tintin-et-asterix-detruits-dans-des-ecoles-au-canada-nous-enterrons-les-cendres-de-racisme-L7ZC5XH5Y5FQFCKB5RZNYTYAAQ/**

Quellette, Antoine, muzicolog și biolog, *„Tintin en Amérique" mérite-t-il d'être brûlé?*, în revista „La Libre", 10.09.2021 – **https://www.lalibre.be/debats/opinions/2021/09/10/tintin-en-amerique-merite-t-il-detre-brule-4T73EUBTQRHFHLUWCKAI72N4ZM/**

Vlada, M., Site-ul Solomon Marcus, *Zece nevoi umane de care educația ar trebui să țină seama*, în **https://sites.google.com/g.unibuc.ro/marcus/zece-nevoi-umane**

„Cultura cancel (sau „cultura anulării", sau „cultura corectitudinii politice") a atins toate structurile societății umane în ansamblul ei și încearcă să răstoarne noțiuni, definiri, drepturi, identități, obiceiuri, istorie cunoscută, relații interumane, principii de viață."

VOLUME APĂRUTE LA EDITURA LEVIATHAN

EDITURA LEVIATHAN

În 2021:

• Radu Comșa, *De ce și-a lăsat Petre P. barbă și alte povestiri*, prefață de Costin Tuchilă, coperta autorului, 130 p. ISBN 978-606-95136-0-6; 12 lei; 6 euro.

• Cornelia Bartels (Germania), *Decupaje*, proză scurtă și memorialistică, prefață de Costin Tuchilă, postfață de Pușa Roth, 176 p. ISBN 978-606-95136-1-3; 15 lei; 8 euro.

• *„Nino Nino" și poveștile copilăriei*, texte și desene ale copiilor din grupul artistic „Nino Nino" din Brăila, din cadrul proiectului „Zâmbetul unește" al Asociației Culturale Leviathan, realizat împreună cu Biblioteca Județeană „Panait Istrati" Brăila, Secția de Împrumut pentru copii. Ludotecă. Prefață și prezentări de Lică Barbu, cuvânt introductiv de Mihaela Doinița Stanciu, postfață de Pușa Roth. Coperta: Rudy Roth, 112 p. ISBN 978-606-95136-2-0. Preț: 15 lei; 8 euro.

• Pompilius Micu, *Un visător rătăcit în viitor*, proză scurtă, 128 p. ISBN 978-606-95136-3-7; 15 lei; 8 euro.

• Gina Zaharia, *Cartea de sub braț*, proză scurtă, prefață de Costin Tuchilă, referințe critice, coperta: Rudy Roth, 232 p. ISBN 978-606-95136-4-4; 20 lei, 10 euro.

• Camelia Cristescu (Insulele Baleare, Spania), *Rețete de supraviețuire între solstiții*, poeme, postfață de Costin Tuchilă, ilustrații: Arisi (Palma de Mallorca), coperta: Rudy Roth, 166 p., ediție cartonată și broșată. ISBN 978-606-95136-5-1; 20 lei (broșată), 40 lei (cartonată); 10 euro (broșată), 20 euro (cartonată).

• Lică Barbu, *Aventurile lui Licuță dincolo de Capătul Lumii*, povestire, ilustrații de Cristina-Anamaria Paraschiv, prefață de Costin Tuchilă, coperta: Rudy Roth, 116 p. ISBN 978-606-95136-6-8; 15 lei; 8 euro.

• Eric Alexander Roth (Palma de Mallorca, Spania), *Vertical Gardens*, volum în limba engleză, cu ilustrațiile autorului, coperta: Rudy Roth, 36 p., color, ediție de lux, cartonată. ISBN 978-606-95136-7-5; 30 lei; 15 euro.

• Gina Zaharia, *Povești pentru Ilinca*, literatură pentru copii, ilustrații de Costin Tuchilă, coperta: Rudy Roth, 64 p., color, ediție de lux, cartonată. ISBN 978-606-95136-8-2. Necomercială. Cartea are și ediție electronică (pdf, acces gratuit), ISBN 978-606-95394-0-8. Ediția electronică poate fi citită și descărcată de pe portalul editurii.

• Dan Caragea (Lisabona, Portugalia), *Despre corp și frumusețe în viață și în arte*, eseu, cu 88 de ilustrații color, ediție electronică (pdf, acces gratuit), 112 p. ISBN 978-606-95136-9-9. Volumul poate fi citit și descărcat de pe portalul editurii.

În 2022:

• Ionuț Cristache, *A doua față*, roman, prefață de Costin Tuchilă, coperta: Rudy Roth, 180 p. ISBN 978-606-95394-1-5. Preț: 20 lei; 10 euro. Cartea are și ediție electronică (pdf, acces gratuit), ISBN 978-606-95394-7-7. Ediția electronică poate fi citită și descărcată de pe portalul editurii.

• Ovidiu Gligu (Belgia), *Uimitoarele aventuri ale grăsanului Mickey din Zona Gării*, roman liric, prefață de Costin Tuchilă, coperta: Rudy Roth, 114 p. ISBN 978-606-95394-2-2. 20 lei; 10 euro.

• Marieta Cristian, *La pas cu absolutul*, poeme, prefață de Victoria Milescu, coperta: Rudy Roth, 138 p. ISBN 978-606-95394-3-9; 20 lei; 10 euro.

• Vasilica Grigoraș, *Evoluția ideilor filosofice la Dimitrie Cantemir*, prefață de Costin Tuchilă, referințe critice, coperta: Rudy Roth, 124 p. ISBN 978-606-95394-4-6; 20 lei; 10 euro.

• Marius Cosmin Vasile, *Eficiență și performanță în ecuația agrobusiness*, prefață de Prof. univ. dr. Manole Victor, coperta: Rudy Roth, 222 p. ISBN 978-606-95394-5-3. Preț: 30 lei; 12 euro.

• Iuliana Dinu, *Povestiri cu tâlc, fabule pentru copii*, desene de Alexandra Barbu, postfață de Costin Tuchilă, referințe critice, 120 p. ISBN 978-606-95394-6-0; 30 lei; 12 euro.

• Pușa Roth, *Aventurile lui UNU*, povestire pentru copii, desene de Albert Frederick Roth (Palma de Mallorca, Spania), coperta: Rudy Roth, 36 p., color, ediție de lux, cartonată. ISBN 978-606-95394-8-4; 35 lei; 15 euro.

• Fernando Pessoa, *Mesajul/Mensagem*, ediție bilingvă, traducere din limba portugheză, prefață și note de Dan Caragea, coperta: Rudy Roth, 228 p. ISBN 978-606-95394-9-1; 25 lei; 12 euro.

• Cristian Vasile, *Eficiența managementului în sistemul serviciilor medico-sanitare*. Cu bibliografie și date despre autor. Coperta: Rudy Roth, 132 p. ISBN 978-606-95528-0-3. Preț: 25 lei; 10 euro.

• Liliana Toma, *Elitre*, proză scurtă, prefață de Costin Tuchilă, coperta: Rudy Roth, 136 p., 2022. ISBN 978-606-95528-1-0. Preț: 20 lei; 10 euro.

• Gina Zaharia, *aniG*, poeme, prefață de Costin Tuchilă, coperta: Rudy Roth, 108 p. ISBN 978-606-95528-2-7. Preț: 18 lei; 8 euro.

În 2023:

• Florin Solomon, *Cartea mea*, poeme, prefață de Pușa Roth, coperta: Rudy Roth, 220 p., 2023. ISBN 978-606-95528-3-4. Ediție necomercială.

• Florin Solomon, *O lacrimă dacă aș fi*, poeme, prefață de Costin Tuchilă, coperta: Rudy Roth, 184 p., 2023. ISBN 978-606-95528-4-1. Ediție necomercială.

• George Corbu, *Caragiale versus Urmuz. Efigii în epigrame*, prefață de Costin Tuchilă. 154 p. ISBN 978-606-95528-5-8. 20 lei; 10 euro.

• Letiția Vladislav, *Herr Wang și genitivul*, proză scurtă, prefață de Costin Tuchilă, coperta: Costin Tuchilă. 208 p. ISBN 978-606-95528-6-5. Preț: 25 lei; 11 euro.

• Valentin Emil Mușat, *anamneze*, poeme, prefață de Costin Tuchilă, coperta: Rudy Roth 84 p. ISBN 978-606-95528-7-2. 2023. Preț: 18 lei; 8 euro.

În curs de apariție:

• Dori Lederer, *Când îngerii se dezbracă de aripi*, roman.

• Pompilius Micu, *A(furisi)sme*, aforisme.

• Urfet Șachir, *Tradiții, datini și obiceiuri turcești*, ediție bilingvă română–turcă.

• Constantin Radu Vasile, *33 de interioare, mandale și cioburi în care m-am văzut orb din naștere*, poeme (debut).

• Pușa Roth, *Femeia și copacul*, proză scurtă.

• Costin Tuchilă, *Varia curiosa*.

• Rudy Roth, *Emberdale stories*, literatură pentru copii.

Pe portalul editurii, detalii despre volume și autori, fragmente din cărți. Adresa: https://editura.leviathan.ro/

Pentru amănunte și achiziționarea cărților noastre, ne puteți contacta la una dintre adresele:

leviathan.romania@yahoo.com; costintuchila@gmail.com; pusa.roth@yahoo.com, cu mențiunea pentru Editura Leviathan.

Revista „Leviathan" și cărți apărute la Editura Leviathan pot fi procurate și de la Librăria „Mihai Eminescu" din București, Bd. Regina Elisabeta nr. 16 și online de pe site-ul Librăriei: https://librariaeminescu.ro/cautare?controller=search&s=revista+leviathan; https://librariaeminescu.ro/editura/2674-editura-leviathan?order=product.date_add.desc

Revista „Leviathan"

Prețul acestui număr: 30 lei; 11 euro; 12 dolari USA.
La abonamente, prețul rămâne neschimbat:
Anul 2023: 4 numere – 100 lei; 40 euro; 44 dolari USA (pentru abonați, tarifele includ taxele poștale).

Cititorii care doresc să-și facă abonamente ne vor scrie pe una dintre adresele:
leviathan.romania@yahoo.com; costintuchila@gmail.com; pusa.roth@yahoo.com
urmând să primească datele necesare de la editorul revistei, Asociația Culturală Leviathan.

Materialele pentru publicare pot fi trimise pe aceleași adrese. Alte detalii: https://leviathan.ro/

Seymour Joseph Guy (1824–1910), pictor american, *O carte interesantă*

RADU COMȘA
DE CE ȘI-A LĂSAT PETRE P. BARBĂ
și alte povestiri

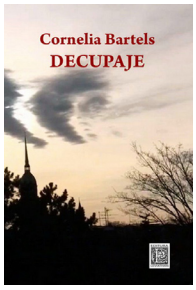
Cornelia Bartels
DECUPAJE

Pompilius Micu
UN VISĂTOR RĂTĂCIT ÎN VIITOR

Gina Zaharia
CARTEA DE SUB BRAȚ

Camelia Cristescu
Rețete de supraviețuire între solstiții

LICĂ BARBU
Aventurile lui Licuță dincolo de Capătul Lumii

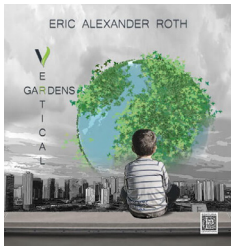
ERIC ALEXANDER ROTH
VERTICAL GARDENS

Gina Zaharia
POVEȘTI PENTRU ILINCA

Dan Caragea
DESPRE CORP ȘI FRUMUSEȚE ÎN VIAȚĂ ȘI ÎN ARTE

Ionuț Cristache
A DOUA FAȚĂ

Ovidiu Cîgu
Ultimele aventuri ale grăsanului Mickey din Zona Gării

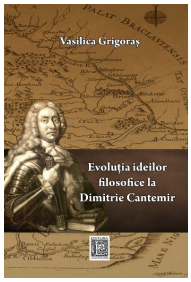
Vasilica Grigoraș
Evoluția ideilor filosofice la Dimitrie Cantemir

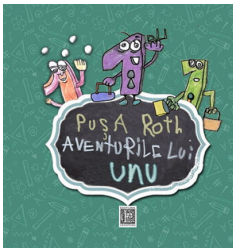
PUȘA ROTH
AVENTURILE LUI UNU

IULIANA DINU
POVESTIRI CU TĂLC
fabule pentru copii

FERNANDO PESSOA
MESAJUL
(MENSAGEM)

LILIANA TUBA
ELITRE

Gina Zaharia
zmîg

George Corbu
Caragiale versus Urmuz

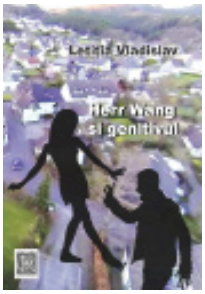
Leszek Mądzielewski
Herr Wang și genitivul

valentin emil nușat
anamneze

Anul I, Numărul 1, octombrie–decembrie 2018
LEVIATHAN
Revistă culturală
PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN
România 100
O stare de cultură
Poeții Leviathan
Proză scurtă
Teatru
VISUL UNIRII
Din istoria Festivalului „George

Anul II, Numărul 1, ianuarie–martie 2019
LEVIATHAN
Revistă culturală
PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN
Editorial
Picturae
Historia
Eseu
Universalia
Jurnal de călătorie
Teatru
Cronicar de teatru
Musica
Interviu

Anul II, Numărul 2, aprilie–iunie 2019
LEVIATHAN
Revistă culturală
PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN
Editorial
Portret
Studiu
Historia
Memorii
Eseu
Universalia
Jurnal de călătorie
Cronică literară
Note de lectură
Teatru
Cronicar de teatru
Arte vizuale

Anul II, Numărul 3, iulie–septembrie 2019
LEVIATHAN
Revistă culturală
PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN
Editorial
Studiu
Historia
Traditiones
Festivalul Internațional „George Enescu" 2019
Memorii
Poesis
Roman
Cronică literară
Universalia
Note de lectură
Teatru
Jurnal de călătorie
Cronicar de teatru
Arte vizuale
Interviu
Proză scurtă
Lumea copilăriei
Filosofie politică
Literatură economică

Anul II, Numărul 4, octombrie–decembrie 2019
LEVIATHAN
Revistă culturală
PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

Anul III, Numărul 1, ianuarie–martie 2020
LEVIATHAN
Revistă culturală
PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

Anul III, Numărul 2 (7), aprilie–iunie 2020
LEVIATHAN
Revistă culturală
PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

Anul III, Numărul 3 (8), iulie–septembrie 2020
LEVIATHAN
Revistă culturală
PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

Anul III, Numărul 4 (9), octombrie–decembrie 2020
LEVIATHAN
Revistă culturală
PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

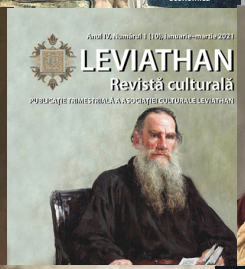
Anul IV, Numărul 1 (10), ianuarie–martie 2021
LEVIATHAN
Revistă culturală
PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

Anul IV, Numărul 2 (11), aprilie–iunie 2021
LEVIATHAN
Revistă culturală
PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

Anul IV, Numărul 3 (12), iulie–septembrie 2021
LEVIATHAN
Revistă culturală
PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

Anul IV, Numărul 4 (13), octombrie–decembrie 2021
LEVIATHAN
Revistă culturală
PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

Anul V, Numărul 1 (14), ianuarie–martie 2022
LEVIATHAN
Revistă culturală
PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

Anul V, Numărul 2 (15), aprilie–iunie 2022
LEVIATHAN
Revistă culturală
PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN
Revistă culturală

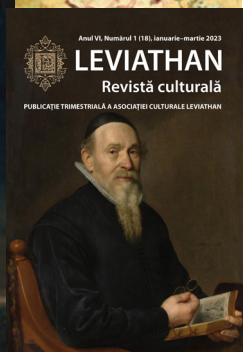
Anul VI, Numărul 1 (18), ianuarie–martie 2023
LEVIATHAN
Revistă culturală
PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

LEVIATHAN

Revistă culturală